

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de

Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

24e jaargang - nr. 1 - 2001

OMGAAN MET HET VERLEDEN

ARTHUR VERHOUSTRÆTE EEN PIONIER

OP HET VLAK VAN LOKALE GESCHIEDSCHRIJVING EN HEEMKUNDE

Op 27 mei 2001 zal het dertig jaar geleden zijn dat Arthur Verhoustraete overleed. Met hem verdween toen te Aalter een pionier op het vlak van lokale geschiedschrijving en heemkunde. Het leek ons een geschikte gelegenheid om de figuur van Arthur Verhoustraete hier in herinnering te brengen

René Arthur Verhoustraete werd op 7 januari 1895 te Aalter geboren als oudste zoon van schrijnwerker Désiré Verhoustraete (°Aalter, 26.01.1861; +Aalter, 11.11.1950) en Marie Leonie Gelaude (°Aalter, 01.03.1867; +Aalter, 20.09.1955). De Verhoustraetes waren afkomstig van Ruiselede, waar ze op het einde van de 16e eeuw in de bronnen opduiken. Via Poesele kwamen ze in het midden van de 19e eeuw in Aalter terecht. De familie van Arthurs moeder was afkomstig van Tielt.

De jonge Arthur liep lagere school te Aalter. Hij was een begaafde leerling, maar ondanks aandringen van meester Alyn zou hij niet verder studeren. Het kinderrijke gezin kon zich immers niet permitteren dat Arthur na zijn plechtige communie nog verder school zou lopen.

Al in de zomer van 1907 nam hij dienst in het telegraafkantoor van Aalter-Station als telegrambesteller of 'porteur' zoals men dat toen noemde. Met telegrammen, spoedbestellingen en pakjes trok hij te voet door Aalter en naar de omliggende dorpen.

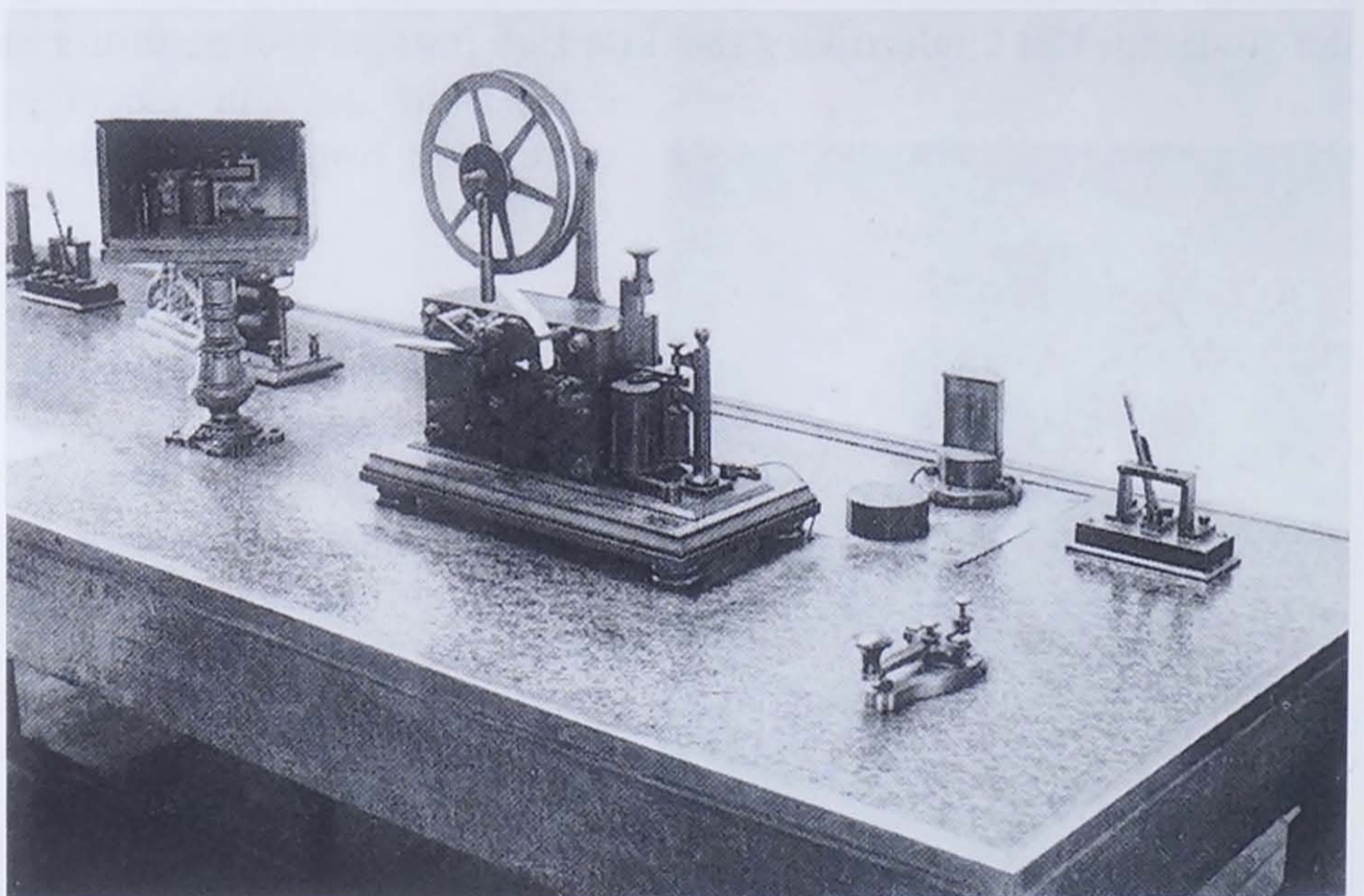
Arthur Verhoustraete.

Foto gepubliceerd in de map 'Merkwaardige figuren uit Aalter', Cultuurraad Aalter, 1979

*De dertienjarige Arthur
als telegrambesteller
Uit : Het Aalterse van toen*

In april 1910 werd Arthur aangesteld als helper in het telegraafkantoor Aalter. In de daarop volgende jaren zou hij door zelfstudie en cursussen per briefwisseling de hiërarchische ladder bij het toenmalige 'Bestuur van Telegraaf en Telefoon' opklimmen. In 1912 werd hij tot klerk benoemd in het telegraafkantoor te Brugge.

*Morse-telegraaf zoals die tot de jaren 1930 algemeen in gebruik was bij het Bestuur van Telegraaf en Telefoon
Foto : Regie van Telegraaf en Telefoon - 1930-1955 monografie naar aanleiding van 25 jaar Regie van Telegraaf en Telefoon. Verzameling Jan Camerlinckx*

Arthur Verhoustraete op twintigjarige leeftijd

Uit : Geschiedenis van Aalter

Toen de oorlog in augustus 1914 uitbrak, werd Arthur Verhoustraete naar Aalter overgeplaatst om er een collega te vervangen die opgeroepen was voor het leger. Al op 13 september trok hij terug naar Brugge, vanwaar hij met andere jonge collega's naar Groot-Brittannië uitweek. Met een vissersboot vluchtten ze

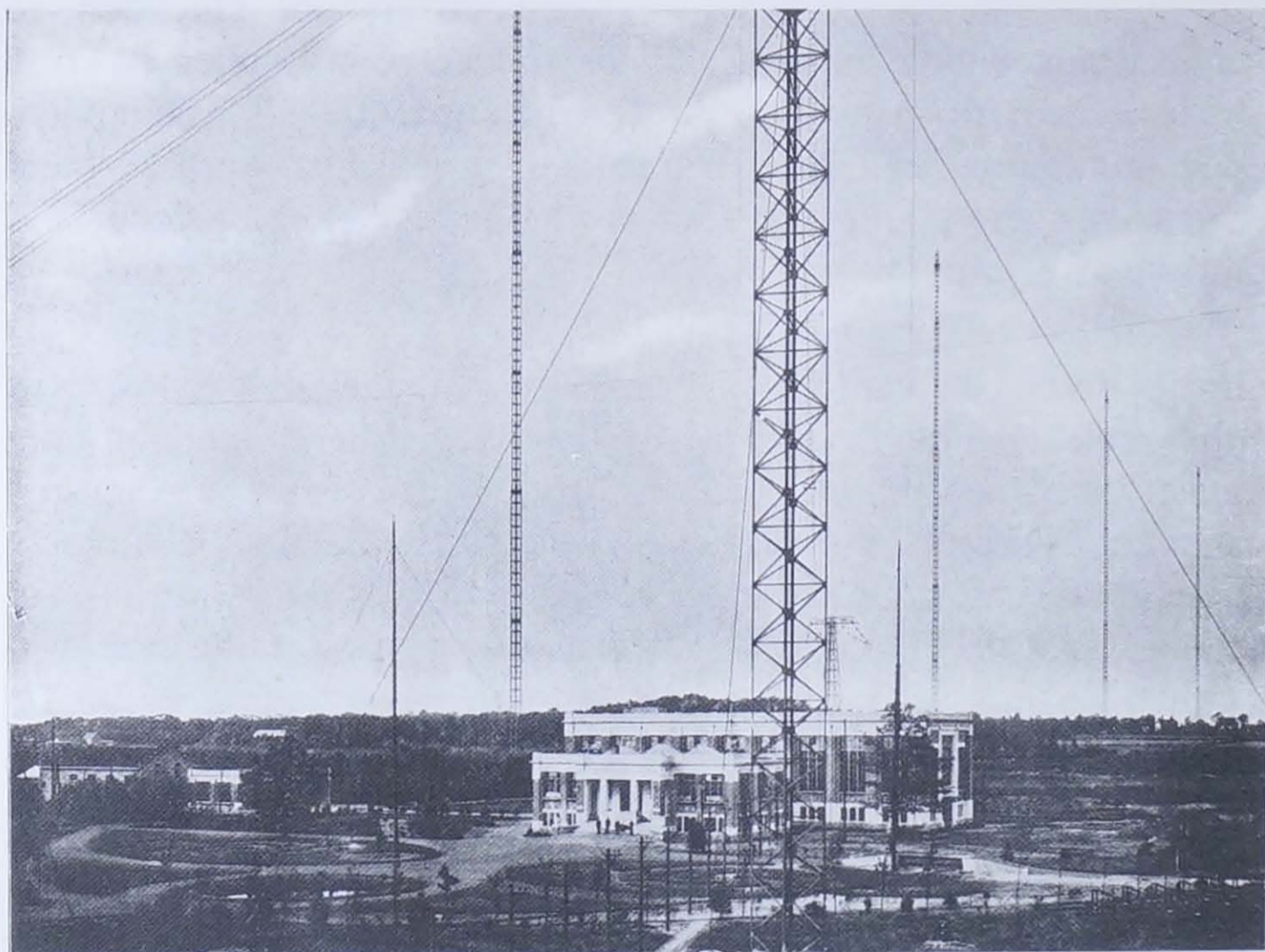
vanuit Blankenberge en via Calais belandden ze in Londen en korte tijd later in Bath, nabij Bristol. Terwijl zijn collega's naar andere telegraafkantoren in Groot-Brittannië overgeplaatst werden, bleef Arthur daar tot de zomer 1915. Voor hem was het een gelegenheid om Engels te leren.

Op zijn twintigste werd hij opgeroepen voor het leger. Wegens 'constitutionele zwakheid' werd hij ongeschikt verklaard voor militaire dienst. Daarop bood hij zich aan als vrijwilliger voor de hulpdiensten en kwam in Frankrijk terecht. Aanvankelijk verbleef hij in Auvours in de nabijheid van Le Mans. Na een opleiding tot radiotelegrafist in Calais kwam hij uiteindelijk in maart 1916 aan het front terecht in Avekapelle. Een lichte verwonding aan zijn hand, opgelopen bij het vullen van zandzakjes, bracht zijn dienstongeschiktheid aan het licht en hij werd overgeplaatst naar het hoofdkwartier van de 1^e divisie die onder bevel stond van generaal Bernheim. Het was in die tijd dat Arthur geconfronteerd werd met de Vlaamsvijandigheid van een overwegend Franstalige legeroverheid. Het was zoals Arthur zelf zegde: "De tijd van geheime vlugschriften, frontblaadjes en zo meer...". Nadat hij eerst als radiotelegrafist was overgeplaatst naar een artilleriepost bij de 3^e divisie, werd hij bij het eindoffensief in 1918 afgedeeld bij een groep Franse zware artillerie.

Na de wapenstilstand op 11 november 1918 werd Arthur opgeroepen om dienst te doen in de telegraafkantoren van de Belgische bezettingszone in Duitsland. Zo kwam hij in Aken terecht. Hij zou daar blijven tot hij op 30 september 1919 voor goed afzwaaide. Zijn verblijf in Duitsland bood hem de gelegenheid om zijn Duits grondig bij te werken.

Terug in het burgerleven nam hij opnieuw dienst bij het Bestuur van Telegraaf en Telefoon. Na een korte tijd tewerkgesteld geweest te zijn in het telegraafkantoor in het station te Brugge, werd hij in 1921 aangewezen om er in de Hoogstraat, waar de telefoondienst gevestigd was, de rekendienst of 'comptabiliteit' te helpen inrichten.

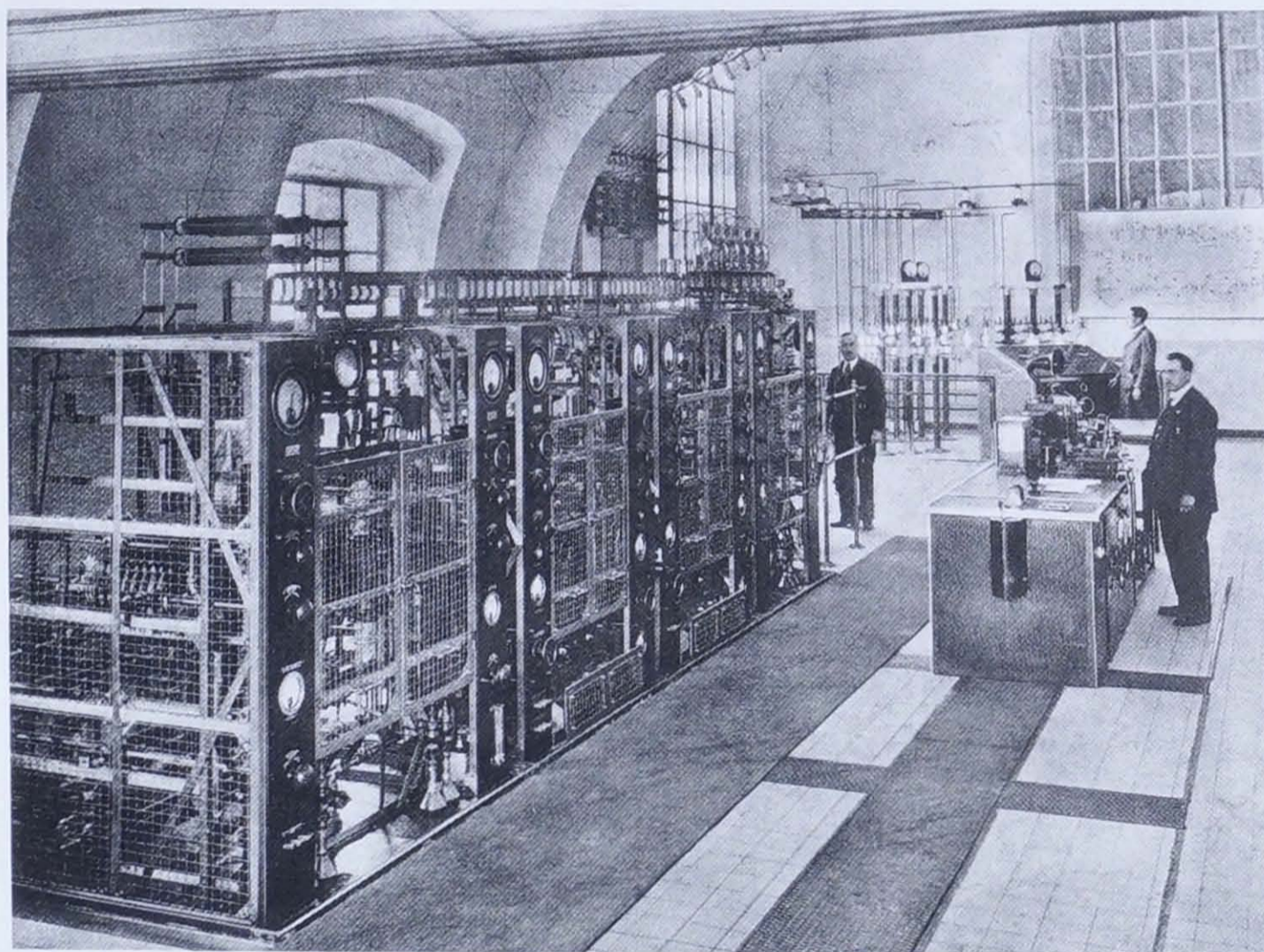
Eind 1924 kwam hij als bediende terecht op het 'radiozendstation Ruisselede' zoals het algemeen genoemd werd. In feite lag het zendstation grotendeels op het grondgebied van de gemeente Wingene. Dit zendcentrum maakte samen met het ontvangstation Liedekerke in Brabant en het Centraal kantoor voor de overseining en registratie

Zicht op het zendstation Ruisselede begin van de jaren 1930
Foto : Regie van Telegraaf en Telefoon - Verslag over de boekjaren 1930-1931 en 1931-1932
Verzameling Jan Camerlinckx

van radiotelegrammen in Brussel, deel uit van de in 1922 opgerichte dienst 'Belradio'.

Toen Arthur Verhoustraete in Ruislede aankwam, werkte het zendstation nog niet. De gebouwen waren al grotendeels opgetrokken, maar met de bouw van de acht steuntorens - elk 284m hoog - voor de antenne van de langegolfzender en de installatie van de zendapparatuur was men nog volop bezig. In september 1927 werden de eerste telegraafverbindingen met New York gerealiseerd. Al in 1929 werd begonnen met de installatie van een kortegolfzender van 7Kw. Eind 1930 werd die in gebruik genomen voor het telegraafverkeer met Leopoldstad in het toenmalige Belgisch Congo. Het jaar daarop werden ook verbindingen met Buenos Aires, Madrid en Beiroet mogelijk. Van 1 maart 1931 tot 1 maart 1932 werden 726 000 woorden met de langegolfzender en 665 000 met de kortegolfzender overgeseind. In de daarop volgende jaren kwamen er nog meer zenders en antennes bij. Er werden niet alleen nieuwe verbindingen voor radiotelegrafie verwezenlijkt, maar ook de radiotelefonie kende een snelle ontwikkeling.

Kortegolfzender te Ruislede begin 1931

Foto : Regie van Telegraaf en Telefoon - Verslag over de boekjaren 1930-1931 en 1931-1932

Verzameling Jan Camerlinckx

In 1930 was het Bestuur voor Telegraaf en Telefoon opgegaan in de nieuw opgerichte 'Regie van Telegraaf en Telefoon'. Arthur Verhoustraete was intussen al opgeklommen tot opsteller. Een gemiste bevordering tot onderbureauchef leidde tot spanningen en had uiteindelijk zijn overplaatsing naar de 'Directie Radio' in Brussel voor gevolg. Arthur had het daar niet naar zijn zin en na een korte ziekteperiode ging hij in 1939 vervroegd met pensioen.

Voor Arthur Verhoustraete begon toen een nieuw leven. Het verleden had hem al altijd geboeid, maar nu kreeg hij tijd om te lezen, te studeren, in archieven opzoekingen te doen. Ging zijn belangstelling aanvankelijk uit naar de geschiedenis van Aalterse families, vrij vlug ging hij zich verdiepen in het Aalters verleden, met name de feodale structuren, de kerkelijke instellingen, het ontstaan van hofsteden, de ontginning van het Bulskampveld.

In 1943 vinden we Arthur Verhoustraete terug als een van de initiatiefnemers voor een heemkundige tentoonstelling te Aalter. De tentoonstelling werd georganiseerd door de plaatselijke afdeling van de Vlaamse Toeristenbond (VTB) en had tijdens de kermisdagen van september 1943 in de bovenzaal van de toenmalige 'Casino' op de Markt plaats. Door de grote belangstelling bleef ze nog open op nakermiszondag 26 september en de volgende zondag 3 oktober. De interpretatie die toen aan 'heemkunde' werd gegeven was zeer ruim. Er werden niet alleen kaarten, plattegronden, demografische grafieken, pastoorslijsten en een tijdsbandvorm van de geschiedenis van de kerk opgehangen, maar ook foto's, schilderijen en tekeningen van vooral Aalterse landschappen en gebouwen.

In feite was de tentoonstelling de officiële bekendmaking van de oprichting van een heemkundige kring te Aalter. De openingstoespraak, die de lokale VTB-voorzitter Amedée Laroy hield, was zeker, voor wat betreft de uitvoerige historische verwijzingen, gestoffeerd met de opzoekingen van Arthur Verhoustraete. Tot besluit van zijn rede pleitte Amedée Laroy voor het oprichten van *een museum voor heemkunde en voor Aalter zijn eigen geschiedenisboek in ieder huis op de kast*. De 'Kunst- en Oudheidkundige Kring van Deinze' met zijn 300 leden werd zelfs als voorbeeld gesteld. Verder luidde het: *"In den heemkring van Aalter moeten 7500 mensen zich thuis voelen. Politiek moet er buiten blijven, want politiek doodt alle vereeniging"*.

Het werkkamertje in het huis in de Lostraat waar Arthur jarenlang gewerkt heeft.

Foto gepubliceerd in de map 'Merkwaardige figuren uit Aalter', Cultuuraad Aalter, 1979

KATALOGOOG

Schilderijen en teekeningen van:

Alijn Jan, Callant J. en M., De Doncker Joz., De Muynck Jozué
De Poorter Adhémar, Laroy Am., Van Landeghem Aug.,
Vanoutrive Rob., Verbrugghe Th.,

Foto's van:

De Muynck Jozef, Callant Joz.

Plans en kaarten van:

Alijn Jan, De Muynck Jozué, Laroy Am., Laroy Aug., Van
Averbeke Luc., Verhoustraete Arthur.

Kunstsijwerk van:

J. Alijn

Verzamelingen door de leden van den Heemkundigen kring.

Prijs der Kataloog 3 Fr.

1. Oude boerenkeuken	34. Bloemen
2. Zon aan den boschkant	35. Copie
3. Bij Manewaerde	36. Bloemen
4. Oud-Aalter	37. Dieren
5. Hoekje bij de kerk	38. Dieren
6. Aan den boschkant	39. De Leie
7. Oud kappelletje	40. Sneeuw
8. Dreef aan de Krompoel	41. Bloemen
9. Oud binnenhuis	42. Anemonen
10. Schelven	43. Bij den Molen
11. In de 3 klokken	44. Hoeve
12. Sneeuwlandchap	45. Poekbeek
13. Smeltende sneeuw	46. Bellem
14. Oude markt	47. Dorpszicht
15. Dorpszicht	48. Stilleven
16. Besneeuwde kerk	49. Eendenkool
17. De Oude dorpskerk	50. Stilleven
18. De Maegd van Gent	51. De mooie molen
19. Krompoel	52. Vormzele
20. Oude kerkweg	53. Regenachtige avond
21. Zomer	54. Stilleven
22. Stuiken	55. Stilleven
23. Eiland in de Krompoel	56. De vijf Ringhen
24. Oude kerk	57. Biezenhof
25. De watermolen	58. Zonsondergang
26. Oude gendarmerie	59. Watermolen
27. Hagelandstraatje	60. Hondenkarn
28. Jezuletengoed	61. Dorpszicht
29. Schoonberg	62. Drieschmolen
30. Boschheide	63. Oude markt
31. Manewaerde	64. Panorama
32. Herfst aan de Krompoel	65. Zichtzaande Krompoel
33. Zomer aan de Krompoel	66. Beethoven

Kunst- en Knutselwerk door leden van den Heemkundigen kring.

drukkerij R. Vanoutrive-Lambert. Aalter.

'Kataloog' van de Heemkundige Tentoonstelling van september 1943
Archief Arthur Verhoustraete

Het zou echter bij die 'bekendmaking' blijven. Er werd geen bestuur samengesteld. De steun van 'de geestelijke en wereldlijke overheid', waartoe Amedée Laroy had opgeroepen, kwam er niet. Er werden geen nieuwe activiteiten georganiseerd. Na de bevrijding was de gespannen sfeer ten gevolge van de repressie niet van die aard om het idee van een heemkring te Aalter weer op te rakelen.

Maar Arthur Verhoustraete werkte verder. In 1944 vinden we zijn eerste publicatie in 'Toerisme', het *halfmaandelijksch tijdschrift van den Vlaamschen Toeristenbond*. Het ging onder de titel *Over de Krompoel te Aalter*. Nog hetzelfde jaar verscheen eveneens in 'Toerisme' een bijdrage over *Molens te Aalter*. Ofschoon deze tekst door Arthur geschreven was, werd hij ondertekend door Jozef Van Overstraeten, toenmalig voorzitter van de VTB.

Na de oorlog publiceerde hij in het weekblad 'De Ster' (*) *De kerk en de kerkelijke instellingen te Aalter rond 1600* (een vervolgverhaal in verschillende nummers vanaf november 1945) en *Het Bakensgoed te Aalter* (1946).

*Overzicht van de tentoonstelling
Uit : Appeltjes van het Meetjesland, 1996*

In samenwerking met Karel Van Nyen, die een boekje over de Sint-Corneliusdevotie had gepubliceerd, organiseerde hij in 1945 in de zaal Pax een kleine tentoonstelling, gewijd aan de verspreiding van de verering van Sint-Cornelius in Vlaanderen.

Toen het 'Heemkundig Genootschap van het Meetjesland' op 19 januari 1947 een eerste openbare vergadering belegde, was Arthur Verhoustraete een van de nieuwe medewerkers. Voor het eerste jaarboek van het Genootschap, dat in december 1949 verscheen, leverde hij drie sprokkelingen en een artikel *Iets over den Franse meier van Aalter, over zijn adjuncten en over de plundering en vernieling van hun woningen in 1814*. Tot zijn overlijden in 1971 zou hij niet alleen in 'Appeltjes', maar ook in 'Bos en Beverveld', 'Het Land van Nevele', 'Ons Doomkerke', 'Ons Heem', 'Ons Meetjesland' en 'De Toerist' publiceren.

Door zelfstudie had Arthur een grondige kennis verworven van de feodale structuren en instellingen. De twee delen *Leenroerig overzicht van Aalter*, verschenen in 1964 en 1966 in 'Appeltjes', beschrijven de Aalterse heerlijkheden van de Middeleeuwen tot het einde van het Ancien Regime. Ze zijn nog steeds de basis voor de studie van een

goed deel van het Aalters verleden. Achiël De Vos noemde het: "*In hun genre echte juweeltjes*".

Minder technisch en voor de doorsnee lezer beter toegankelijk zijn de artikels *St.-Maria-Aalter* (1957) en *Het oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan* (1959). Ze behandelen de ontginning van de talrijke velden te Aalter, een aspect dat hem bijzonder boeide en waarover hij heel wat onderzoek heeft gedaan.

Een overzicht van alle door Arthur Verhoustraete gepubliceerde teksten is weergegeven in de bibliografie op p. 21 en verder.

Arthur Verhoustraete heeft ons niet alleen talrijke publicaties nagelaten, maar ook nog een uitgebreide verzameling afschriften van archiefstukken, notities, kaarten, plannetjes, krantenknipsels en documenten allerhande, die hij in de loop der jaren bijeenbracht. In Aalter spreken we van 'het archief Verhoustraete'. Menigeen heeft er stof gevonden voor een opstel, een publicatie, de aanzet voor verder onderzoek. En, er is nog heel wat materiaal dat ligt te wachten op verwerking of verdere studie.

Wie kennis maakt met 'het archief Verhoustraete' komt onder de indruk van de grote hoeveelheid informatie die Arthur heeft verzameld. Documenten die hij in het archief vond, werden integraal met de hand overschreven, soms ook nog eens overgetypt. In andere gevallen noteerde hij slechts de essentiële elementen. Tijdens de oorlogsjaren had hij geleerd om zuinig om te springen met het schaarse papier. Elk blad dat nog aan een kant beschrijfbaar was, werd gebruikt om aantekeningen te maken. Dikwijls waren dat oude ongebruikte formulieren. Toch moeten we zijn zin voor orde en netheid bewonderen. Arthur had bovendien een mooi handschrift en dat vergemakkelijkt uiteraard het raadplegen van wat hij ons heeft nagelaten.

Zijn jarenlang bezig zijn als boekhouder heeft ook sporen nagelaten. Opvallend is immers zijn belangstelling voor cijfermateriaal, dat hij gaarne verwerkte tot tabellen en grafieken. Cijfers zeggen, illustreren soms meer dan woorden. Saaie gegevens uit penningkohieren, rentboeken, landboeken, kadasterboeken, enzovoort, wist hij met kaartjes en plannetjes tot leven te brengen.

Vond Arthur zijn weg in archieven en kon hij gegevens visueel voorstellen, tekenen lag hem niet zo goed. Vandaar dat hij daarvoor vaak

Zitting gemeenteraad 9 april 1873

Oberwegende dat de Zondagscholen voor jongens en meisjes, die in deze gemeente bestaan, zeer vlijtig bezocht worden ... en zeer nuttig zijn ...

Besluit de Raad:

de aandraging wordt geraagd om de Zondag-scholen voor jongens en meisjes tot scholen voor volwassenen te mogen aanwensen.

De scholen zullen aan het wettig opzicht onderworpen worden.

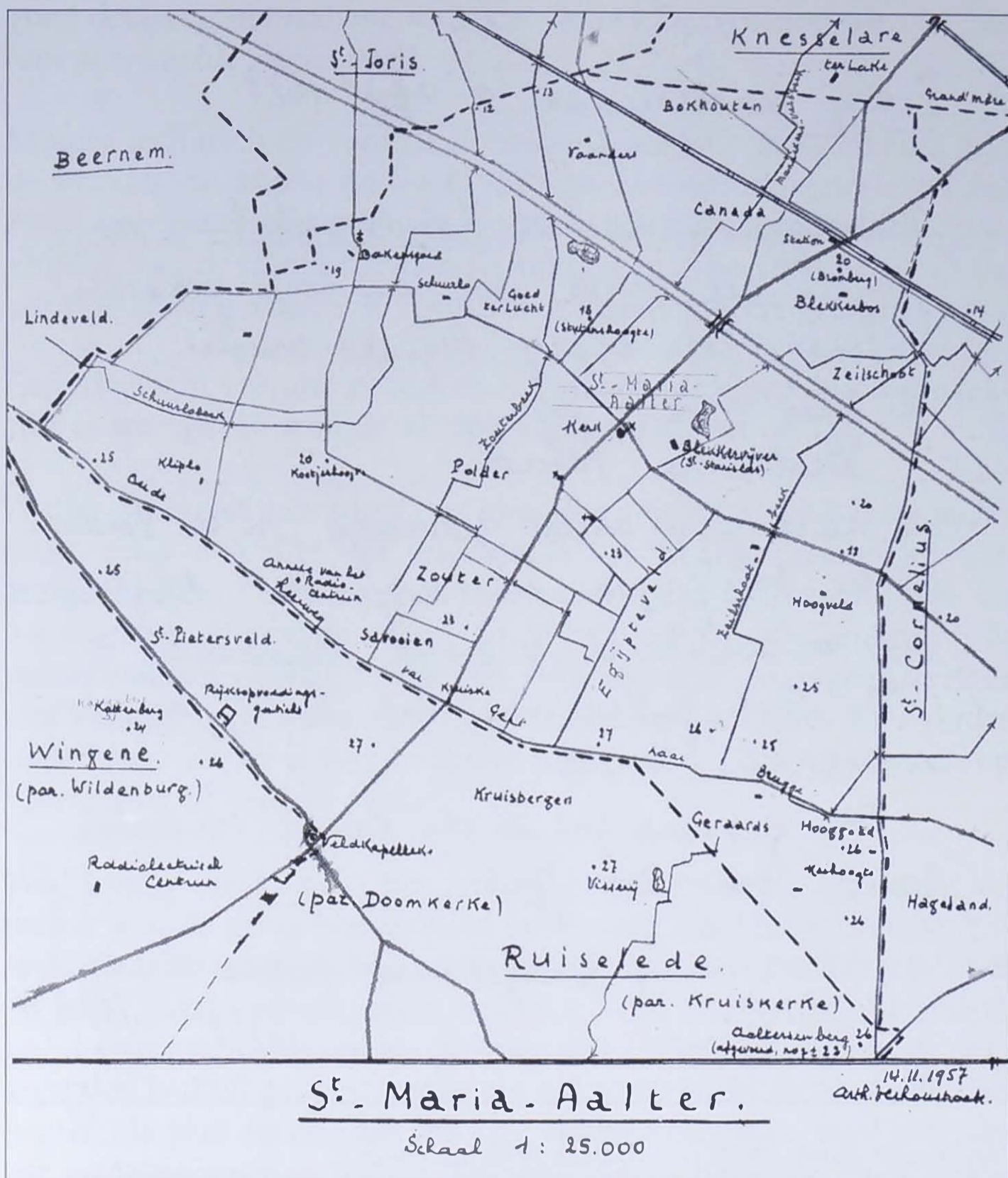
De gemeente zal in de kosten tusschen-komen voor 200 f.

(Goedgekeurd bestend. deput.
11 juli 1873)

Het mooie handschrift van Arthur Verhoustraete
Archief Arthur Verhoustraete

op anderen beroep deed. In de beginperiode onder andere Jan Alyn, Jozef De Doncker, Amedée Laroy en Jozué De Muynck maar later vooral ook Roger Defruyt, werden regelmatig aangesproken om de ideeën van Arthur op papier te zetten.

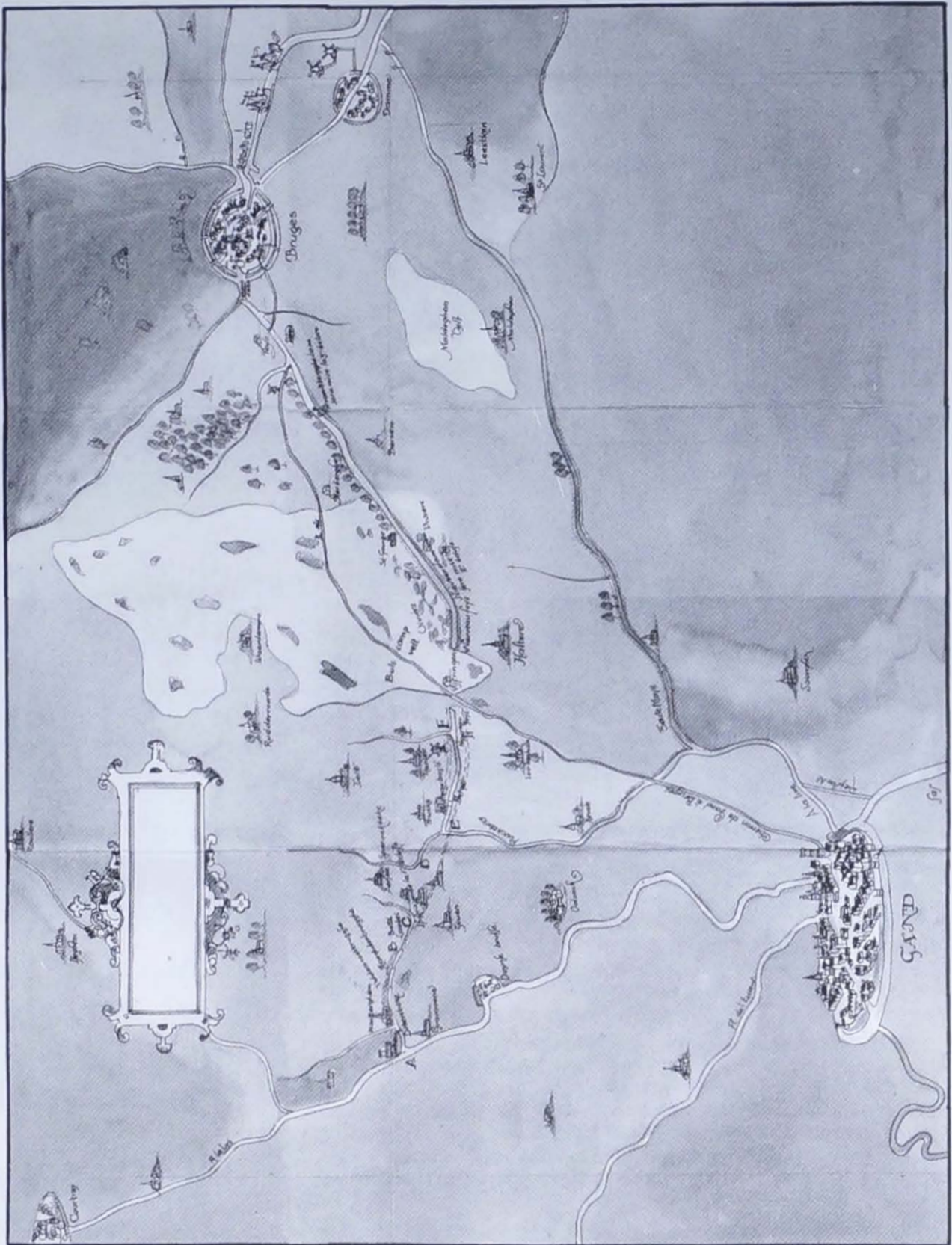
Zijn werk kenmerkt zich door originaliteit. Alles wat hij geschreven heeft, is immers gebaseerd op het bronnenmateriaal dat hij vond in de diverse archieven waar hij opzoeken deed. Bovendien beoordeelde hij zijn bronnen vrij kritisch en liet zich niet verleiden om veronderstellingen tot feiten te maken. De informatie die hij uit de bronnen haalde, werd geanalyseerd, vergeleken, met andere feiten in

*Kaart Sint-Maria-Aalter
Archief Arthur Verhoustraete*

verband gebracht. Hij was een perfectionist, wat hij aan het papier toevertrouwde moest juist zijn, moest af zijn. Misschien is dat wel de oorzaak waarom een groot deel van zijn aantekeningen niet gepubliceerd werden. Allicht hoopte hij over bepaalde thema's nog nieuwe elementen te vinden. Arthur had niet zo'n vlotte pen en soms had hij het ook moeilijk om te synthetiseren. Vermoedelijk zijn dat de redenen waarom hij er niet toe kwam om een monografie over Aalter te schrijven.

KAART VAN HET ONTWORPEN KANAAL VAN BRUGGE NAAR DE LEIE.

Kaart van het kanaal Brugge-Gent getekend door Jozef De Doncker in 1943. Het betreft een reproductie van een kaart gepubliceerd in de 'Annales' van de Brugse 'Société d'Emulation' 1894. De oorspronkelijke kaart zou dateren van 1588.

Verzameling Jozef De Doncker

TOERISME

HALFMAANDELIJKSCH ORGAAN VAN DEN VLAAMSCHEN TOERISTENBOND
 VEREENIGING ZONDER WINSTOOGMERK ■ ST.-JACOBSMARKT-45, ANTWERPEN
 HOOFDREDACTEUR: JOZEF VAN OVERSTRAETEN
 LIDMAATSCHAP: 18 FRANK 'S JAARS. ■ POSTCHEQUEREKENING: 93627

De Krompoel te Aalter.

Deze vijver, meer dan 22 Ha. groot, behoort heelemaal tot het grondgebied van Aalter, en niet, zooals men veelal meent, tot dat van Bellem. Hij ligt echter aan het oostelijk uiteinde van de eerste gemeente en paalt met zijn oostzijde aan de tweede.

Eigenaar was de heer R. de Kerchove d'Éxaerde van Bellem, de overleden gouverneur van Oost-Vlaanderen. De tegenwoordige eigenaar is ofwel de heer Robert de Kerchove (thans afwezig), ofwel de heer baron de Crombrughe, thans verblijvende op het kasteel van Bellem. Aan den Krompoel staat een villa, tot vóór enkele jaren door den laatstgenoemden heer betrokken, doch thans onbewoond.

Zij, die gewoonlijk van den « Kranenpoel » lezen of hooren spreken, zullen den titel van dit artikeltje wellicht met verwondering bekeken hebben. Maar in alle oude dokumenten staat er « Crompoel » en dit is nu nog de naam dien het volk uit den omtrek uitsluitend gebruikt.

De Krompoel is de eenig overblijvende van een gansche reeks vijvers, of beter plassen, waarmee tot vóór een paar eeuwen gansch de zuidkant van Aalter en gansch het Bultkampveld bezaaid was. Al die plassen, waarvan de namen nog te vinden zijn in het oude Landboek van Aalter, zijn sinds zeer lang drooggelegd. Van vele is zelfs de naam niet meer bewaard gebleven als aanduiding van 'perceelen land, van andere wel.

De Krompoel is omgeven door lage dammen en een beekje dat er door vliet wordt door een sas afgesloten: aldus wordt hij kunstmatig in stand gehouden. Van tijd tot tijd, als hij afgevischt wordt, laat men bijna al het water wegstromen. De vischvangst wordt door den eigenaar verpacht; het is dus verboden te vissen.

's Zomers wordt de Krompoel zeer druk door wandelaars en baders bezocht. Tengevolge der uitspattingen van sommige baders verbood de eigenaar vóór een tiental jaren, den toegang tot den vijver. Het verbod werd echter ingetrokken op aandringen der gemeente. Deze bonwde eenige kabientjes en oefende een streng politietoezicht uit. Sedert den oorlog is dit toezicht, spijtig genoeg, verzwakt, terwijl de kabientjes in puin gevallen zijn. Gelegenheid tot roeien bestaat er niet.

De Krompoel is langs alle zijden omringd door bosschen, waarin het niet toegelaten is te wandelen. In de jongste jaren verloor hij veel van zijn schilderachtigheid door het roeien van alle groote boomen aan zijn oever. De nieuw geplante zijn echter al flink in den groei.

AALTER.

ARTHUR VERHOUSTRAETE.

Arthur Verhoustraete heeft zich vaak geëngaageerd. De Kraenepoel lag hem nauw aan het hart. Hij kende het verleden van deze vijver als geen ander en wou de plek graag beschermd zien voor het nageslacht. Het was geen toeval dat zijn eerste tekst in 1944 over de 'Krompoel' handelde.

In de jaren vijftig zou hij de gang van zaken met het beschermingsdossier op de voet volgen en daarover met de regelmaat van een klok berichten in 'De Toerist'.

Het eerste door Arthur Verhoustraete gepubliceerde artikel: 'Over de Krompoel te Aalter', verschenen in Toerisme, jaargang 1944, nr.3.

Verzameling Roger Defruyt

Foto van de Kraenepoel verschenen op de voorpagina van 'De Toerist' op 12 augustus 1965

Verzameling Jozef De Doncker

Wanneer op 15 augustus 1965 'Het Kraenepoelpad' ingewandeld wordt en de 'Uitkijktoren Warande' opengesteld wordt, beide initiatieven van de V.T.B., dan is dat in belangrijke mate te danken aan Arthur Verhoustraete, die door zijn opzoekingen het Aalters cultuurpatrimonium in de belangstelling bracht.

Als op 25 september 1955 een grote historische stoet door de straten van Aalter trekt met als thema 'De verering van St.-Cornelius te Aalter door de eeuwen heen', dan is ook hier Arthurs kennis van onschatbare waarde geweest.

In augustus 1962 organiseerde het 'Heemkundig Genootschap van het Meetjesland' zijn jaarlijkse uitstap in Aalter. Arthur legde de reisroute vast en schreef een uitvoerige brochure bijeen. Samen met het artikel *Kriskras doorheen de geschiedenis van Aalter* in 'De Toerist'

van 12 augustus 1965 getuigt het van Arthurs streven om de toeristische troeven van Aalter in het daglicht te stellen.

De vele straten in de nieuwe woonwijken die in de jaren vijftig en zestig te Aalter ontstonden, vereisten een naam. Ook hier is Arthur Verhoustraete herhaaldelijk opgetreden om in functie van historische en toponymische achtergronden straatnamen voorop te stellen. We verwijzen hierbij naar de uitgebreide bijdrage van Peter Laroy in dit nummer op p. 27.

Ten slotte moeten we ook het ordenen van het oude archief van de gemeente Aalter op zijn actief plaatsen. Voor een deel heeft hij er toe bijgedragen dat wij vandaag in Aalter over een goed geordend en bruikbaar archief beschikken.

Arthur Verhoustraete werd en wordt als een bescheiden, ietwat teruggetrokken figuur omschreven. Toch was hij in heel Aalter gekend en had er veel vrienden. Hij was een dienstbaar man. Heel wat mensen heeft hij aan documentatie geholpen om hun familiegeschiedenis te schrijven, om een eindwerk te maken, om een of andere studie te stofferen. Zijn dienstbaarheid ging echter verder dan alleen het verstrekken van historische informatie. Zo blijkt hij ook jonge mensen geholpen te hebben om aan een job te geraken door ze in contact te brengen met mensen van de R.T.T., waar hij nog heel wat relaties had.

In de loop der jaren groeide ook de erkentelijkheid voor het werk van Arthur Verhoustraete. In 1968 publiceerde het gemeentebestuur zijn studie over *Oud Aalter* en verspreidde die in alle huizen van Aalter.

Naar aanleiding van zijn 75^e verjaardag werd hij 1 februari 1970 gehuldigd door het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland en door het Gemeentebestuur van Aalter. Achiel De Vos, voorzitter van het genootschap, schetste de verdiensten van Arthur Verhoustraete als heemkundige en lokaalhistoricus. In zijn feestrede beschreef Alfons Ryserhove de levensloop van zijn vriend Arthur, waarbij hij vooral zijn bescheidenheid en dienstvaardigheid loofde. De hulde werd opgeluisterd door het koor Amabile. Tot slot dankte Jan De Crem, toenmalig burgemeester van Aalter, Arthur Verhoustraete voor zijn jarenlange inzet en bood hem in naam van de gemeente een geschenk aan. In naam van het genootschap werd een mooi geschiedkundig werk aangeboden. Alle aanwezigen ontvingen de brochure *Hulde aan Arthur Verhoustraete bij zijn 75ste verjaardag*. De huldiging werd afgesloten met een receptie en maaltijd in de Memling.

Arthur Verhoustraete overleed op 27 mei 1971. Hij werd te Aalter begraven op 2 juni 1971. Zijn vriend Alfons Ryserhove sprak er de lijkrede uit. Een in memoriam en de tekst van de lijkrede werden gepubliceerd in het 21^e jaarboek (1971) van 'Appeltjes van het Meetjesland'.

In het kader van '1000 jaar Aalter' werd in 1974 een gedenkplaat aangebracht aan het huis in de Lostraat waar Arthur het grootste deel van zijn leven doorbracht. Het initiatief daarvoor ging uit van Roger Defruyt, verantwoordelijke van de lokale VTB-VAB-afdeling. De onthulling ervan had plaats op 21 september 1974 in aanwezigheid van de gemeentelijke overheid. Luc Stockman verzorgde de inleiding en Jozef Van Overstraeten, algemeen voorzitter van de VTB-VAB hield de gelegenheidstoespraak.

Op initiatief van Roger Defruyt werd op 26 mei 1977 te Aalter een heemkundige kring opgericht. De stichtingsvergadering had ten huize van de familie Verhoustraete in de Lostraat plaats. Waren daarbij aanwezig: Roger Defruyt, Maurice Michiels, Marcel Saelens, Luc Stockman, Maurice Thys, Anna en André Verhoustraete. Ter nagedachtenis van de man die het meest had bijgedragen tot de kennis van het oude Aalter, kreeg de nieuwe kring als naam 'Heemkundige kring Arthur Verhoustraete'. Nog hetzelfde jaar verscheen het eerste nummer van het 'Land van de Woestijne', waarin onder andere de figuur van Arthur Verhoustraete uitvoerig werd belicht.

Toen de Aalterse Cultuurraad in 1979 een derde fotomap rond het thema 'merkwaardige figuren uit Aalter' uitgaf, ontbrak ook Arthur Verhoustraete niet. Jozef De Doncker stond in voor de tekst.

Als in 1984 het eerste fotoboek over Aalter werd uitgegeven door Roger Defruyt en Alfons Ryserhove (**), werd het boek opgedragen ter nagedachtenis van Arthur Verhoustraete.

*Gedenkplaat die in 1974 werd aangebracht aan de woning van Arthur Verhoustraete
Foto : Jan Camerlinckx*

Ter gelegenheid van de voorstelling van het 46^e jaarboek van 'Appeltjes van het Meetjesland' op 10 februari 1996 in Aalter, getuigde Jozef De Doncker op treffende wijze over Arthur Verhoustraete en zijn werk. Arthur was toen net 25 jaar overleden.

Arthur Verhoustraete heeft vanaf het midden van de 20^e eeuw de lokale geschiedschrijving en de heemkunde in de publieke belangstelling gebracht. Allicht heeft niemand de definitie van heemkunde, zoals deze recent werd vastgelegd in het decreet voor de volkscultuur, in de praktijk gebracht als hij. We citeren het decreet: "*Heemkunde: het domein van de volkscultuur dat zich toelegt op een betere kennis van de eigen streek in al haar aspecten en op de bescherming van het gemeenschappelijke materiële culturele erfgoed*". Inmiddels is het 30 jaar geleden dat Arthur overleed, maar zijn teksten, zijn niet gepubliceerde aantekeningen zijn nog altijd actueel.

De heemkundige kring van Aalter die zijn naam draagt bestaat volgend jaar 25 jaar. Het werk dat Arthur Verhoustraete meer dan een halve eeuw geleden begonnen is, gaat verder. Dat de kring ruim 350 leden telt en dat de tijdens de voorbije wintermaanden georganiseerde cursus 'Kennismaking met het verleden' gevolgd werd door 35 deelnemers, tonen aan dat er nog altijd belangstelling is voor het verleden.

Vandaag de dag is heemkunde de wetenschappelijke studie van de microkosmos die ons dorp, onze gemeente, onze geografische streek zijn. Studieobject daarbij zijn de meest diverse aspecten, als daar zijn de lokale geschiedenis, de genealogie, de heraldiek, de cartografie, de demografie, de archeologie, de industriële archeologie, de planten dierkunde, het landschap, de ecologie, de monumentenzorg, de kunstgeschiedenis, de toponymie, de dialectologie, enzovoort.

Het lijkt dat de belangstellenden voor heemkunde een vergrijzende groep mensen zijn en dat jongeren geen belangstelling hebben voor het verleden. Afgezien van het feit dat die veronderstellingen nog nooit ten gronde zijn onderzocht, moeten wij ons misschien toch ook gaan afvragen of wij niet tekort schieten daar waar het er hem om gaat onze publicaties, onze activiteiten, ons bezig zijn met het verleden, toegankelijk te maken voor de modale dorpsgenoot, de jongeren, de jeugd. Met toegankelijk maken bedoelen we zowel de inhoud als de manier waarop de beschikbare kennis wordt ontsloten en niet dat er concessies gemaakt moeten worden voor wat betreft het wetenschappelijke gehalte. De cultuurconsument van de eenentwin-

tigste eeuw heeft behoefte aan gevarieerde en modern gepresenteerde informatie. Jongeren gaan betrekken bij onze projecten is misschien al voor een deel de oplossing van het probleem.

BIBLIOGRAFIE VAN ARTHUR VERHOUSTRAETE

Gepubliceerd in 'Appeltjes van het Meetjesland'

- Sprokkeling: *Gelijke behandeling door vriend en vijand*, jaargang 1, 1949, p. 26.
- Sprokkeling: *Er komen geen zomers meer gelijk vroeger?*, jg. 1, 1949, p. 42.
- *Iets over den Franse meier van Aalter; over zijn adjuncten en over de plundering en vernieling van hun woningen in 1814*, jg. 1, 1949, p. 78-85.
- Sprokkeling: *Andere tijden, gelijke zeden*, jg. 1, 1949, p. 85.
- *Molens binnen het maalgebied van het Land van de Woestijne*, jg. 2, 1950, p. 32-42.
- *Molens van Aalter na 1795*, jg. 2, 1950, p. 42-48.
- *Molens van Bellem*, jg. 2, 1950, p. 48.
- *De verering van de H. Cornelius te Aalter*, jg. 3, 1951, p. 101-112.
- *Over de opvolging van Pieter Bladelin als Heer van Middelburg-in-Vlaanderen*, jg. 4, 1952, p. 153-155.
- *Over het Stalinsgoed en de Ganzeplas te Aalter*, jaargang 5, 1953, p. 191-198.
- *Mengelingen over de noordkant van Aalter*, jaargang 7, 1955, p. 109-126.
- *Over de scheepvaart op het kanaal van Gent naar Brugge en over de marktschepen in het bijzonder*, jg. 7, 1955-56, p. 225-230.
- *St.-Maria-Aalter*, jg. 8, 1957, p. 207-246.
- *Over de heerlijkheden van Lotenhulle*, jg. 9, 1958, p. 151-158.
- *Het oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan*, jg. 10, 1959, p. 5-54.
- *Het Wessegemse op Aalter*, jg. 10, 1959, p. 128-133.
- *Uit een oud renteboek. Hoe de heer goet anveerden zal in acht manieren*, jg. 10, 1959, p. 134-135.
- *Bijdrage tot de geschiedenis van Bellem*, jg. 10, 1959, p. 152-159.
- *De kerk en de kerkelijke instellingen te Aalter rond 1600*, jg. 10, 1959, p. 191-208.
- *Het Vijfringengoed te Aalter*, jg. 11, 1960, p. 272-279.

- *Het Bakensgoed te Aalter*, jg. 11, p. 295-298.
- *De rondreis van Walter de Marvis, bisschop van Doornik, in 1242*, jg. 12, 1961, p. 228-236.
- *De Pietendries te Knesselare en te Aalter*, jg. 13, 1962, p. 225-229.
- *Over de pastorij van Aalter*, jg. 13, 1962, p. 251-255.
- *Leenroerig overzicht van Aalter*, jg. 15, 1964, p. 169-260.
- *Feodaal overzicht van Ruiselede*, jg. 16, 1965, p. 82-131.
- *Leenroerig overzicht van Aalter 2*, jg. 17, 1966, p. 69-99.
- *Oud Aalter* (met A. Ryserhove en R. Tondat), jaargang 18, 1967, p. 306-347.
- een overdruk van 'Oud Aalter' werd begin 1968 op 2700 ex. gedrukt en verspreid in alle huizen van Aalter.
- Boekbespreking: *Bijdrage tot de historische geografie van de streek rondom Brugge* van Coornaert M., jg. 19, 1968, p. 357-359.
- Sprokkeling: *Verdwenen heerlijke hofsteden te Aalter - Hofstede Schoonberge*, jg. 20, 1969, p. 377-378.
- Boekbespreking: *Katherina van Boetzelaar* van J. De Cavele, jg. 21, 1970, p.274.

Gepubliceerd in 'Bos en Beverveld'

- *Kort overzicht van het leenroerig Oedelem*, jb. 1, 1966, p. 45-51.
- *De baljuw en de griffiers Roelandts van Oedelem*, jaarboek 1, 1966, p. 119-120.
- *De heren van Praat te Oedelem*, jb. 2, 1967 p. 101-113.

Gepubliceerd in 'Ons Doomkerke'

- *Iets over Bulskampveld*, jg. V, nr.2, maart 1960, p. 9-10.
- *Het Hooggoed te Sint-Maria-Aalter*, jg. VII, nr.1, december 1961, p. 19.
- *Een eigenaardige grens*, jg. VII, nr.2, maart 1962, p. 11-12.
- *Het gewezen buitengoed de Bie op Aalter*, jg. IX, nr.2, maart 1964, p. 11-12.
- *In memoriam Mevrouw Bosmans*, jg. X, nr.1, november 1964, p. 9-10.
- *Iets over het goed ten Bokhoute te Sint-Maria-Aalter*, jg. X, nr.3, juli 1965, p. 12-13.
- *Nota bij de kaart van de heerlijkheden van noordwestelijk Ruiselede*, jg. XI, november 1965, p. 15-16.

- *Het goed te Bankers en de Diksmuidse boterweg*, jg. XIV, nr.1, februari 1969, p. 5-6.

Bijdragen gepubliceerd in 'Ons Heem'

Familiekundige vraagbak

- *Aarsele - Nieuwenhuysse*, jg. X, 1952, p. 166.
- *Craeynest en Romedy*, jg. XIV, 1960, p. 239.
- *Familie De Grave*, jg. XV, 1961, p. 101-102.
- *Molenaars Braet*, jg. XV, 1961, p. 130-132.

Molenberichten

- *Ruiselede*, jg. XII, 1958, p. 181.
- *Molen*, jg. XII, 1958, p. 182.
- *Ontwateringsmolen*, jg. XIII, 1959, p. 38.
- *Aalter*, jg. XIII, 1959, p. 155.
- *Aalter*, jg. XIV, 1960, p. 68-69.
- *Strokotmolen*, jg. XV, 1961, p. 92.
- *Malen op Zon- en Feestdagen*, jg. XX, 1966, p. 226-227.

Sprokkelingen

- *Nog Marktwegen*, jg. VIII, 1950, p. 40.
- *Lotenhulle*, jg. VIII, 1950, p. 67.
- *Lotenhulle: Veronica's kruis*, jg. IX, 1951, p. 22.
- *Nog over St. Hubertusviering*, jg. IX, 1951, p. 97.
- *Oude afspanningen te Aalter*, jg. X, 1952, p. 12-13.
- *Moerbeziebomen in Vlaanderen*, jg. XIV, 1960, p. 192.
- *Tolpaal*, jg. XVI, 1962, p. 196.
- *Benoemingen*, jg. XVII, 1963, p. 217-218.
- *Nog over dennen in Vlaanderen en dies meer*, jg. XVIII, 1964, p. 152-153.
- *Stallichten*, jg. XIX, 1965, p. 249.
- *Susceptores catechismi II en III*, jg. XX, 1966, p. 226-227.
- *Mergel, Mergelen en Mergelputten*, jg. XIII, 1969, p. 230.
- *Pekpot, peklepel*, jg. XIII, 1969, p. 259.
- *Transvaalse herinneringen in Vlaanderen*, jg. XXIII, 1969, p. 262.
- *Ingemetseld kruis, metselaars kenteken*, jg. XXIV, 1970, p. 174.
- *Moerbeziebomen IV*, jg. XXV, 1971, p. 18.

Andere

- *Rond Nobelstede te Aalter*, jg. 20, 1966, p. 56-61 (tekst werd ook verspreid op de Landdag van het Verbond voor Heemkunde gehouden in 1965 op Nobelstede).

Gepubliceerd in 'Toerisme' en 'De Toerist'

- *Over de Krompoel te Aalter*, 'Toerisme', jg. 1944, nr.3, p. 25.
- *Molens te Aalter*, 'Toerisme', jg. 1944, nr.7 (ondertekend door Jozef Van Overstraeten).
- *De Krompoel te Aalter*, 'De Toerist', 1957, p. 55.
- *Nog over de Krompoel te Aalter*, 'De Toerist', 1957, p. 83.
- *Nog steeds de Krompoel te Aalter*, 'De Toerist', 1957, p. 286.
- *De Brugse barge*, 'De Toerist', 1957, p. 641.
- *Goed nieuws over de Krompoel te Aalter*, 'De Toerist', 1957, p. 878.
- *Wat is er van de Kranepoel*, 'De Toerist', 1958, p. 984.
- *Nog steeds de treurige geschiedenis van de Kranepoel*, 'De Toerist', 1959, p. 870 (ondertekend door Jozef Van Overstraeten).
- *Kraskras doorheen de geschiedenis van Aalter*, 'De Toerist' en 'De Autotoerist', V.T.B.-V.A.B., jg. 1965, p. 438-444.

Andere publicaties

- *Kaart van Aalter op 1/10 000* (in samenwerking met Jan Alyn). 3 uitgaven tussen 1943 en 1954 van telkens 100 ex.
- *De kerk en de kerkelijke instellingen te Aalter rond 1600*, weekblad 'De Ster', nov. 1945, vervolgverhaal in verschillende nummers. Deze tekst werd ook gepubliceerd in het huldeboek van de jubileumviering van Z.E.H. Neyt, pastoor te Aalter, Drukkerij Standaert-Van Steene, Maldegem, 1960, p. 33-50.
- *Het Bakensgoed te Aalter*, weekblad 'De Ster', 22 juni 1946.
- *Straatnamen te Aalter*, weekblad 'De Alternaar' (lokale uitgave van 'Vrij Maldegem'), vervolgverhaal vanaf dec. 1954 (publicatie beëindigd na 11 afleveringen ingevolge het niet langer verschijnen van 'De Alternaar').
- *De straat- en wijknamen te Aalter*, stencil 12 p. in 50 ex., 1957.
- *Verlag van de straat- en wijknamen te Aalter*, stencil 10 p. in 50 ex., 1960.
- *Losse gegevens over de kerk van Aalter door de eeuwen heen*, in het huldeboek van de jubileumviering van Z.E.H. Neyt, pastoor te

- Aalter, Drukkerij Standaert-Van Steene, Maldegem, 1960, p. 20-32.
- *Het oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan*, 'Oostvlaams Verbond van de kringen voor geschiedenis', Voorlichtingsreeks nr. 27, 1960. Deze tekst was het jaar voordien gepubliceerd in 'Appeltjes van het Meetjesland'.
- *Kaart straten en wijken van Aalter op 1/10 000*, Militair Geografisch Instituut, 150 ex., 1961.
- *Uitstap naar Aalter van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland*, stencil 16 p. in 100 ex., 1962.
- *Refutatie van het boek 'Rond Aalter in den Franschen Tijd' van H. Van De Genachte*, stencil 20 p. in 75 ex., 1963.
- *Leenroerig overzicht van Aalter en Knesselare* (in samenwerking met A. Ryserhove) Maldegem, 1965.
- *De Tieltsse tak van het geslacht Roelands*, Tielts weekblad 'De Zondag', jg. 1966, nrs. 19.11, 26.11 en 3.12.
- *Belezingsformules*, 'Ons Meetjesland', jg. I, nr.3, 1968, p. 3-4.
- *Het "kalseidje aan de Krompoel" te Aalter*, 'Ons Meetjesland', jg. III, nr.4, 1970, p. 3-4.
- *Inventaris van archiefbronnen*, 'Het Land van Nevele', jg. I, nr.1-2, 1970, p. 23-29.
- *Sprokkeling: De Popp-kaarten*, 'Het Land van Nevele', jg. I, 1970, nr.1-2, p. 30.
- *Sprokkeling: De Popp-kaarten*, 'Het Land van Nevele', jg. I, 1970, nr.3, p. 28-29.
- *Poeke*, 'Het Land van Nevele', jg. II, nr.2, 1971, p. 48-64 (bijdrage persklaar gemaakt door J. Luyssaert en J. Taeldeman).

Jan CAMERLINCKX

Bronnen :

- Regie van Telegraaf en Telefoon, *Verlag over de boekjaren 1930-1931 en 1931-1932, 1933.*
- DEFBUYT R., *Bij de stichting van de Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete*, Land van de Woestijne, 1977, nr. 1, p. 3-6.
- DEFBUYT R., *Heemkundige tentoonstelling 1943*, Land van de Woestijne, 1977, nr. 1, p. 7-11.
- DE VOS A. en RYSERHOVE A., *Hulde aan Arthur Verhoustraete bij zijn 75ste verjaardag*, Appeltjes van het Meetjesland, 1969, p. 7-21.
- DE VOS A., *In memoriam Arthur Verhoustraete*, Appeltjes van het Meetjesland, 1971, p. 396.
- RYSERHOVE A., *Lijkrede uitgesproken voor de heer René Arthur Verhoustraete op het kerkhof te Aalter; woensdag 2 juni 1971*, Appeltjes van het Meetjesland, 1971, p. 397-400.

- RYSERHOVE A. en STOCKMAN L., *Bibliografie van Arthur Verhoustraete*, Appeltjes van het Meetjesland, 1971, p. 401-406.
- DE DONCKER J., *Getuigen over Arthur Verhoustraete*, Appeltjes van het Meetjesland, 1996, p. 286-292.
- Archief Arthur Verhoustraete (bereidwillig ter beschikking gesteld door Arthur Rutsaert).
- BASTIAEN F., *Geschiedenis schrijven in het Meetjesland*, Appeltjes van het Meetjesland, 1999, p. 25-86.
- STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, Gemeentebestuur Aalter, 1979.
- Mondelinge mededelingen en teksten van Jozef De Doncker en Jozef Van Haver.

* De Ster was een weekblad uitgegeven door drukkerij Deprest-Martens te Beernem. Het werd verspreid in de gemeenten Beernem, Oedelem, St.-Joris-ten-Distel, Aalter, Knesselare, Wingene, Hertsberge en bracht ook plaatselijk nieuws van deze gemeenten.

** Defruyt R. en Ryserhove A., *Het Aalterse van toen*, 1984.

ARTHUR VERHOUSTRAETE EN DE STRAATNAMEN TE AALTER

”Wordt het niet stilaan tijd dat Aalter, de grote Oost-Vlaamse gemeente met bij de 8000 inwoners straatnaamborden zou krijgen? Is het niet eerder buitengewoon dat ze er nog niet zijn en dat een vreemdeling dikwijls de grootste moeite heeft om een bepaalde plaats te vinden?” (1). Deze klacht formuleerde Jozef van Overstraeten in 1958 in *De Toerist*, het ledenblad van de VTB. Ongetwijfeld zal deze opmerking voor een stuk ingefluisterd zijn door Arthur Verhoustraete, door Van Overstraeten enkele maanden daarvoor nog omschreven als ”onze korrespondent, die wij sinds vele jaren kennen als een warm verdediger van de ware belangen van onze streek” (2).

Arthur Verhoustraete verdiepte zich in de jaren 1950 grondig in het probleem van de straatnamen en zette zich in voor een rechtlijnig concept in het moderne Aalter. In deze bijdrage gaan we daar even dieper op in.

Het onderwerp biedt ons de gelegenheid om, naar aanleiding van een concreet geval, dieper in te gaan op de manier waarop Verhoustraete zijn historische kennis verzamelde en in de praktijk aanwendde. Tegelijkertijd geeft het ook inzicht in een recent verleden (bijv. wat betreft de besluitvorming op gemeentelijke vlak of m.b.t. de verkavelingen uit de jaren 1950-1960) én een ver verleden (waar het gaat om de verklaring die Verhoustraete aanbod voor bepaalde namen). We worden andermaal geconfronteerd met de grondigheid waarmee Verhoustraete te werk ging (3). De naamgeving van 1960 had een duidelijke waarde want meer dan 35 jaar lang werd de basis van het concept behouden voor Aalter, Aalter-Brug en Sint-Maria-Aalter.

’DE INGEKANKERDE CARENTIE OP ONS GEMEENTEHUIS’

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog groeide Aalter uit tot een grotere gemeente. Nieuwe huizen werden gebouwd, straten aangelegd, oude wegen of wegeltjes verhard, e.d.m. Deze ingreep in de ruimtelijke ordening had tot gevolg dat het steeds moeilijker werd om een juist adres te bepalen. Arthur Verhoustraete wilde orde scheppen.

Zijn interesse voor straatnaamgeving is niet moeilijk te verklaren. Binnen zijn heemkundige arbeid ontwikkelde hij een voorliefde voor historische geografie, de kruising tussen aardrijkskunde en historie. En hoewel hijzelf ze naar zijn eigen gevoel niet voldoende kon tekenen, waren plans en kaarten toch zijn onvermijdelijke metgezellen. Vandaar was het maar een kleine stap naar straatnaamgeving.

Op de heemkundige tentoonstelling van 1943, traditioneel beschouwd als de start van de heemkundige werking te Aalter, lag ook heel wat kaartmateriaal (⁴). Dat er toen al aandacht was voor de straatnamen hoeft niet te verwonderen. Iedereen wilde wel graag weten waar hij woonde, hoe die plaats aan haar naam kwam en waarom dat zo was. Af en toe deden die eerste Aalterse heemkundigen (zoals Verhoustraete) een beroep op de toponymie als hulpwetenschap maar evenzeer lieten zij zich inspireren door de overlevering of door oude vermeldingen in allerlei geschriften.

In elk geval, toen op 26 maart 1960 de straatnaamgeving officieel werd goedgekeurd door het gemeentebestuur, was dit voor een groot stuk te danken aan de heemkundige arbeid van Arthur Verhoustraete. Eind 1954 was hij bijvoorbeeld begonnen met een publicatie over de straatnamen te Aalter in het weekblad *De Aalternaar*, een lokale uitgave van het blad *Vrij Maldegem* (⁵). Verhoustraete, maar ook andere heemkundigen uit de streek zoals Alfons Ryserhove, publiceerden in de naoorlogse jaren inderdaad hun heemkundige vondsten in kleine rubriekjes in regionale weekbladen (*De Vrijheid*, *De Ster*, *De Zondag*, enz.). Op die manier bereikten zij uiteraard een publiek, wat bekendheid en ook feedback mogelijk maakte. *De Aalternaar* hield het evenwel maar enkele nummers uit en meteen was Verhoustraete zijn forum kwijt. Intussen boog zich wel een commissie over de zaak van de Aalterse straatnamen.

Arthur Verhoustraete hield de Aalterse burgemeester Van den Broecke warm voor het idee van een nieuwe en algemene straatherbenaming. In het moderne beleid dat Van den Broecke voerde (historisch gezien in continuïteit met het vooroorlogse bestuur van burgemeester Bockaert, waarin Van den Broecke schepen was) bleef plaats voor een culturele noot. Samen met die eerste burger voerde Verhoustraete ook actie om *de Krompoel* tot natuurreserve uit te roepen (K.B. van 27 mei 1957), met succes (⁶).

En hoewel Verhoustraete reeds in 1954 zijn documentatie had gesynthetiseerd, duurde het nog tot 1957 vooraleer het gemeentebestuur tot

een min of meer officiële voorstelling kwam (⁷). Op 18 juni 1957 vond bijvoorbeeld een vergadering plaats met Raymond Van den Broecke (burgemeester), Raymond Carrette (schepen), René Schepers (gemeenteraadslid), Henri De Fauw (gemeenteraadslid), Raoul Faut (gemeentesecretaris), Gerard Mattheeuws (onderwijzer), August Cocquyt (architect), Jan De Crem (dr. in de rechten), Philemon Danneels, Arthur Verhoustraete, Urbain Van Laere (Maria-Aalter), Karel Bockaert (oud-burgemeester), Jan Alyn (onderwijzer), Maurice Michiels. Amedée Laroy liet zich verontschuldigen. Uit het verslag blijkt dat deze commissie verregaande vorderingen maakte met de straatbenaming maar in praktijk kwam er maar weinig van terecht (⁸).

Toen burgemeester Van den Broecke in mei 1959 plots overleed, leek de zaak weer in het slop te raken. Verhoustraete liet er echter geen gras over groeien. Op 16 september 1959 schreef hij de nieuwe burgemeester aan. Jan De Crem had de zaak van de naamgeving gevolgd en wist dus volgens Arthur Verhoustraete van de zaak. Hij spoorde de jonge burgervader aan om er iets mee te doen. Verhoustraete zelf had immers zijn huiswerk goed gemaakt en was heel Aalter rondgelopen in de zomer van 1958 ("gedurende wel drie maand," zo noteert hij). Verhoustraete ging hierbij, zoals steeds, grondig tewerk: "Vervolgens heb ik een lijst gemaakt, straat per straat, wijk per wijk, van al de huizen van de gemeente, met de aanduiding, waar dit nodig was, van de oude woonstwijziging en van de nieuwe. Bovendien heb ik een dozijn stafkaarten vervolledigd met de naamaanwijzing van al de straten en van al de wijken, met een aanduiding van de grenzen van deze laatste. Deze kaarten, die onder de belanghebbende organismen moesten verspreid worden, liggen nu in de rommelkamer van het sekretariaat!". Voortgaande op een mondelinge mededeling van burgemeester Van den Broecke was Verhoustraete er toen van uitgegaan dat de straatnamen in voege zouden komen op 15 oktober 1958. Dat dit niet het geval was, zorgde voor een bitter gevoel bij Verhoustraete. Hij klaagde over "de ingekankerde carentie die op ons gemeentehuis alles overwoekert" (sic) en wees erop "dat er in Aalter geen enkel naambord hangt" (bemerkt dat deze klacht ook terugkwam in het discours van Van Overstraeten).

Verhoustraete verloor daarbij wel uit het oog dat door de plotse overdracht van de macht het nieuwe bestuur andere prioriteiten had. Zijn gedrevenheid en perfectionisme ontlokten hem ongetwijfeld deze klaagzang. Blijkbaar ontving hij een signaal dat alles in kannen en kruiken zou komen. Verhoustraete stelde immers een aantal nieuwe nota's op, waarin hij telkens verwees naar al het werk dat werd

gedaan maar nog niet uitgevoerd. In een zeldzame vlaag van zelfrelativering liet de Aalterse heemkundige zich wel eens ontvallen dat het misschien best was dat er toen niets werd gedaan, "want blijkt er dat de einduitslag toch nog niet perfekt was"⁽⁹⁾.

DE STRAAT- EN WIJKNAMEN TE AALTER

In de bibliografie die Alfons Ryserhove in 1970 opmaakte, is er sprake van twee documenten die handelen over de straatnamen. Enerzijds is er een stuk "De straat- en wijknamen te Aalter" (stencil, 12 blz., 50 exemplaren en daterend uit 1957, zo vermeldt Ryserhove). Anderzijds is er een "Verslag (over de bespreking ter vastlegging) van de straat en wijknamen te Aalter" (stencil, 10 blz., 50 exemplaren, opgemaakt in 1960). Deze stukken zijn opgemaakt in de stijl eigen aan Arthur Verhoustraete: lange tekstblokken, argumenterend en goed onderbouwd, belangrijke stukken onderstreept en - zoals Ryserhove aangeeft - gestencild.

In de stukken rond de naamgeving in het Gemeentearchief Aalter zitten een aantal klad- en/of tussenversies. De verschillen zijn telkens miniem. Hier en daar wordt gecorrigeerd of worden resultaten van nieuwe vondsten of besprekingen ingevoegd. De stukken werden verspreid onder de mensen die zich met de straatnamen bezighielden maar ook bij andere geïnteresseerden. Zo blijkt bijvoorbeeld de pastoor van Aalter-Brug een kopie van het document te hebben gekregen ⁽¹⁰⁾.

In de meest oorspronkelijke tekst (1957) stelde Verhoustraete vooraf een aantal zaken vast:

- heel wat wegen hebben reeds een naam (terug te vinden in de Atlas der Buurtwegen van 1844);
- een simpele oplossing zou zijn om aan de wegen die sindsdien zijn bijgekomen ook een naam te geven;
- dit is echter "simplistisch": niet alle namen zijn verantwoord, stratenindeling is verouderd en dikwijls onpraktisch;
- er moet een "gemengd stelsel" gebruikt worden: straatnamen in de dorpscentra van Aalter, St.-Maria-Aalter en Aalter-Brug en wijknamen daarbuiten.

Aansluitend op zijn historische interesse en vondsten gaf Verhoustraete een overzicht van de verschillende wijken op verschillende tijdstippen:

- 1721 : Plaetse, Kerckhem, Biesem, Sterre, Loofstraete, Lietervelde, Hoogevelt, Jesuïtegoederen, Meulenwijck, Straetem, Houtem, Mannegard, Woustijne, Walle ter Venne, Durmhouck, Oostmeulen-zuid, Ten Bossche en Paradijsen, Kesteren en Eeckerbeke.
- 1795 : Plaetsewijck, Kercken, Biesem, Sterre, Hoogevelt, Meulenwijck, Straethem, Hautem, Mannegaerde, Woustijne, Durmhoeck, Kesteren & Eeckerbeke.
- 1800 : Plaetsewijck, (Lostraat), Biessem, Sterrewijck, Aeltershoeksken, Oude Meulen, Straetem, Hautem, Manegaerde, Woestijnewijck, Oostmeulen, Kesterstraete, Loovelt.

Deze namen waren de basis waarop Verhoustraete verder bouwde.

AALTER

Het centrum

De namen in het centrum stonden meestal vast en er was weinig twijfel over. Slechts hier en daar stelde Verhoustraete wijzigingen voor.

”Het centrum van de gemeente is de dorpsplaats, algemeen geheten de Plaats. Sommigen verkiezen in stede daarvan Markt of Marktplaats. Ik neem geen stelling, alhoewel 'Plaats' mijn voorkeur heeft, wijl dit de reeds zeer oude benaming is. Aan deze die een gallicisme zien in het woord 'plaats' kan ik zeggen dat het alleszins een zeer oud gallicisme is, dat diep in ons taalgebruik geworteld is. En, gelijk 'plaats' afstamt van het latijn 'platea' (=straat), zo stamt 'plein' af van het latijn 'planus' en 'markt' van het latijn mercatus. Alle drie die woorden zijn dus gallicismen⁽¹⁾.

In de laatste jaren is de benaming Kerkplein al meer en meer in gebruik gekomen voor het vroegere kerkhof rond de kerk. Is het wel nodig die benaming te behouden? De twee huizen die ervoor in aanmerking komen, kunnen heel goed bij de Kerkstraat gerekend worden. Het straatje naar het kerkhof wordt bij de Biesemkerkweg gevoegd. (zie verder)

De voornaamste straat van de gemeente is zeker die van de Plaats naar het station leidt. Haar naam moet blijven Stationsstraat, doch zij moet die naam dragen tot aan de overweg van de spoorbaan.

Het plein voor het stationsgebouw is het Stationsplein. Ik heb gedacht dat de driehoek aan het Heilig Hartmonument gepast de naam van Heilig Hartplein zou kunnen krijgen. (Laat ons hopen dat de moestuin achter het monument eerstdaags verdwijnt en plaats voor een echt plein zal maken.)(¹²) Moest dit voorstel aangenomen worden dan zou de Stationsstraat aan dit plein moeten eindigen. Een andere benaming zou dus moeten gevonden worden voor de straat van aan de Kredietbank tot aan de overweg van het spoor. Bij gebrek aan beters stel ik voorlopig voor dit eindje straat Overwegstraat te heten. Doch zou Hoogstraat ook niet goed zijn. Een Hoogstraat is niet noodzakelijk een hooggelegen straat, maar in de meeste gevallen een voorname straat.

De weg langsheen de nieuwe loskaai van de spoorweg kan best Loskaaistraat geheten worden. Deze langsheen de vroegere loskaai is de Spoorweglaan. (Een verdere omschrijving volgde in het definitieve voorstel: "Rene Van den Bussche woont in het eerste huis van de Spoorweglaan. De twee herbergen 'Terminus' en 'De Vrede' worden bij het Stationsplein gerekend. De spoorweglaan loopt door langsheen de spoorweg tot aan de Hoge Buis".)

Het laantje tussen de Spoorweglaan en de Stationsstraat heet in de volksmond Gouvernmentstraat. Die naam kan gerust bewaard blijven, want het is toch de volksmond die de toponiemen maakt.(sic)

Over enkele jaren werd de naam van de Maria-Aalterstraat op niet officiële wijze vervangen door die van IJzerstraat. De weg krijgt haar nooit wettig afgeschafte naam terug. Liefst Sint-Maria-Aalterstraat. De opwerping van sommigen als zou men de Sint-Maria-Aalterstraat kunnen verwarren met het dorp Sint-Maria-Aalter is niet steekhoudend en weinig ernstig. De Sint-Maria-Aalterstraat eindigt daar waar deze straat samenkomt met de die komende van het dorp.

De Weibroekdreef is de straat uit de Stationsstraat, door de Helle, naar de Oostmolenstraat. Zij dankt haar naam aan het goed Weibroek (Coddens). Het is zonder nut een wijk 'Helle' officieel op te richten: er staat toch maar één huis in de Helle en Weibroek zelf staat feitelijk in Houtem. De Weibroekdreef wordt gekruist door de Molenstraat, die aan de Spoorweglaan begint en aan de Bellemstraat eindigt.

De Boomgaard was destijds werkelijk een boomgaard en was een deel van het Hof van Praat. Zie daarover in mijn voorgaande opstel.

Er bestaat een tendens om deze naam te vervangen door die van Gemeenteplein. Akkoord, mits de 'boomgaard' herdacht blijft in de Boomgaardstraat (¹³).

Officieel begint de Kerkstraat aan de pastorie, dwars de Brouwerijstraat, vormt aan Van Dijck's een winkelhaak en eindigt op de Stationsstraat, aan apotheker Mabilde. Het is echter veel praktischer die naam voor te behouden alleen voor het deel van deze straat van aan de pastorie tot aan de Brouwerijstraat. Zodoende kan de Kouter beginnen aan de Brouwerijstraat, voorbij het Sint-Gerolfinstituut lopen, en op de St.-Maria-Aalterstraat eindigen nevens het huis van Otten.

De ontworpen weg naar Knokke zal doorheen deze Kouter lopen. Misschien ware het goed van nu reeds af een naam voor te behouden voor het deel van deze weg vanaf de Brouwerijstraat tot de St.Maria-Aalterstraat. Maldegemstraat of Knokkestraat?

Tussen de Kouter en de Stationsstraat liggen er nog drie wegels die openbare wegen zijn. Verder is er gebeurlijk nog het eindje van de Kerkstraat aan Martens (Mabilde). Bovendien is er nog het eindje van de Kouter aan de St.-Maria-Aalterstraat, nevens de weduwe Thys, en dat zeker geen Kouter meer zal mogen heten, eens dat deze laatste weg tot aan Ottens zal doorgetrokken zijn. Hier zijn dus vijf namen te vinden.

Voor de meest bebouwde weg, het zogezegd 'Mortierstraatje' (Sophie Mortier woonde hier over vijftig jaar) is er een naam. Inderdaad, deze weg liep langs de Vijflindenberg, waarop de molen van Aalter vroegtijds stond (voor 1600 en van 1757 tot in 1884). Van rond 1600 tot 1757 stond hij op het voorgestelde H. Hartplein. Vandaar de oude naam van Meuledreve voor de Stationsstraat en de oude wijknaam Oudemeulen voor de omgeving van het station. Daarom kan deze weg Lindebergstraat geheten worden.

Ik geloof dat er een voorontwerp bestaat om van de weg nevens Fermyn's een nieuwe straat te maken, die de Stationsstraat zou verbinden met de weg naar Knokke (¹⁴). Geburlijk zou dit de Nieuwstraat kunnen zijn.

Langs het wegeltje rechtover het H. Hartmonument staat wel een oude tweewoonst, die misschien wel vroeg of laat zal verdwijnen en die men voorlopig bij de Stationsstraat, resp. H. Hartplein mag rekenen.

Indien de Maria-Aalterstraat haar oude naam terugkrijgt zou men misschien de naam IJzerstraat kunnen overdragen op het eindje van de Kouterwegel nevens de weduwe Thys. Ik geloof dat de aldaar staande huizen reeds nu bij de 'IJzerstraat' gerekend worden. Voor het eindje straat tussen Mabilde en Martens (dat van de tegenwoordige Kerkstraat afgescheiden wordt) zou Dwarsstraat kunnen passen.

De Bierweg is een weg die eigenlijk in drie afzonderlijke stukken ligt. Eerst het eind van de 'Lindestraat' over de Kouter naar de St.-Maria-Aalterstraat; vervolgens het eind van aan het Fatima-Kapelleke tot aan de spoorweg en ten derde het deel over de spoorweg tot aan de Brugstraat. Hedendaags nog wordt de naam Bierweg door het volk over de drie delen gebezigd. Dat is hoegenaamd niet praktisch. Slechts een van de drie delen zou de naam van Bierweg mogen behouden. Daarom stel ik het volgende voor:

- a) het begin van het eerste deel is al niet veel meer dan een karrespoor, dat zou mogen verdwijnen, ware het niet dat het dient als uitweg. Doch nevens dokter Rutsaert, langs een niet openbare weg die de Brouwerijstraat met de Bierweg verbindt, staat een hele reeks nieuwe huizen. Deze weg zou dienen openbaar verklaard te worden en gevoegd bij het uiteinde van het eerste deel van de Bierweg. De aldus gevormde straat zou de Bierweg zijn.
- b) het tweede deel, van het Fatima-Kapelleke tot aan de spoorweg (en zelfs tot aan de overweg naar Manegaarde) zou Fatimastraat heten.
- c) het derde deel, dat over de spoorweg, zou gedeeltelijk bij de wijk Manegaard en gedeeltelijk bij de Brugstraat gevoegd worden. De toestand zal hier veranderen als de nieuwe Knokkeweg er ligt. De Mostaardputstraat (zo is de naam o.m. in het oude landboek), van de Brouwerijstraat tot aan de Maria-Aalterstraat, behoudt haar naam (¹⁵).

Het straatje uit de Sint-Maria-Aalterstraat naar de Kwadestraat (voorbij Maurits Buysse en de Clerck) wordt door het volk geheten de Charlestonstraat. Deze naam heeft een folkloristische oorsprong. Dit straatje werd over een vijf en twintig jaren door de aangelanden verhard en de werken werden beëindigd met een feest waarop het muziek gedurig een toen zeer bekende air van Charleston speelde. De besturen besloten toen hun straatje alzo te dopen. Ik zou die naam echter niet behouden en dat straatje te samen met de omgeving kortweg Pietberg heten (wijknaam).

De wijk Stratem zou zich uitstrekken langs weerskanten van de steenweg naar St.-Maria-Aalter, van aan de hofstede van Coopman

tot aan 'Tilde Planckens' (grensscheiding met Maria-Aalter). Bij deze wijk zou ook begrepen worden:

- a) de huizen staande langs het zuidelijke einde van de Kwadestraat met zijn uitlopers;
- b) de huizen langs de Donkergatstraat en langs het deel van de Godeboestraat, tussen het Donkergat en de steenweg naar St.-Maria-Aalter.
- c) de huizen staande op de Jezuitengoederen tussen de autostrade en de steenweg naar St.-Maria-Aalter. (Dus o.m. de hofstede 'Van Dooren', bewoond door Welvaert.) Deze streek is feitelijk door de autostrade afgesneden van de rest van de Jesuitengoederen. Deze goederen zullen een nieuwe wijk vormen, of liever de tot over vijftig jaar bestaande wijk wordt heropgericht. De wijk Jesuitengoederen wordt begrensd:
 - ten zuiden: door de autostrade;
 - ten zuidwesten: door de nieuwe wijk Zeilschoot, waarover verder;
 - ten westen: vanaf de spoorweg, door een ingebeelde lijn tot aan Grand'mère op de vaart;
 - ten noorden: de oude oude vaart, tot aan de beek van Nieuwendam;
 - ten oosten: door deze beek en, de kwadestroom tot aan de autostrade.

De wijk Nieuwendam zou omvatten:

- a) de huizen op de zuidzijde van de oude vaart, aan de Nieuwendam;
- b) de huizen langs de Groenweg, achter Nobelstede, dicht bij de Nieuwendam;
- c) de huizen langs het noordeinde van de Kwadestraat;
- d) de huizen in de Meuleman, etc. (Cesar Danneels en x...);
- e) de Nieuwendamstraat benoorden de autostrade.

De wijk Patersveld omvat het gezegde veld, het Armveldeke, het Woeste, enz. Kortom, gans het zozegde 'eiland' tussen de oude en de nieuwe vaart.

De wijk Manegaarde (oude schrijfwijze, nog in gebruik tot na 1860) omvat o.m. Nobelstede en de oude gendarmerie.

Hij wordt begrensd:

- ten noorden door de oude vaart;
- ten oosten de Brielbeek, tot aan de spoorweg;
- ten zuiden de spoorweg;
- ten westen een ideële lijn getrokken achter Nobelstede, van de spoorweg tot de oude vaart.

Zoals gezegd zou deze wijk de huizen omvatten staande ter noordzijde van de spoorweg bij 'Verdurensoverweg' en die van de Bierweg afgescheiden worden.

De Brugstraat en de ter Vennelaan zijn voldoende bekend.

De steenweg van het station naar de vaart te Oostmolen is de 'Oostmolenstraat' in de atlas. Dat herinnert aan de molen die in de 18^e eeuw stond waar nu het H. Hartmonument staat. Veelal wordt hij nu 'Oudemolenstraat' geheten, wat verwarring medebrengt met de echte Oostmolenstraat, die van Oostmolen naar Bellem loopt. Beide namen zijn echter niet passend. In het landboek van 1635 wordt die weg geheten de 'Straete op Lichtacker'.

Lichtakkerstraat blijkt dus aangewezen.

Voor het groepje huizen op de zuidelijke berm van de vaart te Oostmolen, voor deze langs het 'Waterstraatje' en de 'Molenwalstraat', die samen een wijk kunnen vormen, bestaan drie naamsmogelijkheden:

- a) Molenwal, die herinnert aan de wal van de Oostmolen, die in de vaart gedolven is;
- b) Durmhoek, de oude naam voor dit gewest, dat er aan herinnert dat er hier vroeger, voor dat de vaart gegraven werd, een riviertje liep, de Durme, alias de Hoge Kale;
- c) Oostmolen-Zuid.

Mij dunkt dat deze laatste naam de voorkeur moet hebben.

De wijk Oostmolen-Noord blijft gelijk hij nu is (¹⁶).

'Drogenbrood' is de naam die veel gegeven wordt aan een groepje armtierige huisjes. Doch in de laatste jaren werd er veel gebouwd op het Aalterse Drogenbrood en, ook naar de mening van de bewoners, past die naam niet meer. Bovendien is 'Drogenbrood' maar een betrekkelijk nieuwe naam voor deze wijk.

'Venackere' vindt men in 1513 voor de omgeving van het goed ter Venne. 'Vennackere, daer ment eertijds hiet Winenackere' leest men in een stuk van 1642. Wijnakker ware wel een goede tegenstelling voor het Drogenbrood, maar het woord is ongetwijfeld ontstaan uit de woordspeling op Venakker.

Het goed ter Venne gaf reeds zijn naam aan de ter-Vennelaan. Daarom wordt voorgesteld de wijknaam 'Drogenbrood' te veranderen in die van Venakker.

Het oude vliegveld, de hofstede ter Lake en het in de atlas van de buurtwegen vermelde ter-Lakestraatje vormen samen de wijk ter-Lake.

De Oostmolenstraat is de weg van Oostmolen naar Bellem. Dit is de oude Oostmolense heerweg. De wijk Houtem blijft gelijk hij nu is, behalve dat de huizen langs de steenweg naar Oostmolen (Lichtakkerstraat) er niet meer bij begrepen worden. De hofstede Weibroek

wordt ook bij deze wijk niet begrepen: haar uitweg is op de Wei-
broekdreef.

Ik stel voor de Bellemstraat te laten eindigen aan het huis van de
weduwe Coene. Van daar af, langs weerskanten van de steenweg
naar Bellem en dat tot aan de Oostmolenstraat, heeft men de wijk
Oostergem. Tot deze wijk behoort ook het Korte Kavestraatje of bin-
nenweg naar Bellem en de straat die de Processieweg met de straat
in Oostergem verbindt (straatje dat rechtover Marcel Smessaert's uit-
mondt)⁽¹⁷⁾.

De weg uit de Bellemstraat, die de verlenging is van de Molenstraat,
en die op de Kesterstraat eindigt, heet in den atlas Processieweg,
waarschijnlijk omdat de processie op een van de Kruisdagen hier
passeert. Bij gebrek aan beter kan die naam behouden blijven.

De wegel die nevens Adiel De Wulf uit de Bellemstraat naar de
Kesterstraat loopt, zou kunnen Vrijhofstraat geheten worden. Het
Vrijhof was destijds eigendom van de Kapelanij van Sinte Landrada,
Kerkgoed dus en, o.m. staat daar het huis op bewoond door dhr.
Leon Van Nieuwenburg.

Voor het straatje achter de huizen, dat de Bellemstraat met de
Lostraat verbindt, had ik eerst gedacht aan de naam Achterstraatje,
doch ik meen dat Valkestraatje meer gepast zal zijn. Immers de Valk
was de naam van de hofstede die begrepen was tussen dit straatje, de
Lostraat en de Bellemstraat. De Ouderen onder ons zullen zich nog
wel de herberg 'De Valk' herinneren, die op den hoek van de Lostraat
en de Bellemstraat stond. Valkenstraat is de oudste naam van de
Bellemstraat.

Neerstraat zou men de straat kunnen weten waar het 'soephuis' langs
staat ⁽¹⁸⁾.

De Lostraat is de straat van de Plaats tot aan de grensscheiding van
Lotenhulle, doch ik stel voor ze te laten eindigen aan de viaduct van
de autostrade. (zie verder)⁽¹⁹⁾

Kesterstraat was de naam die algemeen in gebruik was tot het mid-
den van de vorige eeuw. Er was ook Kestergem en ter Kesteren. Laat
ons de oude schrijfwijze terug in voege brengen. De Kesterstraat zou
niet meer eindigen op de steenweg aan de Krompoel, op de grens-
scheiding met Bellem, maar zou door de verkavelingen 'de Grunne'
en 'Krompoel' doorlopen tot op de kalsijde aan de krompoel."

In de definitieve versie werden er toch nog een aantal aanpassingen uitgevoerd:

- Om te beginnen waren er een aantal **verduidelijkingen**.

De Bellemstraat: "De Bellemstraat begint op de markt, loopt over de spoorweg en door Oostergem en eindigt op de grens met Bellem. Omtrent al de huizen van Oostergem kunnen aldus bij deze straat gerekend worden. Ook voor het 'Stalingsgoed' (wed. Vermeir) is geen bezwaar daartegen. Dat is niet het geval met de huizen van de Processieweg, de Schevestraat aan Djellekensbuis en in de Korte Kave. Het is evenmin mogelijk een afzonderlijke benaming aan ieder van die groepjes te geven. Derhalve blijven zij Oostergem."

De Brugstraat: "De voortzetting van de Stationsstraat over de spoorweg, is de Brugstraat. Deze straat behoudt die naam tot aan haar kruizing met de nieuwe weg naar Knokke, dicht de Brug. De telefooncentrale wordt bij Brug-Zuid gerekend. Twee vleugels worden, noodgedwongen, bij de Brugstraat gerekend. De een, met slechts vier huizen, rechts van de straat. De ander met twee huizen, dicht de Pale, links van de Brugstraat. Deze eerste vleugel loopt in de richting van het Drogenbrood maar heeft geen verbinding met de wijk. De hofstede van Slos, die op de westkant van de nieuwe weg naar Knokke staat, wordt niet meer bij de Brugstraat gerekend maar wel bij Manewaarde."

De Knokkeweg: "De nieuwe weg naar Knokke kruist de Brugstraat heel dicht bij het einde ervan. Langs deze nieuwe weg, van aan de dreef naar Nobelstede en de gezegde kruising staan enkele huizen die de Knokkeweg uitmaken."

De Biesemkerkweg: "Uit de Lostraat loopt een voetweg, voorbij het soephuis, achter wijlen De Kee, over de nieuwe weg naar Knokke en eindigend dicht de autostrade. De weg waarlangs het patronaat staat en die, kadastraal gezien een deel van het kerkhof is, wordt Kerkhofweg geheten."

- Een aantal namen werden **veranderd**.

In de definitieve versie werd het niet Plaats maar Markt. Het kluwen rond het station werd Stationsstraat "om praktische redenen".

De Mostaardputstraat ging volledig op in de Brouwerijstraat.

Kesterstraat werd Kestelstraat. Sofie Mortierstraatje wordt Kouter. Manegaarde wordt uiteindelijk veranderd in Manewaarde. Ruiseledestraat wordt Ruiseleedse Steenweg.

- Verder kwamen er nog een aantal **nieuwe straten** bij, vooral in de wijken waar nogal wat gebouwd werd. "De Sint-Gerolflaan be-

gint op de Brouwerijstraat, rechtover de Kerkstraat, loopt voorbij het St.-Gerolfinstituut en eindigt op de St.-Maria-Aalterstraat (een deel van de Kerkstraat komt dus hierbij)”.

De Nieuwstraat: ”Plannen bestaan om een nieuwe straat te openen tussen de Stationsstraat en de St.-Maria-Aalterstraat (resp. nevens M. Fermyn en Hautekeete-De Baets). Deze straat zou de verbreding zijn van de weg die uit de Stationsstraat komt, voorbij René Moelaert, achter de hovingen en op de St.-Maria-Aalterstraat eindigt. Dit zou de Nieuwstraat zijn, welke benaming de gezegde wegels tot aller tijd kunnen dragen.”

Het bos

De nieuwe naamgeving verliep in de nieuwe verkavelingen in het bos heel wat moeilijker dan in het centrum waar men min of meer bestaande straten en straatnamen had. ”Deze kwestie heeft al wat hoofdbreken gekost!”, zo opende Verhoustraete een nota aan de burgemeester. En hij wist waarover hij sprak: ”Bij een persoonlijk bezoek aan de meeste van de personen die aldaar een of ander gebouw (villa of kotje!) (sic) bezitten, kwam ik tot de bevinding dat er zoveel gedachten als personen waren.” De nota maakte een onderscheid tussen de verschillende gebieden en probeerde toch een aantal voorstellen te doen.

- Verkaveling Loveld (de Grunne): ”Hier gaan de wegen door de gemeente overgenomen worden (...) De gemeente kan hier dus straatnamen imponeren. De meeste bewoners van deze verkaveling geven op als adres ”laan nr zoveel” (Zie o.m. in het telefoonboek). Waarom dat systeem niet bewaard? Die lanen, bovendien, liggen in de wijk Loveld. Dus, b.v. ”Loveld, laan 5”. Het kadaster gebruikt ook dit stelsel.” (zie ook kaart p. 61).
- Verkaveling Kraenepoel: Ook daar duiden de bewoners hun straat aan met de benaming laan en het nummer. Dit zou dus voor verwarring kunnen zorgen. En bovendien behoorden de straten nog aan de bewoners. ”... En er zal zeker nog veel, zeer veel water naar de zee stromen eer de gemeente er zal aan denken ze over te nemen,” zo liet Arthur Verhoustraete andermaal een kritisch geluid horen.
- Verkaveling de Marnix: ”Hier ook zijn de wegen private eigendom. Graaf de Marnix blijkt zich de zaak niet aan te trekken (sic). De

bewoners van de twee dreven zijn het eens met de twee voorgestelde benamingen, namelijk: 'Ganzenplasdreef' en 'Zilverspardreef'."

- Verkaveling 't Kint de Roodenbeke: "Verkeerdelijk Ganzeplas geheten. De bewoners zijn het eens met de reeds aangenomen benaming 'Beukenpark'."

In een later document verfijnde Verhoustraete dit concept: "Het deel van de Kesterstraat op de Noordkant van de Krompoel, vroeger geheten de straat naar Hansbeke, zou voortaan Hansbekedreef geheten worden. De steenweg op de Oostkant van de Krompoel vormt daar de grensscheiding tussen Aalter en Bellem. In de Atlas van Aalter heet hij Kraenepoelstraat en in die van Bellem is het Veldstraat. Doch algemeen zegt men in Bellem, ook officieel de 'Lostraat'. Lostraat en Veldstraat kunnen niet aanvaard worden: die namen hebben wij reeds elders in Aalter. Krompoeldreef wordt voorgesteld, die naam zou men best ook geven aan de verlenging van die kalsijde die naar Biesemveld loopt en wel voor dat deel van aan de krompoel tot aan de autostrade. Langs dit deel van de kalsijde komen verscheidene villa's, waarvan er reeds onderdak zijn. (Ik verkiez Krompoel boven Kraenepoel, omdat dit de plaatselijke naam is. In de oude dokumenten vindt men de beide schrijfwijzen.) Uit de verlengde Kesterstraat, zoals hierboven beschreven, lopen drie aftakkingen (gebetonneerde wegen) naar de dam van de Krompoel. Dat alles ligt op het vroegere 'veld van de Krompoel', zodat er hier geen toponiem ter beschikking is voor de naamgeving.

Daarom stel ik voor:

- a) de noordelijkste en langste uitloper zou Acaciadreef heten; die dreef is immers voor een deel met zulke bomen afgeboord.
- b) de middelste uitloper zou Waterleliedreef heten.
- c) de zuidelijke, zeer korte uitloper zou Eikendreef heten, want er staan hoge eiken langs.

Ten ware men deze laatste dreef zou versmelten met de weg die men thans aan het aanleggen is. Deze weg is niets anders dan de brede dreef die rechtover de hofstede Ganzeplas (Dhulster) uitgeeft. Ganzeplasdreef voor dit geheel.

Een andere uitloper is in aanleg op de oostzijde van de verlengde Kesterstraat. Men kan hem gevoeglijk Lijsterbesdreef heten. (Er staan immers veel zulke bomen in dit goed).

Dicht de zuidoosthoek van de Krompoel begint een steenweg die aan de Suikerberg de Lostraat (weg naar Deinze) kruist en op het Biesem-

veld eindigt op de weg naar Tielt. Van aan de Krompoel tot aan de Lostraat loopt deze weg door het Loveld, doch deze toponiem is meer noordwaarts opgeschoven, inzover dat men reeds het Kasteel de Grunne 'Loveld' gaan noemen is. Niets zou echter beletten dit geweest zijn oude naam Loveld te laten behouden. Het Loveld moet de autostrade als noordoostgrens hebben, want het deel over de autostrade is in de verkaveling 'Krompoel' begrepen en krijgt, zoals reeds gezegd, de naam van Krompoelstraat (zie verder nog over het Loveld).

Over de benaming van de betonwegen in de verkaveling 'de Grunne' alias verkaveling 'Loveld' heb ik vroeger reeds uitvoerig geschreven. Ik moet bijgevolg in geen uitvoerige details meer treden (²⁰).

De weg die uit de Kesterstraat komt, dicht het kasteel over de hoogte loopt, binnen de verkaveling laan nr. 2 is en die op laan nr. 1 eindigt, stelde ik voor Walsbergedreef te heten. Dit is immers de naam van de gezegde hoogte. Doch Kasteeldreef blijkt de voorkeur te hebben.

Laan nr. 1, de meest noordelijke van drie van west naar oost lopende dreven, zou de Aaltervelddreef zijn. Dit was immers vroeger de naam van dit gewest. Deze dreef is de voortzetting van de weg die uit de Lostraat komt en nevens de oprit van de autostrade door de Veldmeersen loopt. Het is sterk twijfelachtig of wel ooit huizen langs deze weg zullen gebouwd worden. Daarom kan men hem in de Aaltervelddreef begrijpen. Anders ware Veldmeersdreef niet onaardig. Wat ik voorstelde voor de middelste van de drie gezegde dreven (laan 6) weet ik niet. Het volk noemt ze de 'middenste dreef'. Dus stel ik voor Middeldreef (sic).

Voor laan nr. 5, de meest zuidelijke van de drie parallel lopende dreven, behoud ik mijn voorstel ze Lovelddreef te heten. Laan nr. 7, die uit laan nr. 5 recht op het kasteel loopt, heet het volk de 'Kasteeldreef', doch wij gebruiken die naam reeds voor een andere dreef. Er staan veel berken in de omgeving, daarom Berkendreef?

Uit laan nr. 1 noordwaarts doodlopende dreef nr. 8 stelde ik voor 'ter Eikendreef' te heten, naar de reeds in de 16de eeuw verdwenen hofstede van die naam. Doch wij hebben reeds een Ekenbakedreef (zie hierna). Deze dreef is beplant met hoge beuken, zodat Beukendreef wel passend zou zijn. De van Noord tot Zuid lopende dreef op de oostkant van de verkaveling, insgelijks nr. 5 genummerd zou de Ekenbakedreef zijn, naar de hofstede van die naam, die in die omgeving stond en in 1885 afgebroken werd. (Ekenbeke is ook de naam van een voormalige heerlijkheid, waarvan gezegde hofstede het fancier was.) Over de verlenging van de Kesterstraat doorheen deze verkaveling tot op de kalsijde van de Krompoel werd hieroveren gehandeld.

Ik wees er in een vroeger schrijven op dat de naam van 'Ganzeplas' voor de verkaveling langs de Lostraat, zuid van de autostrade, foutief is. Ik bewees dat die plaats van ouds de Vijfhoek is. Vermits de aldaar aangelegde ringweg een veelhoek met vijf hoeken omsluit, stelde ik voor én de verkaveling én de ringweg kortweg Vijfhoek te heten.

De plaats waar het kalsijdje van de Krompoel naar Biesemveld de Lostraat kruist heet de Suikerberg. Het ware wel aantrekkelijk dit kalsijde de Suikerbergstraat te heten, doch dit biedt ernstige moeilijkheden, zodat ik dit gedacht moet laten vallen."

Te velde

Daarmee zijn wij uit het bos en komen wij terug in het resterende, landelijke gedeelte van Aalter:

"De enkele huizen aan de 'Suikerbergstraat' langs de kant van de Lostraat, zouden samen met het huis van de kinderen Cools en het deel van de Lostraat, van de viaduct van de autostrade af tot aan de grensscheiding met Lotenhulle, bij het Loveld gevoegd worden. (De huizen op het westeinde van de Suikerbergstraat worden bij het Biesemveld gevoegd.)

De 'Biesemstraat' is de straat die uit de Lindestraat komt, door de autostrade afgesneden wordt, voorbij het goed te Biesem en zo verder over de weg naar Ruiselede naar de Gete loopt. Thans wordt gans deze weg bij het Biesemveld gerekend. Ik heb daar zeer ernstige bezwaren tegen. Biesem, de voormalige heerlijkheid is niet het Biesemveld, maar omgekeerd, dit veld was een klein deel van de heerlijkheid. Het past dus niet het mindere te stellen boven het meerdere. Daarom stel ik voor het deel van de besproken weg, vanaf de Lindestraat, voorbij het Biesemhof, tot aan de betonweg naar Ruiselede en Tielt, Biesemstraat te heten. De gezegde weg naar Ruiselede en Tielt (straat voorbij de gasketel) kan best de Ruiseledestraat geheten worden vanaf zijn splitsing met de Lostraat tot aan de 'Knok' van Biesemveld. Paralleel aan en zuidwaarts van de Brouwerijstraat ligt een weg waarlangs o.m. Quintyn, Dhont, van de Velde wonen en die in de atlas Biesemkerkwegel geheten wordt. Die naam moet officieel als straatbenaming ingevoerd worden. De weg leidende naar het kerkhof wordt hierbij gerekend.

De Veldstraat komt uit de Lostraat, iets voorbij de viaduct, kruist de betonweg naar Ruiselede en eindigt op de Biesemstraat. Ik stel voor onder die benaming te begrijpen de verlenging van de Veldstraat van het Vijfwindgat af tot aan de Pilorijnstraat of Oude Brugse heerweg.

Nadat de wijk Biesemveld met de voorgaande elementen verminderd is, zullen zijn grenzen zijn:

- ten Noorden een ideële lijn op de noordkant van de Pilorijnstraat en van de Suikerbergstraat, tot halfwege deze laatste straat;
- ten Oosten dwars door het land tot op de grensscheiding met Lotenhulle aan de Cijnsstraat of Oudenaardse heerweg;
- ten Zuidwesten een ingebeelde lijn op de zuidkant van de gezegde heerweg, tot daar waar deze heerweg met de Pilorijnstraat samenvalt.

De Baarlaars zijn de driehoek begrepen tussen de Oudenaardse heerweg of Cijnsstraat, de grens met Lotenhulle en de weg van Biesem naar de Gete. Bij dit wijkje moet begrepen worden de voormalige herberg de Snep en het hofsteedje van Belleghem.

De Diksmuidse Boterweg komt op Aalter aan de Snep, vormt de grens tussen Aalter en Lotenhulle tot aan Van Doorne's bos en verlaat Aalter op de weg naar Ruiselede, dicht bij de Arend. Hij wordt thans bij de Kattewegel gerekend en heet 'Oud Leikenstraat' in de atlas van de buurtwegen. Doch het ware beter van een wijk te vormen bestaande uit deze weg en de hofsteden aan Van Doorne's bos. Naar de oude naam en de grootste van de hofsteden zou dit de wijk Ten Hooie zijn.

De wijk Kattewegel zou zich uitstrekken langs weerskanten van de weg naar Ruiselede, maar meest op de westkant ervan, van de scheiding met Biesemveld tot aan het Oud-Leike. Deze beek zou de westelijke grens van deze wijk vormen.

West van het Oud Leike en van de Kattewegel, hebbende als zuidelijke grens de grens met Ruiselede, ligt de voormalige wijk de Eendekooi. Het zou passen deze benaming terug in te voeren. De wijk Eendekooi zou ook de hofstede van de weduwe de Clerck-Vercruysse omvatten en het huis van boswachter de Clerck. Dit huis staat in de voormalige Beerlovijver, waarvan de kooi om wilde eenden te vangen zijn naam heeft gegeven aan de hofsteê Adams (op Ruiselede) en aan gans het omliggende.

'Lindestraat' is de niet officieel ingevoerde benaming voor wat men tot over enkele jaren nog, ook niet officieel, 'Diepestraat' heette.

Vroeger nog was dit een deel van de Brouwerijstraat. Thans in uitvoering zijnde werken maken van de Linde- en Brouwerijstraat een samenhangend geheel. Daarom worden beide straten versmolten, tot aan de viaduct over de autostrade, tot een enkele straat onder de naam van Brouwerijstraat.

De verlenging van deze straat over de viaduct maakt deel van de Sterrewijk. De wijk omvat:

- a) zoals gezegd, de verlenging van de Brouwerijstraat over de viaduct;
- b) de eigenlijke Sterrestraat, tot aan zijn splitsing in de Schoonbergstraat en de Oude Brugse heerweg (Bollebek);
- c) de Vergeylestraat, tot dicht de hofstede van weduwe de Clerck-Vercruysse;
- d) de Godebodestraat tot aan het Donkergat, niet inbegrepen.

De Sterrestraat die eigenlijk een deel is van de oude heerweg van Gent naar Brugge, splitst zich aan de Bollebek in de Schoonbergstraat (alias 'Uilhoek') en in de Oude Brugse heerweg. Ik stel voor die namen die in de atlas staan niet verder meer te gebruiken. Laat men liever:

- 1° een wijk Schoonberg oprichten, bestaande uit de hofstede van die naam met haar omgeving en de zogenaamde Uilhoek.
- 2° de wijk Hageland beperken tot het Hagelandstraatje en de Oude Brugse heerweg, vanaf de Bollebek tot aan de grens van St.-Maria-Aalter.

Behalve Schoonberg worden dus van het Hageland afgescheiden de zes huizen staande op het Hooggoed en in de Geerkens. Deze vormen samen een nieuwe wijk, het Hooggoed (zie verder, onder St.-Maria-Aalter).

AALTER -BRUG

Laat ons nu de noordkant van de gemeente behandelen," zo begint Verhoustraete zijn rubriek over Aalter-Brug.

"Brug-Noord en Brug-Zuid vervallen als wijknamen. Op aanvraag van dhr. Bockaert stel ik voor ze te behouden, als naam voor de bermen van de vaart, langs weerskanten van de brug en op de twee oevers van de vaart. Brug-Zuid zou zich uitstrekken vanaf de Brielbeek, voorbij de brug tot aan de woning van dhr. Thienpont. Het zogenaamde Zevenhol heet groen straatje in de atlas. Groeneweg is er dus voor aangewezen."

”Er staan reeds verscheidene huizen langsheen het tracé van de ontworpen nieuwe weg naar Knokke, tussen de Nobelstededreef en de vaart. Deze weg komt achter en door de landerijen van de hofstede - voormalige heerlijkheid - ter Walle. Dus ter-Wallelaan? Brug-Noord zou de naam zijn voor de berm van de vaart op de noordzijde ervan.

Zoals reeds voorgesteld werd, zou de straat voor de kerk van Aalterbrug St.-Godelievestraat heten. Het 'Schaapstraatje' dat naar het Woestijnegoed loopt, en verder naar de Dries, zou zijn naam veranderd moeten zien in Woestijnegoedstraat. De Weststraat blijft de naam van de straat uit den Hul naar de vaart. De weg van den Hul naar de Dries kan men best Eekloweg heten. Het is zinloos hem, gelijk nu gebeurt, bij de Dries te rekenen. Een dries is een samenkoms van drie straten, een knok, en die dries ligt eigenlijk op Knesselare, dicht bij de Driesmolen. Als wijk Dries (vroeger Pietendries geheten) zouden behouden blijven de Driesstraat, en gedeeltelijk de Pietakker en de Pietmeersen. De heerweg van de Dries naar Oostmolen blijft Heerweg heten.

Weliswaar staat er hier maar één huis op Aalter, maar er staan er verscheidene op de Urselse kant. De wijk Buntelare zou bestaan uit de Buntelarestraat en de huizen die tussen deze straat en de nieuwe vaart staan. Evenzo die langs het Letterbrugstraatje. De huizen in de Doorn, langs het Lippensbolkstraatje, dat de Weststraat met Buntelare verbindt, vormen de wijk Doorn.

De straat van aan den Hul van de Weststraat tot aan den Hul van de Buntelarestraat (grensscheiding met Knesselare) heet 'Knesselarestraat' in den atlas. Deze laatste naam echter zal gebruikt worden voor de straat van St.-Maria-Aalter-station naar Hoekestraat. In het landboek van 1635 heet deze weg 'Aalterweg' benaming die men desnoods terug zou kunnen invoeren.

Ik stel echter voor de huizen die langs deze straat staan, samen met deze die van den Buntelare-Hul, van het Pietstraatje en met de twee hofsteden in de Priëlen te groeperen tot een wijk Hoog-Buntelare. Deze laatste benaming is trouwens niet nieuw; hij staat onder meer in het oude landboek.

De ontworpen nieuwe weg naar Maldegem en Knokke kan in vijf delen gesplitst worden:

1. het deel van de autostrade tot aan de Brouwerijstraat; het loopt door de Papenwal, doch er zal waarschijnlijk in afzienbare tijd niet langs gebouwd worden.

2. het deel over de Kouter, van de Brouwerijstraat tot aan de spoorweg. Maldegemstraat of Knokkestraat?
3. het deel van de spoorweg tot aan de vaart, waarvoor hiervoren ter-Wallelaan voorgesteld wordt;
4. het deel van de vaart tot aan de splitsing van de wegen naar Eeklo en Knesselare. Naar ik verneem schikt iemand binnenkort een huis te bouwen. Maldegemstraat of Knokkestraat of Fabriekstraat?
5. het verder deel tot aan de grensscheiding met Knesselare confondeert zich meestal met de reeds genoemde Aalterweg en wordt dus bij de wijk Hoog-Buntelare begrepen. "In het definitieve ontwerp was vooral van deze laatste opdeling nog maar weinig terug te vinden. Wat Aalter-Brug zelf betreft gebeurden er nog een aantal correcties. Brug-Zuid omvatte ook de telefooncentrale. Een nieuwe wijk Ter Lake werd gedefinieerd ("de hofstede met die naam en haar omgeving"). Hoog-Buntelare werd niet weerhouden, men viel terug op Aalterweg. Eekloweg veranderde nog in Urselweg. Woestijnegoedstraat werd nog iets ruimer gezien. Er kwam een wijknaam Woestijne, "afgescheiden van de Dries, omvat het Woestijnegoed met zijn omgeving en het zogenaamde 'Schaapstraatje'. De zogenaamde 'fabriekshuizen' en het schoolgebouw aan het Schaapstraatje, die staan op de westkant van de nieuwe weg naar Knokke, worden bij de St.-Godelievestraat gerekend."

ST.-MARIA-AALTER

Voor deze parochie werkte Verhoustraete samen met Urbain Van Laere. Zowel hij als Verhoustraete waren van mening dat het gemengde stelsel ook voor St.-Maria-Aalter kon gebruikt worden. "De straat van de kerk naar het station zou Viaductstraat geheten worden. Voor het straatje langsheen de spoorweg, rechtover het station, stelde hij 'Spoorweglaan' voor. Doch vermits de benaming reeds te Aalter zelf bestaat, was hij 't akkoord met Bokhoutlaan. Deze benaming wordt eveneens door andere inwoners voorgesteld. De steenweg van het station naar de brug van Hoekestraat wordt voorgesteld als 'steenweg op Knesselare'. Mij dunkt dat Knesselarestraat beter ware, want die straat is reeds bijna gans toegebouwd. De steenweg van het station naar de vaart aan Grand'mère wordt 'Oude Vaartlaan'. Beter nochtans ware Vaartlaan want de splitsing van de vaart in een oude en een nieuwe arm begint slechts een heel eind oostwaarts aan Grand'mère. De weg van aan Adhemar

Schepers, over het afgeschaft springbareel tot op de Knesselarestraat (officieel de Hoekestraat) wordt de Planterijstraat.

Men kan daarmee 't akkoord gaan voor wat het deel bezuiden de spoorweg betreft. Doch het deel ten noorden van de spoorweg is volledig van het andere deel afgesneden. Mij dunkt dat het beter ware dit deel eenvoudig bij de wijk Bokhouten te voegen.

Historisch toch is deze straat de zgh. 'Haringweg' hier de oostgrens van de Bokhouten.

De steenweg van de kerk naar Aalter wordt 'steenweg op Aalter' of Aalterstraat. (Tot aan de grensscheiding van de parochie). De straat van de kerk naar het Kruiske en het Veldkapelleke is de Wingense steenweg of beter de Wingenestraat. Dorpstraat wordt verworpen. Het is immers vanzelfsprekend dat een dorpstraat is in ieder dorp (sic).

Dhr. Van Laere vergat de Kantschoolstraat en het Sparredreefje, beiden westelijke uitlopers van de Wingenestraat."

In een aanvulling schreef Verhoustraete hier zelf bij: "Later stelde de heer van Laere i.p.v. Sparredreefje voor Polderdreefje, omdat deze wegel naar de goed gekende Polder loopt. Alhoewel het volk het Sparredreefje goed kent, is Polderdreefje te verkiezen, om geen verwarring te hebben met Sparhoekstraat".

De lopende tekst vervolgt:

"Evenmin spreekt hij van de Schuurlodreef die moet behouden blijven en waarbij ook Sidon Clyncke gerekend wordt. De Sparhoekdreef begint op de Aalterstraat, aan Georges Van Acker en loopt naar de Sparhoek en verder tot aan de oude Brugse Heerweg.

De Processieweg of Nieuw dreefke weet iedereen liggen. De voorkeur gaat naar de thans meest gebruikte naam Nieuwe Dreef. Van het noordelijke einde van de Nieuwe Dreef loopt een straatje tot aan de Sparhoekdreef en dat de naam van Leegweg krijgt. Uit de Wingensestraat (Dorpstraat) loopt een wegel naar de Sparhoekdreef die de Nieuwe dreef aan de kapel kruist. Hier staan acht huizen langs. Kapelstraat?

De kleine steenweg uit de Wingense straat, aan Damman's, naar de Sparhoekdreef, zou ofwel Molenstraat, ofwel Hoekskenstraat heten. Dhr. Van Laere verkiest de laatste naam, om aldus de naam 'Hoeks-

ke' te bewaren. Molenstraat wordt verworpen, niet alleen omdat er op Aalter zelf een Molenstraat is, maar ook omdat de inwoners onderling niet akkoord zijn om te bepalen welke van al de kleine straatjes alhier de eigenlijke 'Molenstraat' is. Het heet daar al Molenstraat (sic).

Het andere kalsijdje naar de Sparhoek, beginnende aan de weduwe Lomme is de Egypteveldstraat. Het Portrettenstraatje, een uit de Hoekskenstraat doodlopend straatje, blijf zijn door het volk goed gekende naam behouden. Dit herinnert aan de fotograaf Persyn, die hier zijn winkel had. Het volgende kleine straatje, dat de Hoekskenstraat en de Egyptevelstraat verbindt, krijgt de naam van Middelstraat, omdat het omtrent halwege de twee genoemde straten verbindt.

Het derde van de uit de Hoekskenstraat zuidwaarts lopende straatjes en dat ook doorloopt tot aan de Egypteveldstraat, krijgt, behoudens een betere vondst, de naam van Binnenweg. Gezegd straatje ligt daar waar men het noemt de Sparhoek, doch deze naam wordt niet behouden als wijknaam. Onder meer redenen daarvoor is er dat het niet opgaat het uiteinde van de Hoeksken- en Egypteveldstraten te onthoofden om ze bij een uiterst klein wijkje Sparhoek te voegen. Bovendien heeft men hier reeds een Sparhoekdreef, die het grootste gedeelte van de wijk omvat. De Kleine Zouterdreef, bij de mensen goed bekend, loopt uit de Egypteveldstraat, dicht de Sparhoek, tot op de Oude Brugse Heerweg. Eindelijk stelt de heer Van Laere voor de Zouterdreef of, gebeurlijk de Modartsdreef. De eerste verdient de voorkeur, wijl best bekend. De Zouterdreef is onbehuisd en geeft slechts uitweg aan twee woningen. Ware het echter niet beter gans de omgeving, langs weerskanten van de gezegde dreef, Zouter te heten? (Ik weet wel, de Zouter ligt alleen op de zuidkant van de dreef en niet op de noordkant, maar het gaat hier niet om de historische situering van de toponiemen, maar wel om het 'dopen' van wijken).

Dhr. Van Laere stelt een reeks wijknamen voor die allen bekend zijn en waarvan enkelen geen aanleiding tot aanmerkingen geven. Aldus zijn: de Bokhouten, Bakensgoed, de Vaanders, Kliplo, Savooien, Schuurlo, Goed-ter-Lucht, Blekkervijver, Blekkerbos. Het Egypteveld is het totaal onbewoonde gewest tussen het dorp van St.-Maria-Aalter en het Hoogveld, palende ten Noorden aan de Aalterstraat en ten zuiden aan de Oude Brugse heerweg. Hiervoren reeds werden de redenen opgegeven voor dewelke het voorstel tot het oprichten van een wijkje 'Sparhoek' niet kan weerhouden worden.

De Zeilschootvijver lag in Mast's goed ter noordzijde van de autostrade, langs weerskanten van de tegenwoordige Zeilschootbeek. Doch de bewoners van de huizen die op de noordkant van de autostrade, oostelijk van de Hooggoedstraat en van Blekkerbos, noemen dit gehucht de Zeilschoten. Feitelijk is dit een deel van de Jesuiten-goederen, maar ik geloof dat men goed doet ze tot een wijk Zeilschoot te bundelen. (Bemerkt dat deze wijk zich te genen dele op de parochie St.-Maria-Aalter uitstrekt.)

De wijk Hoogveld omvat het kasteel van die naam en de omgeving. Het Hooggoed is de driehoek gelegen tussen de Hooggoedstraat, de Oude Brugse heerweg en de grens met Ruiselede. Deze wijk omvat o.m. de hofstede van die naam en de landerijen geheten de Geraards of de Geerkens."

In de definitieve versie noteren we als belangrijkste wijziging dat Viaductstraat veranderd werd in Blekkervijverstraat: "De straat loopt toch over gans haar lengte langsheen dit gewezen goed en het St.-Stanislasgesticht (het gewezen kasteel Blekkervijver) heeft hier zijn voornaamste uitweg. (...) Blekkervijver en Blekkerbos gelden enkel als plaatsnamen: de kastelen van die namen worden bij de Blekkervijverstraat gerekend." Over de wijk Vaanders en de wijk Planterijstraat (!) vernemen wij nog dat ze in de volksmond 'Canada' worden genoemd. Als algemene opmerking signaleerde Verhoustraete dat de meeste namen niet nieuw zijn "want de meeste van die namen zijn wel gekend door de bevolking en worden door haar ook gebruikt".

DE VOLTOOIING

Na de stemming in de gemeenteraad diende nog de goedkeuring te worden bekomen van een aantal officiële instanties. De Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie, de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen en de Provincie Oost-Vlaanderen hadden evenwel geen echte bezwaren (²¹). Die had Arthur Verhoustraete wel. Zo ergerde hij zich blauw aan de traagheid waarmee de nieuwe Aalterse straatnaamgeving in de praktijk werd toegepast. Het verslag raakte niet verzonden, de tekst verscheen bijgevolg eerder in dagblad *Het Volk* dan als officieel verslag ("De tekst van die gazet bevatte enkele storende vergissingen," noteert hij nog) en het gevolg van dat alles is "dat Aalter achteraan komt wat betreft de nummering van de huizen" (²²). Vasthoudend als Verhoustraete

was, herhaalde hij de klacht nog een aantal keer en uiteindelijk gaf het gemeentebestuur in 1960 hem de verzekering dat men "niet (zal) nalaten zodra uw nummering voor Aalter-centrum beëindigd is de nummers en straatnaamborden aan te kopen om deze zo spoedig mogelijk aan te brengen" (23).

Omdat Verhoustraete heel wat energie in de straatnamen had gestoken, bleven de Aalterse bestuurders hem consulteren. Dit resulteerde bijvoorbeeld in een wijziging aan het goedgekeurde ontwerp, naar voor gebracht in zitting van 4 juni 1960. Grootste knelpunt (aangebracht door de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie) was bijvoorbeeld de schrijfwijze van straatnamen met een dorp erin (24). Het leidde er toe dat Knesselarestraat en Aalterstraat werden vervangen door Knesselaarse straat en Aalterse straat. Verder werd (op verzoek van de pastoor van Aalter-Brug) de Groeneweg vervangen door Groendreef en definieerde men in deze zitting ook de Processieweg. Meteen besloot de gemeenteraad ook officieel om het nodige te doen om deze straatnamen bekend te maken. Verhoustraete kon op zijn beide oren slapen.

EEN NIEUW PLAN (zie kaarten in bijlage)

Of toch niet... Want straatnamen was een ding, de bevolking zou toch ook nood hebben aan een plan. Amper enkele dagen na de goedkeuring van de kleine wijzigingen, suggereerde Verhoustraete dat de uitgave van een kaart wel nuttig zou zijn: "Er is tegenwoordig veel vraag naar een kaart van Aalter. De vroeger getekende is reeds sedert lang uitgeput. Het bestaande calque kan niet meer dienen en ik ontzie het mij er een nieuw te maken." En zoals het meestal ging bij Arthur Verhoustraete, gaf hij meteen een oplossing voor het probleem dat hij zelf creëerde: "Daarom heb ik gedacht aan het Militair Geografisch Instituut te vragen of zij zich kunnen belasten met het drukken van een kaart en wat de prijs ervan zou zijn. Gij zult mijn schrijven aan dat Instituut hierbij vinden, men verzoeken het wel te willen viseren en door te sturen. Als dit Instituut een kaart zou kunnen leveren aan een prijs, zodanig dat wij ze kunnen voortverkopen aan bijvoorbeeld 100 frank, zouden wij dit in de parochiebladen aankondigen. Een oproep tot vaste bestelling zou gedaan worden. Komen er geen 50 bestellingen binnen, dan zou de kaart niet gedrukt worden. (Jan Alyn zou zich met de verkoop belasten).(25)"

Op het moment dat Verhoustraete de suggestie deed, had hij ongetwij-

feld voor zichzelf al uitgemaakt dat de kaart er ging komen. Het is interessant om zien dat hij daarvoor het parochieblad als een uiterst geschikt medium aanzag ⁽²⁶⁾. En hij bespeelde verder de geestelijkheid. De Aalterse heemkundige probeerde bijvoorbeeld de pastoor van Aalter-Brug wat te motiveren. In een zeer suggestieve stijl richtte hij zich begin december 1960 tot de parochieherder. Het typeert Verhoustraete ten voeten uit en wij citeren het stuk dan ook volledig: "De kaart van Aalter is besteld bij het Militair Geografisch Instituut en zal wellicht binnen ongeveer een maand geleverd worden. Ik geloof niet dat de Zusters zich hebben laten inschrijven. Zal het hun later niet spijten? Ik kan ze nog inschrijven aan 100 frank, alhoewel van nu voort de prijs voor de nakomers vastgesteld werd op 125 frank. - Misschien kunt gij hen dat eens zeggen. Als de voorraad uitgeput is, zal de kaart niet spoedig herdrukt worden." En dat Verhoustraete zijn doel wilde bereiken, bleek uit de steek in de rug die hij zijn compagnon in een nota in diezelfde brief toediende: "Nota. - Inschrijven bij mij, want in de winkel van Alyn (en elders) is het 125 F."⁽²⁷⁾ (sic)

Verhoustraete zette daarmee overigens de toon. Begin 1963 verspreidde het gemeentebestuur onder leiding van Jan De Crem een boekje met nuttige gegevens en een plan van de hand van Arthur Verhoustraete en Jan Alyn. Zeker voor die tijd was dit een vooruitstrevend initiatief dat gold als voorbeeld van de moderne aanpak van het lokaal bestuur.

DE GROEI IN DE JAREN '60

In de brochure sprak De Crem terloops ook over de groei van de gemeente Aalter. De groei was wel verwacht maar niemand kende de proporties ervan. Dit gegeven betekende ook de tere plek in het concept Verhoustraete rond de straatnaamgeving. Als heemkundige had hij teveel een momentopname gemaakt en bleef - ondanks zijn pogingen om die te omzeilen - met een aantal knelpunten zitten. "Als mijn voorstellen ingediend en besproken waren, hebben wij niet voorzien dat er huizen zouden gebouwd worden op de meest onverwachte plaatsen," zo luidde het nog in 1960 ⁽²⁸⁾. In de loop der jaren 1960 diende Verhoustraete bijgevolg hier en daar bij te sturen ⁽²⁹⁾.

- Keltenlaan (1965): oorspronkelijk dacht men aan Leon Bekaertlaan. Maar omdat ze langs het "praeromeins urnenveld" liep, leek dat een logischer uitweg. "Urnaveldlaan klinkt een beetje vreemd, maar wat dacht U van Keltenlaan?"

- Hoge Kouer (1965): Verhoustraete stelde voor Bergstraat of Mergelputstraat: "Inderdaad, iets verder dan het uiteinde van dat straatje ligt nog zo een van die vroegere mergelputten".
- Vierschaarstraatje (1965): aan de Weibroekdreef
- Ter Walle (1965)
- verkaveling aan station, tussen Oostmolenstraat en Houtemstraat (1966): "Waarom zou men de naam Maenaut niet aan die verkaveling geven?"⁽³⁰⁾.
- verkaveling Loveld en Kraenepoel (1966): dit bleef voor Verhoustraete en voor het bestuur een probleem. Verhoustraete raadpleegde een aantal inwoners "maar spoedig ondervond ik dat dit het goede systeem niet was, want zoveel hoofden, zoveel zinnen." Een aantal namen werden voorgesteld in mei 1966 maar niet goedgekeurd (Aaltervelddreef, Walsbergdreef, Wilgendreef, Karel de Grunnedreef, Lovelddreef, Berkendreef, Merodedreef, Eikendreef, Dennendreef, Ekenbekedreef). Alleen die laatste naam werd aanvaard. Het ontlokte Verhoustraete andermaal een zure oprisping tegenover het gemeentebestuur: "Een hybridische toestand werd daardoor op het Loveld geschapen in zake straatbenaming: één enkele dreef krijgt een naam, de andere blijven aangeduid met een cijfer! Waarom de zaak niet eens voor goed en kordaat opgelost weet ik niet".
- Ter Venne (1968): Verhoustraete speelde al enige tijd met de gedachte om ergens in Aalter een 'Leonard-Frans David'-straat of een 'Mathilde van Peene-David'-straat te hebben. Deze literaire figuren uit de 19^e eeuw hadden in Aalter gewoond en verdienden er een straat, zo meende hij⁽³¹⁾. De nieuwe straat die er moest komen tussen de Ter Vennelaan en de Venakker kon eventueel met deze naam worden bedacht. Dat men opteerde voor Ter Venne leek Verhoustraete maar niets. Uit wat volgde, bleek evenwel dat hij zelf niet goed wist wat te kiezen. Uiteindelijk behield men de oorspronkelijke naam.
- ook voor de verkavelingen in het Aalterveld, Ganzeplas en Pontweg (1968) voerde Verhoustraete nog een uitgebreid onderzoek.

In praktijk raakten de meeste voorstellen er niet door, wat er waarschijnlijk op wees dat het gemeentebestuur meer en meer voor pragmatische oplossingen koos⁽³²⁾. Toen Verhoustraete op 27 mei 1971 overleed, had hij evenwel onmiskenbaar zijn stempel gedrukt op het gezicht van het moderne Aalter.

Peter LAROY

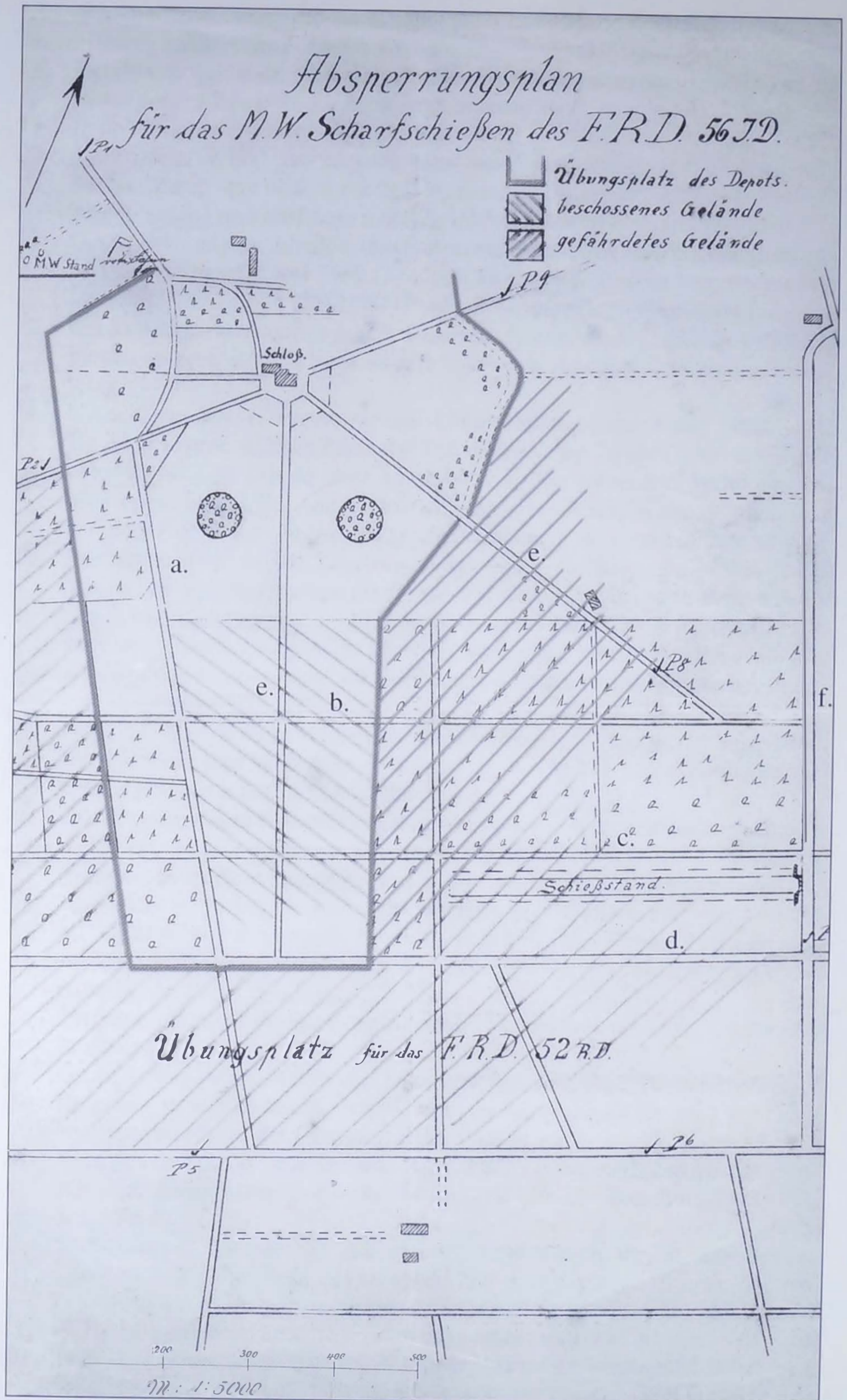
Bronnen :

1. J.v.O., *Aalter; het wordt tijd!* in De Toerist, 1958, p.874.
2. Dit is een naschrift bij een artikel van Arthur Verhoustraete onder de titel *De Krompoel te Aalter*, De Toerist, 1957, p.55-56.
3. Een algemene schets van de figuur Verhoustraete is terug te vinden in de bijdrage van Jan Camerlinckx in dit nummer, de tekst opgesteld door Alfons Ryserhove n.a.v. Arthur Verhoustraete 75 jaar (Aalter 1 februari 1970, ook verschenen in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 20) of de getuigenis door Jozef De Doncker n.a.v. Arthur Verhoustraete 25 jaar overleden (Aalter 10 februari 1996, ook verschenen in Appeltjes van het Meetjesland, jb. 47).
4. Over deze tentoonstelling en de ruimere context: R. DEFBUYT, *Bij de stichting van de heemkundige kring Arthur Verhoustraete* in Land van de Woestijne, jg.1(1977), 1, p.3-6; R. DEFBUYT, *Heemkundige tentoonstelling 1943* in Land van de Woestijne, jg.1(1977), 1, p.7-11; F. BASTIAEN, *Geschiedenis schrijven in het Meetjesland. Een aanzet tot regionale historiografie* in Appeltjes van het Meetjesland, jb.50 (1999), p.25-86.
5. We hadden nog niet het genoegen exemplaren te zien van dit weekblad. A. Ryserhove neemt het echter op in de bibliografie van Arthur Verhoustraete. Een bericht aan drukker-uitgever Vanhoostenberghe uit Maldegem dienaangaande bleef onbeantwoord.
6. Zie o.a. A. VERHOUSTRAETE, *Nog steeds de Krompoel te Aalter* in De Toerist, 1957, p.286.
7. L.STOCKMAN, *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, p.324 signaleert een aanvankelijke beperktere commissie: Jan Alyn, August Cocquyt, Jozef De Doncker, Jozef Martens, Adiel Smessaert en Arthur Verhoustraete. Het was wel duidelijk de laatste die de eerste viool speelde...
8. In het Gemeentearchief Aalter (GAA) is een hele bundel rond de straatnaamgeving terug te vinden. De meeste stukken waaruit verder wordt geciteerd, bevinden zich daar.
9. GAA, *Arthur Verhoustraete aan Gemeentebestuur Aalter*. 4 maart 1960.
10. In wat nu volgt, proberen we de verschillende teksten van Arthur Verhoustraete te citeren of te parafaseren om de leesbaarheid van de tekst niet te belemmeren. Voor wie nog eens wat meer achtergrond wil over bepaalde zaken in de tekst is ook het themanummer *Van Aeltere naer Aeltersch Houcken* (Land van de Woestijne, jg.10 (1987),2-3) bijzonder interessant.
11. *Se non è vero, è ben trovato*. Laten we toch maar opmerken dat het niet onze bedoeling is in deze bijdrage tegelijkertijd een kritische beoordeling uit te spreken over de voorstellen van Verhoustraete. Dit vraagt diepgaand (ook toponymisch) vergelijkend onderzoek. De tekst wordt integraal afgedrukt.
12. Arthur Verhoustraete kon het niet laten om af en toe scherp uit te halen over zaken die hem niet bevielen.
13. De aandachtige lezer zal opmerken dat enkele jaren geleden het Gemeenteplein opnieuw Boomgaard werd.
14. Het valt op dat in deze periode toch wel enige onzekerheid heerste over de Knokkeweg en zijn impact op de gemeente.
15. In de definitieve versie niet weerhouden.
16. Merkwaardig om zien dat Verhoustraete hier toch kiest voor een meer moderne naam.

17. Herinneren wij hier even aan R. DEFRUYT, *De Korte Kave, een verdwenen gehucht te Aalter* in Land van de Woestijne, jg.13 (1990), 1-2, pp.51-54.
18. Herinneren wij hier even aan A. DE KE, *Het soephuis* in Land van de Woestijne, jg.14 (1991), 1-2, pp.57-59.
19. In de definitieve versie werd dit voorstel wel aanvaard.
20. De straten in het bos zorgden lang voor verwarring. Uit de tekst van Verhoustraete mag blijken dat ook hij moeilijk tot een definitieve en sluitende oplossing kon komen.
21. GAA, Brieven van 29 april 1960 (Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie), 3 mei 1960 (Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen) en 24 juni 1960 (Provinciebestuur Oost-Vlaanderen).
22. GAA, *Arthur Verhoustraete aan Gemeentebestuur Aalter*, 15 mei 1960. We gingen op zoek naar de tekst uit *Het Volk* maar vonden die niet onmiddellijk terug.
23. GAA, *Gemeentebestuur Aalter aan Arthur Verhoustraete*, 8 juni 1960.
24. Uit de bewaarde stukken blijkt dat Verhoustraete op 24 april 1960 een stukje overtikte uit een van de oude nummers van *Ons Heem* met betrekking tot deze opmerking: "Het goede Nederlandse gebruik vereist dat de naam van een ander dorp dat opgenomen is als straatnaam, de vorm van een bijvoeglijk naamwoord krijgt: *Leuwensche steenweg, Antwerpsche straat*. Zulke namen van andere plaatsen vindt men ook wel ongewijzigd in straatnamen: *Gentstraat, Lakenstraat, ...* Dit gebruik is als verouderd en gewestelijk te verwerpen... Omschrijvingen als *steenweg van, naar, op Charleroi* kunnen niet als Nederlands doorgaan." Het illustreert nog maar eens hoe Verhoustraete zich documenteerde.
25. GAA, *Arthur Verhoustraete aan Gemeentebestuur Aalter*, 10 juni 1960. Vermoedelijk gaat het hier over de kaart die in 1964 op 150 exemplaren verscheen (zie bibliografie A. Ryserhove).
26. In dat verband kan misschien ook gewezen worden op een ander document dat in de bundel van de straatnaamgeving zit. Op 5 februari 1966 maakte Verhoustraete een nota over het aantal inwoners in Aalter, Aalter-Brug en St.-Maria-Aalter. In een postscriptum noteerde hij: "Gelieve niet mee te delen aan de pers voor aanstaande Zaterdag. Ik heb de telling gedaan op aanvraag van de pastoor en die moet de primeur hebben voor zijn parochieblad, als hij zulks begeert."
27. Parochie Archief Aalter-Brug, *Arthur Verhoustraete aan pastoor De Bruycker*, 1 december 1960.
28. GAA, *Arthur Verhoustraete aan Gemeentebestuur Aalter*, 20 mei 1960.
29. De gegevens zijn verwerkt op basis van een aantal nota's die terug te vinden zijn in de bundel in het Gemeentearchief Aalter.
30. Voor de context van deze familie: R. DEFRUYT, *Mijmeringen bij een grafsteen: de familie Maenaut te Aalter* in Land van de Woestijne, 1993 (16), 3-4, p.35-61.
31. Verhoustraete kwam met die figuren naar boven omdat een zekere Timperman uit Harelbeke er een stukje had over gepleegd in *Appeltjes van het Meetjesland*. Verhoustraete zorgde voor illustraties en kwam blijkbaar zo op het idee om deze literaire figuren eens op het toneel te brengen.
32. Toen de heemkundige (per toeval) op een aanbestedingsbundel botste met daarin een straatnaam die volgens hem afkomstig was van de echtgenote van

de burgemeester en niet van hem, stuurde hij een sec kattedelletje naar het gemeentebestuur: "Aangezien dit plan door het schepencollege goedgekeurd werd, mag ik aannemen dat 'Hoogstraat' de officiële naam van die weg is. Quid?". Het typeert Verhoustraete ten voeten uit.

In bijlage enkele originele kaarten: stafkaart eind 19^e eeuw; situatieplan 1954; stafkaart 1961 en het eerste stratenplan van Aalter anno 1963.

EEN DUITSE SCHIETSTAND IN HET LOVELD TE AALTER

Uit gesprekken met oudere inwoners van Aalter en met de zonen van de overleden boswachter in het Loveld, Henri Baeckelandt (1898-1982), bleek dat er in het Loveld tijdens de 1^e Wereldoorlog een schietstand zou bestaan hebben waar Duitse troepen oefenden.

Achiel Van De Keere (1906-1999) uit het hoevetje in de Loveldlaan nr. 26 wist nog te vertellen dat op het einde van deze laan, daar waar het bos begint, rechts een rode vlag werd gehesen en dat op de toenmalige weg een slagboom werd neergelaten bij schietoefeningen. De eigenlijke schietstand zou echter verder in het bos gelegen hebben, ergens in de omgeving van de kruising van de huidige Rostynedreef met de Langendamdreef.

Na enig zoekwerk in het gemeentearchief bleek dit verhaal gedeeltelijk te kloppen. In de bewaarde documenten, in verband met de grote oorlog 1914-1918, stak inderdaad een schets met meer gedetailleerde gegevens over deze schietstand.

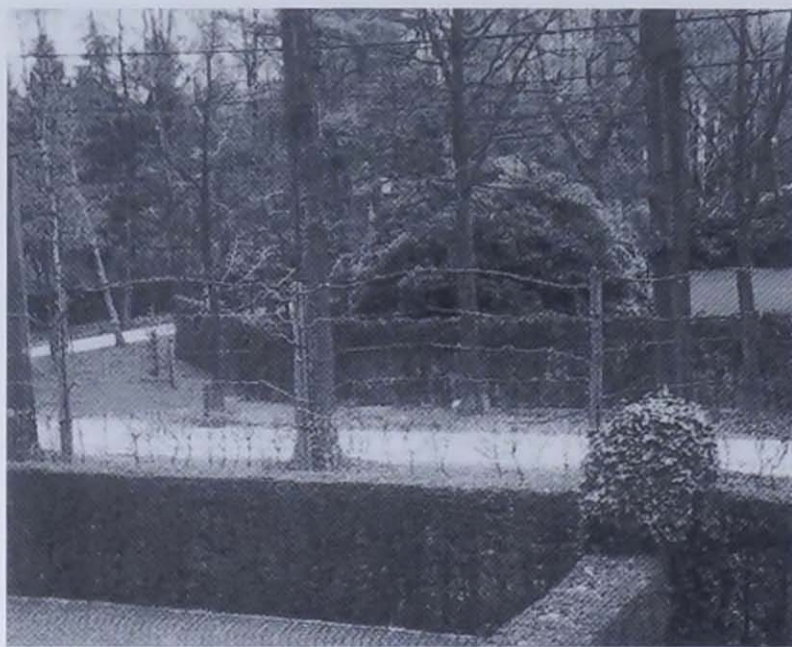
In feite ging het hier over meer dan een gewone schietstand. In het document spreekt men van een oefenterrein van een 'veldrekruten depot'. Het was het 'Feld-Rekrutendepot' van de 56ste Infanterie Divisie. Waarschijnlijk werden hier jonge Duitse recruten opgeleid

en klaargestoomd vooraleer ze tijdens de Eerste Wereldoorlog naar het IJzerfront werden gestuurd.

*Nog bestaande rotonde ten zuiden van het kasteel. De rotonde is gemaakt van rodo-denderons en bomen. Links, door het gras, loopt de Gaver- of Keutelbeek.
Foto: Roger Baeckelandt*

Op bijgevoegde schets en uit berichten van het Duitse Commando aan de gemeente Aalter zien we duidelijk dat niet alleen met handvuurwapens werd geoefend maar dat ook mijnen en 'Wurf' granaten werden afgevuurd. Op het plan, schaal 1/5000 (2cm=100m), zien we het 'Absperrungsplan' of de afsluitings- of veiligheidszone bij het ge-

Restant van de schietstandberm op het kruispunt van de Langendamdreef (boven) en Rostynedreef (onder). Op de berm staan rododenderons.

Foto: Roger Baeckelandt

bruik van mijnen en granaten door het 'FRD 56 ID'.

Het eigenlijke oefenterrein (*Übungsplatz*) van het depot wordt afgebakend in ———. Het is een zone in de vorm van een onregelmatige rechthoek rond het kasteel of '*Schloss*'. Van de twee rotondes die afgebeeld zijn op de schets, bestaat er zeker nu nog een.

De beschoten zone (doelenzone) is gearceerd in \\\\\\\\\\\\\. Het gevarengedebied is gearceerd in het //////////////. Op de schets herkennen we heel goed de stand van de mijnen en granaten (M.W.).

De algemene schootsrich-

ting was zuidoost volgens de Duitse berichten. De plaats van de rode vlag en de slagboom P1 met schildwacht op de toenmalige Lovelddreef is eveneens weergegeven.

Zelfs de gebouwen van het Neerhof aan de andere zijde van de weg zijn op het plan aangeduid. Ook de vroegere directe toegang tot het kasteel via het Neerhof is aangegeven. We zien trouwens ook nog hoe in die tijd de verschillende dreven liepen in het bosrijke gebied. Enkele van de dreven zijn nu echter verdwenen. Ook het boswachtershuisje, nu staande links op de hoek van de Ekenbekedreef, is aangegeven in de omgeving van de '*Absperrungspost*' P8. Het huis aan de splitsing van de Kestelstraat met het verlengde van de huidige Langendamdreef is eveneens getekend (in de omgeving waar nu Julien Vroman woont). Die verbinding is nog duidelijk te zien op een oude stafkaart van Aalter. Vroeger liep van hier uit een verbindingsweg naar de eigenlijke stand van handvuurwapens. Een deel van die weg is nu de Langendamdreef. Er was ook een rechtstreekse verbindingsdreef tussen het kasteel en het boswachtershuisje.

Op de oude stafkaart op p. 60 was deze dreef nog onbestaande. Rechts van deze dreef lag de moestuin van de boswachter. De huidige Loveldlaan valt gedeeltelijk samen met de linkerlimiet van de doelenzone. Van de autobaan is natuurlijk nog geen spoor te bekennen.

De eigenlijke stand voor handvuurwapens lag volgens het plan ten zuiden van de huidige Rostynedreef. Men kan inderdaad nu nog een berm aarde vinden, juist voorbij het kruispunt van de Langendamdreef met de Rostynedreef (op de rechterzijde als men zuidwaarts rijdt - aan huis nr. 24 in de Rostynedreef).

Ter verduidelijking hebben we op de originele Duitse schets het volgende toegevoegd:

- (a) = stemt overeen met de Loveldlaan
- (b) = stemt overeen met de Lovelddreef
- (c) = stemt overeen met de Rostynedreef (vroeger de Lange Beukendreef)
- (d) = stemt overeen met de Beukendreef (vroeger de Steendreef)
- (e) = stemt overeen met de Veldemeersdreef
- (f) = stemt overeen met de Langendamdreef

We zien dat er in het geheel 9 schildwachtposten (P1 tot P9) waren opgesteld bij schietoefeningen met mijnen en granaten.

Vooraf in 1918 moeten de recruten er zeker intens geoefend hebben. Dit blijkt uit de Duitse berichten en bevelen aan de gemeente Aalter. Op maandag 17 juni 1918 werd er vanaf 09.00 uur 's morgens gevuurd (zie bijgevoegd bericht ondertekend door 'Hauptmann und

*In 1918 werden de schoolgebouwen van de vrije meisjesschool ingenomen door Duitse troepen. Er werd dan les gegeven in het kasteel van graaf de Grunne. Hier zien we de meisjes met de verzamelde leerkrachten.
Foto: Maurice Thys*

Stafkaart eind 19^e eeuw
Archief Arthur Verhoustraete

LIGGINGSPLAN na verkaveling

Duitse soldaten die gelogeed waren te Aalter in de Lostraat tijdens de Eerste Wereldoorlog. Mogelijks maakten ze deel uit van het '56^e Feldrekrutendepot' (gezien hun nog jeugdige leeftijd) en oefenden ze in het Loveld. Foto : Omer Blomme

Bronnen: Gemeentearchief Aalter

Kommandeur' onleesbaar. Waarschijnlijk werd de schets aan dit bericht van 14 juni 1918 aan de Aalterse burgemeester aangehecht. (1 'Anlage' = bijlage). Er wordt in vermeld dat de burgerbevolking op tijd dient verwittigd te worden om ongevallen te vermijden. De gemeente reageerde hierop door die dag geen school te laten geven op het kasteel. Immers in de periode 1917-1918 waren de schoolgebouwen van de vrije meisjesschool door Duitse troepen bezet en werd er les gegeven op het kasteel van de graaf.

Op zaterdag 22 juni 1918 werd er opnieuw geschoten vanaf 09.00 uur tot 10.30 uur in de voormiddag. Hier werd het bericht de 20ste juni verstuurd door de plaatscommandant majoor Pieter.

Ook op maandag 8 juli 1918 werd er tussen 15.00 uur en 17.00 uur opnieuw gevuurd. Nog andere berichten aan het gemeentebestuur dragen geen datumvermelding.

Op donderdag 15 augustus werd er opnieuw vanaf 14.00 uur met mijnen geoefend. De inhoud van de berichten vanaf 8 juli tot 15 augustus behandelt steeds dezelfde aspecten als diegene vermeld in het bericht van 22 juni 1918 (tijdstip, schootsrichting, veiligheid en andere instructies voor de bevolking). Op 8 augustus werd er zelfs in een bericht aan de burgemeester gemeld dat 's nachts op het schiet-

plein van het depot waarschijnlijk 2 niet ontplofte mijnen werden weggenomen, vermoedelijk door kinderen wordt er aan toegevoegd. Er wordt meegedeeld dat deze gemakkelijk tot ontploffing kunnen komen bij het aanraken. In het belang van de kinderen wordt aangeraden deze zo snel mogelijk terug op hun plaats terug te brengen.

Er werd niet alleen geoefend in het Loveld maar ook op de weg van Aalter naar Ruiselede, werd ter hoogte van, waarschijnlijk Van Doorens bos, geoefend door een machinegeweren 'Kampfgruppe'. Hier komt het bericht van de 'Etappen Kommandantur' van Tielt en is ondertekend door 'Gefreiter' Merk.

Er werden ook richtlijnen uitgevaardigd om blindgangers (niet ontplofte bommen) niet aan te raken. De ligplaats diende onmiddellijk gemeld te worden aan de 'Etappenkommandantur'.

Eigenaardig genoeg wordt onderaan de schets ook nog de 'Übungsplatz' of het oefenterrein aangegeven van het 'FRD 52 RD'. Dit laat ons vermoeden dat hier ook nog andere Duitse troepen van de 52^e Divisie (de reserve Divisie Wurtemberg) bij betrokken waren. Trouwens op het Duitse bevel of bericht van 22 juni 1918 vinden we onderaan dat het 'FRD 52 RD', het 'O.Flak S' Zug 38', het munitiedepot en de 'Bahnschutzwache' eveneens bestemming waren van dit bericht. Het

Mobile Etappen-Kommandantur TIELT

Kommandanturbevel N° 22.

In letzter Zeit haben die Flieger auf Brügge und Umgebung Bomben abgeworfen, die zum Teil erst nach Verlauf von mehreren Stunden (8, 12 auch 15) krepiereten.

Da derartige blindgegangene Bomben sehr gefährlich sind, wird folgendes bestimmt :

Wiedergefundene blindgegangene feindliche Bomben sind nicht zu berühren, sondern am Fundort zu belassen. Die Etappenkommandantur ist unverzüglich von dem Fund in Kenntnis zu setzen. Die Fundstelle ist genau zu bezeichnen. Jede Annäherung im Freien im Umkreis von 200 m ist verboten. Häuser, in denen blindgegangene Bomben liegen, sind von den Einwohnern zu räumen.

In den letzten tijd hebben de vliegers op Brugge en omstreek bommen afgeworpen, welke gedeeltelijk eerst na verloop van eenige ure (8, 12 ook 15 uren later) pas ontploft zijn.

Daar zulke blindgegangene bommen zeer gevaarlijk zijn, wordt het volgende bestemd :

Weergevondene, blindgegangene bommen mogen niet aangeraakt worden, maar moeten op de vindplaats blijven liggen. De Etappen-Kommandantur is onmiddellijk van deze vondste in kennis te zetten. De plaats waar de bom zich bevindt, is nauwkeurig aangegeven. Iedere nadering in den vrijen omstreek van 200 meters is verboden. Huizen, waarin blindgegangene bommen liggen, moeten onmiddellijk door de inwoners geruimd worden.

E. O. den 26. Juni 1918.

gez. Wahnschaffe,

Major und Etappen-Kommandant.

'FRD 52 RD' was de reserve Divisie Wurtemberg die een tijdje in onze omgeving gelegerd was. Dit blijkt uit andere documenten die beschrijven wat deze eenheid allemaal meenam bij haar vertrek uit Aalter. Het is tevens interessant de Duitse schets met het '*Absperrungsplan*' even te vergelijken met de oude stafkaart om de evolutie van de dreven te volgen. Op de oude stafkaart blijkt dat de huidige Keutelbeek (westelijk deel van het kasteel) ook Gaverbeek werd genoemd. Twee oude herbergen (cabarets) komen er eveneens op voor: '*In de Vierweegsche*', kruispunt van de Tieltsesteenweg met de Veldstraat en meer naar het zuiden '*In den Pauw*' ter hoogte van de Kattewegel.

De benaming Loveld ligt op deze oude kaart ook ten zuiden van de autobaan (nu Ganzeplas). Ook de benaming Oudemolen en de '*Moulin à Vapeur*' komen er nog op voor. Een distillerie wordt aangegeven in de Lindestraat ter hoogte van de huidige Sportlaan. De hoeve Biesem wordt er eveneens op vermeld. De huidige Vrijhofstraat en Boomgaardstraat schijnen dan nog veldwegels te zijn. Nog vele andere gegevens zijn er op te vinden voor een geoefend kaartlezer.

Roger BAECKELANDT

Feld-Rekrutendepot 56. Division

Deutsche Feldpost Nr. _____

Tgb.-Nr. _____ I

den 14. 6. 18.

Dem

Bürgermeister

A a l t e r .

Am Montag, den 17. 6. von 9 Uhr vorm. ab wird auf dem in beiliegender Skizze näher bezeichneten Übungsfeld des Feld Rekruten Depots 56. I. D. mit Mienen und Wurfgranaten scharf geschossen. Absperrosten (s. Skizze) haben Anweisung, eine Annäherung von Militär und Zivilpersonen an das genannte Übungsfeld zu verhindern. Dauer des Schiessens wird durch Hissen einer roten Flagge hart nördlich des Schlosses kenntlich gemacht. Es wird gebeten die Skizze für weitere Übungen dort aufzubewahren. Das Depot bittet den in um Aalter wohnenden Zivileinwohnern rechtzeitig 1 Anlage. Bescheid zu geben, um Unglücksfälle zu vermeiden.

*Geen schied op
A kasteel Morandry*

Munich
Hauptwacht u. Kommandeur.

14/6/1918

Aan de burgemeester van AALTER

*Op maandag 17 juni vanaf 9 uur in de voormiddag wordt, op het in bijgevoegde schets nader omschreven oefenterrein van het 56ste Infanterie Divisie Veldrekruten depot, met mijnen en 'Wurf' granaten scherp geschoten. Schildwachten (zie schets) hebben als richtlijn, de toegang van militairen en burgers tot deze oefenzone te verhinderen. Het schieten wordt door het hijsen van een rode vlag noord van het kasteel aangegeven. Er wordt gevraagd deze schets voor verdere oefeningen te bewaren. Het depot vraagt dit bericht aan de Aalterse burgerbevolking op tijd kenbaar te maken om ongelukken te voorkomen.
1 Bijlage*

O r t s b e f e h l

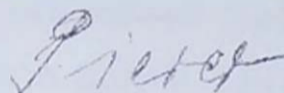
Ortskommandant
Aalter.

den 20. Juni 1918.

O r t s b e f e h l

Am Sonntag, den 22.6. von 9 bis 10.30 Uhr vorm. wird auf dem Übungsfeld eines Feldrecrutendepots, 400 Meter sudoestlich des zwischen Aalter und dem Kranepoel liegenden Schlosses, mit Minen- und Wurfgranaten scharf geschossen werden. Schussrichtung nach Sudoosten. Das gefaehrdete Gelaende wird vom schiessenden Truppenteil abgesperrt. Das Betreten des gesperrten Gelaendes ist streng verboten. Den Weisungen der Absperrposten ist unbedingt Folge zu leisten. Dauer des Schiessens wird durch Hiszen einer roten Flagge hart noerdlich des Schlosses angezeigt.

Nebenstelle der Et. Kdtur Thielt in Aalter veranlasst Bekanntgabe an die Zivilbevoelkerung.

Major
als Ortskommandant.

F. R. D. 56. I. D.
F. R. D. 52. R. D.
O. Flak S. Zug 38
Mun. Depot.
Bahnschutzwache
Nebenstelle d. Kdtur Thielt.

Plaatscommandant
Aalter

20 juni 1918

Plaatsorder

Op zaterdag 22 juni wordt vanaf 9 uur tot 10.30 uur in de voormiddag op het oefenterrein van een Veldrecruten depot, 400 m zuidoost van het kasteel, gelegen tussen Aalter en de Kraenepoel, met mijnen en 'Wurf' granaten scherp geschoten. Schootsrichting zuidoostelijk. De gevarenzone wordt, door de troepeneenheid die het schieten uitvoert, afgesloten. Het betreden van het afgesloten gebied is streng verboden. De richtlijnen van de schildwachten dienen absoluut nagevolgd te worden. Tijdens het schieten wordt een rode vlag gehezen ten noorden van het kasteel. De bijpost van de 'Etappen Kommandantur' van Tielt wordt belast dat aan de burgerbevolking kenbaar te maken.

Pieter
Majoor
Plaatscommandant

Laut Befehl der Etappen Ktr. Tielt
An die Gemeinde Aalter.

Das auf dem Wege von Aalter nach Ruiselede befindliche Gehölze
(Wald) auf der linken Seite wird von heute ~~an~~ ab den 21. Juni
vollkommen gesperrt, da die M. G. Kpp. Ihre Übungen mit Scharf-
schießen dort abhalten.

Sofortige Bekanntgabe an die Civil-Bevölkerung
hat zu erfolgen.

Aalter den 21. Juni 1918

Im Auftrage der Ktr. Ruiselede

J. V. Gfrt. Werk

Bevel van de 'Etappen Kommandantur Tielt'

Aan de gemeente Aalter

*Het bos gelegen links op de weg van Aalter naar Ruiselede wordt
vanaf vandaag 21 juni volkomen afgesloten, aangezien de machine-
geweergevechtsgroep haar oefeningen met scherp daar uitvoert.
Onmiddellijk bekend te maken aan de burgerbevolking.*

Aalter den 21 juni 1918

In opdracht van de Kommandantur Ruiselede

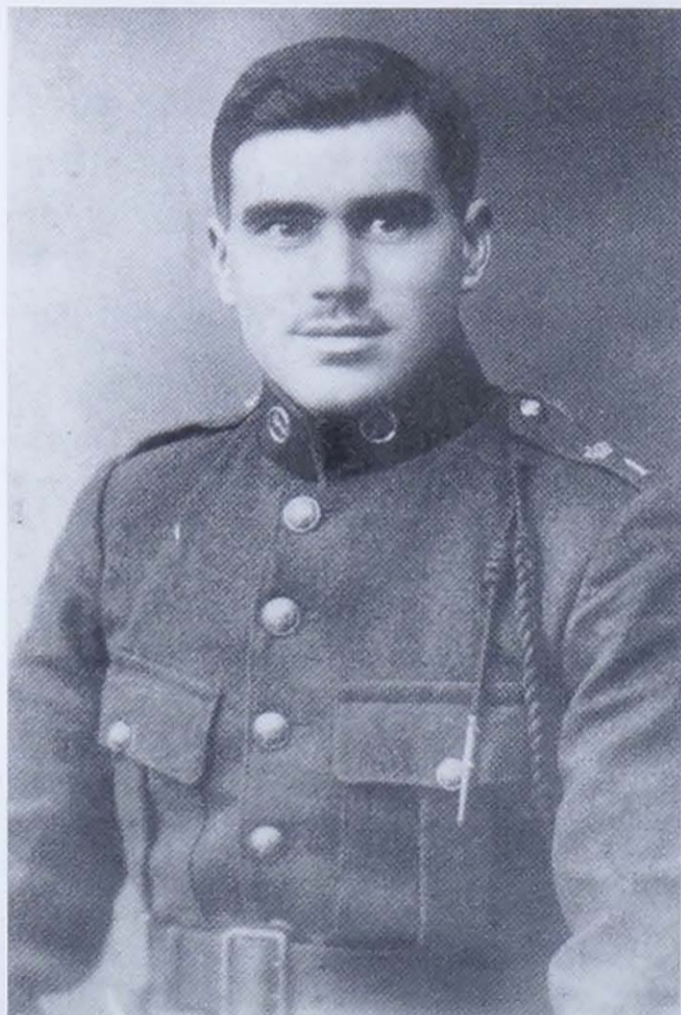
Gefreiter Merk

ALOÏS DE MEYER - EEN 100-JARIGE TE AALTER

Op 16 maart 2001 werd Aloïs De Meyer 100 jaar. Aloïs werd op 16 maart 1901 geboren op de grens van Aalter met Knesselare als zoon van herbergier-landsman Theophiel-Emiel (°Ursel) en Marie-Louise Muys (°Aalter). Zijn ouders woonden dan op de wijk Weststraat-Dries niet ver van de Pietendriesmolen. Hij had nog drie zusters : Marcella (°1902; +), Clarice (°1904; +) en Judith (°1905) die momenteel in Veilige Have verblijft.

Aloïs is op 24 oktober 1935 te Zomergem gehuwd met Maria-Elisa Verwilt (°Ursel, 27.11.1902). Hij was landbouwer en bleef steeds op de Dries wonen. Twee van zijn zusters bleven bij hem op de hoeve wonen tot ze trouwden. Hij verloor zijn echtgenote 30 jaar geleden. Maria overleed op 31 januari 1971.

100 jaar later woont Aloïs nog steeds in zijn eigen huisje in dezelfde straat Dries nr.3. Naast hem woont zijn zoon Antoine die gehuwd is met Maria-Irma Dhondt. Aloïs zelf zegt: "Ik heb een thuis en een *tonzend*." Wat iedereen in onze streek wel begrijpt. Uit het huwelijk van Aloïs spruiten drie kinderen voort, nl. twee zonen - André (°27.04.1939) en Antoine (°Aalter, 26.02.1941) en een dochter Diana (°1936). André en Antoine wonen te Aalter, Diana te Waarschoot.

André is gehuwd met Paula De Clercq en woont op Houtem. Antoine is op 30 december 1963 te Knesselare in het huwelijksbootje gestapt met Maria-Irma Dhont (°Beernem, 30.08.1943). Diana is gehuwd met Achiël Van Landschoot en woont te Waarschoot. Daarenboven zijn er nog 8 kleinkinderen en 14 achterkleinkinderen.

Er is eveneens een viergeslacht met Thijs De Meyer (°05.02.99)

Aloïs De Meyer in soldatenplunje van de Eerste Cyclisten (wiel op de kraag en een op de schouder) in 1921.

Foto : Patrick De Meyer

*Aloïs als 100-jarige samen met zijn te vroeg overleden echtgenote Maria-Elisa Verwilst.
Foto : Patrick De Meyer*

zoon van Patrick De Meyer gehuwd met Els Vanleke. Patrick is de zoon van Antoine.

Als hij zich goed voelt gaat Aloïs nog iedere maand zijn kaartje leggen in de feestzaal te Aalter-Brug bij de bond van de gepensioneerden. Tijdens de lange wintermaanden luistert hij graag naar de radio die de ganse dag aanstaat. Het wielrennen is zijn geliefde sport op televisie. Tijdens de zomermaanden is hij nog actief in zijn tuintje.

Als goede tip geeft de kranige 100-jarige ons mee om gematigd te leven, niet te veel te drinken en ook niet te veel te eten maar om toch op tijd en stond wel eens een jenevertje te proeven.

Zijn wens is om nog een tijdje gezond te mogen blijven wonen in zijn huisje op de Dries waar hij zich al jaren goed voelt. Hij is heel tevreden en iedere dag en ieder jaartje dat hij er mag bijdoen, is mooi meegenomen.

Roger BAECKELANDT

*Overgrootvader Aloïs samen met zijn zoon Antoine, kleinkind Patrick en achterkleinkind Thijs.
Foto : Patrick De Meyer*

WELDRA EEN HONDERDJARIGE TE AALTER

Elodie samen met v.l.n.r. Ingrid De Clercq, Muriel Van Overbeke en Alice Swankaert. Samen vormen ze een 4-geslacht. Foto : Walter Vervalle

Elodie Lootens wordt dit jaar 100. Ik ken haar ongeveer 30 jaar en ik kan gerust zeggen dat het een sterke persoonlijkheid was die kommer en zorg opzij kon zetten om te genieten van de kleine en goede dingen van iedere dag. Het zal een groot feest worden voor haar, haar familie en de talrijke vrienden. Zij was er altijd graag bij, hield van een kwinkslag en kon een goede borrel meedrinken.

Elodie werd geboren te Hansbeke op 10 september 1901 als vierde spruit van het echtpaar Johannes-Baptist Lootens en Marie-Leonie Taghon. Van haar vader, geboren te Lotenhulle op 15 juni 1840 en gestorven te Hansbeke op 13 november 1904, heeft ze nauwelijks herinneringen want die overleed toen ze amper drie jaar oud was. Haar moeder trouwde te Hansbeke op 18 december 1907 voor de tweede keer met Petrus Lips, die overleed te Bellem op 21 september 1935. Marie-Leonie Taghon stierf te Aalter op 15 juni 1959.

Haar kinderjaren heeft ze te Maria-Aalter doorgebracht. Na de Eerste Wereldoorlog werkte ze te Gent in de textielbedrijven 'La Gantoise' en 'La Lys'.

*Marie-Leonie Taghon in 1954.
Foto : verzameling Alice Swanckaert*

Huwelijksfoto Johannes Swankaert en Elodie Lootens

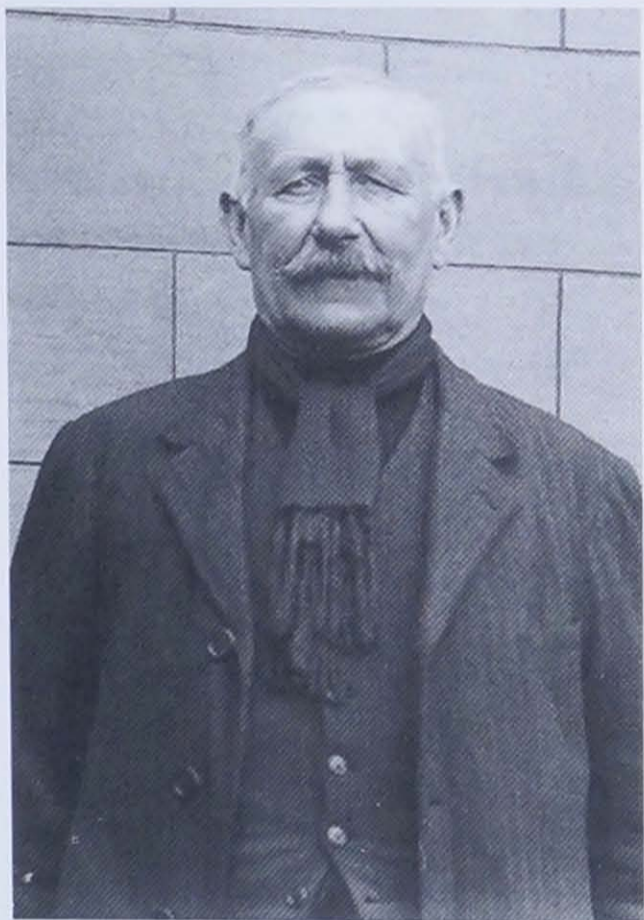
Foto : verzameling Alice Swanckaert

Elodie trad in het huwelijksbootje te Bellem op 17 februari 1928 met Johannes Swanckaert.

Johannes Swankaert is geboren te Aalter op 22 oktober 1905 en overleed er op 19 juni 1981. Hij was arduinkapper van beroep.

Johannes was de zoon van August Swanckaert (°Wingene, 23 oktober 1867; +Maria-Aalter, 30 juni 1938) en van Emma De Bel (°Aalter, 19 april 1871; +Aalter, 10 juli 1964).

August verdiende zijn brood als voerman. Te Maria-Aalter vervoerde hij vooral bomen die in de bossen gekapt werden en naar de zagerijen in het omliggende of naar het station van Maria-Aalter gebracht moesten worden.

August Swanckaert en zijn echtgenote Emma De Bel, schoonouders van Elodie Lootens

Foto's : verzameling Alice Swanckaert

†

BID VOOR DE ZIEL
van
AUGUST SWANCKAERT
echtgenoot van
EMMA DE BEL
geboren te Wijogene den 23 Oktober 1867 en zeer
godvruchtig in den Heer gestorven
te St Maria-Aalter den 30 Juni 1938.
versterkt van de H.H. Sacramenten der stervenden.

Oods barmhartigheid is eindeloos groot jegens de menschen, zacht maar zeker bewerkt Hij door zijn alvermogende genade de harten van de menschen van goeden wil.

Een langentijd reeds kende onze duurbare afgestorvene de ellenden van het leven; zijn leven lang heeft hij gewerkt en gezwoegd om zijn talrijk kroost groot te brengen en in zijn ouden dag leerde hij het eigenlijke lijden kennen, het lijden dat den mensch zoo dicht bij God brengt en hem aan Jezus-Kristus, zijn goddelijk heeld gelijk doet worden. Met onderwerping heeft hij dat lijden aanvaard en gewillig opgedragen aan God den Vader in den Hemel.

Voor zijn offervaardige daad werd hij vroegtijdig beloond met het eeuwig leven.

Duurbare echtgenoote en kinderen, treurt niet al te zeer om mijn afsterven maar bidt veel voor mij tot we samen eens het eeuwig geluk genieten

Bemide familieleden en vrienden, gedenkt mij dikwijls in uwe gebeden.

Dat zijne ziel door de barmhartigheid Gods in vrede ruste. Amen.

R. I. P.

druk Faut Aalter

Dat de zielen door de barmhartigheid Gods in vrede rusten.

†

Bid voor de zielerust
van Mevrouw
Emma De Bel
weduwe van Heer
AUGUST SWANCKAERT
geboren te Aalter op 19 april 1871 en er overleden op 10 Juli 1964. Gesterkt door de genademiddelen van onze Moeder de H. Kerk.

Heer, handel met mij volgens Uw wil, en laat mijn ziel in vrede bij U worden ontvangen; want ik verkies te mogen heengaan uit dit leven, wijl de eeuwige rust meer wenselijk is dan de blijvende ziekte (Tob 3, 8).

Bij het afsterven van deze dierbare overledene, kunnen deze gedachten ons leiden in de overdenking van de troostende waarheid: dit leven wordt verlaten, om een beter en schoner bestaan tegemoet te gaan.

Zo was sterven voor de dierbare overledene geen verschrikking, maar een voorbeeldig aanvaarden, in de vaste overtuiging dat haar leven geleefd was, haar taak hier op aarde voorbij, en ze tevreden en gelukkig kon opzien naar wat de eeuwigheid haar brengen zou.

Bidprentjes van Emma De Bel en August Swanckaert, schoonouders van Elodie Lootens

Bidprentjes : verzameling Alice Swanckaert

Na hun huwelijk vestigde het echtpaar zich in Bellem, waar ze achtereenvolgens in het Fabrieksstraatje, het Dorp, de Weitingstraat, tweemaal in de Kerkstraat (nu Museumstraat) en terug in het Dorp woonden. Sedert tien jaar verblijft Elodie in residentie 'Adagio' te Aalter.

Haar levensweg liep niet altijd over rozen. Zij heeft namelijk de twee verschrikkelijke wereldoorlogen meegemaakt. Om den brode moest zij regelmatig bij de boeren gaan helpen: wieden, aardappelen rapen en het koren binden waren de vertrouwde bijverdiensten. Zij wist mij te vertellen hoeveel zij verdiende, namelijk 1 frank per dag.

Haar geliefkoosde bezigheid was borduren, bij slecht weer aan het vensterraam en buiten wanneer de zomerse zon haar mooie Bellem opwarmde. Zij borduurde om een *frankske* bij te verdienen voor rekening van Maria Van Bever. Een andere bezigheid was kantklossen, een veel voorkomende hobby uit die tijd, die ze met veel liefde en overgave heeft beoefend.

*Joannes Swankaert en Elodie
Lootens en hun kinderen.*

v.l.n.r. Alice, Maurice en Antoine

Foto : verzameling Alice Swankaert

Elodie heeft drie kinderen:
Alice (°Aalter, 4 juli 1928)
gehuwd met Iren  De Clercq;
Maurice, (°Bellem, 30 augustus
1932; + Gent, 30 september
1987). Hij was gehuwd met
Simonne Verhegge; Antoine
(°Bellem, 21 juni 1941) gehuwd
met Hélène Matthijs.

Het geslacht telt drie kleinkinde-
ren en zes achterkleinkinderen.

Nog altijd is onze toekomstige
eeuwelinge helder van geest,

maar lopen kan ze nog moeilijk zodat ze genoodzaakt is zich in een rolwagen te verplaatsen. De foto's in dit artikel zijn afkomstig uit het album van haar dochter Alice, die werkelijk een schat aan oude herinneringen bezit. We hopen van harte dat Elodie de kaap van 100 bereikt en dat ze nog verder gelukkig met haar familie en vrienden kan genieten van de kleine en goede dingen van iedere dag.

Walter VERVALLE

ADHEMAR DE POORTER BEROEPSKUNSTSCHILDER TE AALTER

Onlangs werd bij schilder- en behangwerken ten huize van de heer Joseph Rutsaert, Brug-Zuid 19, een muurschilderij blootgelegd van Adhémar De Poorter.

Het stelt een kasteeltje voor in een riante groenbruine omgeving met aan de voet een trappengalerij en een vijver met witte zwanen.

Het schilderij is 1,83 m lang bij 1,48 m breed en werd in 1925 door Adhémar geschilderd. Het schilderij werd door Joseph Rutsaert ingekaderd en wordt momenteel verlicht door twee spots die het tot zijn volle recht laten komen.

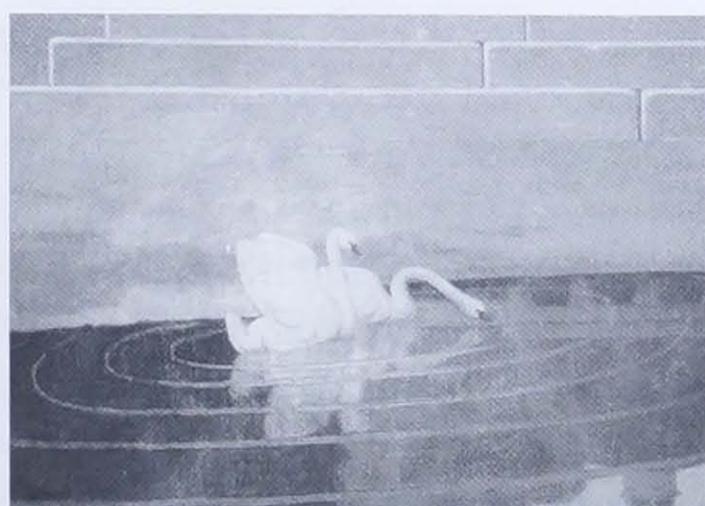
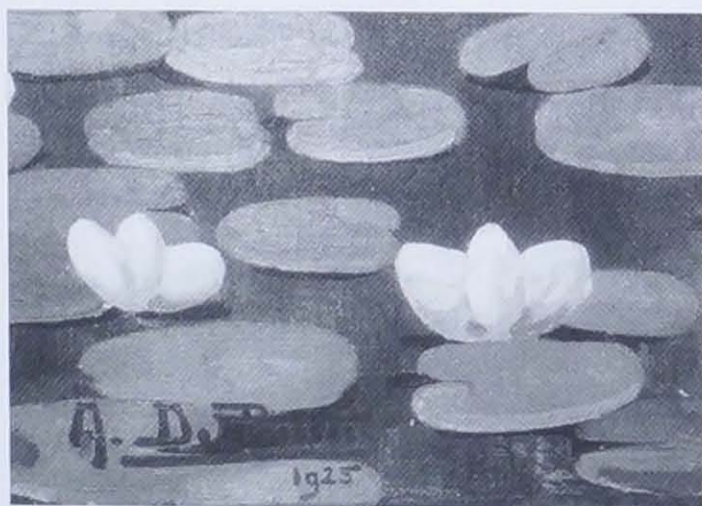
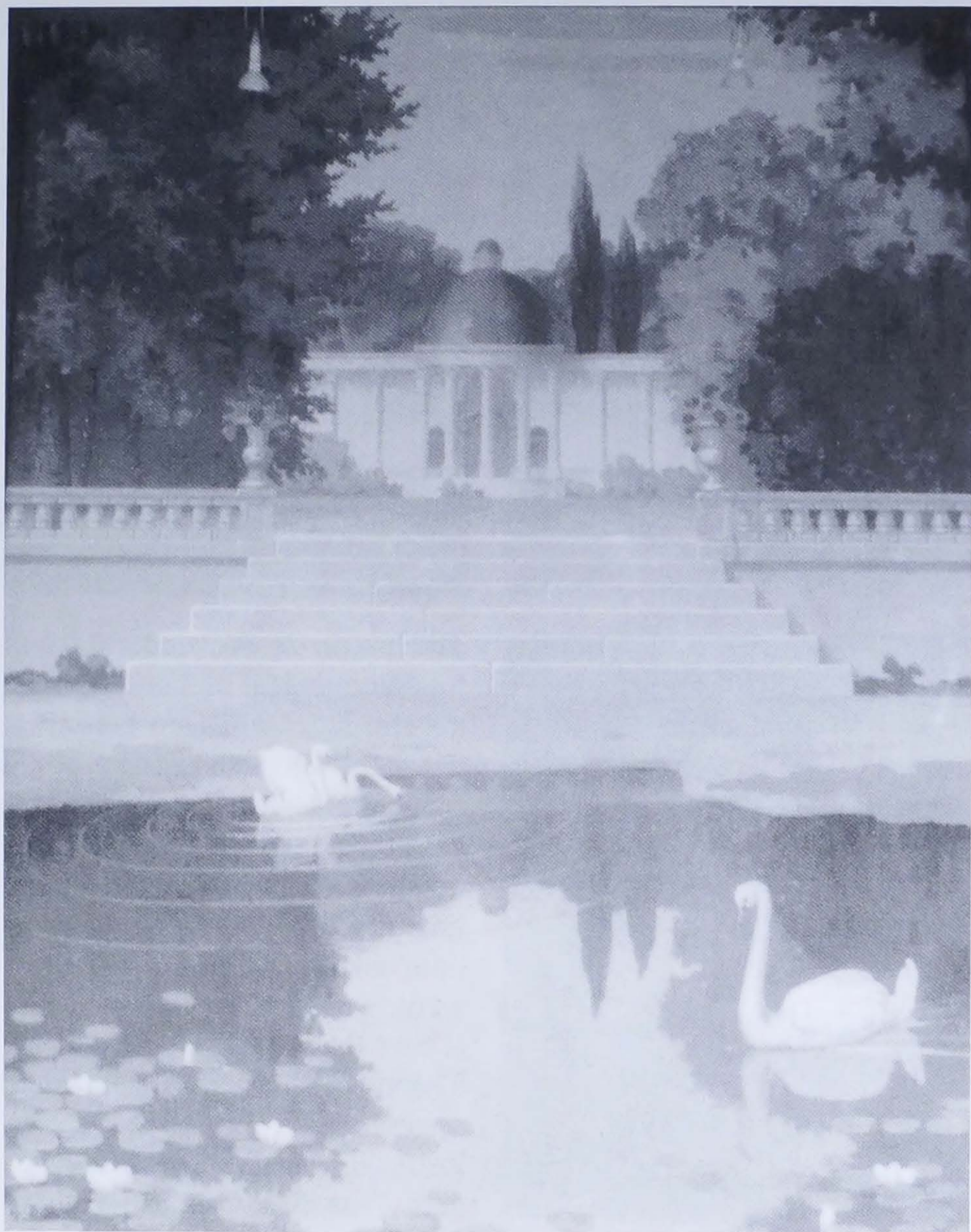
Bij de vondst van dit schilderij vinden we het gepast even deze Aalterse kunstschilder terug in de schijnwerper te plaatsen.

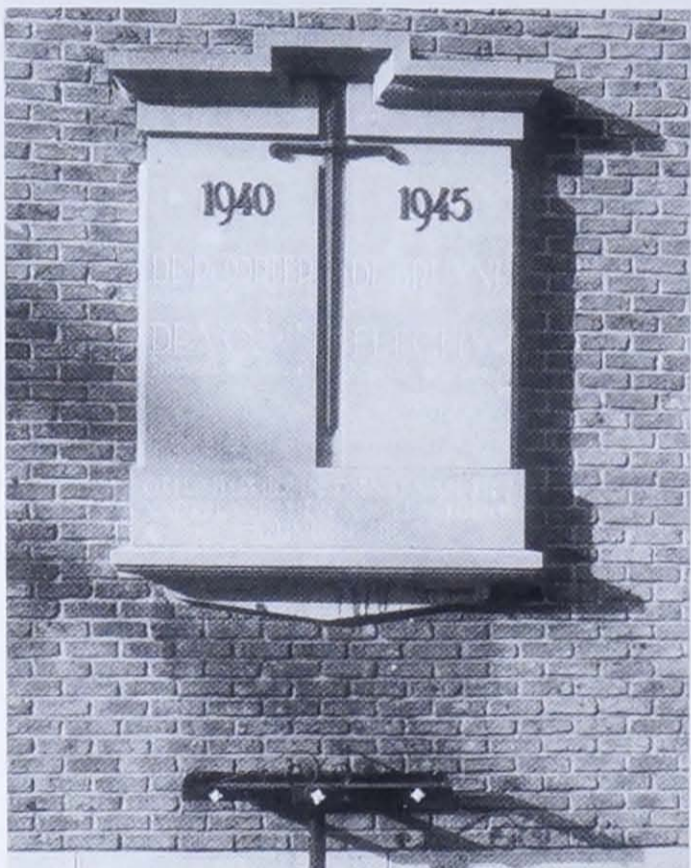
Adhémar-Jacques-Leonard werd op 31 augustus 1905 te Gent geboren als zoon van Donus-Calixte ( Merendree, 19 februari 1868) en Alice-Maria Van Loocke ( Aalter, 17 oktober 1868). Deze huwden te Aalter op 25 mei 1895. Ze woonden nadien op de Rooigemlaan nr.63 te Gent. Hij volgde les aan het Sint-Lucasinstituut te Gent en had grote aanleg voor tekenen en schilderen.

Rond 1919 vestigde de familie zich te Aalter in de Stationsstraat nr.113 later nr.120. Adhémar was in 1925 soldaat bij het 2^e Linie Regiment te Gent met stamnummer 187.1538. Adhémar trouwde op 7 december 1931 te Nevele met Anna-Maria Van Hecke ( Zomergem, 7 januari 1909). Zij was de dochter van Alfons en Irma Tuytschaver.

In Aalter werkte hij als leerling mee bij het realiseren van de kruisweg in de Sint-Corneliuskerk. Hij gaf ook les (vrije cursus) aan de 'Vaktekenschool' in onze gemeente. Uit zijn eerste werken blijkt vooral de aanleg voor het landschap schilderen. Zijn typische 'De Poorter-stijl' was verwant met de expressionisten. De steeds wisselende natuur was een grote inspiratiebron voor bijna al zijn werken. Ze getuigen van een fijne techniek met heel mooie kleurencombinaties.

De buitenmuren van de oude gebouwen van de rijksmiddleschool in de Stationsstraat (vroeger veerarts - familie Vergauwe) waren beschilderd met mooie taferelen onder andere van de Kraenepoel. Ze verdwenen echter bij de afbraak van deze gebouwen. Later ging hij zich ook toeleggen op religieuze thema's en het portretschilderen.

Tijdens de 2e Wereldoorlog was hij commandant bij het Belgische geheim leger. Hij nam het initiatief een weerstandsgroep op te richten te Aalter. Deze groep was belast met het inwinnen van informatie voor de geallieerden. De groep werd echter verraden en ontmaskerd in 1943. Adhémar werd samen met andere leden (Omer De Bruyne, Bernard Flecy, Theophiel De Vos) aangehouden, opgesloten en vermoord.

Zelfs in de Weermachtgevangenis van Sint-Gillis te Brussel bleef hij onverdroten verderwer-

ken en tekende er in kleur op 26 juli 1943 nog 'Herfst in Vlaanderen'. Dit werk is in het bezit van oud-notaris Jean Goeminne. Zijn allerlaatste werk, 'Huis met boot' heeft hij in het bijzijn van zijn familieleden kort voor zijn executie in zijn gevangenis cel genaamtekend. Hij werd te Oostakker gefusilleerd op 2 september 1943 en later bijgezet in het familiegraf op het kerkhof te Aalter. Te Oostakker (waar het executieoord van Ertvelde-Rieme in 1999 werd overgebracht) herinnert een kruis nog aan zijn afsterven. Ieder jaar in de maand mei grijpt er trouwens nog een bedevaart plaats naar het executieoord Oostakker waar de gefusilleerden van Oostakker en Ertvelde-Rieme worden herdacht.

Het is misschien in dit verband interessant te vermelden dat de Commandant van het Geheim Leger, vanaf februari 1944 van Zone III (provincies Oost- en West-Vlaanderen) - Luitenant Kolonel August Haus (codenaam Hamilcar) ook te Aalter begraven ligt. De familie Haus (Jacques, broer van August) was eveneens te Aalter gehuisvest. Ondanks zijn jeugdige leeftijd heeft Adhémar de schilderkunst met hart en ziel beoefend. Nu nog altijd zijn Aalterse families in het bezit van Adh mars schilderijen.

In september 1983 werd ter gelegenheid van Aalterkermis door de heemkundige kring Arthur Verhoustraete in samenwerking met de Aalterse kunstkring Altra en de Vlaamse Toeristenbond, onder impuls van wijlen Roger Defruyt, een tentoostelling georganiseerd waarop werken van Adhémar en Amedée Laroy - een ander Aalterse kunstschilder, werden getoond.

Roger BAECKELANDT

Bronnen :

- Gemeentearchief van Aalter
- BERNARD H., *Het Geheime Leger*; 1986
- DEFRUYT R. en CAMERLINCKX J, Retrospectieve 83 - VTB

GEMEENTELIJK ONDERWIJS TE SINT-MARIA-AALTER OMSTREEKS DE EERSTE WERELDOORLOG

Vóór de Eerste Wereldoorlog stond het gemeentelijk lager onderwijs in België over het algemeen op een laag peil. Niet alle gemeenten deden dezelfde inspanningen om hun onderwijs op een behoorlijk niveau te krijgen. Het hing dan ook een heel stuk van de leerkrachten en van hun inzet af, of de leerlingen op het eind van de lagere school voldoende waren gevormd. Ouders hielden hun kinderen dagen, soms weken thuis om op het land te helpen werken. Vooral in de zaai- en oogstperiode was soms meer dan een derde van de leerlingen afwezig. Ook wanneer de inspectie hierover verslag uitbracht aan het gemeentebestuur, veranderde er aan die toestand weinig of niets.

In de gemeentelijke jongensschool te Sint-Maria-Aalter was er in het voorjaar van 1912 een inspectie. Heel wat kinderen bleken afwezig. Inspecteur Jules Gheysens schrijft in zijn verslag: *"De zindelijkheid van de kinderen maar ook deze van de lokalen laat heel wat te wensen over en de vooruitgang van de leerlingen is onvoldoende"*. Op 17 oktober 1912 kwam er opnieuw een bezoek, waarbij Gheysens noteert: *"Zo kan het niet meer verder; in één klas zitten 64 leerlingen, de zitbanken zijn versleten en de borden zijn aan vernieuwing toe"*.

De situatie in Sint-Maria-Aalter was gelijkaardig aan die in bijna alle stads- en dorpscholen van het land. Enkele parlementairen dienden een wetsvoorstel in om hieraan iets te veranderen. De discussie over dit wetsontwerp Pouillet werd op 18 februari 1914 in de kamer van volksvertegenwoordigers gesloten. Bij de eindstemming keurden 98 volksvertegenwoordigers van de toenmalige katholieke partij het ontwerp goed, twee onthielden zich. De liberalen en socialisten verlieten de vergaderzaal uit protest tegen de voorgenomen verdeling van de schoolsubsidies. Op ongeveer dezelfde manier werd een meerderheid gevonden in de Senaat en op 19 mei van hetzelfde jaar ondertekende koning Albert I de nieuwe wet op het lager onderwijs. Tot de voornaamste innovaties behoorden volgende bepalingen: Alle kinderen wordt leerplicht opgelegd gedurende een periode van acht jaar, te beginnen na de zomervakantie van het jaar waarin de leeftijd van zes jaar wordt bereikt. Vermits het lager onderwijs met twee jaar wordt verlengd, wordt in alle scholen een vierde graad

*Idyllische voorstelling van de heilbrengende resultaten van het onderwijs
Uit : Dag meester: facetten volksonderwijs in Vlaanderen 1830-1940*

ingevoerd. Het praktisch karakter van de leervakken, met het oog op een beroepsopleiding, wordt beklemtoond.

In alle gemeentelijke scholen zal gratis onderwijs worden verstrekt. De staatssubsidies zullen daarom verhoogd worden.

De materiële positie van de onderwijzers en onderwijzeressen wordt verbeterd, o.m. door het vastleggen van een minimumbarema en het verhogen van de wedde.

De moedertaal moet in de lagere school als voertaal gebruikt worden. Bij de inschrijving van het kind dient het gezinshoofd daarover een verklaring af te leggen.

Er wordt een medische schoolinspectie opgericht. Tenminste eenmaal per jaar moet elk kind door de schooldokter onderzocht worden.

Deze en andere bepalingen konden evenwel niet onmiddellijk worden toegepast, want op 4 augustus 1914 vielen de Duitse troepen België binnen. De bezetter was bereid de wet op het lager onderwijs toe te passen. Toch bleef hij in bijna alle dorpen en steden dode letter door een gebrek aan controle.

In Sint-Maria-Aalter was het niet anders. Modest Van Laere was bij het begin van de Eerste Wereldoorlog hoofdonderwijzer in de gemeenteschool van Sint-Maria-Aalter. Hulponderwijzer Emiel De Schrijver liep het risico ingelijfd te worden in het Duitse leger en

*Bij wet van 19 mei 1914 werd de medische schoolinspectie veralgemeend.
Uit : Dag meester: facetten volksonderwijs in Vlaanderen 1830-1940*

'Naarstigheid, Milddadigheid' (wandplaat Van Lummel).

Uit : Dag meester: facetten volksonderwijs in Vlaanderen 1830-1940

vluchtte naar Frankrijk op aanraden van burgemeester Henri Soudan. Later kwam hij terug naar niet-bezet België en werd vrijwilliger in het Belgisch leger. Hij lag aan het front als brancardier en werd door Koning Albert I onderscheiden voor zijn moed. Hij bracht het tot adjudant en nam deel aan de bezetting van Duitsland tot in februari 1919. Na de Eerste Wereldoorlog kwam Emiel nog korte tijd les geven te Sint-Maria-Aalter en werd later opgevolgd door Jules Vereecke. Emiel De Schrijver was tot op zijn pensioenstelling in 1945 een gezagsvol en algemeen gewaardeerd onderwijzer in de 'Aangenomen Jongensschool' te Aalter.

Wegens de vlucht van Emiel naar Frankrijk kwam hoofdonderwijzer Modest Van Laere er alleen voor te staan. Zo moest hij les geven aan niet minder dan 108 leerlingen. Hij liet zich daarbij soms bijstaan door zijn dochter Maria. Zij was evenwel geen gediplomeerde onderwijzeres en er kwamen klachten binnen bij het gemeentebestuur. Niemand wist officieel waar Emiel De Schrijver was en pas in 1915 werd hij als vermist opgegeven. Zo kwam er dat jaar te Sint-Maria-Aalter een betrekking van hulponderwijzer vacant. Hoofdonderwijzer Modest Van Laere schreef eind december 1915 een brief aan het

gemeentebestuur van Aalter om juffrouw Irène Rots - dochter van schepen Rots uit Knesselare - aan te bevelen als hulponderwijzeres. Op 7 januari 1916 schrijft juffrouw Rodts het volgende in een brief aan het gemeentebestuur van Aalter: *"Vernomen hebbende van den Heer Schoolopziener (inspecteur) van Drongen dat er te Maria-Aalter een gediplomeerde interimarisse nodig is, neem ik de eerbiedige vrijheid mij voor die plaats aan te bieden. Ik heb mijn diploma van lagere onderwijzeres ontvangen in de normaalschool te Sint-Niklaas (waes) op 1 augustus 1914, waarbij eene bijzondere melding voor de Engelsche Taal. Door de tijdsomstandigheden was ik gedwongen mijne plaats op te zeggen te Baudour, bij Bergen. Ik hoop dat mijne aanvraag gunstig zal aanvaard worden. Getekend Irène Rots"*. Op 31 januari kon juffrouw Rodts de burgemeester, schepenen en raadsleden al danken voor haar benoeming. Op 23 februari 1916 laat het Provinciebestuur echter weten dat zij nog geen afschrift hebben ontvangen van de gemeenteraadsbeslissing met het aanstellingsbesluit en vermelding van de jaarlijkse vergoeding. Het benoemingsbesluit wordt uiteindelijk pas op 15 mei bekrachtigd.

Voor een goed begrip van wat volgt, is het noodzakelijk om te weten dat de omgeving van het kanaal Gent-Brugge door de Duitse bezetter was aangeduid als spergebied. De brug over het kanaal mocht slechts overgestoken worden met een geldige pas, afgeleverd door het Duitse leger. Ik vermoed dat er vriendschapsbanden bestonden tussen de familie Van Laere en de familie Rodts. Dit blijkt uit de aanbevelingsbrief aan de burgemeester en uit het feit dat juffrouw Rodts logeerde bij de familie Van Laere gedurende de dagen dat zij les gaf in de gemeenteschool te Sint-Maria-Aalter. Op 1 april 1917 vraagt burgemeester Henri Soudan in een brief aan Modest Van Laere de reden van zijn afwezigheid op school. Pas op 21 mei krijgt de burgemeester schriftelijk antwoord vanwege de dochter van Modest. Ik citeer: *"Op antwoord van Uwen brief heden ontvangen laat ik U weten dat Papa sedert 1 april in het ooglijdershuis tot Gent verblijft. Den dag zijner thuiskomst is ons onbekend. Getekend Maria Van Laere"*. Juffrouw Rodts neemt wegens de ziekte van Modest Van Laere zijn klas waar. Haar klas werd overgenomen door Henri Vereecke, die op dat ogenblik nog studeert voor onderwijzer. De vriendschap tussen de families Rodts en Van Laere was duidelijk wat bekoeld, want op 13 juni 1917 schrijft Modest Van Laeres dochter Maria het volgende in een brief aan de burgemeester: *"Ik neem de eerbiedige vrijheid U te laten weten dat de klas van Papa sedert zaterdag 9 juni, gesloten is. Juffrouw Irène Rodts, ontvangt geen*

paspoort om dagelijksch heen en terug te gaan, het is haar verlangen niet meer op Sint-Maria-Aalter te verblijven. Aanvaard Heer Burgemeester enz."

Ook dienstdoend onderwijzer Henri Vereecke schrijft op 13 juni een brief aan burgemeester Goeminne en tracht de zaak als volgt te verduidelijken: *"Vandaag 13 juni, heeft de Juffrouw onderwijzeres, Irène Rodts, van Knesselare, mij nieuws laten geworden. Zij kan geen paspoort bekomen om dagelijks naar Sint-Maria-Aalter te komen; zij kan slechts een krijgen om voorgoed in Sint-Maria-Aalter te blijven, hetgeen zij niet wilt doen. Daardoor is de klas van Mr. Van Laere, die zij deed, sedert den 9den dezer, gesloten. De andere klas, gaat goed vooruit, zonder onderbreking. Ontvang, Mijnheer de Burgemeester, de eerbiedige groeten van Henri Vereecke dienstdoende onderwijzer"*. Die 'andere klas' is zijn klas. Hij wil hier dus duidelijk op een goed blaadje komen bij de burgemeester. De reden wordt verder wel duidelijk. Op 17 januari 1918 schrijft de echtgenote van schepen, en moeder van Irène Rodts aan burgemeester Goeminne: *"Ik neem de eerbiedige vrijheid U Edele te verzoeken mijne dochter Irène acht dagen verlof te willen geven, vermits zij ziek te bed ligt. Op Uwe goedwilligheid betrouwende bied ik U, Achtbare Heer Burgemeester, de verzekering mijner hoogachting. Getekend Epouse Achilles Rodts"*. De volgende dag schrijft Modest Van Laere, hoewel nog niet terug aan het werk, zelf een brief aan de burgemeester: *"Ik vind mij verplicht U te laten weten, dat de onderwijzeres den 3n - 4n - 5n - 8n - 17n - 18n geen klas heeft gedaan. De ouders klagen mij dat zij hunne kinderen 1/2 uur tot 3/4 uur, door goed en slecht weder ter school zenden, zonder er het minste voordeel uit te trekken, integendeel veel schade, zoodat een groot getal reeds thuis blijven. Kan dien toestand niet verholpen worden? Met hoogachting. Van Laere Modest"*. Aan het handschrift te zien was Van Laere nog niet genezen van zijn oogkwaal.

Op de keerzijde van de brief vind ik een korte nota - vermoedelijk aan de gemeentesecretaris - om aan de onderwijzer te laten weten dat juffrouw Rodts ziek is. In de nota wordt ook gevraagd de juffrouw te zeggen dat zij bij ziekte niet alleen het gemeentebestuur, maar ook de hoofdonderwijzer moet verwittigen.

De problemen in het gemeentelijk onderwijs te Sint-Maria-Aalter stapelen zich op. Een brief geschreven door de kantonnale opziener van het schoolkanton Drongen (13 februari 1918, nummer 4209) luidt als volgt: *"Den Heer Burgemeester van Aalter. De toestand van Mr. Vereecke Henri, is zeer kiesch; de niet gediplomeerde interima-*

De leerlingen van de gemeentelijke jongensschool in de klas van hoofdonderwijzer Modest Van Laere in 1912. De school telde toen meer dan honderd leerlingen maar er waren slechts twee onderwijzers. Het was dus drummen op de schoolbanken.

Verzameling Gisèle Defauw, Aalter

rissen bestaan niet voor de wet; zij hebben wettelijk geen recht op vergoeding; streng wettelijk gesproken kan hij dus geen aanspraak maken op jaarwedde. De heer hoofdopziener aan wie ik het geval onderwierp, meent zelfs dat hij moet vervangen worden door een gediplomeerde leerkracht; hij belast mij U de namen van de beschikbare leerkrachten in mijn kanton mede te delen. Ik ken er slechts één en 't is nog een onderwijzeres: Goethals Maria, onderwijzeres in beschikbaarheid, Landegem. Nopens de vraag of gij de onderwijzers zonder bediening tot andere werkzaamheden moogt benuttigen, - zie hier onze mening: Ja, mits het werkzaamheden zijn, die met de vaardigheid van de onderwijzer strooken en deze aanvaard; - geen bijgevoegde vergoeding is verschuldigd. Met volkomen hoogachting. De kantonnale opziener. Jules Gheysens". Hoewel er verder geen brieven of andere documenten te vinden zijn over deze zaak, ben ik ervan overtuigd dat deze tot voldoening van alle partijen is opgelost. Henri Vereecke gaf immers les in de gemeenteschool te Sint-Maria-Aalter van na de Eerste Wereldoorlog tot 1957. De

vriendschap tussen hoofdonderwijzer Modest Van Laere en zijn onderwijzeres Irène Rodts is echter volledig verdwenen, want op 28 februari 1918 schrijft Modest aan de burgemeester: *"Heer Burgemeester, Sinds enige weken is de onderwijzeres kantwerkkoopvrouw geworden. Die handelwijze is oorzaak van grote misbruiken en daar mijne opmerkingen tot niets baten, vind ik mij verplicht ze U te doen kennen, ten einde ze te beteugelen. De leveringen en betaling der kanten wordt gedaan gedurende de klasuren en den speeltijd. Dit heeft voor gevolg; a) dat de klas soms een 1/2 uur te laat begint. b) grote tijdverspilling en verstrooiing binst de klasuren. c) dat de leerlingen in plaats van 1/4 uur, 3/4 uur uitspanning hebben. Ik hoop, Heer Burgemeester Uwe tussenkomst meer grond zal vinden en er aan deze misbruiken een einde zal stellen. Met hoogachting, Van Laere Modest, gemeentelijk onderwijzer"*. Op 5 maart antwoordt de burgemeester aan juffrouw Rodts dat haar handelwijze strijdig is met de reglementen en dat zij zich uitsluitend met lesgeven dient bezig te houden. Op 8 maart 1918 volgt een brief van juffrouw Rodts aan de burgemeester. De verstandhouding tussen Modest Van Laere en zijn onderwijzeres blijkt volledig verdwenen. De brief is opgesteld in een ouderwets-literaire stijl en in een uitzonderlijk mooi handschrift. Daarom neem ik de originele tekst volledig over. (zie p. 86)

De gezondheidstoestand van Modest Van Laere verbetert niet en hij vraagt op medisch advies om slechts halve dagen les te geven, in de voormiddag. 's Namiddags zou zijn klas dan overgenomen worden door juffrouw Rodts. Zij gaat evenwel niet akkoord en schrijft aan de burgemeester dat haar kinderen op die manier niet voldoende onder-richt krijgen en later niet zullen meekunnen in de klas van Modest. Ook klaagt zij dat zijn leerlingen scheldwoorden naar haar roepen; het zijn woorden die niet passen in een kindermund en dus kan het niet anders of ze zijn 'opgestoken' door de hoofdonderwijzer. *"U moogt het weten, heer burgemeester"*, zo gaat zij verder, *"ik heb klacht ingediend bij de veldwachter en bij meneer pastoor, want de kinderen roepen mij na dat ik zal weggesmeten worden door de meester, want dat hij de baas is en ik niets heb te zeggen"*.

Vermoedelijk waren er ook heel wat woordenwisselingen tussen de hoofdonderwijzer Modest en zijn leerkracht Irène. Modest schrijft op 17 juni een brief aan de burgemeester om te laten weten dat Irène verlof neemt zonder toelating en dringt hij nogmaals aan dat de burgemeester opdracht zou geven om hem wegens zijn gezondheidstoestand in de namiddag te vervangen door Irène. Op dezelfde datum schrijft de onderwijzeres ook een brief aan de burgemeester om te

08/03/18
Antwoord van
ondermeester
burgemeester

Achtbare Heer Burgemeester,

Daareven heb ik Uw geerd
schrijven ontvangen en met genoegen neem ik
deze gelegenheid te baat om, Uw. eens over die
zaken te spreken.

Permits in deze ongelukkige tijden, het ver-
keer tuschen de gemeenten zoo moeilyk is, komen
mij dagelijks verscheidene personen vragen voor
deze of gene voodschap.

Loos was het 't geval met Mevrouw Clara
Van Rantschoot, van Knesselare. Deze vrouw had
hier in Maria-Plater vele kanten gekocht en
doen maken, zeggende: "draag alles naar de
school, men zal u seffens betalen. Daar ik aan
niemand een liepewerk weiger, had ik dat ook
aangenomen te doen. Doch, daar men mij in de
klas kwam storen, heb ik hun gezegd voor of na
de school te komen.

Is er iemand ziek, 't is naar mij dat men komt voor den Heer Dokter Cluytens. Ik moet natuurlijk het adres dier lieden opschrijven, daar ik ze niet ken. Zelfs heb ik meer dan eens medecijnen medegebracht voor Dreyffer van Laere.

De handwijze van den heer Onderwijzer zal Uwd. niet verwonderen, als Uij er de ware oorzaak van kent.

Voor een jaar was ik bij hem te huis. In het begin was alles zeer wel, te wel om te blijven ~~aan~~. Zulks moest ik welhaast tot mijn groot spijt onderwinden, daar gauw de familie het op een zeker iets gemunt hadden. Eene omstandigheid, die ik niet kan uitleggen, noch waars ik niet wil drukken, en die beter verborgen blijft, heeft mij het verblijf bij die familie zoo onmogelijk gemaakt, dat ik zekeren avond besloten heb te anderen daags onmiddellijk te verrekken, zonder er nog ooit binnen te treden. Hunne plannen mislukte zijnde trachten zij mij op allerhande manieren te overhalen, doch ik hield mijn woord. Daardoor zeer verbitterd, ziet den Heer Onderwijzer alles in 't zwart, wat mij betreft.

Misschien weet Uij niet, Achtbare Heer Burge.

meester, dat hij mij ook valschelyk by den Heer Schoot
opziener beschuldigd heeft, omdat ik tweemaal
in December te laat kwam, daar ik voor de gedraaide
bruggen den zwaren weg stond. Ook kwam hij een
ganache voormiddag in mijn klas verblijven, het
geen een groote verstorving teweeg bracht onder
mijne leerlingen. Doch dit heeft den Eerweerden
Heer Pastoor hem streng verboden.

Lange en veel zou ik nog kunnen vertellen
hoe ik hier onderdrukt word, doch dit heb ik
slechts aangehaakt, Heer Burgemeester, om ik de
lage handwijze van den Heer van Laere te soonen
by, meer van andere, zou moeten zwijgen, zynen
gebrekkigen toestand ingezien; maar 't is ganach
omgekeerd.

Ik tracht mijn klas te doen zoo goed mogelijk,
daar er mij nochtans veel leermiddelen ontbreken.

Daarom bid ik ik, Achtbare Heer Burgemeester,
nopens mijn gedrag en stijfheid inlichtingen
te nemen by den Eerweerden Heer Pastoor, de Duster
ende ouders mijner leerlingen.

Hoogachtend

Jenne Poort.

Knesselare, ce 8-3-18.

vragen dat zij de hele dag aan haar klas zou mogen lesgeven. In de klas van Modest leren haar leerlingen enkel schunnige woorden en worden zij tegen haar opgestoot. De oogziekte van Modest verbeterde niet, integendeel, zo blijkt uit een brief van burgemeester Goeminne aan de schoolinspectie, waarin hij zich met enige ergernis afvraagt hoelang die toestand zal blijven duren en of Modest Van Laere de bediening van onderwijzer nog verder zal kunnen waarnemen. Tot mijn verbazing gebruikt de inspecteur de keerzijde van de brief van de burgemeester om geërgerd te antwoorden dat hij als burgemeester toch zou moeten weten dat een medisch attest steeds moet aanvaard worden. De inspecteur spelt de burgemeester de les: *"U kunt wel vragen aan de heer Gouverneur om de onderwijzer te laten verschijnen voor de Provinciale Commissie der pensioenen. Deze commissie zal vaststellen of de onderwijzer ja of nee nog voor den dienst geschikt is. In afwachting wordt hem een ziekteverlof verleend; de klassen dienen per halven dag gehouden worden, juffrouw Rodts zal in de voormiddag aan de hoogste klas en in de namiddag aan de laagste klas les geven. Ondertussen zou er moeten gezorgd worden om het materiaal, dat nu nog altijd in de tweede klas ligt, te verwijderen zodat alle leerlingen een heelen dag onderwijs kunnen genieten. Zodra dit, mogelijk is moet een tweede interimaris aangesteld worden. Met volkomen hoogachting. Jules Gheysens de kantonnale opziener"*. Uit dit schrijven blijkt ook dat meester Henri Vereecke niet meer in dienst was bij het gemeentelijk onderwijs. Vermoedelijk was hij opnieuw aan het studeren om zijn diploma te halen. In elk geval trad hij in 1921 terug in dienst als hulponderwijzer. De onderwijssperikelen te Sint-Maria-Aalter waren vermoedelijk een veelbesproken onderwerp en aanleiding tot discussies onder de inwoners. Zo schrijft Arthur Claeys, broer van een gewezen burgemeester, aan het gemeentebestuur: *"Vele ouders klagen over het slecht onderwijs van hunne kinderen, uit oorzaak van onzen hoofdonderwijzer die reeds lang ziek en bijna blind is. Het is om medelijden te hebben met zulke personen maar de kinderen kunnen er toch de last niet blijven van dragen, dien toestand heeft nu reeds al twee jaren plaats. Gelief aan bevoegde personen een onderzoek te doen, gij zult ondervinden dat mijn schrijven gegrond is. Gegroet met achting. Arthur Claeys"*. Eind mei 1919 schrijft Irène Rots een brief aan de gemeentesecretaris (burgemeester was afwezig) om te melden dat zij vernomen heeft dat Modest Van Laere terug zou lesgeven vanaf 2 juni. Zover is het echter nooit gekomen. Modest werd begin juni op pensioen gesteld en dit met terugwerkende kracht vanaf 1 maart 1919. Op 14 juli van hetzelfde jaar schrijft Irène opnieuw aan de burgemeester en gemeenteraadsleden

en laat weten dat zij is bevorderd tot onderwijzeres te Grembergen. Zij stelt meteen een nieuwe interimaris voor: Raymond Segers uit Knesselare, een goede bekende van haar.

Hiermee is mijn verhaal afgerond en meteen zijn alle ingrediënten aanwezig opdat de geschiedenis zich zou kunnen herhalen.

Robert VERHELST

Bronnen :

gemeentelijk archief van Aalter (citaten uit de brieven)

DE CLERCK K., *Momenten uit de geschiedenis van het Belgisch Onderwijs*, Stad, Jaar, p. 97.

DE CLERCK K., DE GRAEVE B., SIMON F., *Retrospectief - Facetten van het volksonderwijs in Vlaanderen (1830 - 1940)*, 1984.

UIT DE TIJD "VAN TOEN"

GROTE FAMILIES TE AALTER

De familie : Félix De Poorter x Mathilde Blondia

In de jaren 1880 tot circa 1915 was Félix De Poorter boswachter in het Loveld te Aalter. Het jachtgebied was dan eigendom van de heer de Ribeaucourt uit Brussel. De autosnelweg bestond nog niet en het Loveld strekte zich uit tot waar nu het Beukenpark ligt.

Hij was er tevens herbergier en woonde in de Loveldstraat nr. 94 (nu Steenweg op Deinze). Zijn woonplaats situeerde zich juist voorbij de brug onder de autosnelweg, naast de weegbrug en de planterij. Het huis staat er tot op vandaag nog, maar is zeer bouwvallig en onbewoond. Men noemde Félix ook in de volksmond 'Baaske Poorters'.

Félix was ook een paar maal pachter van het 'barrièrerecht' (*) op de steenweg van Hoekestraat over Maria-Aalter naar Ruiselede en Wingene en op de steenweg van Aalterdorp en '-statie' naar Maria-Aalter. Hij was pachter van de 'boterschaal' (*) op de markt.

Hier zien we Félix (°Aalter, 28 april 1852) samen met zijn echtgenote Mathilde Blondia (°Aalter, 31 oktober 1858), zijn 8 dochters en zijn jachthond. De foto werd circa 1893-1894 genomen. In totaal werden er 10 dochters geboren waarvan er één jong overleed.

Op deze foto zien we Félix met de opgroeiende dochters en zijn drie zonen circa 1912. Félix was de grootvader van Pol De Poorter uit de Kestelstraat. Deze foto werd genomen voor het bovenvernoemde huis aan de Steenweg op Deinze. Momenteel staat het te koop.

v.l.n.r.

onder : Hendrik-Alfons (later postbode), Clemence, Adiel (later herbergier in de Lostraat), Mathilde, Emmerence, Basiel en ? .

boven : Hortense, Hélène, Félix, Irma, ? , Maria ; Emma ontbreekt op de foto. De twee dochters die aangeduid zijn met ? , zijn Elisa en Camilla. We konden niet achterhalen wie nu wie was.

Félix overleed op 17 oktober 1918, de dag voor de bevrijding van Aalter tijdens de Eerste Wereldoorlog. Mondelinge overleveringen beweren dat in het geharrewar en tumult van de oorlog, hij begraven werd met de alhier gesneuvelde Belgische militairen en dat hij vermeld werd als een onbekend gesneuveld soldaat. Op het militair ereperk op het kerkhof is er inderdaad een grafzerk met als opschrift 'onbekend'.

Tot hier een kleine greep uit de geschiedenis van de familie Félix De Poorter.

* 'Barrièrerechten en boterschaal' : zie 'Land van de Woestijne' jg. 23, nr:1 en 2.

Roger BAECKELANDT

SPROKKELS

Bij het zoeken in archieven vinden we soms oude documenten of persartikelen die op typische wijze bepaalde aspecten belichten of een sfeerbeeld geven van een bepaalde tijd. Onder de rubriek 'Sprokkels' willen we regelmatig een aantal van die teksten publiceren. De teksten zijn weergegeven zoals ze oorspronkelijk werden gepubliceerd.

• GEMEENTE AELTRE

Politieverordening

Verbetering van de landbouwwegen

De Gemeenteraad van Aeltre, provincie Oost-Vlaanderen,
Overwegende dat eenige buurtwegen der gemeente Aeltre zich in slechten staat bevinden;

Overwegende dat de besteeniging met steengroevenafval het beste middel is om goede wegen te maken;

Overwegende dat de verbetering der landbouwwegen het vervoer vergemakkelijkt ten voordeele de aanpalende eigendommen;

Gezien artikel 76 nr 5 der gemeentewet;

BESLUIT:

Artikel 1. - Naarmate de geldmiddelen het toelaten zullen eenige buurtwegen der gemeente besteenigd worden.

Artikel 2. - De kosten der besteenigingwerken zullen door de Gemeente gedragen worden; nochtans zal eene taks van EEN FRANK per loopende meter gelegd worden op de aanpalende eigendommen van elke zijde des wegs, liggende op het grondgebied van Aeltre.

Artikel 3. - De taks is verschuldigd door de eigenaars en de inning ervan zal geschieden overeenkomstig de schikkingen van artikel 138 der gemeentewet en der wet van 29 April 1819.

Gedaan in Zitting van den 30 April 1903.

Van wege den raad:

De Sekretaris,
(Get.) H. FAUT

De Burgemeester-Voorzitter,
(Get.) H SOUDAN

Archief Arthur Verhoustraete

• MEIKERMIS, MARIA-AALTER
(Gemeente Aalter)

De feestcommissie van Maria-Aalter heeft in verstandhouding met het gemeentebestuur beslist de Oktoberkermis te verleggen naar het voorjaar en als vasten dag daarvoor bepaald, den tweeden Zondag van Mei, dit jaar den twaalfden.

In het hierbijverschijnend feestprogramma zult u zien dat de inrichters een uiterste krachtinspanning doen om van eerst af aan hun Meikermis te doen lukken. En dat zal!

Als er te Maria-Aalter iets te doen is, dan is er veel volk!

In 't voorjaar is een bezoek aan Maria-Aalter iets eenigs. Zijn boschrijke omgeving, van welken kant men ook kome, overstroomt de voorbijgangers met een gevoel van nieuw leven en gezondheid. Voor het sport en de duiven is Maria-Aalter wijd en verre gekend. Op handelsgebied speelt de houtnijverheid, latten enz. er een grote rol. Het wereldvermaard Radiozendstation, gelegen op de grens van Maria-Aalter-Ruysede, brengt er ook veel toeristen en vreemdelingen. Het is er kalm en rustig, gezond en aangenaam.

Als de aanstaande Meikermis echt Meiweder treft, zal Maria-Aalter nog nooit zulk een stroom van volk binnen zijn dorp hebben gezien! Wij jonnen het hem van ganscher harte!

Kermisprogramma 1935
Archief Arthur Verhoustraete

• KINEMA "PAX"

Zaterdag te 7.30 u., Zondag te 4 u. en te 7.30 u. en Maandag te 7.30 u.:

1. Laatste wereldactualiteiten;
2. Zingende bijfilmen;
3. Als Hoofdfilm: "Winterkoningin", zooals verleden week verwacht men een bomvolle zaal.

Uit *De Ster* (*) 5 april 1947

Nota: De cinema Pax werd na de Tweede Wereldoorlog opgericht in de patronaatszaal te Aalter. Verwijzen hier ook naar het artikel *Honderd jaar cinema! Vijftig jaar cinema in Aalter!*, De Ké André, Land van de Woestijne, 1994 (3-4), p. 8-9

BOND DER KROOSTRIJKE GEZINNEN
(Plaatselijke afdeeling Aalter)

Zooals aangekondigd werd in het maandblad van Februari 1947, kunnen wij, dank zij de gekende bereidwilligheid van de firma 'Alimenta', die binst den oorlog de kroostrijke gezinnen op chocolade vergast heeft, aan al onze leden, op voorlegging van hun lidkaart 1947, een speciaal pakket aan de hand doen (één per gezin).

Dit pakket zal bevatten: 600 gram toffee's, 250 gr. pralines, 450 gr. chocolade hapjes, 250 gr. cacao, en zal bezorgd worden tegen de prijs van 90 fr. De inschrijvingen zoo spoedig mogelijk doen, bij Remi Callant, secretaris.

Uit *De Ster* (*) 19 april 1947

** De Ster was een weekblad uitgegeven door drukkerij Deprest-Martens te Beernem. Het werd verspreid in de gemeenten Beernem, Oedelem, St.-Joris-ten-Distel, Aalter, Knesselare, Wingene, Hertsberge en bracht ook plaatselijk nieuws van deze gemeenten*

Jan CAMERLINCKX

ONTHULLING PLAKET VAN KAREL WAERIE

In ons tijdschrift, 21^e jaargang nr.3-4 werd op bladzijde 23 de wens uitgedrukt om aan de woonplaats van Karels verblijf in Aalter een herdenkingsplaket aan te brengen. Op vrijdag 9 juni 2000 was het dan zover en werd in een bescheiden plechtigheid een muurplaket onthuld. De onthulling was een onderdeel van de festiviteiten tijdens de plaatselijke 'statiekermis'.

Tijdens deze plechtigheid waren alle leden van het Aalters Marionettententeteater, het voltallige bestuur van het 'Statiekomitee' en de heemkundige kring 'Arthur Verhoustraete', enkele genodigden, sympathisanten en de reuzen aanwezig. Ze zijn stoetsgewijs, met de fanfare voorop, om 19 uur aan café de 'Splurze' in de St.-Maria-Aalterstraat vertrokken. Om 20 uur begon dan de eigenlijke plechtigheid met een korte speech en natuurlijk een lied van Karel Waerie, gebracht door Erik Wille. Alle aanwezigen ontvingen een brochure met de historische reden van deze onthulling.

Onthulling van het herdenkingsplaket van Karel Waerie in de Stationsstraat. Op de foto staan : achteraan v.l.n.r. accordeonist Roger Schelstraete, Piet Smessaert, Patsy David, Erik Wille en Johan De Schrijver. Op de voorgrond staan v.l.n.r. de kinderen Jantien Demeyere, Roseline Wille en Pleuni De Loof.

**HIER WOONDE VAN 1849 TOT 1860
DE GROTE GENTSE VOLKSZANGER
KAREL WAERIE (Gent 1842 - 1898)**

Zijn verblijf in Aalter en het onderwijs dat hij er heeft genoten betekenden ongetwijfeld de voedingsbodem voor zijn succesrijke sociaal-geëngageerde volkszangerscarrière.

Een initiatief van het AALTERS
MARIONETTENTENTEATER en
de HEEMKUNDIGE KRING ARTHUR VERHOUSTRAETE.

Aalter, 9 juli 2000 t.g.v. Statiekermis

In 1920 verscheen onder de titel 'De Volkszanger Karel Waerie herdacht' een publicatie van Lodewijk De Vriese. Het werkje dat het leven en werk van Karel Waerie beschrijft en talrijke liedjes bevat, werd destijds te Gent uitgegeven door E. Van Goethem, Van Rysselberghe & Rombaut.

Het werd onlangs terug uitgegeven door de Geschiedkundige Heruitgeverij (9000 Gent, Kruitmagazijnstraat 1) waar belangstellenden het eventueel kunnen bestellen.

Bij het lezen van deze herdruk, las ik - en ik citeer: "*Karel Waerie werd begraven op het Gemeentekerkhof der Brugschepoort. Er prijkt, wel is waar, geen praalgraf op zijn gebeente, doch daarom is hij niet vergeten.*"

Bij nader onderzoek naar zijn graf werd er ontdekt dat hij in de overlijdensakten ingeschreven staat als CAROLUS WAERI (°Gent, 03.07.1842; +Gent, 15.03.1898), die reeds op 1 december 1909 ontgraven en bijgezet werd op plein E tussen kelders nr. 1425 en 1426, met als inschrijvingsnummer 1293. Momenteel is plein E volledig herbruikt, dus is er niets meer terug te vinden van zijn graf.

Alvast een voorsmaakje van een lied.

DE SPIEGELKAST (ZIJN DAGELIJKS GEBRUIK)

1. *En de paster van ons p' rochie heeft een spiegelkast gekocht.
Om zijn kleren in te hangen, werd ze rap naar huis gebracht.
Onze trouwe, goede herder was daar zo van aangedaan,
Dat hij 't seffens ging vertellen aan zijn vriend de kapelaan.
 Tsjoelaliere, tsjoelaliere, tsjoelaliere, tsjoelala,
 tsjoelaliere, tsjoelaliere, tsjoelaliere, tsjoelala !*
2. *Ook gelijk and're paster had hij ook een frisse meid,
Om zijn kandelaars te schuren voor zijn ziele-zaligheid,
En 't kapelleke 't onderhouden met het heilig watervat.
Maar ze had een grote zwere op de kake van haar gat ...*
3. *Na 't vertrek van hare meester was zij gans alleen in huis.
Spoedig sloop zij dan naar boven, ja zo stil als ene muis.
Z'heeft haar kleren afgeschoten tot haar hemd lag op de grond,
Om eens spoedig te gaan kijken hoe het met haar zwere stond.*
4. *Binst dat zij daar was aan 't kijken in de spiegel van de kast,
Om eens goed te visenteren hoe het met haar zwere was.
Maar plots hoorde zij twee mannen en daar op dezelfde stond,
Hoorde klappen op de trappen en ze stond in haar blote kont.*
5. *Spoedig heeft zij iets gevonden om haar 't helpen uit de nood :
Zij is in de kast gesprongen en daar stond z'als Eva bloot.
En daar kwam de goede herder met zijn vriend de kapelaan,
Die daar toch zo wreed nieuwsgierig voor de spiegelkast bleef
staan.*
6. *Ja, dat meubel is schoon en prachtig en de kop is echt massief,
En ik zeg het uw waarachtig, 't is voorwaar een schoon gerief.
Ja, ik zou wel durven wedden dat het duizend franken kost,
Of tewel hebt gij een zielke uit het vagevuur verlost.*
7. *Dat dat meubel is schoon en prachtig, dat is iets dat ik wel wist,
Maar ik zou toch willen weten : wat zit in die klerenkist ?
Doe maar open, sprak de herder tot zijn vriend de kapelaan,
't Zijn mijn dagelijks gebruiken voor da'k 's avonds slapen gaan.*
8. *Krik, krak, krik, krak, deed het deurtje en och God,
wie stond er daar ?
Hola, lachte 't kapelaantje, da's een schoon gebruik voorwaar.
En in gramschap riep de herder : wel Marianne, wat is dat ?
Wel, mijnhere, 'k kwam eens kijken naar de zwere op mijn gat ...*

9. *De moraal van dees historie : Paster koopt nooit zo een kast,
Want uw meinsen kleedt haar uit op het moment dat 't u niet past.
En laat nooit geen vreemden kijken wat op uw slaapkamer staat :
Laat ze raden in hoeverre gij gelooft in 't celibaat ... !*

Jan DEFRUYT

MEDEDELINGEN

• CURSUS 'KENNISMAKING MET HET VERLEDEN'

Tijdens de voorbije wintermaanden organiseerde onze kring, onder het thema 'Kennismaking met het verleden', voor de tweede keer een cursus van 12 lesavonden en 2 bezoeken aan archieven. Met 36 deelnemers was het lokaal in 't Vrijhof haast te klein. Die ruime belangstelling toont aan dat er in Aalter en omgeving heel wat mensen bezig zijn met hun familiegeschiedenis, met lokale geschiedenis en dat er behoefte is aan informatie over algemene historische aspecten, over de diverse beschikbare bronnen, over het lezen en interpreteren van oude teksten.

In het najaar wordt alvast een nieuwe lessenreeks georganiseerd. We zullen daarbij zoveel mogelijk rekening houden met de wensen die de cursisten geformuleerd hebben. Zo is het de bedoeling om meer aandacht te hebben voor aspecten van de lokale geschiedenis en de diverse bronnen meer in detail te bestuderen. Voor wat betreft het leren lezen van oude teksten, zullen de deelnemers in groepen ingedeeld worden, zodat iedereen zich op zijn eigen kennisniveau verder kan vervolmaken. Tenslotte willen we aan de hand van enkele concrete onderzoeksprojecten de verworven kennis in de praktijk gaan toetsen.

Meer informatie volgt later. Belangstellenden kunnen zich nu reeds aanmelden bij ons secretariaat:

Camerlinckx Jan
9880 Aalter, Schuurlo 12
09 374 79 82

Ze worden dan tijdig in kennis gesteld van programma en data.

• IN MEMORIAM JOZEF ARNAUT

Toen we begin dit jaar in het archief van wijlen Arthur Verhoustraete aan het snuffelen waren, vonden we in het weekblad '*De Ster*' van 19 april 1947 nog onderstaand artikeltje.

Prachtige onderscheiding

Dhr Jozef Arnaut, die laatst het examen in bestuurswetenschappen aflegde te Gent, werd eerste gerangschikt in den uitslag. Er waren ongeveer 200 deelnemers, waarvan er 46 slaagden. Verder behaalde dhr Arnaut ook het speciaal getuigschrift van Gemeenteontvanger. Wij wenschen den verdienstelijken laureaat van harte geluk, met deze prachtige onderscheiding.

We hadden de tekst aanvankelijk voorbestemd voor onze rubriek Sprokkels, maar de omstandigheden hebben er inmiddels anders over beslist. Jozef Arnaut is op 11 februari 2001 overleden. Hij werd 78 jaar. Met hem verdwijnt niet alleen een trouw lid van onze kring, maar ook een man met ruime belangstelling voor het verleden van Knesselare en van het Meetjesland. In 1987 was hij mede-oprichter van VVF-Meetjesland. Hij zou er jarenlang penningmeester en lid van de redactieraad zijn. Naar aanleiding van het honderdjarig bestaan van de 'Koninklijke Vlaamse Strijdersbond' in Knesselare was hij mede-auteur van het herdenkingsboek dat daarrond in 1993 werd gepubliceerd. In 1996 publiceerde hij in 'Appeltjes van het Meetjesland' een bijdrage over *De verering van het H. Sacrament te Knesselare* (*). Eerst als lid, later als voorzitter van de kerkfabriek van Knesselare heeft hij in de voorbije jaren een belangrijke bijdrage geleverd tot de bescherming en restauratie van het kerkelijk patrimonium van Knesselare. Met Jozef Arnaut verliezen we een heemvriend en een vriendelijke, minzame en wijze mens.

* ARNAUT JOZEF, *De verering van het H. Sacrament te Knesselare*, Appeltjes van het Meetjesland, 1996, pag. 209-220

• EEN EIGEN WAPEN?

De meeste mensen die met het verleden van hun familie bezig zijn hebben geen voorouders die drager zijn van een of ander wapen. Toch dromen sommigen ervan om hun identiteit symbolisch tot uiting te brengen.

Met het decreet van 3 februari 1998 (BS 21.03.1998) biedt de Vlaamse regering thans aan privé-personen en instellingen de mogelijkheid officieel een wapen aan te nemen. Ze neemt hiertoe een besluit, na advies van de Vlaamse Heraldische Raad (VHR). Aan een wapenerkenning of -verlening zijn geen voordelen of voorrechten verbonden, tenzij het recht om het wapen te voeren. De Vlaamse regering legde de uitvoeringsmodaliteiten van hoger vermeld decreet vast op 17 juli 2000 (BS 01.09.2000).

Iedereen die dat wenst, kan een aanvraag indienen tot het voeren van een nieuw wapen. Daartoe dient een aanvraagformulier ingevuld en een volledig dossier opgesteld. Het dossier moet omvatten:

- een gekleurde tekening (schets) van het aangevraagde wapen
- een beschrijving
- een motivering
- lijst van de naamdragende afstammelingen die de overdraagbaarheid vastlegt
- gezegeld afschrift van geboorteakte
- gezegeld getuigschrift van goed zedelijk gedrag
- curriculum vitae

Het aanvraagdossier dient per aangetekend schrijven gericht aan de Voorzitter van de Vlaamse Heraldische Raad.

Let wel dat aanvragen van een wapen niet kosteloos is. De vaste dossierrechten bedragen 500 € (ca. 20 000 BEF). Daarbij komt nog een bedrag van 250 tot 750 € (ca. 10 000 tot 30 000 BEF) voor de wapenbrief.

Voor alle nuttige informatie kan men terecht bij:

Secretariaat Vlaamse Heraldische Raad
Graaf Ferraris-gebouw, 3de verdieping
1000 Brussel, Koning Albert II-laan, bus 7

• GEMEENTEARCHIEF AALTER

Sinds verschillende jaren beschikt de gemeente Aalter over een archief en documentatiecentrum. Je kan er terecht voor opzoekingen

in het archief van de gemeente (parochieregisters, akten burgerlijke stand, bevolkingsregisters, gemeentearchief, enz.). Verder is er heel wat algemene documentatie beschikbaar in verband met geschiedenis en genealogie. Je vindt er ook diverse heemkundige en genealogische tijdschriften van Aalter en omliggende gemeenten.

Het gemeentearchief is gevestigd in de kelderverdieping van het gemeentehuis en vrij toegankelijk.

Openingsuren:

dinsdag	: 8u.30 - 12u.	13u.30 - 19u.
vrijdag	: 8u.30 - 12u.	
zaterdag	: 9u. - 12u.	

In juli en augustus is het gemeentearchief niet open op zaterdag. Het is evenmin open op feestdagen en in de week van 15 augustus.

• DOCUMENTATIECENTRUM HEEMKUNDIGE KRING A. VERHOUSTRAETE

Sinds 1999 beschikt de Heemkundige Arthur Verhoustraete over een documentatiecentrum. Het is gevestigd in het 'Vrijhof' (Bellemstraat 18) en opengesteld elke eerste maandag van de maand van 19u.30 tot 21u.30 (niet op feestdagen).

Je kan er terecht voor informatie over het Aalters verleden. Mensen van het bestuur helpen je bij het lezen van oude teksten en verwijzen je naar de diverse bronnen en archieven waar je opzoeken kan doen. Je vindt er ook de publicaties van de Oost-Vlaamse heemkundige kringen en van de kringen van Nevele, Ruiselede en Beernem.

• HET ARCHIEF EN DOCUMENTATIECENTRUM MELLE

Het Archief en Documentatiecentrum Melle bestaat sinds 1984. Het beheert het archief van de Gemeente Melle en het biedt onderdak voor het documentatiecentrum van de plaatselijke heemkundige kring en van het Oost-Vlaams VVF-Centrum voor familiekunde.

In het Oost-Vlaams VVF-Centrum vind je:

- parochieregisters van de gemeenten ressorterende onder het arrondissement Gent-Eeklo
- poortersboeken
- indices op staten van goed
- familiegeschiedenissen
- kiezerslijsten
- naslagwerken en genealogische tijdschriften
- collectie doodsprentjes en doodsbrieven

Openingsuren:

maandag, dinsdag en woensdag: 8u.30 - 12u. en 13u.30 - 17u.

donderdag: enkel op afspraak

zaterdag: 9u. - 12u.

Gesloten op vrij-, zon- en feestdagen. In juli en augustus enkel open tijdens de vooraf geafficeerde dag.

Plaats: 9090 Melle, Brusselsesteenweg 393

tel. 09 252 26 47

Het bestuur

Rechtzetting

Teneinde een vlotte inning van de lidgelden mogelijk te maken, sturen wij sinds een tweetal jaar met het laatste nummer van ons tijdschrift, een rondschrijven met aangehecht overschrijvingsformulier. Daar onze voorraad papier niet meer toereikend was, diende nieuw papier aangekocht. Daarbij is ons papier met Franstalige overschrijvingsformulieren geleverd. We hebben eerst na de verzending van het tijdschrift vastgesteld dat daardoor een deel van onze leden Franstalige overschrijvingsformulieren kregen.

We hopen dat de leden die zo'n formulier kregen ons zullen willen verontschuldigen voor deze door ons niet gewilde gang van zaken.

Het bestuur

150 jaar Sint-Maria-Aalter

zaterdag 12 en zondag 13 mei 2001

Tentoonstelling 150 jaar Sint-Maria-Aalter
(Ontmoetingscentrum St.-Maria-Aalter, Oude Kantschoolstraat).

zaterdag 15 september 2001

10 u. Eucharistieviering waarin Mgr. Arthur Luysterman, Bisschop van Gent voorgaat samen met E.H. André De Paepe en Pater Ingels. Muzikaal opgeluisterd door de zangkoren uit de drie parochies van Aalter.

Aansluitend receptie in het ontmoetingscentrum. Tijdens de receptie is er de voorstelling van het boek over de geschiedenis van *'t Hoekske*.

UITNODIGING

In ons tijdschrift zijn al enkele bijdragen verschenen over landschapsontwikkeling te Aalter. Wil je een en ander eens ter plekke gaan bekijken, dan kan dat ter gelegenheid van de *Open-natuurdagen 2001 op zondag 6 mei 2001*.

Plaats : boswachterswoning aan Hooggoedbos

Thema : Veldhappening: "*Natuur en historiek van bos en heide in Aalter*"

Programma:

6u. : vroegmorgenwandeling

11u.-12u.30 : aperitief-lezing 'Landschapsontwikkeling' door Ivan Hoste

12u.-14u. : gelegenheid tot middagmaal

10u.-15u. : natuurfietszoektocht

14u.30 : geleide wandel- en fietstochten:
wandeling door boswachter Hubert De Decker

of

fietstocht door het westelijk deel van Aalter met aandacht voor heiderelicten en landschapsontwikkeling door Jan Camerlinckx

16u.30 : afsluitend een optreden door Fred Den Ouden (folk)

Het bestuur

SINT-MARIA-AALTER 150 JAAR

Dit jaar is het precies 150 jaar geleden dat de parochie Sint-Maria-Aalter werd opgericht. Op initiatief van het 'Herdenkingscomité 150 jaar Sint-Maria-Aalter' zal een en ander uitvoerig in herinnering gebracht worden. De 'Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete' heeft graag zijn medewerking verleend.

Vanaf het einde van de 18e eeuw begonnen grootgrondbezitters op het *Aelters Hoeksken* met het ontginnen van de nog resterende velden tot akkerland en bos. Dit betekende dat zich steeds meer mensen op het *Hoeksken* kwamen vestigen. De kern van het nieuwe dorp zou zich ontwikkelen op een stuk grond dat Guillaume Botterman er op het einde van de 17^e eeuw in cijns had genomen. Het ging om het noordwestelijk deel van het Egypteveld, gelegen aan de Aardenburgse Haringweg (Wingenestraat) en de Nedere Bruggeweg (Aalterstraat).

In 1811 was dit stuk grond verdeeld in 104 percelen die toebehoorden aan 24 verschillende eigenaars. In 1835 waren er 177 percelen en stonden er al 43 huizen. Elders waren nieuwe hofsteden gebouwd. In 1845 telde het *Aelters Hoeksken* meer dan 1000 inwoners.

Vanaf 1844 deed onderpastoor Franciscus Van der Veken de eerste pogingen om op 't *Hoeksken* een kerk, pastorij en school op te richten. Na heel wat problemen konden de bouwwerken in het voorjaar 1850 aanvangen. De kerk werd door de bisschop van Gent ingehuldigd op 15 september 1851.

De kerk van Maria-Aalter

Naar aanleiding van 150 jaar Maria-Aalter wordt ter gelegenheid van de meikermis op 12 en 13 mei 2001 in het Gemeentelijk Ontmoetingscentrum, gelegen in de Oude Kantschoolstraat te Maria-Aalter, een tentoonstelling georganiseerd.

Op 15 september 2001 wordt de inwijding van de kerk herdacht met een plechtigheid in aanwe-

zigheid van de Bisschop van Gent. Dan wordt ook de publicatie 'Van Velthoek tot parochie Sint-Maria-Aalter' voorgesteld. Deze publicatie bieden we onze leden aan als nummer 2 van de jaargang 2001 van het 'Land van de Woestijne'.

Jan CAMERLINCKX

INHOUDSTAFEL

Jan CAMERLINCKX	Omgaan met het verleden: Arthur Verhoustraete een pionier	3
Peter LAROY	Arthur Verhoustraete en de straatnamen	27
Roger BAECKELANDT	Een Duitse schietstand in het Loveld	56
Roger BAECKELANDT	Aloïs De Meyer - een 100-jarige te Aalter	68
Walter VERVALLE	Weldra een 100-jarige te Aalter	70
Roger BAECKELANDT	Adhémar De Poorter: beroepskunstschilder te Aalter	74
Robert VERHELST	Gemeentelijk onderwijs te St.-M.-Aalter omstreeks de Eerste Wereldoorlog	78
Roger BAECKELANDT	Uit de tijd "van toen" : - Grote families te Aalter	91
Jan CAMERLINCKX	- Sprokkels	93
Jan DEFRUYT	Onthulling plaket Karel Waerie	96
Het bestuur	Mededelingen	100
	Uitnodiging	106
Jan CAMERLINCKX	Sint-Maria-Aalter 150 jaar	107

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van: het Gemeentebestuur van Aalter en het
Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.
Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Secretariaat :
Schuurlo 12, 9880 Aalter - tel. 09 374 79 82
Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : 400 fr. per jaar (9,92 €)
buitenland : 600 fr. (14,87 €)
steunende leden : 750 fr. (18,59 €)

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud
van zijn tekst.

BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter : Willy STEVENS
Larestraat 14 - 9910 Knesselare
09 374 44 58

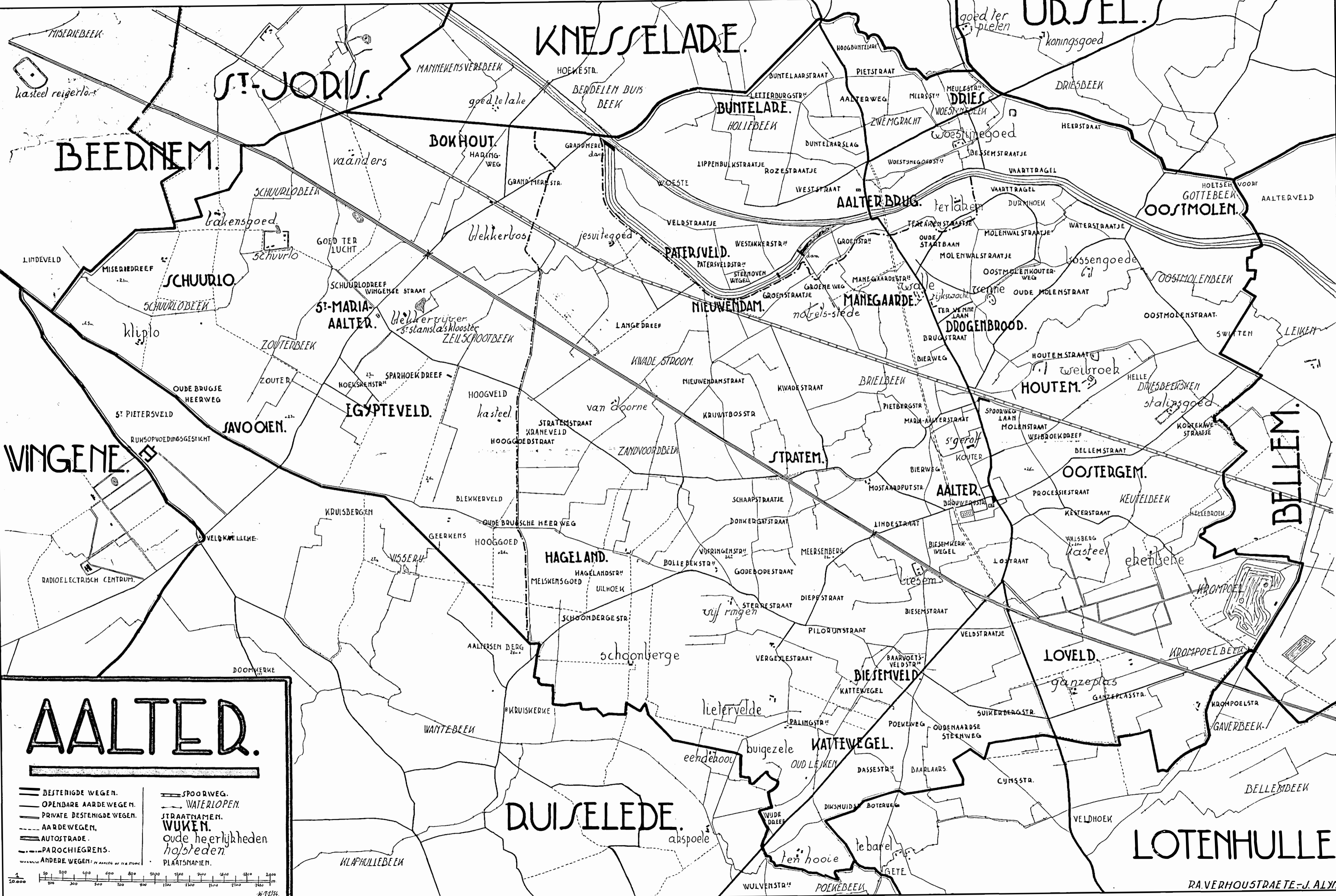
Ondervoorzitter : Peter LAROY
Brouwerijstraat 84 - 9880 Aalter
09 375 14 86

Secretaris : Jan CAMERLINCKX
Schuurlo 12 - 9880 Aalter
09 374 79 82

Penningmeester : Dries ALYN
Bellemstraat 49 - 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT
Kestelstraat 67 - 9880 Aalter
09 374 65 81

LEDEN : Robert Verhelst, Roger Baeckelandt en Arthur Rutsaert.

BEEDELEM.

ST-JODIS.

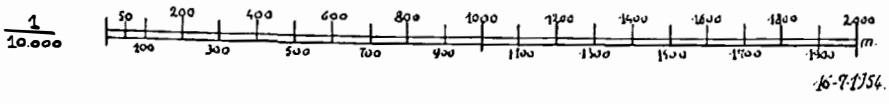
KNESSELADE.

UDSEL.

WINGENE.

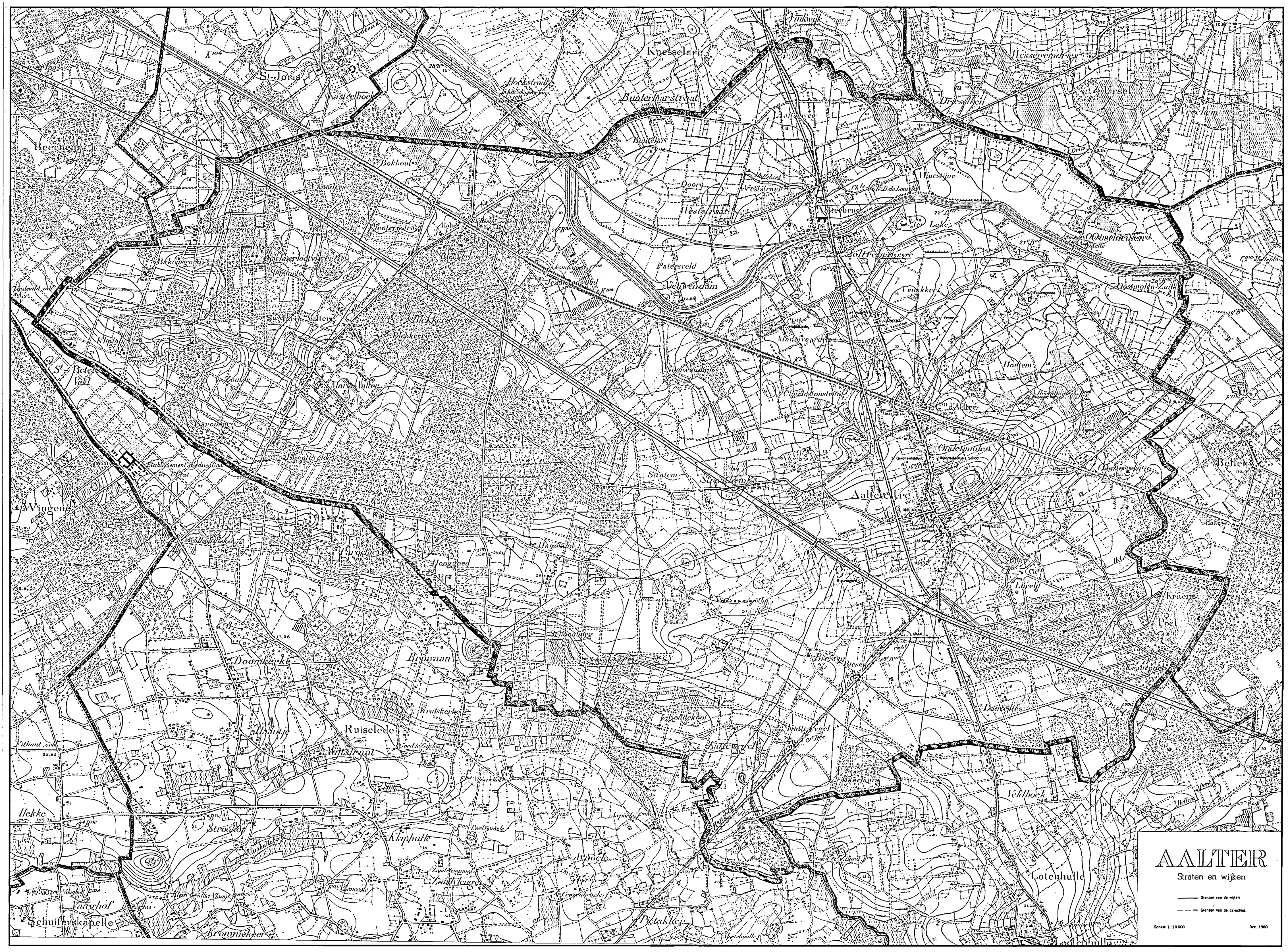
AALTER.

- BESTENIGDE WEGEN.
- OPENBARE AARDEWEGEN.
- PRIVATE BESTENIGDE WEGEN.
- AARDEWEGEN.
- AUTOSTRADE.
- PAROCHIEGRENEN.
- ANDERE WEGEN: 1/2 METER OF 1/4 METER.
- SPOORWEG.
- WATERLOPEN.
- STRAATNAMEN.
- **WUKEN.**
- oude heerlijkheden.
- hofsteden.
- PLAATSNAMEN.

DUISELEDE.

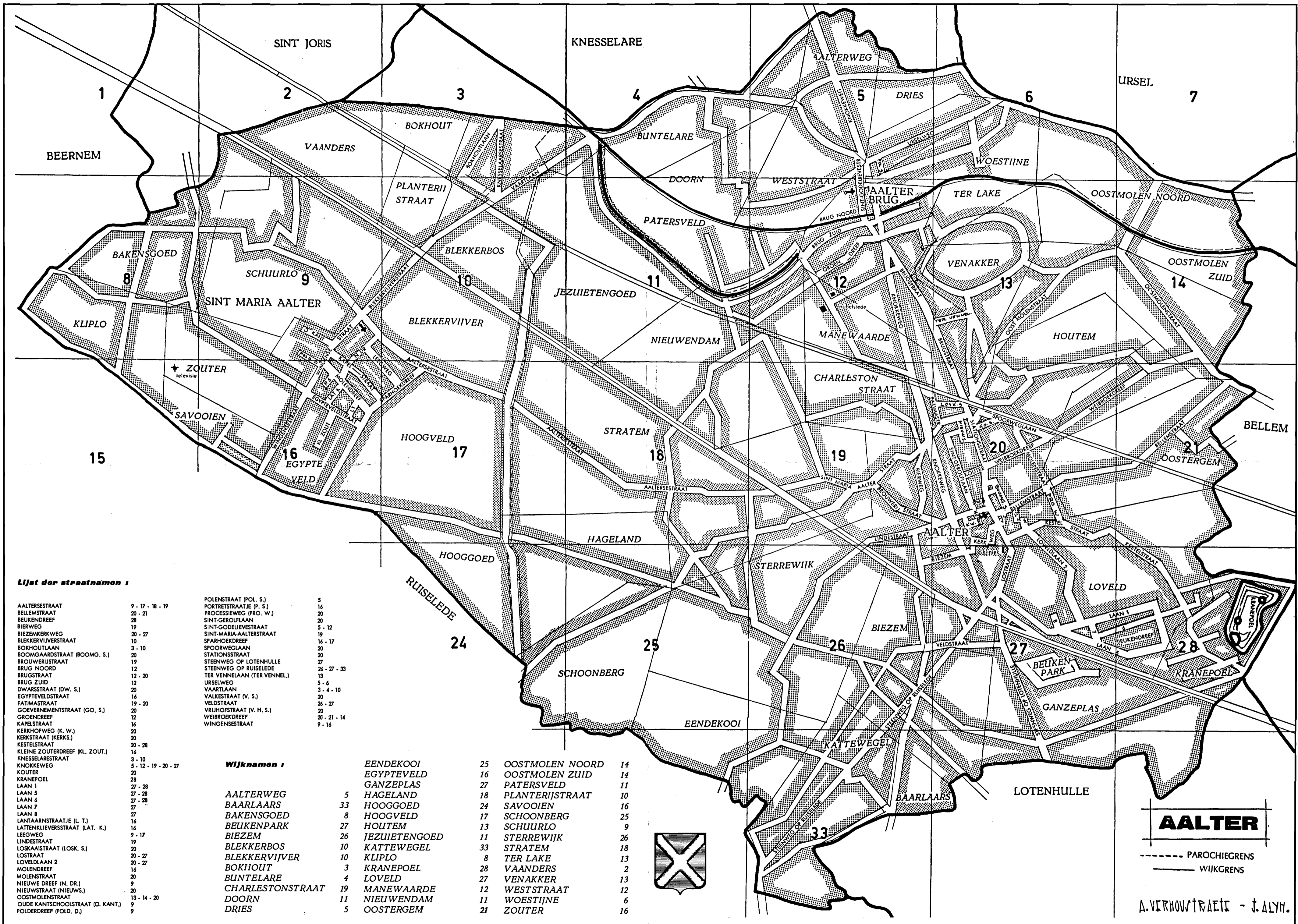
LOTENHULLE.

AALTER

Straten en wijken

- Grenzen van de wijken
- - - Grenzen van de parochies

Lijst der straatnamen :

AALTERSESTRAAT	9 - 17 - 18 - 19	POLENSTRAAT (POL. S.)	5
BELLEMSTRAAT	20 - 21	PORTRETTAATJE (P. S.)	16
BEUKENDREEF	28	PROCESSIONEWEG (PRO. W.)	20
BIERWEG	19	SINT-GEROLFELAAN	20
BIEZEMKERKWEG	20 - 27	SINT-GODLIEVESTRAAT	5 - 12
BLEKKERVIJVERSTRAAT	10	SINT-MARIA-AALTERSTRAAT	19
BOKHOUTLAAN	3 - 10	SPARHOEKDREEF	16 - 17
BOOMGAARDSTRAAT (BOOMG. S.)	20	SPOORWEGLAAN	20
BROUWERIJSTRAAT	19	STATIONSSTRAAT	20
BRUG NOORD	12	STEENWEG OP LOTENHULLE	27
BRUGSTRAAT	12 - 20	STEENWEG OP RUISELEDE	26 - 27 - 33
BRUG ZUID	12	TER VENNELAAN (TER VENNEL.)	13
DWARSTRAAT (DW. S.)	20	URSELWEG	5 - 6
EGYPTEVELDSTRAAT	16	VAARTLAAN	3 - 4 - 10
FATIMASTRAAT	19 - 20	VALKESTRAAT (V. S.)	20
GOVERNEMENTSTRAAT (GO. S.)	20	VELDSTRAAT	26 - 27
GROENDREEF	12	VRIJHOFFSTRAAT (V. H. S.)	20 - 21 - 14
KAPELSTRAAT	16	WEIBROEKDREEF	9 - 16
KERKHOFWEG (K. W.)	20	WINGENSESTRAAT	
KERKSTRAAT (KERKS.)	20		
KESTELSTRAAT	20 - 28		
KLEINE ZOUTERDREEF (KL. ZOUT.)	16		
KNESSELARESTRAAT	3 - 10		
KNOCKEWEG	5 - 12 - 19 - 20 - 27		
KOUTER	20		
KRANEOEL	28		
LAAN 1	27 - 28		
LAAN 5	27 - 28		
LAAN 6	27 - 28		
LAAN 7	27		
LAAN 8	27		
LANTAARNSTRAATJE (L. T.)	16		
LATTENKLIEVERSTRAAT (LAT. K.)	16		
LEEGWEG	9 - 17		
LINDSTRAAT	19		
LOSKAALSTRAAT (LOS. S.)	20		
LOSTRAAT	20 - 27		
LOVELDLAAN 2	20 - 27		
MOLENDREEF	16		
MOLENSTRAAT	20		
NIEUWE DREEF (N. DR.)	9		
NIEUWSTRAAT (NIEUWS.)	20		
OOSTMOLENSTRAAT	13 - 14 - 20		
OUDE KANTSCHOOLSTRAAT (O. KANT.)	9		
POLDERDREEF (POLD. D.)	9		

Wijknamen :

AALTERWEG	5	EENDEKOOI	25	OOSTMOLEN NOORD	14
BAARLAARS	33	EGYPTEVELD	16	OOSTMOLEN ZUID	14
BAKENS GOED	8	GANZEPLAS	27	PATERSVELD	11
BEUKENPARK	27	HAGELAND	18	PLANTERIJSTRAAT	10
BIEZEM	26	HOOGGOED	24	SAVOOIEN	16
BLEKKERBOS	10	HOOGVELD	17	SCHOONBERG	25
BLEKKERVIJVER	10	HOUTEM	13	SCHUURLO	9
BOKHOUT	3	JEZUIETENGOED	11	STERREWIIK	26
BUNTELARE	4	KATTEWEGEL	33	STRATEM	18
CHARLESTONSTRAAT	19	KLIPO	8	TER LAKE	13
DOORN	11	KRANEOEL	28	VAANDERS	2
DRIES	5	LOVELD	27	VENAKKER	13
		MANEWAARDE	12	WESTSTRAAT	12
		NIEUWENDAM	11	WOESTIJNE	6
		OOSTERGEM	21	ZOUTER	16

AALTER

----- PAROCHIEGREN
 ————— WIJKGREN

A. VERHOVSTRATELI - J. ALYN.

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

Bijlage bij
24e jaargang - nr. 1 - 2001

Van Velt Houck tot Parochie Sint-Maria-Aalter

150 jaar Parochie Sint-Maria-Aalter

Drukkerij typo/offset, Marc Latré - Aalter
Kaftontwerp: Roger Defruyt

**Van Velt Houck
tot
parochie Sint-Maria-Aalter**

Camerlinckx Jan

INHOUD

Inhoud	4
Woord vooraf	5
Inleiding	6
Geografische situering	9
De grenzen	9
Reliëf en waterlopen	9
De bodem	9
Wegen	10
Vroegste geschiedenis	11
Het verre verleden	11
De middeleeuwse ontginningstijd	11
De parochiegrenzen werden eigenlijk al in 1242 afgebakend	13
Het ontstaan van een dorp	15
Nieuwe ontginningen in de 16 ^e eeuw	15
Het dorp krijgt gestalte	21
De crisis van de jaren 1840 -1850	27
De oprichting van de parochie Sint-Maria-Aalter	33
Plannen voor een kerk op het Aaltershoekse	33
De bouw van de kerk	50
De inwijding van de kerk	52
Beschrijving van de kerk	54
De stoffering van de kerk	57
150 jaar parochiaal leven	65
De eerste jaren	65
Pastoor Dominicus De Rijck	70
Een kort oponthoud te Maria-Aalter	72
Pastoor Jan Verrooten	73
Petrus Payne, een actief pastoor	75
Viering van 50 jaar parochie Sint-Maria-Aalter	88
Pastoor Achiël Bohijn	91
De tijd rond de Eerste Wereldoorlog	93
Tijdens het interbellum	99
Karel Brewée, pastoor tijdens de Tweede Wereldoorlog	103
Pastoor Maurice De Weirt	106
Nieuwe tijden	108
Pastoor Edmond Van den Broecke	115
De laatste jaren	117
Slotbeschouwing	118
Bijlagen	121
Bronvermelding	135

WOORD VOORAF

Beste inwoner van Sint-Maria-Aalter,

Onze parochie bestaat 150 jaar. Op 15 september 1851 werd de parochiekerk geconsacreerd door de toenmalige bisschop van Gent, Monseigneur Ludovicus Josephus Delebecque.

Zo'n verjaardag mag best gevierd worden. Dat vond ook onze huidige bisschop, Monseigneur Arthur Luysterman, die graag zal voorgaan in de eucharistieviering op 15 september 2001.

Een parochiekerk is niet zomaar een gewoon huis op de parochie. Zij is het gebouw waar God bij zijn mensen woont en waar de christenen wekelijks uitgenodigd worden naar de zondagsviering waarin de Heer aanwezig komt en waarin de christenen nog meer gelovige gemeenschap worden. Om die reden is er veel blijdschap en dankbaarheid omdat onze parochiekerk sinds vorig jaar herschilderd werd en opgeknapt, ter ere van God en ten dienste van de mensen.

Graag wil ik alle mensen danken die aan deze verfraaiing van de kerk hebben meegewerkt. Tevens gaat mijn dank naar alle mensen die zich hebben ingezet om de feestelijke verjaardag gedurende een heel jaar te organiseren. Ook de mensen die instaan voor de publicatie van een boek over de geschiedenis van Sint-Maria-Aalter en het bestuur van de 'Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete' mogen zeker zijn van mijn dankbaarheid.

Als al deze - en nog vele andere - inspanningen mogen bewerken dat vele mensen gelukkig kunnen leven omdat zij meer gaan geloven in Gods aanwezigheid en in Gods liefde voor alle mensen, kan dit alleen maar een uitnodiging zijn om verder te blijven werken ten dienste van alle mensen die ons zijn toevertrouwd.

Aalter, 28 augustus 2001.

André De Paepe
pastoor

INLEIDING

Vanouds strekte het Bulskampveld zich over grote delen van Aalter uit. Pogingen om het veld in de loop van de 13e eeuw te ontginnen mislukten omwille van het verslechteren van de economische conjunctuur. De daarop volgende crisistijd met sociale woelingen, oorlog en epidemieën was zeker niet van die aard om nieuwe ontginningspogingen te stimuleren. Toen er in het begin van de 16^e eeuw weer vrede en welvaart heerste en de bevolkingsdruk toenam, vestigden zich opnieuw mensen op het nagenoeg onbewoonde westelijk deel van Aalter. Als in 1566 de opstand van de Nederlanden tegen het Spaans bewind uitbrak, leidde dit tot een jarenlang militair conflict. Van de eerder begonnen ontginningen kwam bijna niets terecht. Later, in de tweede helft van de 17e en het begin van de 18e eeuw, maakten ook de Franse veroveringsoorlogen nieuwe ontginningen zo goed als onmogelijk.

In de tweede helft van de 18e eeuw verwierven grootgrondbezitters grote stukken veld op het *Aeltershoekskén* en begon men de ontginning tot bos en landbouwuitbatingen. De ontginningsactiviteiten trokken landbouwers en arbeidskrachten aan. Mensen uit Aalter en omliggende dorpen kwamen zich op het Hoekske vestigen. Terwijl er her en der hofsteden verrezen, verschenen op het noordwestelijk deel van het Egypteveld, te situeren ten oosten van de huidige Wingensestraat en ten zuiden van de weg naar Aalter, de eerste woningen. In 1811 stonden daar 23 huizen. Ze vormden de kern van een nieuw dorp. In 1835 waren het er al 43. In 1846 telde gans het Aaltershoekskén 174 huizen en 905 inwoners.

In 1844 zette Franciscus Van der Veken, onderpastoor te Aalter, de eerste stappen om op het Aaltershoekskén een kerk, een pastorie en een school te bouwen, er dus een nieuwe parochie op te richten. Het zou echter 1851 worden voor het zover was.

Op 15 september 2001 zal het precies 150 jaar geleden zijn dat de kerk van Sint-Maria-Aalter werd ingewijd, dat de nieuwe parochie werkelijkheid werd. Reden te over dus om een bijzondere bijdrage te wijden aan het ontstaan van de parochie en haar 150 jaar parochiaal leven.

Het Hoekske was een klein plattelandsdorp met werkmensen, kleine boeren en winkeliers. Zelfs de rijkelui hadden hier slechts bescheiden buitenverblijven. Ook de kerk werd een sobere constructie. Grootse dingen vonden hier niet plaats. Maria-Aalter, een dorp zonder 'geschie-

denis', tenminste als men onder geschiedenis enkel het relaas van uitzonderlijke gebeurtenissen verstaat. Iedere dag confronteren de media ons met allerlei tot 'groot nieuws' opgeblazen onbenulligheden. We zouden haast vergeten dat er ook nog zoiets bestaat als het gewone leven van elke dag. Het verhaal van spelende kinderen, werkende mensen, werkloze mensen, verliefde mensen, ruziemakende mensen, feestvierende mensen, is nochtans ook boeiend...

Bij het raadplegen van diverse bronnen kregen we zicht op het ontstaan van het Aaltershoekse, werden we geconfronteerd met de crisistijd van midden de 19^e eeuw, doken beetje bij beetje de perikelen op die voorafgingen aan de oprichting van een nieuwe parochie, konden we volgen hoe de bouw van de kerk, de pastorij en de school verliepen, leerden we het leven op het Aaltershoekse kennen. Het werd uiteindelijk een verhaal over een landelijk dorp, over doodgewone mensen. Een verhaal dat we rijkelijk konden illustreren met kaarten, grafieken, tekeningen en foto's. Daarmee is lang niet alles gezegd over het verleden van het Aaltershoekse. Aspecten als het onderwijs, de landschapsontwikkeling en het verenigingsleven, om er maar enkele te noemen, zijn beslist de moeite waard om ooit eens uitgespit te worden.

We danken hierbij de mensen van het 'Herdenkingscomité 150 jaar Sint-Maria-Aalter' en het bestuur van de 'Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete' die de publicatie van de parochiegeschiedenis van het Aaltershoekse mogelijk hebben gemaakt.

Onze dank gaat ook uit naar alle mensen die ons op een of andere manier geholpen hebben. We denken daarbij aan de Kerkraad van Maria-Aalter, die het rijke en voor een groot deel nog onontgonnen kerkelijk archief toegankelijk maakte, aan de heer Arthur Rutsaert die ons toeliet het archief van wijlen Arthur Verhoustraete te raadplegen, aan mevrouw Marianne Turck, die instond voor het kaftontwerp, aan Jean Van Cleven die zijn tekeningen van de kerk ter beschikking stelde, aan Jan Defruyt die instond voor de correctie van de tekst en de vele mensen van Maria-Aalter en Aalter die ons foto's bezorgden.

Ten slotte gaat onze dank ook naar Colette, die ons niet alleen steunde bij het schrijven van de geschiedenis van Sint-Maria-Aalter, maar ook zelf meewerkte bij het ordenen van het documentatiemateriaal, het verzamelen van illustraties en het nazien van de teksten.

Kaart Sint-Maria-Aalter. Uit: 'Aalter - Straten en wijken' van Arthur Verhoustraete. Uitgegeven door het Militair Geografisch Instituut in 1961

GEOGRAFISCHE SITUERING

DE GRENZEN

De parochie Sint-Maria-Aalter ligt in het westen van de gemeente Aalter. Ten zuiden grenst ze aan de gemeente Ruiselede met de parochies Kruiskerke en Doomkerke. Ten westen ligt Beernem en ten noorden Sint-Joris-ten-Distel en Knesselare. De grens met de parochie Sint-Cornelius loopt in het noorden vanaf de grens met Knesselare, iets ten westen van Grandmère, in zuidelijke richting voorbij de Vaartlaan tot aan de spoorweg. Vandaar langs het domein Blekkerbos (Jezuietengoed en Stratem) tot aan de autosnelweg. Via Stratem en het Hooggoed gaat het tot aan de grens met Kruiskerke in de omgeving van de Aalterse berg. De oppervlakte van de parochie bedraagt ongeveer 1100 ha.

RELIËF EN WATERLOPEN

Sint-Maria-Aalter ligt op de noordelijke helling van een hoogterug, die zich uitstrekt van het meest westelijk punt van de gemeente (grenspunt met Beernem, Wingene en Ruiselede) tot Aalter-dorp. Die zogenaamde 'rug van Aalter' is een uitloper van het West-Vlaams heuvelland. De gemiddelde hoogte bedraagt er 20 tot 25 m. Het hoogste punt met 27 m situeert zich op het Egypteveld nabij de grens met Ruiselede.

Noordwaarts neemt de hoogte geleidelijk af tot ongeveer 12 m aan de grens met Knesselare. Hier en daar liggen nog enkele hoger gelegen plaatsen, onder andere rond het Bakensgoed, Stutenshoogte, Blekkerbos en het Hooggoed. Het dorp van Sint-Maria-Aalter ligt op een noordelijke uitloper van de rug van Aalter en situeert zich op 20 m hoogte.

Vanaf de hoogterug lopen verschillende beekjes van zuid naar noord en monden uit in het kanaal Gent-Brugge. Ten westen van het dorp zijn dat de Schuurlobbeek en de Zouterbeek; naar Aalter-dorp toe is dat de Zeilschootbeek.

DE BODEM

De ondergrond kenmerkt zich door de aanwezigheid van of nabij de oppervlakte van Paniseliaanse zandleemlagen, die bestaan uit glauco-

niethoudend zand, waarin ook klei aanwezig is. Specifiek voor deze laag is het voorkomen van zandsteenbanken. Sommigen menen dat heel wat vijvers te Aalter ontstaan zouden zijn door de ontginning van veldstenen, maar concrete aanwijzingen daarvoor zijn er voorlopig niet gevonden. Naast veldstenen komt ook fossiel hout voor, afkomstig van palmbomen. Geologen menen dat deze stukken hout door de tertiaire zeeën werden afgezet. Dergelijke stukken hout werden onder andere in 1976 op Schuurlo gevonden bij het delven van een waterput.

Ofschoon de bodem er doorgaans als zandig en mager beschreven werd en wordt, is de textuur van de bodem toch zeer gevarieerd. Droge zandgronden situeren zich hoofdzakelijk in het zuiden en het oosten van de parochie. Elders vinden we stroken van zowel matig natte als matig droge lemige-zandgronden, natte gronden op lemig zand tot sterke en zeer sterke gleyige gronden op klei. Die laatste situeren zich in de depressies van de Zouterbeek en de Schuurlobeek (¹). Het is niet toevallig dat toponiemen als 'Polder' en 'Polderdreef' in die omgeving voorkomen. Over de grond van Maria-Aalter schrijft pastoor De Ryck omstreeks 1880 in het Liber Memorialis: *"De grond is in het algemeen rotsachtig, mager en weinig vruchtbaar; hij wint nogtans veel met wel bewerkt en wel gemest te worden; zoo dat de hof van de pastorij welke aanzien wierd voor de slechtste, nu aanzien wordt voor de beste; alreeds meer dan de helft van het grondgebied behoort aan den akkerbouw"* (²).

WEGEN

Op de zuidelijke grens van de parochie ligt de oude heerweg van Brugge naar Gent, ook wel de Hogere Bruggeweg genoemd. Van zuid naar noord loopt de Wingensestraat door het dorpscentrum. Het is de verbinding met Wingene en Knesselare. Vroeger heette die de Zoutweg. Vanaf de kerk loopt de verbindingsweg naar Aalter, de Aalterstraat. Eertijds was dat de Nedere Bruggeweg. In het noorden doorkruisen de autosnelweg en de spoorweg de parochie.

DE VROEGSTE GESCHIEDENIS

HET VERRE VERLEDEN

Verschillende archeologische vondsten te Aalter wijzen op een misschien niet permanente, maar toch regelmatige bewoning vanaf de midden-steentijd tot de Gallo-Romeinse tijd. Te Maria-Aalter ontbreekt het voorlopig aan artefacten die wijzen op menselijke aanwezigheid in de hiervoor geciteerde periode. De enige vermelding betreft een vuurstenen bijltje daterend uit 3000 tot 2000 v. Chr. ⁽³⁾.

Aalter duikt in 974 voor het eerst op in de bronnen. Het Liber Traditionem van de Gentse St.-Pietersabdij vermeldt in een schenking van de Westfriese graaf Dirk II aan de abdij: '*... in villa Halefra in pago Mempisco sita...*'. Het document geeft ook een beschrijving van het domein: '*... item campis, agris, pratis, pascuis, silvis, mancipiis, mansionilibus, aquis, aquarumve decursibus...*' ⁽⁴⁾.

Het uitgestrekte domein omvatte een centrale hoeve in het centrum van het huidige Aalter. Vlakbij lagen de akkers (agris) en weiden (pratis en pascuis). Verder een aantal woningen en kleine hofsteden (mancipiis en mansionilibus), bossen (silvis), velden (campis), vijvers en waterlopen (aquis en aquarumve decursibus).

Het westelijk deel van dit domein met onder andere het huidige Maria-Aalter, moeten wij ons allicht voorstellen als een uitgestrekt, onbewoond gebied, bedekt met bossen, struwelen en open ruimte met grasland en heide.

DE MIDDELEEUWSE ONTGINNINGSTIJD

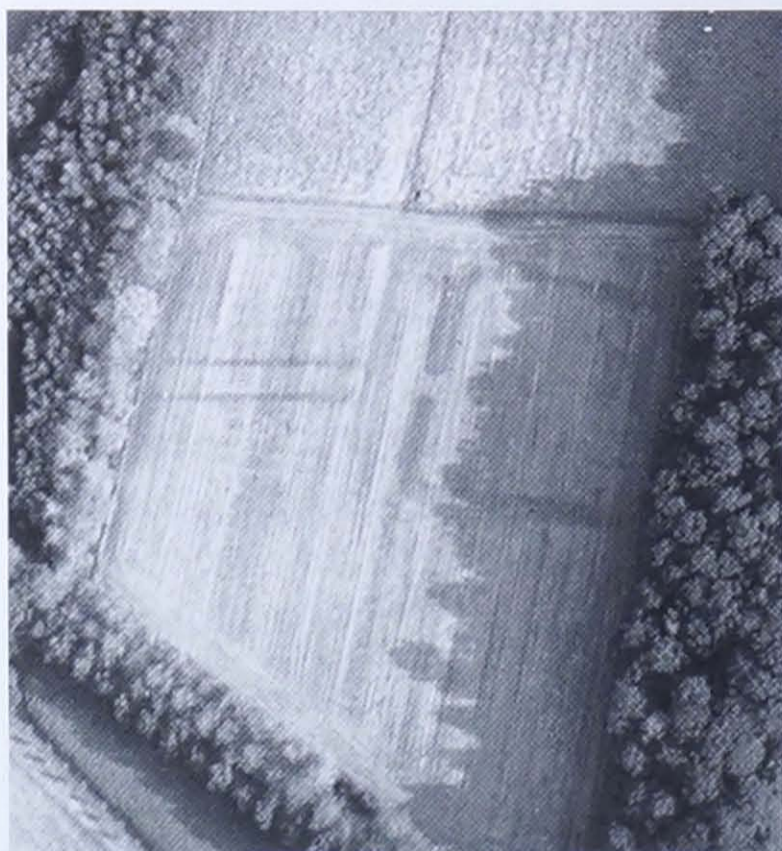
Na de invallen van de Noormannen en de verbrokkeling van het Karolingische Rijk treedt er vanaf het einde van de 10^e eeuw een geleidelijk economische heropleving op in onze gewesten. Het is het begin van een periode waarin de bevolking bijna verdrievoudigde. Naast verbeterde landbouwtechnieken en sociaal-economische veranderingen was er een aanzienlijke uitbreiding van het landbouw-areaal nodig om die toenemende bevolking te voeden.

In eerste instantie werden vanuit de bestaande woonkernen nieuwe gronden ontgonnen en in gebruik genomen. Verder richtte de ontgin-

ningsactiviteit zich op de boscomplexen. Daar situeerden zich meestal de betere gronden. Overigens ging de ontbossing hand in hand met de toenemende behoefte aan hout. Vanaf de 13^e eeuw situeert de ontginningsactiviteit zich haast uitsluitend op de zogenaamde 'marginale gronden'. In documenten is vaak sprake van de schenking of uitgifte van 'wastina' (woeste gronden): stukken verarmd bos, kreupelhout, moeras, grasland en heide.

Te Aalter situeerden nieuwe ontginningen zich aanvankelijk op en rond het oostelijk uiteinde van de Aalterse hoogterug (het huidige dorpscentrum). Al vrij vroeg werd ook het gebied tot aan de Durme ontgonnen. Latere ontginningen lagen niet alleen in de valleien van de Durme en de Zuidleie (de huidige kanaaldepressie), maar ook op de noordelijke helling van de Aalterse hoogterug en ten zuiden van Aalter. Het waren lekenheren en abdijen die grote stukken woeste grond verwierven. Door verdere vercijsing hoopten ze hun investering op termijn te laten opbrengen.

Naar analogie met 'lo-toponiemen' waarvan we het ontstaan kennen (Eeklo, Papinglo) zou de oorsprong van Schuurlo en Kliplo in het midden van de 13^e eeuw gesitueerd kunnen worden, maar zekerheid hebben we daarover niet. Schuurlo duikt eerst in 1375 in de bronnen op en Kliplo nog veel later. Op luchtfoto's van de omgeving van Schuurlo komen sporen voor van een rechthoekig omwalde hofstede en een toegangsweg met langs weerszijden een gracht. Voorlopig is deze hoeve niet precies te dateren.

Het lijkt erop dat ook de Vaanders al vrij vroeg ontgonnen werden. Een oorkonde van 23 november 1289 vermeldde verschillende leenmannen van Elisabeth van de Woestijne, echtgenote van Jan II van Gistel (⁵). Een van die leen-

Luchtfoto omwalde hoeven nabij Schuurlo.

Foto: J. Semey; copyright Universiteit Gent, vakgroep archeologie

mannen was Wiellelmus Vaenre. Vaenre staat hier waarschijnlijk voor Vaanders, een toponiem dat te situeren is ten noorden van Schuurlo.

DE PAROCHIEGRENZEN WERDEN EIGENLIJK AL IN 1242 AFGEBAKEND

We kunnen stellen dat er te Aalter rond het midden van de 13^e eeuw al heel wat gronden ontgonnen waren of verworven waren om ze te ontginnen. De nieuwe ontginningen maakten een precieze afbakening van de parochiegrenzen noodzakelijk. Die grenzen waren immers bepalend voor de rechten die de kerk had op het innen van tienden, meer bepaald op de novaaltienden (tienden op gronden die voor het eerst sinds mensengeheugenis bebouwd werden) (6). Het was dan ook niet toevallig dat Walter de Marvis, bisschop van Doornik, in september 1242 door Bulskamp trok om er de grenzen van de omliggende parochies vast te leggen. Uit het verslag dat daarover toen werd opgesteld (7), blijkt dat de pas veel later opgerichte parochie Sint-Maria-Aalter toen eigenlijk al grotendeels werd afgebakend.

Nadat eerst de nieuwe parochie Sint-Joris-ten-Distel werd opgericht, werden ook de grenzen van Beernem, Oostkamp en Wingene vastgelegd. Waar die grenzen toen precies lagen, is niet te achterhalen omdat de vermelde hofsteden waarlangs de grens liep niet altijd te situeren zijn. Grote verschillen met de huidige grens van de gemeente Aalter zullen er wel niet geweest zijn. De pijlerkapel nabij het

Bakensgoed, dicht bij de grens met Sint-Joris-ten-Distel, is mogelijk een overblijfsel van de grensafbakening in die tijd.

In het zuiden werd de grens met Ruiselede afgebakend. Daarbij werden de woonkernen Bruwaan, Gijsele en Schonenberge vermeld. De

Pijlerkapel nabij het Bakensgoed.

Foto: Jan Camerlinckx

westelijke grens van de parochie Aalter liep van Schonenberge in het zuiden tot Buntelare in het noorden.

Het westelijk deel van het huidige Aalter was zo goed als onbewoond en werd bij geen enkele parochie ingelijfd. Het verslag van de afbakening van de parochies vermeldt op de zuidgrens van het huidige Maria-Aalter de *wastina Sancti Petri*. Vermoedelijk gaat het om de 45 bunder (64 ha) grond die in 1225 in het bezit kwam van de Gentse St.-Pietersabdij. Momenteel behoort het Sint-Pietersveld bij Ruiselede, doch het is zeer de vraag of dat aanvankelijk zo was. De tekst heeft het over '... *daar begint de parochie Ruiselede en strekt zich uit tot de wastina Sancti Petri; welke wastina ze uitsloten van de gezegde parochie*' (8). Het Sint-Pietersveld behoorde dus klaarblijkelijk niet tot Ruiselede. Was het de bedoeling dat dit veld een nieuw ontginningscentrum van de abdij zou worden? Gelegen aan de kruising van de heerweg van Gent naar Brugge en de Zoutweg, de verbindingsweg van Wingene naar Knesselare, was de ligging wel gunstig. We zullen het echter nooit weten, want de middeleeuwse crisistijd, die in de tweede helft van de 13^e eeuw aanving, maakte dat er van de geplande ontginningen op het Sint-Pietersveld en elders op Bulskamp niets meer terecht zou komen. Het is zelfs waarschijnlijk dat sommige ontginningen weer veld werden (9).

Voor het landelijk uitzicht betekende het de bestendiging van het landschap zoals dat in de voorgaande periode door de mens was gemodelleerd. Het huidige Sint-Maria-Aalter moeten we ons in die tijd voorstellen als een zeer gevarieerd landschap met open ruimte, op sommige plaatsen overgaand naar struweel en misschien zelfs open bos. Ofschoon het gebied nagenoeg onbewoond was, moeten de mensen van de omliggende dorpen *het veld* wel intensief gebruikt hebben. In pachtovereenkomsten, rekeningen en andere documenten is echter weinig te vinden over menselijke activiteiten als turfwinning, begrazing door vee of schaapskudden, steken van plaggen voor brandstof of ter aanvulling van het stalstrooisel, het hooien of het kappen van brandhout.

HET ONTSTAAN VAN EEN DORP

NIEUWE ONTGINNINGEN IN DE 16^E EEUW

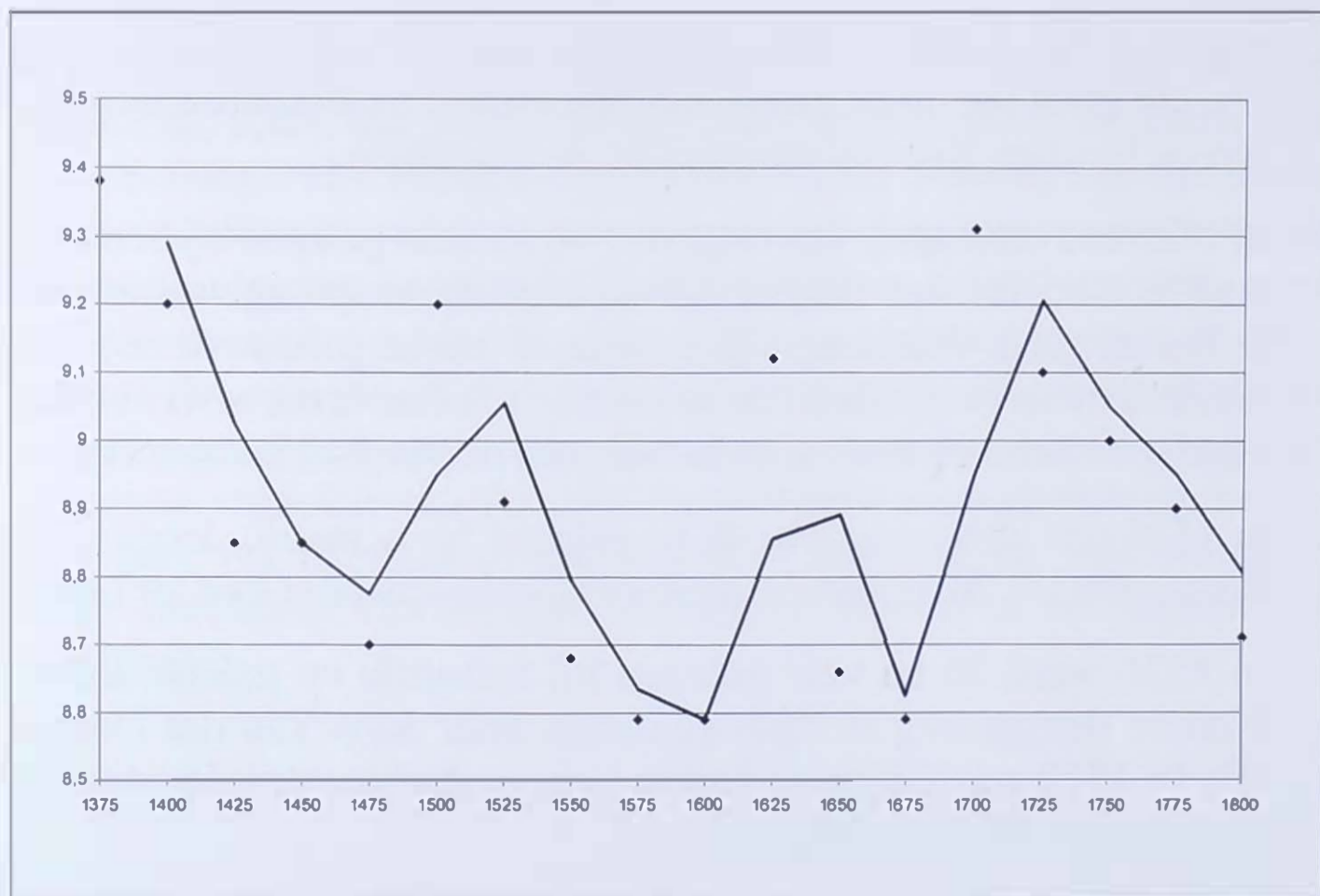
Na twee eeuwen crisis, epidemieën, sociale conflicten, oorlogen en de woelige jaren van het einde van de 15^e eeuw volgden vanaf 1500 voor onze gewesten jaren van rust en vrede. De economie herstelde zich en de bevolking nam voor het eerst sinds lang weer toe. Te Aalter liep het aantal haarden of woningen op van 155 in 1469 tot 335 in 1572, wat neerkomt op meer dan een verdubbeling van het aantal inwoners in bijna honderd jaar. De agrarische activiteit werd gestimuleerd door een grotere vraag en de daarmee samenhangende stijgende graanprijzen. De relatief lage grond- en pachtprizen zetten aan tot nieuwe ontginningen.

Voor het eerst verschijnen in de bronnen vermeldingen over ontginningsactiviteiten in het westelijk deel van Aalter, het huidige Sint-Maria-Aalter. De renteboeken van het Land van de Woestijne en van de heerlijkheid van Woeste vermelden verschillende verpachtingen en *uutnemingen* van veld in de 16^e eeuw:

- in 1504 hield Raes van den Eede een leen gelegen *in de prochie van Aeltre up Bulscampvelt gheheeten Cliploo... groot 50 bunderen* (¹⁰).
- nog in 1504 hield Willem Brune het goed *ten Bokhoute* in leen (¹¹). Dit goed lag op de grens met Knesselare en situeerde zich tussen de huidige Knesselarestraat en de Vaartlaan.
- in 1525 een uitneming van ongeveer 46 ha veld gelegen bij Schuurlo door Willem Van den Berghe. Allicht is dit de oorsprong van het latere Bakensgoed. Waarschijnlijk stonden de eerste gebouwen een paar honderd meter oostwaarts dan de huidige (¹²). Een lichte verhevenheid vlakbij de Schuurlobeek zou daarvan een overblijfsel kunnen zijn.
- in 1526 een uitneming van 46 ha gelegen bij Schuurlo door Jan de Sonneville (¹³). Misschien is dit de oorsprong van het Goed ter Lucht.
- in 1526 werd 36 ha veld gelegen bij Schuurlo en palend aan de Nedere Bruggeweg in cijns genomen door Joris Van der Donckt (¹⁴). In 1572 was Gilles de Dobbelaere er pachter van. Vandaar de latere naam Dobbelaersgoed.
- de Zeilschootvijver, de Gistelvijver en de Tollenaarvijver behoorden in 1540 toe aan Bernard Van de Woestijne (¹⁵). Deze vijvers waren de kern voor het latere Jezuietengoed.

- in 1543 was Pieter Seyssins leenhouder van de Vaanders (¹⁶).
- in 1573 een uitneming van bijna 13 bunder veld gelegen op Bulskamp door Jacob Claeys (¹⁷). Niet nader te situeren.
- vóór 1575 een uitneming van 46 ha gelegen ten westen van Schuurlo en ten noorden van Kliplo door Joos De Cock (¹⁸). Het gaat hier om het latere Goed ter Blommen.
- vóór 1575 een uitneming door Arent Coorman van 19 bunder gelegen bij de Processieweg op Bulskamp (¹⁹). De Processieweg liep van de Aalterse berg naar Grandmère.

De Beeldenstorm van 1566 trof kerken en kloosters, maar had weinig gevolgen voor het economisch leven en de bevolking. Toch werd daarmee het begin ingeluid van een langdurige crisistijd. De verovering door de Watergeuzen van het Hollandse stadje Den Briel op 1 april 1572 betekende het begin van de opstand in de Nederlanden tegen het Spaans bewind. Door de machtsgreep van de Calvinisten in Gent eind 1577, werd ook Aalter verplicht om allerlei karweien uit te voeren en leveringen te doen ten voordele van de Calvinistische Republiek. De herovering van de Nederlanden door Spaanse troepen leidde in 1583 tot vijandelijkheden in de streek van Aalter. Heel wat

*Verloop van de gemiddelde jaartemperatuur tussen 1400 en 1800.
Naar cijfers van J. Buisman; grafische verwerking: Jan Camerlinckx*

inwoners vluchtten. De verovering van Brugge (25 mei 1584) en Gent (17 september 1584) door Alexander Farnese bracht geen verbetering voor de bevolking. Vrijbuiters die opereerden vanuit Oostende, Sluis en Vlissingen, bleven de streek onveilig maken. In 1589 kon de Oudburg van Gent geen belasting innen te *Loo ten Hulle, Knesselaere, Ursele, Ruyslede ende Haeltert...mits daer nyemant en woont* ⁽²⁰⁾. In de daarop volgende jaren kon de Oudburg van Gent de streek beter beveiligen tegen invallen van de vrijbuiters en keerden de inwoners naar hun dorpen terug. Vanaf 1600 waren het Spaanse troepen, ingezet bij het beleg van Oostende, die de bevolking last berokkenden. Deze hadden immers ook behoefte aan inkwartiering, levensmiddelen, vervoer, enzovoort. Na een korte periode van vrede tussen 1609 en 1621 hernam het krijgsgewoel.

In die periode was ook het klimaat niet gunstig. De gemiddelde jaartemperatuur was waarschijnlijk de laagste in de voorbije duizend jaar. Het laatste kwart van de 16^e eeuw vormde met het begin van de 17^e eeuw een dieptepunt in wat men de Kleine IJstijd noemt ⁽²¹⁾.

Rond 1625 telde Aalter nog maar half zoveel inwoners als in 1572. Naar aanleiding van een grensgeschil tussen de Oudburg van Gent en de Kasselrij van Kortrijk kreeg de Kortrijkse landmeter, Loys de Bersaques, in 1627 de opdracht om het grensgebied in de streek van Aalter en Nevele in kaart te brengen. Die kaart toont ons een nagenoeg onbewoond westelijk deel van Aalter. Van de nieuwe ontginningen op het Bulskampveld bleef maar weinig over ⁽²²⁾.

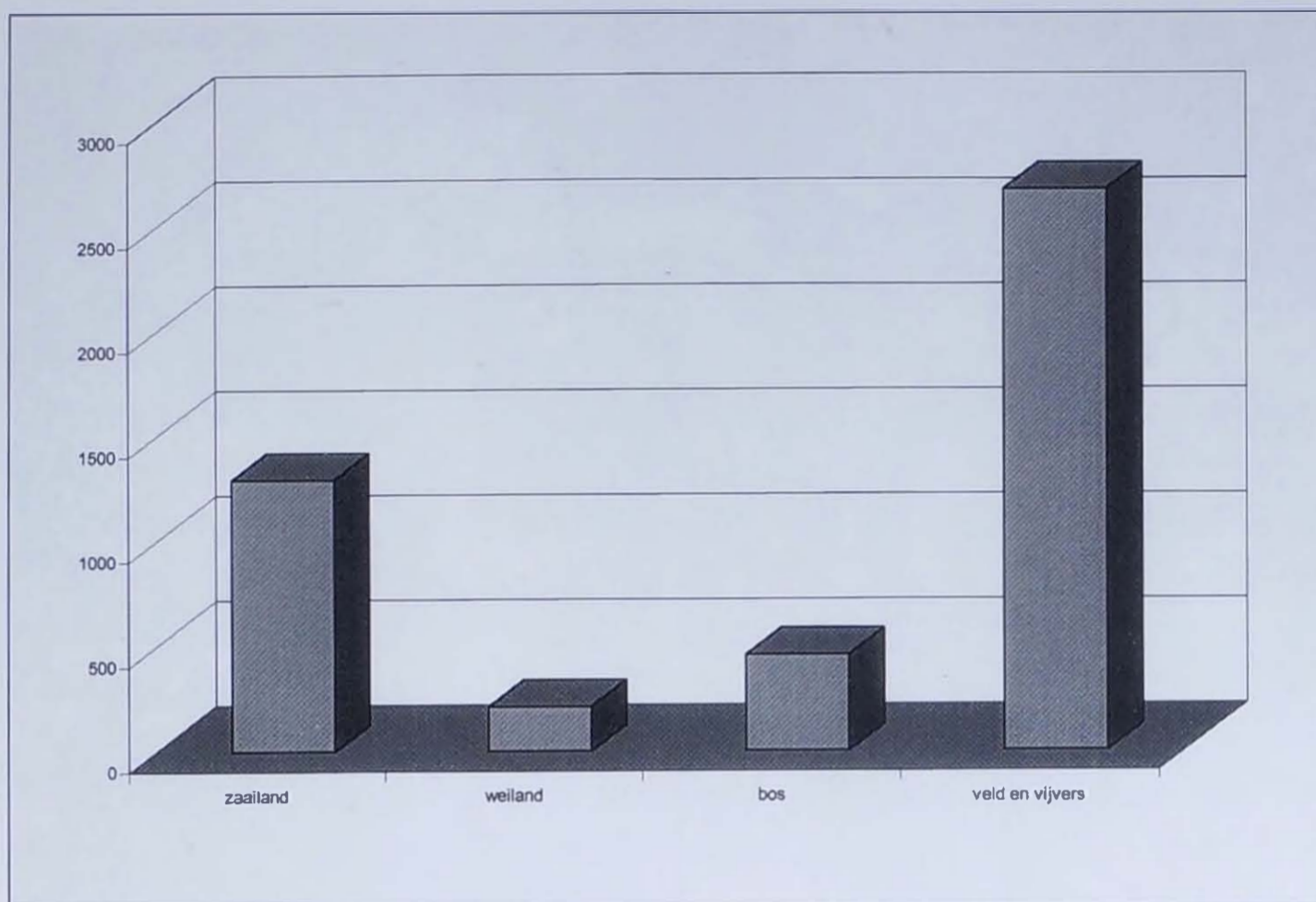
Het landboek van 1632 geeft ons een idee van het bodemgebruik rond die tijd. Vergelijking met de gegevens uit de penningkohieren van 1572 toont een duidelijke teruggang van de agrarische activiteit aan.

Bodemgebruik	Oppervlakte in 1572 in ha	Oppervlakte in 1632 in ha	+/-
zaailand	1941,29	1294,97	- 33,30%
meers en hetting (weide en hooiland)	158,73	211	+32,93%
bos	215	456	+112,09%
heide en vijvers	2317	2669	+15,19%

Voor het westelijk deel van de gemeente geeft het landboek nog slechts enkele landerijen aan.

*Kaart van Loys de Bersaques anno 1627: het westelijke deel van Aalter.
Foto: Lothar Graumann*

Grafiek bodemgebruik te Aalter in 1632.

Naar cijfers van Luc Stockman (²³); grafische verwerking: Jan Camerlinckx

De vrede van Munster in 1648 bracht slechts een tijdelijke pauze van het oorlogsgeweld. Vooral na 1667 laaide het krijgsgewoel in de streek weer op. De Brugse Vaart was daarbij dikwijls de demarcatielijn tussen de strijdende partijen. Het komen en gaan van legerbenden maakte het leven zo goed als onmogelijk. De schade, die vooral Franse troepen aanrichtten, was aanzienlijk. Sommige jaren bleef een grote oppervlakte akkerland onbewerkt. In 1695, 1696, 1697 en tussen 1707 en 1717 lag meer dan de helft van de gecultiveerde gronden vaag. Toen uiteindelijk in 1713 de vrede kwam, was Aalter, zoals zoveel andere plattelandsdorpen, zo goed als geruïneerd.

Ondanks het oorlogsgeweld werden ook in de 17^e eeuw pogingen ondernomen om de velden in het westen van Aalter verder te ontginnen. De Jezuiten verwierven er 463 ha, waarvan een groot deel op het huidige Sint-Maria-Aalter lag. Ook andere grootgrondbezitters begonnen met de nog resterende velden te ontginnen tot bos en landbouwuitbatingen. De omstandigheden waren echter niet gunstig en het zou uiteindelijk tot het einde van de 18^e eeuw duren voor de ontginningspogingen concrete resultaten opleverden.

Het Aeltersch Houcken op de Kabinetskaart van de Ferraris anno 1771-1778 ⁽²⁶⁾.

Copyright Koninklijke Bibliotheek Brussel

In 1687 duikt de naam *Velt Houck* op in de bronnen (²⁴), terwijl in 1715 een stuk land werd gesitueerd op het *Haeltersche ofte Velthoecxken* (²⁵).

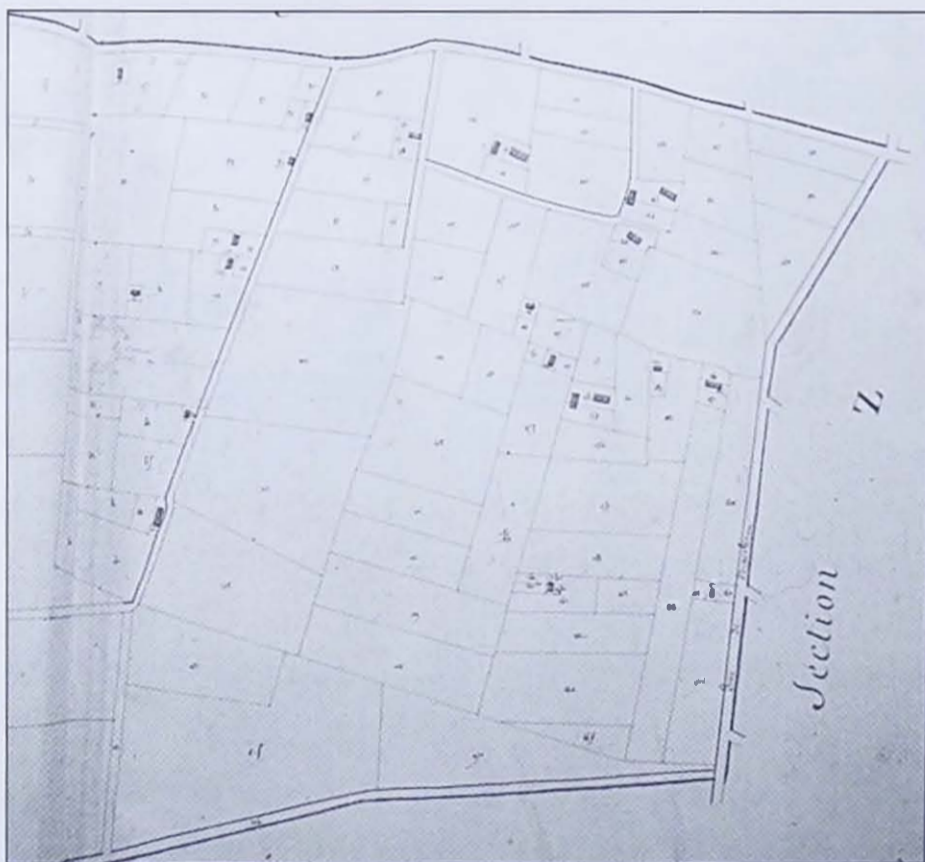
HET DORP KRIJGT GESTALTE

Een van de eersten die in tweede helft van de 18^e eeuw begon met ontginningen op het Aaltershoekske was Petrus, Johannes Volckerick, een industrieel uit St.-Niklaas. In 1769 verwierf hij de Schuurlovijvers en de gronden daar rond. Hij liet er een hofstede bouwen. De vijvers werden drooggelegd en maakten plaats voor zaailand en bos.

Rond Kliplo werd de ontginning door jonkheer Versmesse ingezet omstreeks 1770. Er werd een hofstede gebouwd en het veld werd ontgonnen tot akkerland en bos.

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, die door graaf de Ferraris van 1771 tot 1778 werd vervaardigd, toont ons een *Aeltersch Houxken* dat in het zuiden en het westen nog bijna helemaal bedekt was met veld. Bos kwam hoofdzakelijk voor ten noorden van de Nedere Bruggeweg, rond het kruispunt van de Nedere Bruggeweg en de Zoutweg, in de omgeving van het Bakensgoed en op het Hooggoed ten zuiden van de Brugse Heerweg. Er waren amper 18 woningen, waarvan de meeste zich situeerden rond het kruispunt van de Nedere Bruggeweg en de Zoutweg.

In de hoop het land onafhankelijker te maken van de import van voedsel en hout uit het buitenland, beraadde het Oostenrijks bewind zich rond die tijd om via belastingsvrijstellingen en andere voordelen, de nog resterende velden in Vlaanderen te ontginnen. In opdracht van de Geheime Raad stelde de Raad van Vlaanderen in 1772 terzake een project van ordonnantie op en legde het voor aan alle leden van de Raad. Het voorstel werd door alle leden positief beantwoord, met uitzondering van de geestelijkheid van Brugge, de stad Brugge en het Brugse Vrije. Dit waren overigens de gebieden waar nog het meeste veld voorkwam. Tegen de meerderheid in verwierpen de Staten van Vlaanderen op 22 mei 1773 het voorstel. Ondanks de belangstelling van heel wat eigenaars en nieuwe voorstellen van de Raad van Vlaanderen, bleef de Brugse geestelijkheid zich verzetten tegen maatregelen ter bevordering van ontginningen van veld (²⁷).

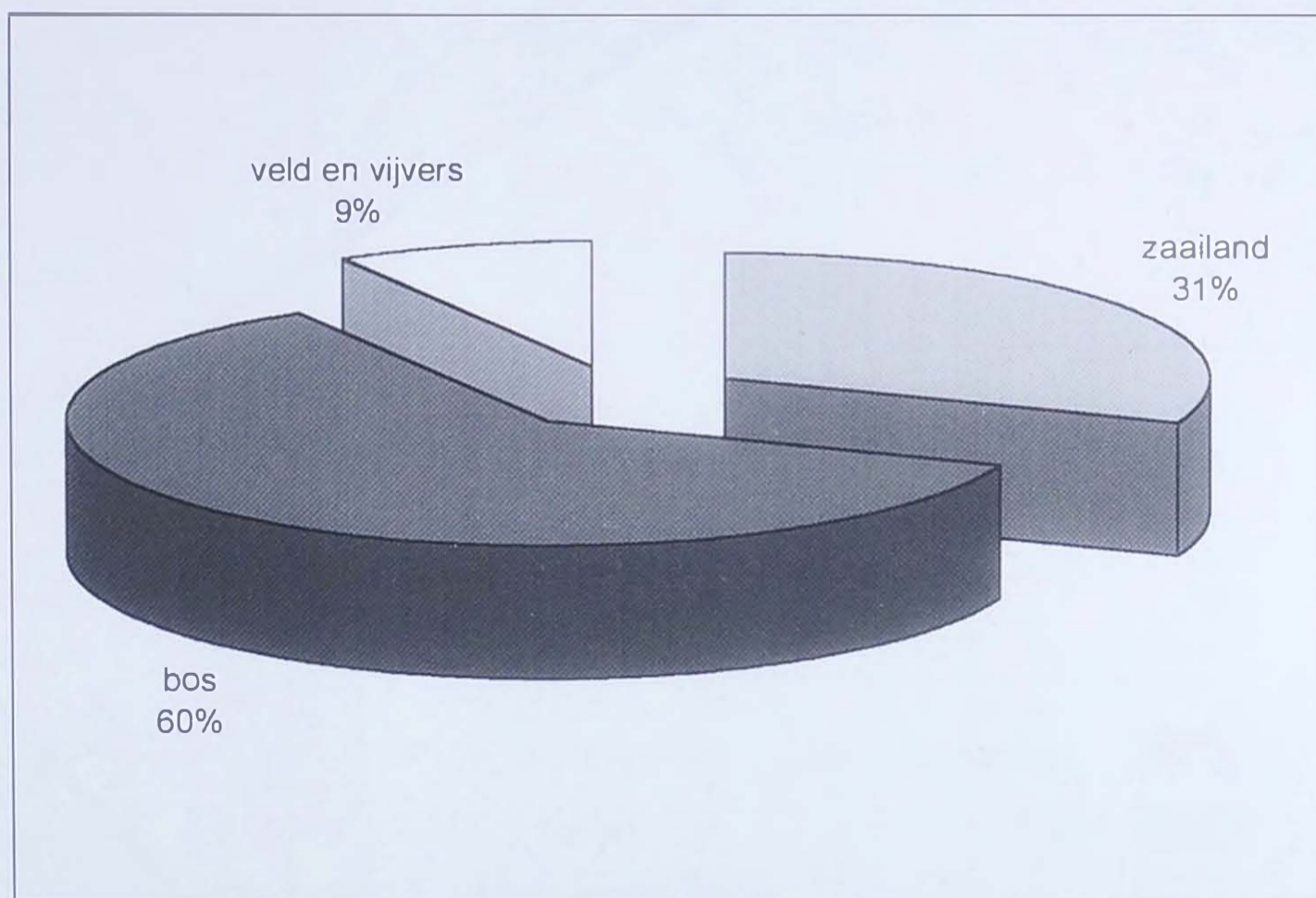

Het Aaltershoekske in 1811 (²⁹). Bovenaan: de huizen ten westen van de Wingensestraat en de Blekkervijverstraat. Onderaan: woningen ten oosten van de huidige kerk.

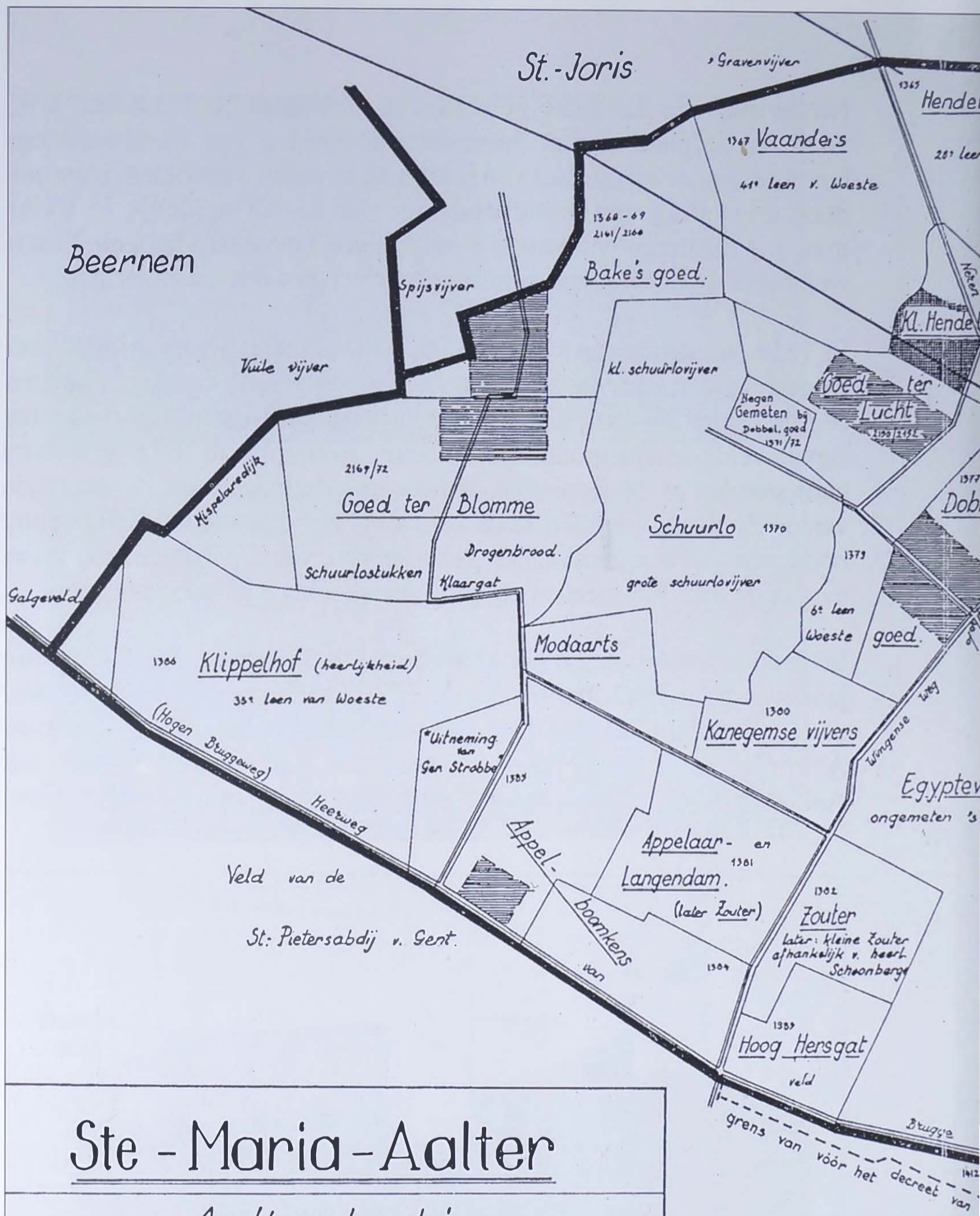
Na de inlijving van onze gewesten bij Frankrijk op 1 oktober 1795 werd de ontginning van de resterende velden van overheidswege bevorderd door een stelsel van premies en andere voordelen, later ook door vrijstelling van grondbelasting. Het is niet duidelijk in welke mate die maatregelen nieuwe ontginningen bevorderd hebben. Feit is wel dat in 1811 heel wat veld omgezet was tot bos en akkerland.

In 1811 stonden er op het Hoekske 69 woningen waarvan er 27 bewoond werden door de eigenaar. De meeste van de woningen hadden een moestuin en een boomgaard. Op het noordwestelijk deel van het Egypteveld (de cijnsgrond die Guillaume Botterman in 1672 verworven had) stonden er 24 woningen. Samen met de huizen aan de overzijde van de Zoutweg vormden ze de kern van het Aaltershoekske. Rekening houdende met een gemiddelde gezinsgrootte van 5 personen, zouden er toen ongeveer 345 mensen op het Aaltershoekske gewoond hebben.

In 1846 woonden er op het Hoekske al 905 mensen. In vijfendertig jaar was het aantal inwoners met 162 procent toegenomen of meer dan verdubbeld. In dezelfde periode nam de bevolking van gans Aalter maar met 57 procent toe, die van Aalter zonder het Aaltershoekske slechts met 44,53 procent. Die snelle bevolkingsaan-

Grafische voorstelling bodemgebruik op het Aaltershoekske aan de hand van de kadastrale gegevens van 1811 (²⁸)

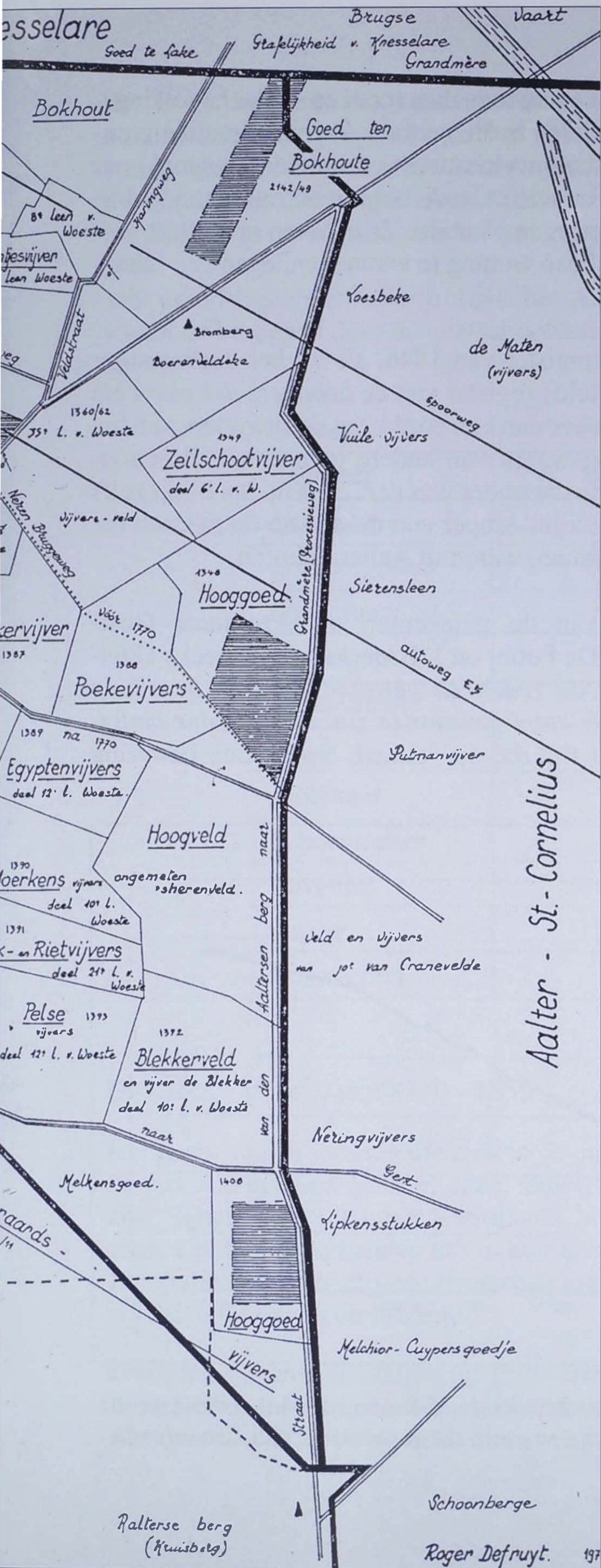
Ste - Maria - Aalter

Aaltershoekje
rond 1635

- bebouwd land: 134½ gemet = 60 ha.
- bos: 10 gemet = 4½ ha.
- veld en vijvers: 1.110½ gemet = 494 ha gemeten.
1.185 gemet = 527 ha ongemeten.

De nrs. der percelen verwijzen naar landboek 1635

Totale opp. parochie: 1086 ha = 2.440 gemet. Het landboek vermeldt maar 1255 gemeten gemet. De rest, 1.185 gemet, was ongemeten veld. (naar Frth. Verhoustraete)

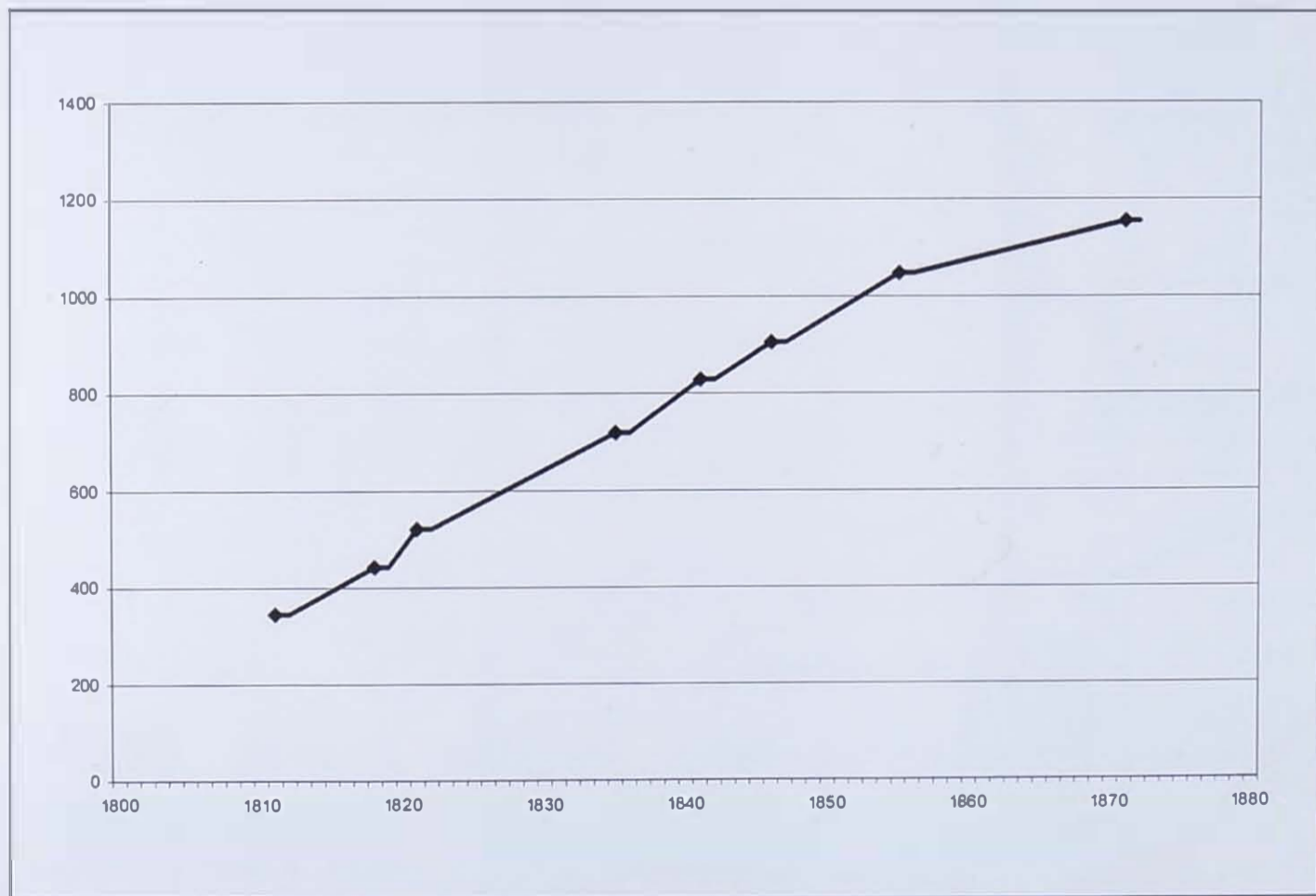

Sint-Maria-Aalter rond 1635. Kaart getekend door Roger Defruyt op basis van gegevens van Arthur Verhoustraete

groei op het Aaltershoekske had te maken met een sterke bevolkingsaanwas in de beide Vlaanderen in die periode. De onontgonnen gronden van het vroegere Bulskampveld waren een aantrekkingspool voor heel wat mensen uit andere delen van Aalter, uit de omliggende dorpen en zelfs uit verder afgelegen plaatsen. Ze hoopten er werk te vinden en een stukje grond of een woning te verwerven tegen een schappelijk koop- of pachtprijs.

Zowel uit het bevolkingsregister van 1846, als uit het door pastoor Van Haute in 1856 opgestelde register van de *inwoners der parochie Maria-Aalter*, blijkt dat meer dan een derde van de inwoners van het Aaltershoekske afkomstig waren van andere gemeenten. Beschouwen we alleen de populatie die ouder was dan 20 jaar, dan blijkt zelfs de helft elders geboren te zijn. Amper een derde van de mensen die vóór 1800 ter wereld kwamen, waren in Aalter geboren.

In hun 'Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen' schrijven F. De Potter en J. Broeckeaert omstreeks 1864-1870: *Te oordelen naar de zeden en gewoonten dezer bevolking schijnt zij van een andere stam geweest te zijn dan die der omliggende dorpen*. Het wordt tijd dat dit verhaal, alsook hun bewering

Grafische voorstelling van de bevolkingsevolutie op het Aaltershoekske tussen 1810 en 1870. Statistische en grafische verwerking: Jan Camerlinckx

dat er op het Aalterhoekske alleen maar bezembinders gewoond zouden hebben, voorgoed naar het rijk van de fabeltjes verwezen wordt. Hun romantische beschouwingen, waaraan bepaalde Aalter-naren indertijd allicht niet vreemd waren, hebben al te lang de beeldvorming over de mensen van het Aaltershoekske bepaald...

Van de 174 gezinnen die in 1846 het Aaltershoekske bewoonden, waren de beroepen door de gezinshoofden uitgeoefend als volgt verdeeld (³¹):

Beroep	Aantal
dagloner	104
landbouwer	55
grondeigenaar	1
winkelier	2
herbergier	2
timmerman	2
smid	1
molenaar	1
schoenmaker	2
hovenier	1
wever	1
boswachter	2

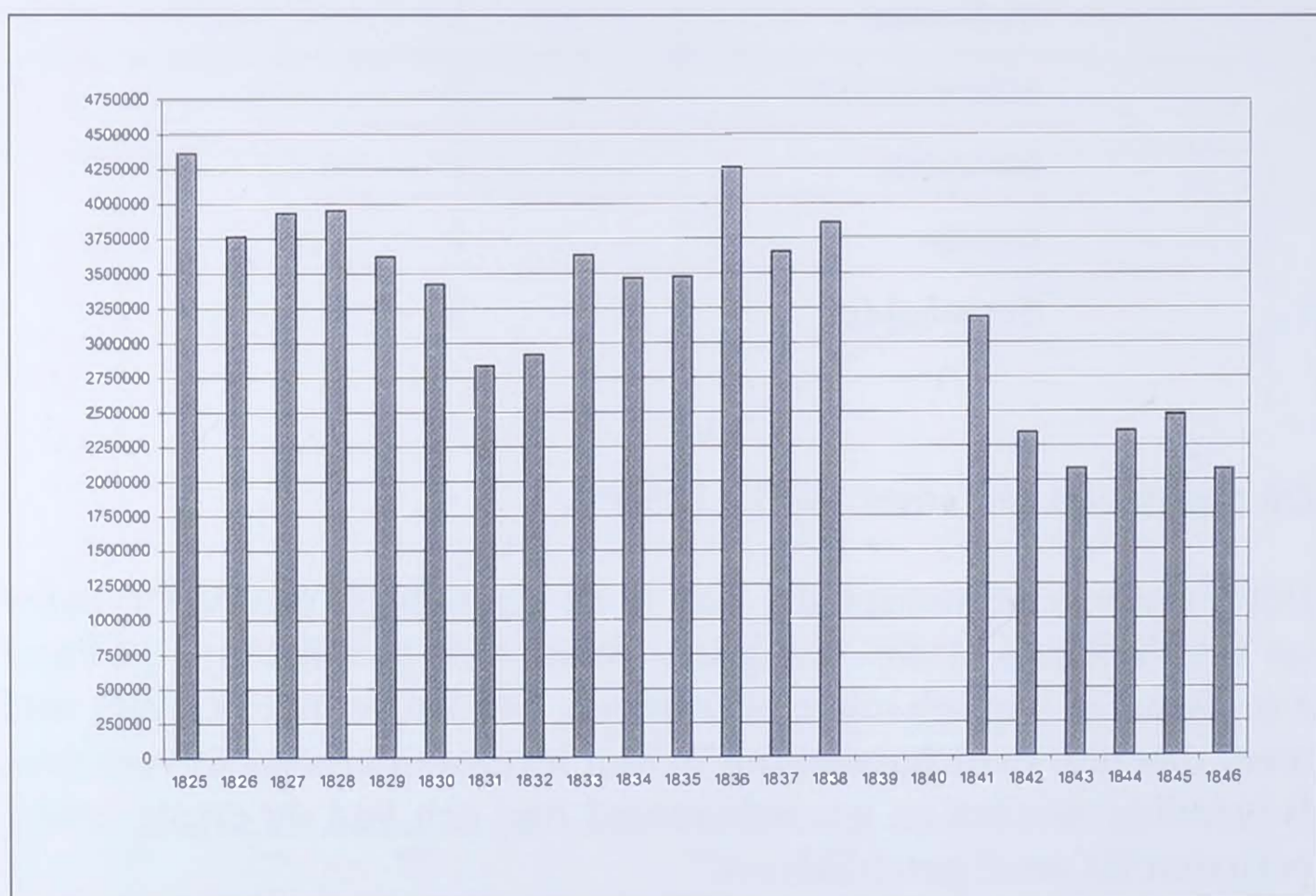
DE CRISIS VAN DE JAREN 1840 - 1850

Het leven van de mensen die zich in de eerste helft van de 19^e eeuw op het Aaltershoekske vestigden, moet niet gemakkelijk geweest zijn. Behalve wat schamele bezittingen, hadden de meesten niet veel meer dan hun twee handen om in hun levensonderhoud te voorzien. Bovendien werden ze geconfronteerd met een van de ergste crisisperiodes uit onze geschiedenis.

Over deze zwarte bladzijde uit ons verleden, werd en wordt er in onze schoolse geschiedenisboekjes en in andere historische publicaties over de 19^e eeuw meestal niet veel gezegd. In de bronnen wor-

den de mensen van het Aaltershoekske heel dikwijls beschreven als armoedzaaiers, precies alsof ze zelf oorzaak zouden zijn voor de probleemsituatie waarin ze leefden. De realiteit is dat de verpaupering niet alleen de mensen van het Aaltershoekske trof, maar ook die van Aalter, van de omliggende dorpen en van heel Oost- en West-Vlaanderen. Het beeld dat tot nog niet zolang geleden over de vroegere inwoners van het Aaltershoekske werd opgehangen, moet dus op zijn minst gerelativeerd worden.

Vanouds, was naast de landbouw, de linnenhuisnijverheid een van de belangrijkste takken van de Vlaamse economie. In duizenden gezinnen werd er gesponnen of geweven. Voor sommigen was het een hoofdbezigheid. Voor kleine boeren en landarbeiders was het een noodzakelijke nevenactiviteit tijdens de wintermaanden. Die bedrijvigheid zorgde tot het einde van het Ancien Regime voor een relatieve welvaart in onze gewesten. Een toename van de bevolking zonder wezenlijke uitbreiding van de tewerkstelling in de primaire sector, leidde in de eerste decennia van de 19^e eeuw tot werkloosheid en verarming. Bovendien werd met de inlijving bij Frankrijk de feitelijke teruggang van de vlasnijverheid ingeleid. Toen ging de afzet naar

Grafische voorstelling van de evolutie van de linnenexport naar Frankrijk. De export is weergegeven in kg.

Naar cijfers van Etienne Sabbe (31). Grafische verwerking: Jan Camerlinckx

Spanje en naar de Spaanse koloniën verloren. Tijdens het Hollands tijdvak konden nieuwe afzetgebieden gevonden worden, maar die wogen niet op tegen de inkrimping van de Franse markt tengevolge van de hoge invoerrechten. Na de Belgische omwenteling van 1830 werd de crisis duidelijk merkbaar met een daling van de lonen en toenemende werkloosheid. Niet zozeer het wegvallen van de Hollandse markt, maar wel de verdere vermindering van de uitvoer naar Frankrijk en het ontbreken van nieuwe afzetgebieden waren oorzaak van de crisis in de vlasnijverheid. In 1831 werd meer dan de helft van de linnenproductie uitgevoerd en daarvan ging 96 procent naar Frankrijk. Het Frans-Belgisch handelsverdrag van 1836, waarbij Frankrijk de invoerrechten voor heel wat producten verlaagde, zorgde voor een heropleving van de export, maar al in 1837 kwam de ontzuivering. De ontmanteling van de Franse tolbarrière stelde de Engelse concurrentie plots in staat om de Franse garen- en linnenmarkt te veroveren. In Engeland was in de jaren daarvoor de mechanische spinnerij tot ontwikkeling gekomen. Het Engelse garen was minstens zo goed als het handgesponnen garen en bovendien een stuk goedkoper.

De Belgische regering kon maar weinig doen om de crisis te bedwingen. Het verbeteren van de uitvoermogelijkheden en het oprichten in 1838 van de 'Association nationale pour le progrès de l'industrie linière' waren slechts de spreekwoordelijke druppel op de hete plaat en veranderden niets aan de feitelijke problemen, met name het overaanbod aan werkkrachten in de landbouw en de linnennijverheid en het ontbreken van enige alternatieve tewerkstelling. De elite in die tijd zwoer bij de oude linnenhuisnijverheid, weigerde kapitaal te investeren in mechanisering van de textielindustrie of in het opzetten van nieuwe bedrijvigheden. Men hoopte met het afkomen van de lonen de concurrentiepositie van het Vlaams garen en linnen te vrijwaren. De noeste keuterboeren en dagloners zouden wel langer werken en desnoods hun hele gezin inzetten om de eindjes aan elkaar te kunnen knopen. Afgezien van het feit dat ook in de 19^e eeuw, een dag maar vierentwintig uren telde, een gezin niet onbeperkt groot was en men de lonen niet tot onder het nulpunt kon laten dalen, ondergroef men in feite het hele economisch bestel.

Bij de economische crisis voegde zich in 1845 een nieuwe ramp. De gure winter van 1844-1845 had heel wat schade berokkend aan de graangewassen en omdat men geringere opbrengsten verwachtte, werden in het voorjaar nog aardappelen aangeplant op de percelen

waar de graangewassen vernietigd waren. In de tweede helft van juli 1845 werden de aardappelvelden echter aangetast door de aardappelplaag (*phytophthora infestans*). In Oost-Vlaanderen, waar de normale productie 200 hl/ha was, bedroeg die dat jaar nog slechts 18 hl/ha. Dit betekende hongersnood zoals men die in jaren niet gekend had. De aardappel was immers in een goede honderd jaar van culinaire curiositeit opgeklommen tot hoofdmenu van de meerderheid der gezinnen. Het jaar daarop haalde de aardappeloogst iets meer dan de helft van de normale productie. Bovendien mislukte ook de roggeoogst: die bracht maar 2 055 472 hl op in plaats van de normale 5 293 191 hl. Sloeg de crisis zowat overal toe, in Zuid- en Binnen-Vlaanderen werd het een echte catastrofe. Het aantal *behoeftigen*, zoals het in de eigentijdse documenten luidde, steeg in sommige gemeenten tot 40 procent van de bevolking. In 1846 werden de ondervoede mensen getroffen door een tyfus-epidemie die heel wat slachtoffers maakte. Voor een uitgebreider overzicht van de crisisjaren 1840-1850 verwijzen we ondermeer naar publicaties van Etienne Sabbe ⁽³²⁾ Chris Vandenbroeke ⁽³³⁾, en G. Jacquemyns ⁽³⁴⁾.

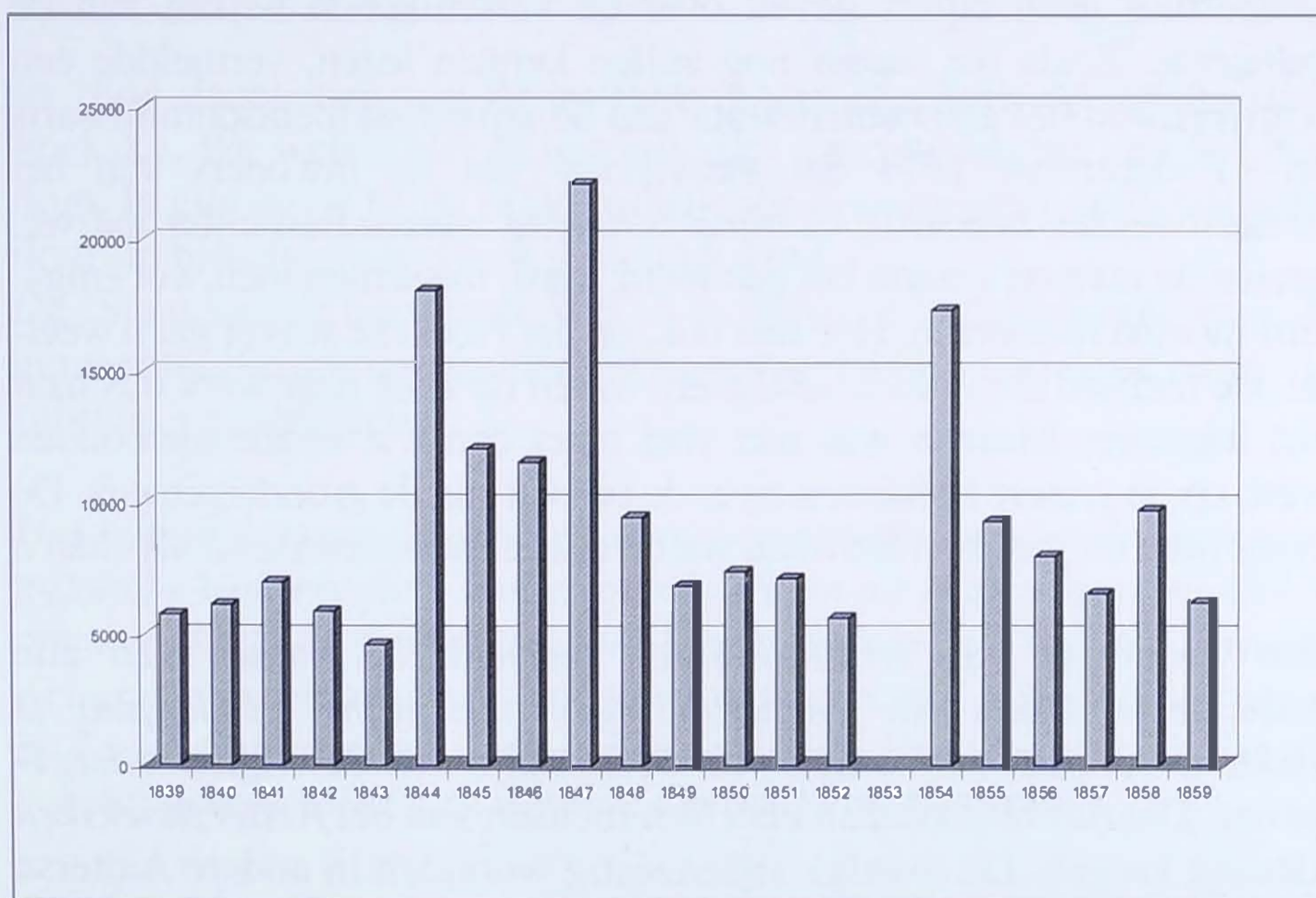
In 1840 waren in Aalter 287 gezinnen met 1559 gezinsleden actief in de linnennijverheid. Dat was 26 procent van de totale bevolking. Ze beschikten over 579 spinnewielen en 273 weefgetouwen ⁽³⁵⁾. In werkelijkheid waren er veel meer mensen die thuis sponnen of weefden. Voor de meeste gezinnen van kleine boeren en dagloners was dat een noodzaak om te overleven.

Al in het voorjaar van 1843 was te Aalter een 'comité ter bestrijding van de bedelarij opgericht'. Het comité kocht vlas op (meestal van mindere kwaliteit) en bezorgde dat aan de werkloze spinsters, die het dan voor rekening van het comité tot garen sponnen. Op 13 juli 1844 werd het Aalterse *nyverheids-comité* opgericht. Dit comité verving het eerder opgerichte comité ter bestrijding van de bedelarij, maar had dezelfde doelstellingen. Op het einde van het jaar bleken er volgens het verslag van het comité 150 behoeftige huisgezinnen te zijn. In 1845 waren het er al 309 en de verslagen van 1846 en 1847 spraken van respectievelijk 1960 en 1900 behoeftigen. Een statistiek van september 1846 vermeldde dat er 500 weefgetouwen waren voor lijnwaad, maar dat er slechts 200 *werkzaam* waren. Er waren 700 wevers waarvan er 575 uitsluitend lijnwaad weefden. De anderen weefden vooral katoen. Verder vermeldde men 2000 spinsters. Daarvan waren er 1400 werkloos. Het nijverheidscomité heeft in die periode een aantal gezinnen geholpen en aldus bijgedragen tot het lenigen van de grootste nood ⁽³⁶⁾.

Jaar	Aantal geholpen gezinnen
1844	202
1845	267
1846	219
1847	129

In een poging om tewerkstelling te creëren, werden in 1847 twee kantscholen opgericht. Een in Aalter en een op het Aaltershoekske. In deze laatste school stonden Nathalie en Eugenie Van Lancker uit Ruiselede in voor het bestuur en de opleiding van de leerlingen. In feite waren de kantscholen ateliers waar kant voor de verkoop werd gemaakt. Om twaalf uren te *spellewerken*, kregen de kantwerksters tot 0,20 frank... In 1848 telde de school 23 leerlingen.

Ook de uitgaven van het armbestuur in die periode illustreren de omvang van de crisis ⁽³⁷⁾.

Evolutie van de uitgaven van het armbestuur van Aalter tussen 1839 en 1852. Grafische verwerking: Jan Camerlinckx

Opvallend zijn de bijzondere uitgaven voor broodbedelingen. In 1847 werd nog eens voor een bedrag van 6679,76 frank aan bonen verdeeld (³⁸).

Jaar	Bijzondere uitgaven broodbedeling
1844	26649,98
1845	3346,58
1846	5430,82
1847	5791,88
1848	2056,51

Begin september 1847 trof de tyfus-epidemie ook Aalter. In enkele maanden raakten zo'n 1250 mensen besmet, 200 overleden aan de ziekte, onder hen ook onderpastoor Francis Van der Veken. In het begin van 1848 noteerde men nog 38 gevallen en 5 overlijdens (³⁹).

Hoe het in die tijd op het Aaltershoekske gesteld was, weten we niet precies omdat de rekeningen en verslagen van het nijverheidscomité en het armbestuur geen cijfers geven over de verschillende wijken van de gemeente. Zoals we verder nog zullen kunnen lezen, vermeldde een schrijven van het gemeentebestuur aan de arrondissementscommissaris op 31 december 1844 dat viervijfden van de inwoners van het Aaltershoekske *behoefdig* of *bijna behoefdig* waren. Een cijfer dat we, gezien de context waarin het geciteerd werd, misschien toch wel enigszins moeten nuanceren. Hoe dan ook, op het Hoekske was er geen weelde. De mensen die er zich vestigden, waren op zoek naar werk dus naar een inkomen. Maar er was niet veel meer dan wat seizoensgebonden werk op de grotere hofsteden en in de bossen van de grondeigenaars. De inkomsten uit garen en lijnwaad waren er net zo ontoereikend als elders.

Een document van februari 1849 vermeldt de namen van alle Aalterse personen aan wie *uytdeling van kleeding en slaeping is gedaen*. Voor het eerste deel van de lijst zijn ook de wijken weergegeven. Daaruit blijkt dat slechts tien mensen van het *Aeltershoeksken* kleding kregen. De overige vijftenzestig woonden in andere Aalterse wijken. Het tweede deel van de lijst bevat nog 58 namen, maar daar is niet opgegeven waar ze woonden. De helft van de mensen die een stuk kleding kregen, waren weduwen (⁴⁰).

DE OPRICHTING VAN EEN NIEUWE PAROCHIE

PLANNEN VOOR EEN KERK OP HET AALTERSHOEKSKE

Al in 1839 was de geestelijkheid van Aalter er zich van bewust dat een toenemend aantal inwoners van de parochie, met name deze *noordwestwaart van de kerke en den Aelterschen hoek*, ver van de kerk woonden en dat er inspanningen nodig waren om de zielszorg voor deze mensen te verbeteren. Op 4 september 1839 schreef pastoor Joannes De Langhe een brief aan het gemeentebestuur van Aalter om het probleem aan te kaarten en een toelage van 210 frank te vragen voor de aanstelling van een derde onderpastoor te Aalter⁽⁴¹⁾. Pastoor De Langhe kende de problemen van zijn parochianen op het Aaltershoekske. Zelf was hij eigenaar van het Bakensgoed en als hij naar het Hoekske kwam, overnachtte hij daar regelmatig⁽⁴²⁾.

Als antwoord op deze brief deelde het gemeentebestuur van Aalter op 5 september 1839 mee, de vraag niet te kunnen aanvaarden omdat het van oordeel was dat *er slegts eene toevallige noodzaakelijckheyd bestaat*⁽⁴³⁾. Toch kwam er bij Koninklijk Besluit van 21 november 1840 een derde onderpastoor te Aalter. Er werd hem een jaarwedde van 500 frank toegekend⁽⁴⁴⁾.

In 1844 dacht men aan de oprichting van een kerk op het Aaltershoekske. We weten niet of het initiatief daartoe uitging van het bisdom. In alle geval blijkt uit verschillende documenten dat het project door de bisschop van Gent gesteund werd.

De 'Staat van de bestaande kerken te Aalter'⁽⁴⁵⁾, opgemaakt door de gemeentelijke administratie op 9 augustus 1844, vermeldde onder de rubriek 'opmerkingen':

Het schijnt dat monseigneur de bisschop een van onze onderpastoors, mijnheer Vanderveken, toegestaan heeft om uit te zien naar middelen om een kerk of tenminste een kapel te bouwen op het gehucht Aeltershoeksken, waar de bewoners vijfkwart mijl tot een anderhalve mijl van de bestaande kerk verwijderd zijn. Het is wenselijk dat dit project gerealiseerd kan worden. (Vertaald uit het Frans).

Op dat ogenblik moet onderpastoor Van der Veken al volop bezig geweest zijn met het laten opmaken van plannen voor de kerk en het inzamelen van gelden. Op 14 augustus 1844 schonken Alexandre

Jullien en zijn echtgenote Camille Van Cutsem aan Franciscus Van der Veken, onderpastoor te Aalter, *eene partye land en bosch gelegen binnen de gemeente van aeltre wijk aeltrehoeksken, abouteerende oost en zuyd den heer verkooper, west de straete van wyngene nae de vaerd en noord de straete leydende van het hoeksken nae aeltre dorp... groot een hectare zesendertig aren dertig centiaren.* Voorwaarde bij de schenking was onder andere, dat er binnen de vier jaar een kerk op dit stuk grond werd gebouwd. Die termijn werd verlengd tot zeven jaar in geval er bij de uitvoering problemen zouden optreden. Voor het regelen van de registratierechten werd de waarde van het stuk grond geschat op tweeduizend vijfhonderd frank (⁴⁶).

Alexandre Jullien, geboren te Brugge op 24.12.1801, stamde uit een Franse adellijke familie. Zijn grootvader Petrus Adrianus Jullien de Loupillière was griffier van het 'Parlement de Rouen' (Normandië). Zijn oom Wenceslas Jullien was onder het 'Franse Empire' inspecteur van de douanen, terwijl een andere oom, Thimothé Jullien, officier was in het leger van Napoleon en onder andere deelgenomen had aan de Russische veldtocht.

De vader van Alexandre Jullien, Christophe, Isidore Jullien, geboren te Caudebec (Normandië) op 15.11.1773, vestigde zich omstreeks 1800 als ambtenaar van de Franse administratie te Brugge. Van 1800 tot 1816 was Isidore Jullien secretaris van het 'Conseil de Préfecture du Département de la Lys'. Isidore Jullien huwde te Brugge met Marie-Jeanne Van Neste (°Brugge, 02.01.1768; +01.04.1849). In 1829 was hij mede-inrichter van het 'Constitutioneel Banket' te Brugge en in 1830 werd hij verkozen tot afgevaardigde van het Nationaal Congres, maar hij verzaakte aan dit mandaat. Bij de parlementsverkiezingen van 1833 stelde hij zich kandidaat als liberaal-democraat. Ondanks tegenkantingen van Leopold I en de lokale clerus werd hij met ruime meerderheid verkozen. Als volksvertegenwoordiger was hij vrij actief in de discussies rond de toen in de maak zijnde provincie- en gemeentewetten. Isidoor Jullien behoorde tot de groep volksvertegenwoordigers die een ruime autonomie voor provincies en gemeenten nastreefde. In 1837 nam hij ontslag als volksvertegenwoordiger en stelde zich kandidaat voor de provincieraad. Zijn progressief-liberale ingesteldheid was opnieuw oorzaak voor allerlei politieke turbulenties te Brugge. Niettemin werd hij verkozen tot provincieraadslid en zou dit mandaat tot aan zijn dood in 1841 vervullen.

Alexandre Jullien die een advocatenpraktijk had te Brugge, zou na de dood van zijn vader ook actief deelnemen aan het politieke leven. Eerst werd hij gemeenteraadslid te Brugge en in 1848 werd hij verkozen als liberaal provincieraadslid voor het kieskanton Brugge. Bij de verkiezingen van 1852 zou hij echter niet herkozen worden. Daarmee kwam blijkbaar een einde aan de politieke loopbaan van Alexandre Jullien, die op dat vlak blijkbaar niet uit hetzelfde hout gesneden was als zijn vader.

In 1823 was Alexandre Jullien gehuwd met Camille Van Cutsem, (°Assebroek, 26.03.1805), dochter van Nicolas Van Cutsem en van Beatrix Roelandts. Haar vader was rechter te Antwerpen en haar moeder was de dochter van Jean, Baptist Roelandts, griffier van het Land van de Woestijne en van Woeste, tevens notaris te Aalter. Bij het kinderloos overlijden van Jean Baptist Roelandts junior in 1839 - zijn echtgenote Lucie Van Cutsem was reeds in 1825 overleden - werden zijn goederen geërfd door de familie Jullien-Van Cutsem. Zo kwam onder andere het domein Blekkervijver op het Aaltershoekskan in haar bezit. Het buitenverblijf dat Jean Baptist Roelandts junior er had opgericht, werd aangepast en Alexandre Jullien zou er geregeld met zijn gezin verblijven. Het echtpaar Jullien-Van Cutsem had tien kinderen. Een overzicht van de familie is weergegeven in bijlage 1. De Julliens hadden verder nog bezittingen te Beernem, Brugge en Antwerpen (⁴⁷).

Alexandre Jullien en zijn vrouw hebben niet alleen bijgedragen tot de bouw van de kerk, de pastorij en de school op het Aaltershoekskan, maar hebben in het dorp ook heel wat mensen geholpen. Als een zekere Joseph De Bie zich in 1855 bij het gemeentebestuur van Aalter beklagde dat hij meer belastingen betaalde dan mijnheer Jullien, repliceerde de gemeenteraad, dat mijnheer Jullien belast werd volgens klasse 3, maar dat bijzondere omstandigheden de gemeenteraad daartoe aangezet hadden. Verder vermeldde het verslag van de gemeenteraad:

Inderdaad, de zuiver agrarische uitbating van mijnheer Alexandre Jullien-Van Cutsem situeert zich midden het arme en ongelukkige Aaltershoekskan, dat op een bevolking van 900 tot 1000 inwoners er minstens 500 tot 600 ten laste heeft van ons weldadigheidsbureau. Toch is het algemeen gekend en mijnheer De Bie, hoewel hij het platteland vlucht bij het naderen van het gure seizoen, weet zeer goed dat al die ongelukkigen dagelijks van deze liefdadige familie hulp krijgen onder de vorm van voeding, verwarming, kleding, slaping, enz. en dat ons weldadigheidsbureau daarmee van een aanzienlijke last werd ontslagen (⁴⁸). (Vertaald uit het Frans)

Bij de begrafenis van Alexandre Jullien op 22 december 1885, werd in de toespraak, die de heer Groeven namens de fanfare St.-Cecilia hield, eveneens verwezen naar alles wat hij gedaan had, vooral tijdens de crisisjaren 1845 tot 1848, voor de minst bedeelden van het Aaltershoekskén.

Een andere eigenaar die bijgedragen heeft tot de bouw van de kerk was Joseph De Clercq. Deze was advocaat te Brugge en eigenaar van Schuurlo op het Aaltershoekske. Het buitengoed Schuurlo werd toen bewoond door zijn broer Emile De Clercq, die gehuwd was met Amemaïde Jullien, de dochter van Alexandre Jullien.

Ofschoon onderpastoor Van der Veken over een stuk grond beschikte en verschillende eigenaars geld toegezegd hadden, had hij toch onvoldoende financiële middelen om op het Hoekske een kerk te bouwen. Derhalve richtte hij op 23 november 1844 een verzoekschrift aan de koning om een toelage van de regering te bekomen. De integrale tekst van de brief wordt in bijlage 2 weergegeven ⁽⁴⁹⁾.

Het buitengoed van de Julliens op Blekkervijver zoals het er uitzag in de tweede helft van de 19^e eeuw. Foto: verzameling Jan Camerlinckx

In de brief beschreef hij in eerste instantie *het Aeltershoeksken*. Het gehucht lag op een mijl tot een mijl en driekwart van Aalterdorp. De oppervlakte van het gehucht was 1538 ha, grotendeels bos. Een cijfer dat ruim 40 procent hoger is dan de huidige oppervlakte. Zag onderpastoor Van der Veken de op te richten parochie veel groter dan ze uiteindelijk werd of overdreef hij doelbewust? Er stonden 150 huizen en er waren 1200 inwoners. Ook het aantal inwoners werd waarschijnlijk met opzet gemanipuleerd, want volgens de reeds hoger vermelde 'staat van de bestaande kerken te Aalter' telde het Aaltershoekske slechts 820 inwoners in 1844. Overigens telde het Hoekske volgens het bevolkingsregister van 1846 maar 902 inwoners.

De grote afstand tot Aalterdorp en het ontbreken van scholing waren er oorzaak van dat zeden en gedrag van de werkende klasse er te wensen overliet. Dat argument was beslist een reden om voor de bouw van een kerk en een school te pleiten, maar waren de zeden en het gedrag van de werkmensen op het Hoekske zoveel verschillend van deze in Aalter of in de omliggende dorpen? In alle geval werd dat argument tot in recente tijden, door sommige auteurs ongenueanceerd gebruikt om de mensen van het Aaltershoekske anno 1845 te typeren. Van der Veken stelde voorts dat men al lang overtuigd was van de noodzaak van de bouw van een kerk, maar dat de omstandigheden en het gebrek aan middelen de uitvoering hadden vertraagd. Verder weidde hij uit over de voordelen van een kerk en benadrukte hij dat de bisschop van Gent het initiatief steunde.

Ook de bijzonderste eigenaars stonden achter de zaak en hadden al een grote som geld toegezegd. Er was 30 000 frank nodig voor de bouw van de kerk en ze hadden de helft daarvan al bijeengebracht, maar ze konden niet alle kosten dragen. Daarom rekende hij op een toelage van de regering.

Tenslotte trachtte hij te verantwoorden waarom hij als privaat persoon een toelage vroeg en niet het gemeentebestuur of de kerkfabriek. In feite verklaarde hij niets, maar probeerde hij enkel de lezer te overtuigen van zijn goede bedoelingen en beklemtoonde dat de te bouwen kerk ter beschikking zou staan van de bisschop, die in overleg met de regering verdere maatregelen zou uitwerken.

Voelde de enthousiaste landelijke onderpastoor zich zo geruggesteund door de mensen die hem geld geschonken hadden, dat hij op eigen houtje het initiatief nam om een toelage voor de nieuwe kerk te vragen of wilde het gemeentebestuur van Aalter geen toelage aanvragen en had ze dat al onomwonden aan Van der Veken meegedeeld? We vermoeden dat het laatste het geval was. Bij de behande-

ling van het dossier voor de Provincieraad op 26 augustus 1846 werd bovendien vermeld dat onderpastoor Van der Veken een aanvraag tot subsidie gedaan had omdat de kerkfabriek van Aalter niet bereid was dit te doen.

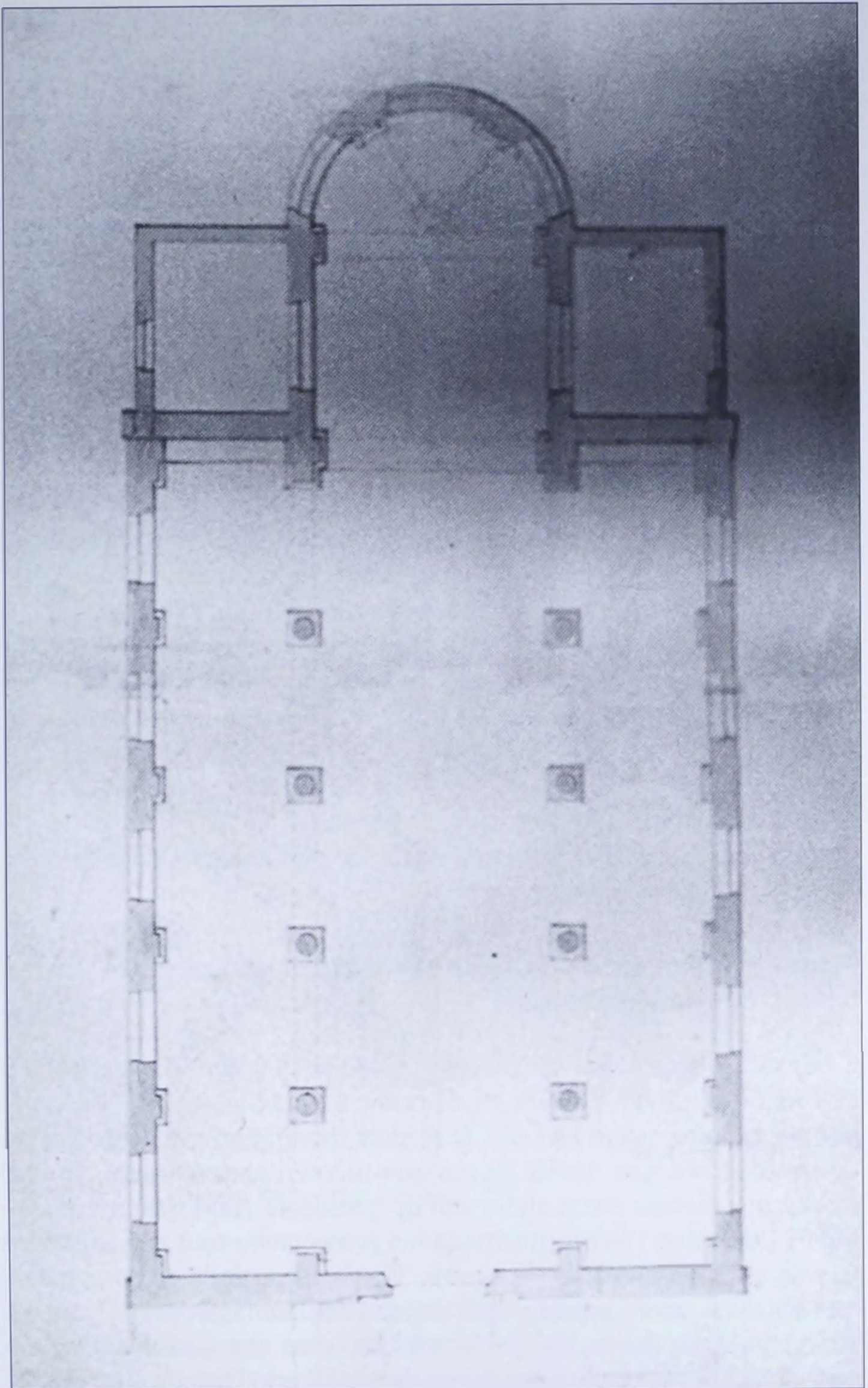
Bij het verzoekschrift waren ook al plannen van de te bouwen kerk gevoegd. In het Rijksarchief te Gent vonden we twee reeksen plannen. De eerste reeks is niet gesigneerd en niet gedateerd. We veronderstellen dat dit het eerste ontwerp was, dat het rekwest van 23 november 1844 begeleidde. Het is mogelijk dat de plannen getekend werden door J.B. Hosten, de man die later het bestek signeerde, maar dat is niet zeker. Te Gent was in die tijd wel een bouwmeester met die naam bekend, maar meer gegevens zijn niet beschikbaar.

Het ontwerp omvat een hallekerk met drie beuken onder een groot zadeldak. Het plan is door zijn concept onder te brengen in de strenge neoclassicistische stijl van de eerste helft van de 19^e eeuw. De rechthoekige plattegrond wordt met een diep uitgebouwd koor verlengd, dat langs weerszijden geflankeerd wordt door twee sacristieën. Het koor niet meegerekend, is het gebouw 20 meter lang en 15 meter breed.

De voorgevel is sober van ontwerp. De deur wordt slechts versierd met een deuromlijsting en een bovenkicht in boogvorm. Daarboven is een nis uitgewerkt met een kolomconstructie en een fronton. Dat motief wordt hernomen in het torentje.

De enige ornamenten op de zijgevels zijn de rondboogvensters, de pilasters die de zijbeukgevels begrenzen en een fries van rechthoekige panelen onder de kroonlijst (⁵⁰).

Via de arrondissementscommissaris kwam het verzoekschrift van onderpastoor Van der Veken op 14 december 1844 te Aalter terecht. De buitengewone zitting van de Kerkfabriek van Aalter besloot op 22 december dat het project nuttig was, maar dat de bouwers van de nieuwe kerk zelf moesten instaan voor alle kosten. Op 30 december 1844 besprak de gemeenteraad van Aalter het verzoekschrift. In principe vond de raad het project interessant voor de inwoners van het Aaltershoekske en meende dat het zou uitgevoerd moeten kunnen worden. Uit een slecht geconstrueerde zin menen we te mogen afleiden dat de raad eerder dacht aan *une annexe ou chapelle de secours*, een bijkerk of een hulpkapel, in plaats van aan een parochiekerk.

Plattegrond van de kerk volgens het eerste ontwerp (⁵¹).

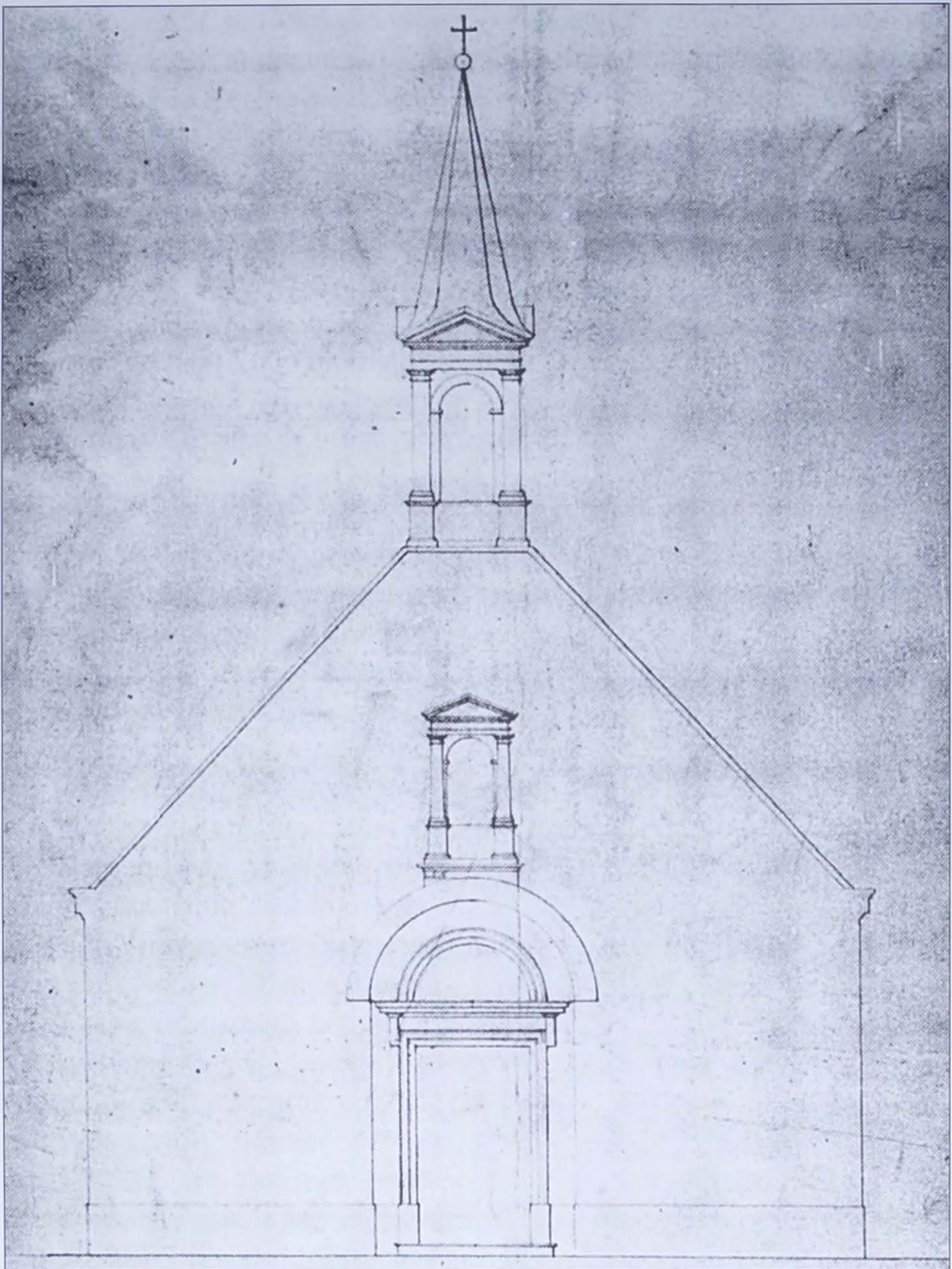
Dan volgden een aantal bezwaren van de raad:

- de inwoners van het Aaltershoekskén wonen toch maar 5700 tot 680 meter van Aalter en 3750 meter van de kerk van St.-Joris-ten-Distel;
- van de 150 huizen zijn er met moeite 50 die belastingen betalen. Bovendien leven 20 van die 50 families aan de rand van de behoefte, zodat de vraag gesteld wordt of de inkomsten van de kerk zullen volstaan voor het onderhoud van de kerk, de kosten van de eredienst en het onderhoud van de pastorie;
- de kerk, die uitsluitend de belangen van de inwoners van dit gehucht dient, kan niet ten laste vallen van de gemeente daar er geen sprake is van algemeen belang;
- de oprichting is schadelijk voor de materiële belangen van de inwoners van het centrum;
- op twee andere plaatsen wonen de inwoners ook ver verwijderd van de parochiale kerk en voor hen is de nieuwe kerk geen oplossing;
- vóór 1828 waren er in Aalter maar twee priesters en vóór 1842 was er in St.-Joris-ten-Distel maar een priester. Nu zijn er twee priesters in St.-Joris en vier in Aalter, zodat de kosten buiten alle proporties gestegen zijn, daarbij rekening houdend met het feit dat de bevolking van Aalter nu 5909 zielen telt tegenover 5213 eind 1828;
- er zijn goede wegen;
- de plannen voor de kerk zijn te groots;
- de voorzienene som van 30 000 frank zal niet volstaan voor de meubilering van de nieuwe kerk.

Tenslotte verklaarde de raad zich akkoord met het toekennen van een toelage op voorwaarde dat:

- de nieuwe parochie zelf voorziet in de kosten voor de bouw en de meubilering van de kerk en de bouw van een pastorie;
- als de inkomsten van die kerk niet toereikend zouden zijn, de moederkerk van Aalter daarin zou moeten tussenkomen, zonder dat men echter enige steun aan de gemeente zou kunnen vragen.

Op 31 december 1844 formuleerde het gemeentebestuur zijn antwoord aan de arrondissementscommissaris. Hierin bevestigde de burgemeester dat het zeer gunstig zou zijn voor de inwoners van het Aaltershoekské om te kunnen beschikken over *une église-annexe ou chapelle de secours* afhankelijk van de hoofdkerk. Daar de eigenaars al een som van 15 000 frank ter beschikking gesteld hadden, zou het wenselijk zijn dat de regering een toelage zou toestaan. Men moest echter

De voorgevel volgens het eerste ontwerp (⁵²).

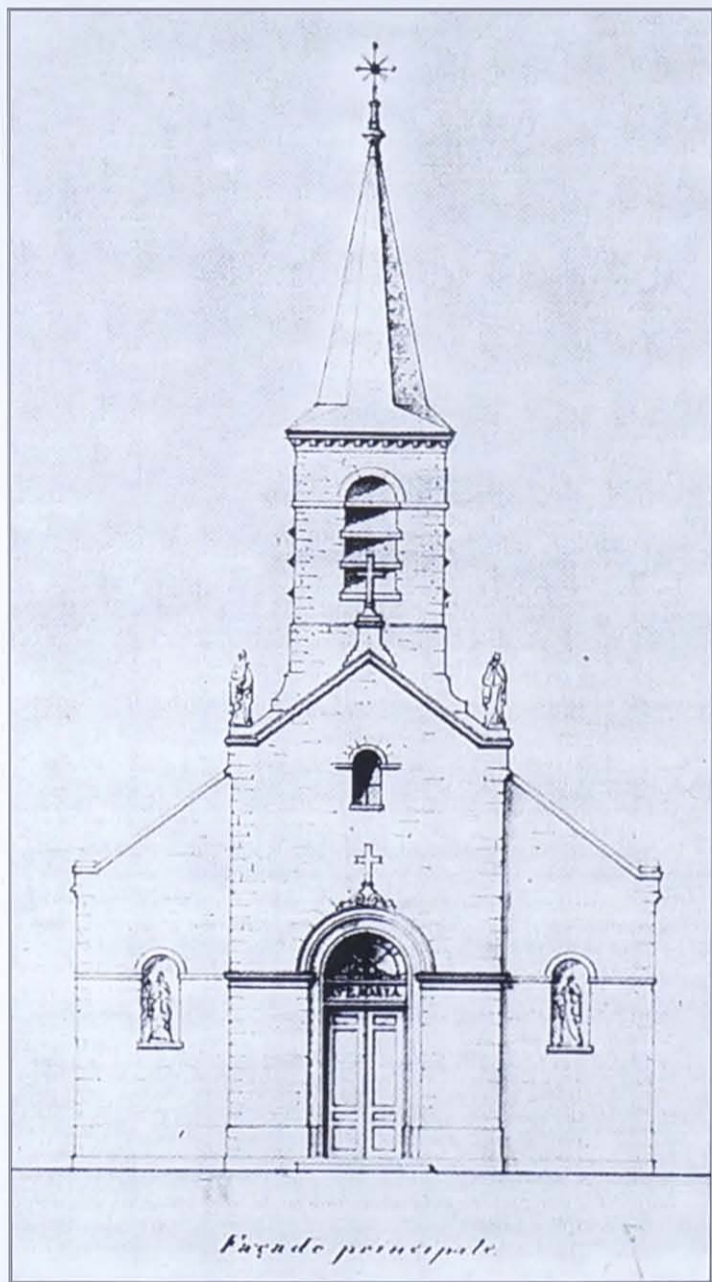
op geen enkele tegemoetkoming van de gemeente rekenen. Bovendien had de bevolking van het Aaltershoekske toch wel overdreven en een veel te grote kerk voorgesteld. Eind 1840 telde Aalter 5952 zielen en de bevolking was sindsdien niet toegenomen. Het Aaltershoekske telde toen 828 inwoners en zelfs rekening houdend met een grotere

oppervlakte zoals voorgesteld door mijnheer Van der Veken, dan nog zouden er maar 1000 inwoners zijn. Nochtans leek de te bouwen kerk voor 3000 inwoners geschikt te zijn. Tenslotte werd gesteld dat 80 procent van de inwoners van het Aaltershoekske behoeftig waren of zover of. Toch zouden alle kosten door de nieuwe parochie gedragen moeten worden. Hoogstens zou voor dringende gevallen beroep gedaan kunnen worden op de hoofdkerk. In geen geval zou de gemeente tussenkomen, want die ging al gebukt onder de lasten.

Samen met het advies van de gemeente werden ook de aanvraag van onderpastoor Van der Veken, de plannen en de verslagen van de gemeenteraad en de kerkfabriek teruggestuurd naar de arrondissementscommissaris (⁵³).

Op 6 januari 1845 bracht de arrondissementscommissaris de gouverneur op de hoogte van het feit dat de gemeente Aalter niet wilde tus-

senkomen in de kosten voor de bouw van een kerk op het Aaltershoekske. In die omstandigheden was het project niet te realiseren. Toch meende hij dat de bouw van een kerk nuttig zou zijn voor de inwoners. Misschien moest men denken aan een minder groots project, zodat de uitgaven de beschikbare middelen niet overtroffen (⁵⁴).

Voorgevel van de te bouwen kerk volgens het ontwerp van Suys.

De bisschop van Gent betuigde op 18 januari nog eens zijn steun aan het project. In zijn brief aan de gouverneur beklemtoonde hij de grote afstand van het Aaltershoekske tot de kerk in Aalter en stelde dat een gebouw van 20 meter bij 15 meter zeker niet te groot was voor een bevolking van 1000 zielen, die in de volgende twintig jaar toch zou verdubbelen. Hij pleitte voor een toelage van minstens 14 000 frank (⁵⁵).

Intussen werd het dossier verder behandeld door de provinciale overheid. De plannen werden aangevuld met een bestek opgemaakt door J.B. Hosten op 20 februari 1845. De totale kostprijs werd geraamd op 32 679,25 frank.

Hoofdingenieur Wolters van het departement van openbare werken, die het dossier in maart ter beoordeling voorgelegd kreeg, vond de plannen goed opgevat, maar had bedenkingen bij de hoge prijzen die in het bestek waren opgegeven. Tenslotte werden de plannen ook nog voorgelegd aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten. De voorzitter van die commissie, Tieleman François Suys, vond het project in zijn geheel weinig bevredigend en voegde bij zijn advies van 2 juli 1845 een eigen ontwerp (⁵⁶). Een schets van het leven en werk van architect Suys is weergegeven in bijlage 3.

Het ontwerp van Suys geleek in grote lijnen op de oorspronkelijke plannen. Meest opvallend waren de wijzigingen aan de voorgevel, waar een portaal met aangrenzende trapkoker aan de ene zijde en bergplaats aan de andere zijde, de basis vormde voor een toren. Een uitgewerkte lijst in steen maakte dat het driehoekig zadeldak over de hele gevelbreedte zichtbaar bleef. De rest van de toren wekte daardoor de indruk van een dakruiter. In zijn geheel was het ontwerp van Suys zeker meer verfijnd dan het oorspronkelijke ontwerp.

Op vraag van de provinciale overheid kwam de gemeenteraad van Aalter op 21 augustus 1845 bijeen om te beraadslagen over het nut van het bouwen van een parochiekerk op het Aaltershoekske. Verwijzend naar de zitting van de gemeenteraad van 30 december 1844 hernam men al eerder geformuleerde bezwaren en besloot:

- dat de bouw van een kerk op het gehucht Aaltershoekske geen noodzaak was, maar dat ze er toch zou mogen komen, voor zover dat geen rechtstreekse of onrechtstreekse lasten zou opleveren voor de gemeente;
- dat een bescheiden kapel, gebouwd en bemeubeld in verhouding tot het belang van het gehucht, te verkiezen was boven een parochiekerk, die niet nuttiger zou zijn, maar wel kostelijker.

In het voorjaar van 1846 probeerde de Bestendige Deputatie nogmaals om het gemeentebestuur en de kerkfabriek te overtuigen om een aanvraag tot subsidie te doen voor een nieuwe kerk op het Aaltershoekske. De gemeenteraad van 9 maart bleef weigeren om bij

te dragen in de kosten of een subsidie aan te vragen. De termen waarin dat gebeurde klonken zondermeer bitsig. De kerkfabriek van haar kant antwoordde op 5 april dat de hoge kosten niet te dragen waren door het kerkbestuur van Aalter en dat er geen subsidie zou aangevraagd worden. Wel schreef de kerkfabriek een tegemoetkoming van 1000 frank in op het budget van 1850...

Op 26 augustus 1846 kwam het dossier voor de bevoegde commissie van de Provincieraad. Deze beschouwde de bouw van een kerk op het Aaltershoekske als uitermate nuttig. Door de moeilijkheden die het lokale bestuur maakte, kon echter geen beslissing genomen worden. De commissie stelde voor om het dossier terug te sturen naar de Bestendige Deputatie om de kwestie van de subsidie te regulariseren of om de zaak te verdagen (⁵⁷).

Op 27 november 1847 overleed onderpastoor Franciscus Van der Veken ten gevolge van tyfus. Zijn taak werd overgenomen door onderpastoor Charles, Louis Vanhaute.

De inwoners en eigenaars op het Aaltershoekske bleven verder ijveren voor een parochiekerk. Waarschijnlijk voelden ze zich geruggesteund door een omzendbrief van 4 januari 1848, waarin de gouverneur meedeelde dat de regering middelen ter beschikking stelde om kapellen en scholen te bouwen daar waar de eigenaars er zouden in toestemmen om hun bossen in akkerland om te zetten en er woningen en landbouwuitbatingen op te richten (⁵⁸).

Al in de eerste helft van 1848 moeten ze, Jean-August Clarysse, priester en bouwkundige te Wingene aangesproken hebben om plannen en een bestek te maken voor de kerk van het Aaltershoekske. In het kerkarchief van St.-Maria-Aalter vonden we een niet gesigneerd, maar wel gedateerd bestek voor de bouw van een kerk, een school en een pastorie. Het document is gedateerd te *Wingene 8 oogst 1848* en bijna zeker van de hand van Jean-August Clarysse. In een later lastenkohier, opgemaakt door de eigenaars in 1849, werd immers verwezen naar het *plan en bestek in date van den 8 oogst opgemaakt door den heer Clarysse, geestelijke en bouwkundige te Wynghene*. Het bestek van 8 augustus vermeldde verder een *schouwing ter plaets gedaen den 19 Junis 1848 ten verzoeke der bijzonderste inwoners en eigenaars van het gehucht gezeid het Aaltershoekske*. De kosten voor de bouw van een kerk, een school en een pastorie werden geraamd op 36 400 frank (⁵⁹).

*Deze lastenlijst en bevestigingen behoeven niet voor de Staat te
 vijf en twintig duizend franken, voor het pastoraal huus, het zes duizend franken, en
 voor het schoolgebouwt met wooning voor een onderwijzer het vijf duizend
 vier honderd franken. Samen het Bes en dertig duizend vier honderd
 franken. Opgeveest door den Onderstaenden, volgens de Bourgeoisie
 der plaats gedaan van 24 Junij 1848 ten verzoeken der Burgemeester
 inwoonders in eigenaats van het gebouwt gezied het Aalters hoekske
 Wingene 8 August 1848.*

Handschrift van Jean-August Clarysse (lastenkohier van 8 augustus 1848).

Jean-August Clarysse (°Meulebeke, 02.02.1814; +Roeselare, 03.11.1873) was de zoon van een aannemer in Meulebeke. In 1842 werd hij priester en tevens aangesteld als coadjutor te Watou. Hij vervolmaakte zich in de architectuur en bestudeerde ondermeer de klassieke kunst en de middeleeuwse stijlen. Hij werd onderpastoor te Wingene in 1846 en stichtte er een *academie of teekenschool*, waar werklieden zich konden bekwamen in de bouwkunde. Ten behoeve van het onderwijs schreef hij toen een 'Leergang van praktische Bouwkunde'. De kerk van Sint-Maria-Aalter is waarschijnlijk de eerste die hij ontwierp. Later tekende hij ondermeer de plannen voor de kerken van Poesele (1850-'52), Wingene (1853-'55) en Doomkerke (1864-'67). In totaal zou hij een veertiental bedehuizen ontworpen hebben. Daarnaast was hij ook betrokken bij het ontwerpen van talrijke kloosters, kapellen, schoolgebouwen, congregatiezalen en gestichten. Hij ontwierp ook kunstmeubelen in neoromaanse en neogotische stijl. In 1863 werd hij onderpastoor in Lendeledede en in 1868 proost van de Onze-Lieve-Vrouwparochie te Roeselare. Kort voor zijn overlijden werd hij in 1873 pastoor van deze parochie. Als historicus publiceerde hij een tractaat 'Over het Gothiek' en 'De geschiedenis van Wingene'. Die laatste tekst is nooit gepubliceerd, maar wel te vinden in de verzameling Carton in het Rijksarchief te Kortrijk. Jean-August Clarysse was ook lid van de Société d'Emulation in Brugge ⁽⁶⁰⁾ ⁽⁶¹⁾.

Op 24 juli 1848 en op 29 januari 1849 richtten verschillende eigenaars van het Aaltershoekske verzoekschriften aan de minister van Binnenlandse Zaken teneinde een toelage van de staat te bekommen voor het bouwen van een kerk, een pastorij en een school. We ken-

nen de inhoud van deze brieven niet en we weten ook niet wanneer de plannen en de bestekken overgemaakt werden die Jean-August Clarysse had opgemaakt⁽⁶²⁾.

Alexandre Jullien en zijn echtgenote Camille Van Cutsem lieten op 2 april 1849 aan de oude schenkingsakte een clause toevoegen waarbij ze hun bereidheid bevestigden om de grond voor de kerk te schenken. Het bouwen moest binnen de twee jaar beginnen.

Het dossier van de kerk van het Aaltershoekske kwam op 26 april 1849 andermaal op het Aalterse gemeentehuis terecht. Deze keer moest de gemeenteraad zich niet meer uitspreken over de aanvraag van een subsidie, maar gewoon de eigendom aanvaarden van de kerk, de pastorij en de school die zouden gebouwd worden ⁽⁶³⁾. Blijkbaar op de hoogte van de vraag van de hogere overheid, richtten de *grondeygenaren en inwoonders van het gehucht Aalterhoeksken* op 2 mei 1849 een smeekschrift aan het gemeentebestuur van Aalter om *het besluit derzelfde aanveerding te willen nemen*. Het schrijven, waarvan een kopie in bijlage 4 is weergegeven, was ondertekend door Alexandre Jullien, Joseph De Clercq, Pieter Livinus Claeys en verschillende inwoners van het Hoekske. Sommigen die niet konden schrijven, tekenden met een kruisje. Een zekere P. Laisnez trad voor deze mensen op als getuige ⁽⁶⁴⁾.

Op de zitting van de gemeenteraad van 2 mei bleek ook het aanvaarden van de eigendom van de kerk, de pastorij en de school moeilijk te liggen voor de Aalterse raadsleden.

Intussen was bij Koninklijk Besluit van 30 april 1849 een toelage goedgekeurd van 18 400 frank voor de bouw van een kerk, een pastorij en een school op het Aaltershoekske. Van plan om het dossier zo spoedig mogelijk af te werken, bleef de overheid bij het gemeentebestuur en de kerkfabriek van Aalter aandringen opdat ze de grond en de gebouwen zouden aanvaarden. Op 7 juni verklaarde de kerkfabriek van Aalter zich bereid om de gebouwen van de kerk en de pastorij in eigendom te aanvaarden, maar bleef moeilijk doen over eventuele kosten die ten hare laste zouden vallen. De arrondissementscommissaris deelde op 14 juli aan de pastoor van Aalter mee dat de kerkfabriek zich hoegenaamd geen zorgen hoefde te maken over de kosten. Verder stelde hij dat *le Gouvernement désire que le bureau des marguilliers demande l'autorisation d'accepter purement et simplement le terrain qu'offre un particulier pour servir à*

Provintie Oost-Vlaenderen.

AENBESTEDING VAN WERKEN TE AELTER.

Donderdag 31 January 1850, ten elf ure des voormiddags, zal er, in het Gemeente-Huis van Aalter, met voorbehoud van nadere goedkeuring, worden overgegeven tot de aanbesteding:

1. Der werken van opbouw eener kerk en van een pastoreel huis op het gehuchte Aeltersboeckken.

2. Der werken van opbouw eener schoollokaals op het zelfde gehuchte.

De aanbesteding zal plaats hebben by gesloten biddingsbiljetten op gezogeld papier geschreven en vervolgens by afbod.

Men moet een afzonderlyk biddingsbiljet opmaken voor ieder dier twee ondernemingen.

De Plann, Bestekken-Begrotingen en Kohieren van lasten zullen ter inzage van een ieder berustende zyn ter 1° Afdeling van de Kanttooren des Proviutialen Bestuere te Gent tot den 20 January, en ter Sekretary van de gemeente Aalter, van den 21 der zelfde maand tot den dag der aanbesteding.

Gent, den 2 January 1850.

De Gouverneur van Oost-Vlaenderen.

E. DE JAEGER.

Reck- en Hoendrukkery van Fanderkooghe-Quys, Kattr-Beire

11. Aanplakbiljet voor de aanbesteding op 31 Januari 1850.

(P.A.G., 1851/70, 1745).

Aanplakbiljet voor de aanbesteding van de kerk, de pastorie en de school op 31 januari 1850.

l'emplacement de l'église et du presbytère. De regering wilde dus dat de kerkfabriek zondermeer de toelating zou vragen om het stuk grond te aanvaarden dat door een particulier geschonken werd om er een kerk en een

pastorie op te bouwen. Een gelijkaardig schrijven kreeg ook het gemeentebestuur van Aalter voorgeschoteld (65). Nadat de koning op 21 juli 1849 zijn goedkeuring gaf voor de bouw van de kerk en de pastorie, de kerkfabriek van Aalter toelating gekregen had om grond en gebouwen te aanvaarden en een aantal administratieve problemen een oplossing gekregen hadden, kon eindelijk gedacht worden aan de aanbesteding van de werken. De lastenkohieren voor de kerk en de pastorie werden op 9 december 1849 door de kerkfabriek van Aalter opgemaakt en al op 29 december door de Bestendige Deputatie goedgekeurd. De kerkfabriek van Aalter zou instaan voor de aanbesteding van de kerk en de pastorie. Omdat de gemeente Aalter de school niet wilde aanvaarden, zou een lid van de Bestendige Deputatie instaan voor de aanbesteding van de school. De gemeente zou eerst op 27 maart 1850 een aanvraag doen om de school in eigendom te verwerven.

De gouverneur zorgde voor de nodige aanplakbiljetten en liet aankondigingen plaatsen in de kranten, onder andere in de 'Gazette van Gent' van 6 januari 1850.

Het lastenkohier vermeldde ondermeer:

- dat voor de aankoop van bouwstoffen bij voorkeur handelaars van Aalter zouden aangesproken worden en dat voor de werken zoveel mogelijk beroep zou worden gedaan op werklieden uit Aalter;
- dat de opdrachtgevers voor een som van 1500 tot 2000 frank. konden bijdragen in het werk. Mensen van het Aaltershoekske zouden gratis bepaalde taken op zich nemen, zoals het graven van funderings sleuven en het helpen van de metselaars. Met paard en kar zouden ze instaan voor het vervoer van stenen van de vaart naar de kerk;
- dat in plaats van *kareelsteen* (vierkante gebakken steen, tichelsteen) voor de *grondslagen* (funderingen) *muëllons* (veldstenen) gebruikt mochten worden. Die kon men immers ter plaatse vinden.
- dat de aannemer zou vergoed worden in vier betalingen:
 - 1) als de kerk rondom tot op de hoogte van de vensters en de pastorie tot op een hoogte van 2 m afgewerkt waren;
 - 2) als de kerk en de pastorie gedekt waren;
 - 3) na de pleister- en schrijnwerken;
 - 4) bij de overname;
- dat de werken binnen de tien dagen na de aanbesteding zouden beginnen;
- dat de kerk in *het droge* diende te staan tegen 1 augustus 1850 en helemaal afgewerkt moest zijn tegen 1 mei 1851.
- dat de pastorie zou af zijn tegen 1 augustus 1850 (⁶⁶).

De aanbesteding had plaats in het gemeentehuis op donderdag 31 januari 1850 om elf uur. Waren aanwezig: Jean Baptist Gevaert (pastoor en voorzitter), J.J. Snoeck (burgemeester), Jean Jacques Desmedt-Hyde, Augustin De Reu, Norbert Herteleer, Charles Blomme, Pieter De Bruycker, Edouard Hyde, Paul Désiré Vanwaesberghe (leden van de kerkfabriek). Zij stonden in voor de aanbesteding van de kerk en de pastorie. Deze gebouwen waren respectievelijk op 25 172,02 frank en 6099,80 frank begroot.

Er waren *soumissiën* gedaan door:

- Joannes Engelen, aannemer van publieke werken te Ledeberg voor de som van 29 200 frank voor de kerk en de pastorie;

- Francis Guillaume Schepmans-Dutoit, aannemer van publieke werken te Gent voor de som van 23 590 frank voor de kerk en 5709 frank voor de pastorie;
- Guillaume Broekhans uit Gent, 27 500 frank voor de kerk en 6500 frank voor de pastorie;
- Frederic Standaert, aannemer te Beernem en Buse Devos, aannemer te Brugge voor de som van 31 200 frank voor de kerk en de pastorie.

Na afbieden werden de werken toegewezen aan aannemer Schepmans-Dutoit, die de kerk en de pastorie wilde bouwen voor 26 890 frank. Guillaume Broekhans trad op als borg voor zijn collega (67).

Deputatielid Auguste De Cock was door de gouverneur afgevaardigd voor de aanbesteding van de school. Er daagden zes kandidaten op voor het werk dat begroot was op 5395,07 frank. Schepmans-Dutoit bood af tot 4375 frank en slaagde erin om ook de bouw van de school toevertrouwd te krijgen. De toewijzing werd op 13 februari 1850 bekrachtigd door de minister van Binnenlandse Zaken.

Bijna zeven jaar nadat onderpastoor Franciscus Van der Veken begonnen was met het inzamelen van fondsen, kon eindelijk met de bouw van de kerk op het Aaltershoekse begonnen worden.

Nu, honderdvijftig jaar later, kunnen we ons afvragen waarom de kerkfabriek en het gemeentebestuur van Aalter zich zo halsstarrig hebben verzet tegen de stichting van een nieuwe parochie. In zijn niet-gepubliceerde notities over de kerk van Maria-Aalter schreef Arthur Verhoustraete: *en hier tonen zij de ware reden van hun tegenkanting - het bouwen van de nieuwe kerk zou schadelijk zijn voor de materiële belangen van de inwoners van het centrum van de gemeente. De belangen van enkele winkeliers en herbergiers gaven de doorslag* (68). Dat was misschien toch de ware reden niet. Het gemeentebestuur stelde immers bij herhaling dat het geen bezwaar had tegen de oprichting van een hulpkerk of een kapel op het Aaltershoekse. Voor de handelaars en herbergiers van Aalter betekende dat toch ook een verlies aan klanten. Vreesde men in Aalter dat de oprichting van een nieuwe parochie op termijn zou leiden tot het ontstaan van een nieuwe gemeente? Was het pastoor Gevaert die achter de schermen oppositie voerde tegen zijn bisschop? Waren het de tegenstellingen tussen het katholiek gemeentebestuur en de liberaal gezinde Alexandre Jullien? We zullen het waarschijnlijk nooit weten...

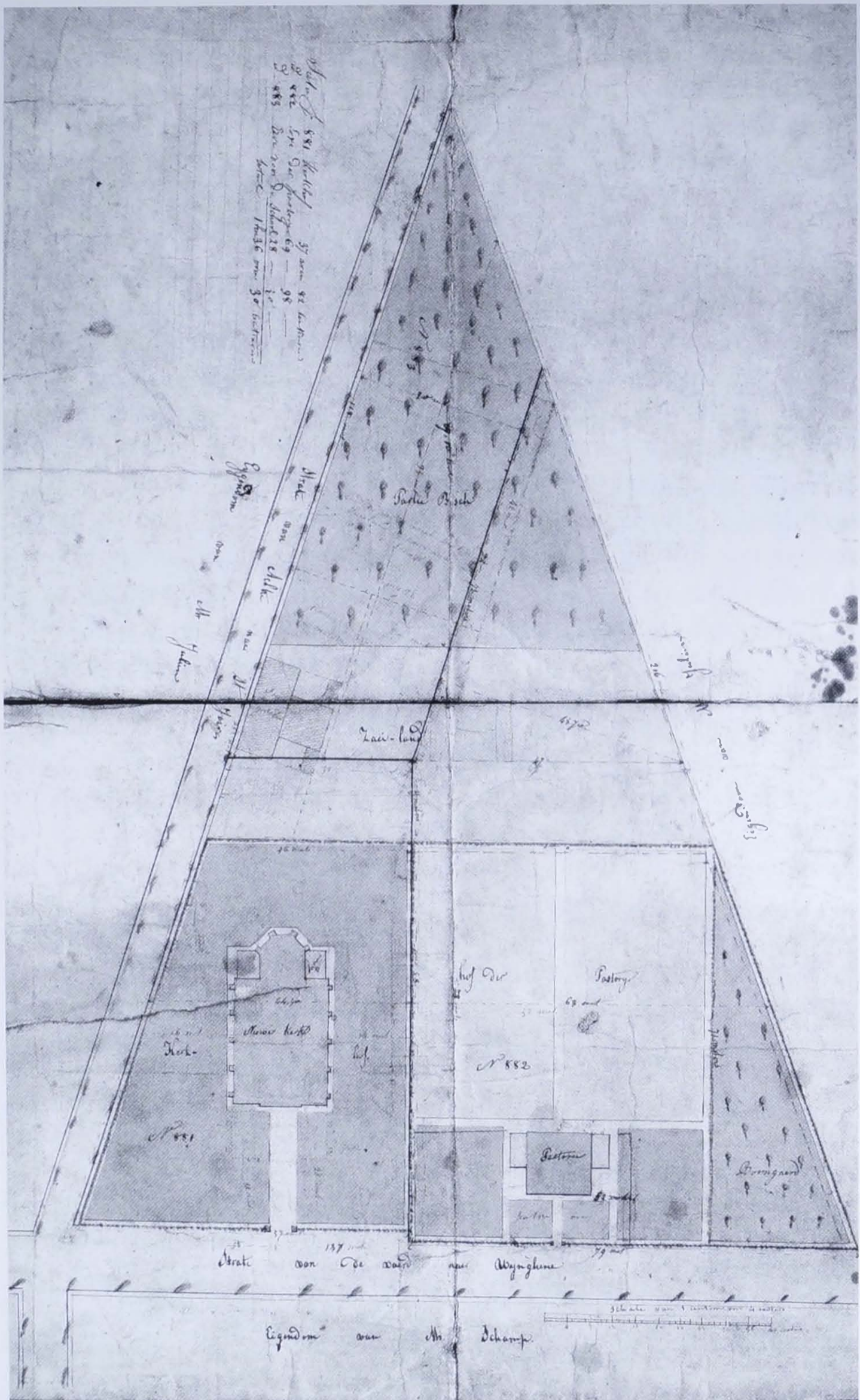
DE BOUW VAN DE KERK

In het voorjaar van 1850 werd met de bouw van de kerk begonnen. Volgens het lastenkohier moesten de werken tien dagen na de aanbesteding aanvangen, in principe dus op 10 februari. Daar het ministerieel besluit voor de definitieve toewijzing van de werken eerst op 13 februari verscheen en de aannemer nog wat tijd nodig had om gereedschap en bouwmaterialen aan te voeren, zijn, zoals De Potter en Broeckaert beweren (69), de werken waarschijnlijk op 19 maart begonnen.

De bisschop van Gent kwam in april naar het Aaltershoekske voor *het leggen van den eersten steen*. Volgens de 'Gazette van Thielt' gebeurde dat op 25 april, maar in het Liber Memorialis schreef pastoor De Ryck dat *den 1sten steen gewijd werd den 23 april 1850*. In de 'Gazette van Thielt' van 9 mei 1850 werd een uitvoerig artikel gewijd aan deze gebeurtenis.

Om tien uur in de voormiddag kwam de bisschop van Gent in de pastorie van Aalter aan. Vandaar ging het stoetsgewijs naar het Aaltershoekske. In de rijtuigen hadden, naast de geestelijke en wereldlijke gezagsdragers van Aalter, een aantal eregasten plaatsgenomen, onder wie arrondissementscommissaris Van Damme en de heren De Cock en De Meester, leden van de Bestendige Deputatie. *Aan het begin van het Aaltershoeksken, alwaar een fraaie arke opgericht was*, werd het gezelschap verwelkomd met *eenige Vlaamsche verzen*, voorgedragen door Frederiek Claeys. Daarna kwam de Aalterse fanfare aan de beurt met *eenige arias* en weerklonken kanonschoten. *Voorgegaan door eene schoone eerewacht te peerd* ging het verder naar de plaats van de plechtigheid. Deze was beplant met boompjes en *wel versierd met katoen*. De genodigden werden ontvangen in een tent. Over de plechtigheid zelf werd niets vermeld. Na de ceremonie bracht de bisschop nog een bezoek aan de hervormingsschool te Ruiselede en om twee uur in de namiddag was het gezelschap te gast ten huize van Alexandre Jullien voor *eene schoone gulhartige maaltijd*. De verslaggever vervolgde zijn verhaal met te wijzen op de noodzaak van een kerk gezien de verre afstand tot het dorp van Aalter. Hij eindigde met de financiële aspecten die de bouw van een kerk, een pastorie en een school met zich meebrachten.

In juli vorderde de aannemer de betaling van het eerste deel van het verschuldigde bedrag. Volgens het lastenkohier was dat op het ogenblik dat de kerk rondom tot op de aanzet van de vensters en de pastorie tot op een hoogte van twee meter boven het vloerniveau afgewerkt waren.

Inplanting van de kerk, de pastorij en de school (71).

Volgens het lastenkohier moesten de pastorie en de school tegen 1 augustus afgewerkt zijn, maar volgens het verslag van conducteur De Rudder op 5 augustus, reikten de muren tot op de hoogte van het verdiep en waren klaar om roostering en dak te krijgen. De kerk was op dat ogenblik langs twee kanten tot 7,80 m en langs de twee andere kanten tot 5,50 m opgetrokken. Eigenlijk moest de kerk toen al onder dak gestaan hebben. Dat was echter eerst half november het geval. Het pleisterwerk was toen al een heel stuk gevorderd. De eerste twee schijven van de staatssubsidie werden op 3 oktober en 7 november 1850 aan de kerkfabriek van Aalter uitbetaald ⁽⁷⁰⁾.

Waarschijnlijk kwam de kerk niet klaar tegen de vastgestelde datum van 1 mei 1851. De uitbetaling rond die tijd van het derde deel van de subsidie laat vermoeden dat toen pas de bepleistering en het schrijnwerk afgewerkt waren. Op 17 juli meldde de gouverneur aan de minister van Binnenlandse Zaken dat men voor de uitkering van de laatste schijf van de subsidie wachtte op de voltooiing van de werken. Op 15 september 1851 moet de kerk al voldoende afgewerkt geweest zijn, zodat ze kon ingewijd worden.

In januari 1852 ging conducteur Gevaert ter plaatse voor de aanvaarding van de gebouwen. Afgezien van een nog uit te voeren herstelling aan het loodwerk, gaf hij een gunstig advies voor de voorlopige aanvaarding van het schoolgebouw. Verder noteerde hij dat de pastorie al bewoond was. Alleen de plankenvloeren, zoals trouwens ook deze van de school, dienden na de winter nog vastgelegd. De kerk bleek degelijk afgewerkt. Wel moest het leidendak al hersteld worden omdat er insijpeling was van vocht. De drie gebouwen moesten wel nog geschilderd worden. Aansluitend bij de aanvaarding van de gebouwen werd op 16 januari 1852 de laatste schijf van de subsidie uitbetaald.

Het laag bod van aannemer Schepmans-Dutoit heeft hem allicht niet veel winst opgeleverd, want bij de eindafrekening dienden verschillende leveranciers gerechtelijke stappen te ondernemen om hun geld te recupereren. Charles, François Compernelle, steenbakker te Aalter, eiste op 24 januari 1852 een bedrag van 4929,17 frank voor de levering van 492 917 bakstenen. Jean, François Vuylsteke, timmerman te Aalter vorderde 270,10 frank voor het werk en de levering van hout ⁽⁷²⁾.

DE INWIJDING OP 15 SEPTEMBER 1851

Tegen het einde van de zomer van 1851 was de bouw van de kerk zogoed als voltooid. Op 15 september werd de kerk ingewijd door de

bisschop van Gent. Een *proces-verbael* van de inwijding berust in het kerkarchief.

Heden den 15 der maend september 1800 eenenvijftig, ten acht uren voormiddag, door zijne Hoogweerdigheid Ludovicus Josephus Delebecque, Bisschop van Gent en in de tegenwoordigheid van den zeer Eerweerden Heer Desiderius Emmanuel Annocqué, Pastor-Deken van het district Nevele, den zeer Eerweerden Heer Franciscus Saudan, Kanonik secretaris van zijne Hoogweerdigheid den Bisschop van Gent, voormeld; den Eerw. Heer Joannes Baptista Gevaert, Pastor, D'heer Josephus Joannes Snoeck, Burgmeester, D'heer Jacobus Franciscus De Smedt-Heyde, voorzitter, Robert Herteleer, tresorier, Paul Désiré Van Waesberghe, secretaris, allen leden van den Kerkfabriekraed van Aeltre; D'heer Constant Bruneel, Joseph Charles Soudan, Petrus Livinus Claeys, leden van den gemeenteraad van Aeltre, Jean Auguste Clarysse, bouwmeester, Charles Louis Van Haute, Isidoor Francies Van Acker, Joannes Ghislenne Van Achter, onderpastoors, Alexandre Jullien-Van Cutsem, Joseph De Clercq als bijzonderste weldoeners, enz. is er overgegaan tot de plegtigheid der inwijding van de nieuw gebouwde kerk op het gehucht Aeltershoekskan en van den Autaer, waarin gelegd zijn de reliquiën der heyligen Clemens en Celestinus, Bisschoppen-Martelaers en der heylige Innocentia, Maegd en Martelaresse. De Kerk is aen God toegewijd onder de aenroeping der heylige Maegd Maria, ten tittel van Bijstand der Christenen (auxilium christianorum) als eerste Patronnesse en den heyligen Antonius van Padua als tweeden Patroon. Waarvan wij getuygen hebben opgesteld het tegenwoordig proces-verbael en door ons na de plechtigheid getekend.

+ L.J. Bisschop van Gent handteken

D.E. Annocqué pastor-Deken

J.B. Gevaert pastor te Aeltre

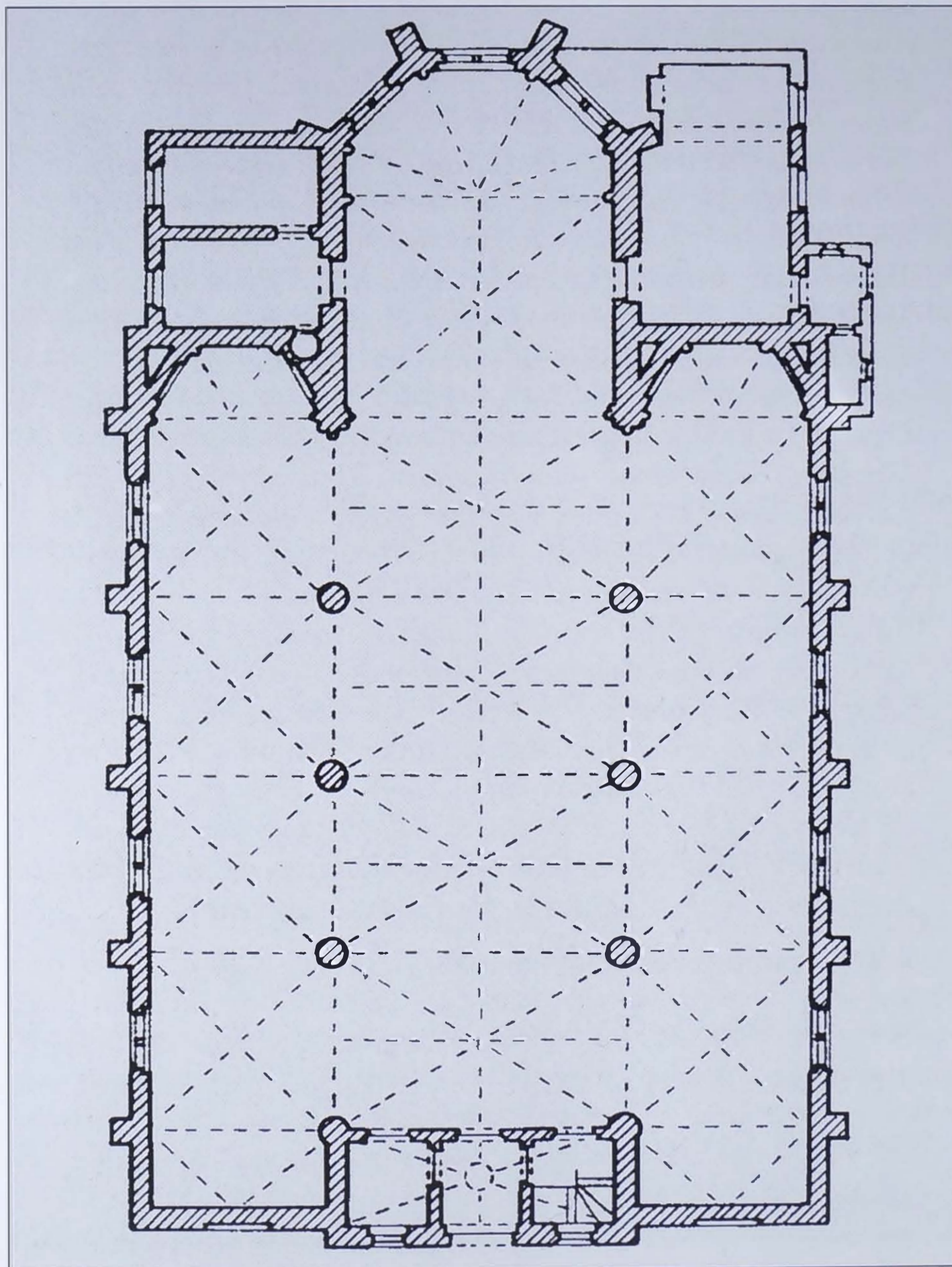
handteken J. Snoeck Burgemeester

handteken F. Saudan

Behalve het hiervoor weergegeven document, vonden we geen verdere aanwijzingen voor het verloop van de inwijdingsplechtigheid. Het

lijkt erop dat de inwijding niet zo feestelijk werd gevierd als de eerste steenlegging, doch dat is slechts een vermoeden gebaseerd op het ontbreken van concrete gegevens terzake.

BESCHRIJVING VAN DE KERK

*Grondplan van de huidige kerk.
Tekening: Jean Van Cleven (7^a)*

Het grondplan van de huidige kerk toont een driebeukig transeptloos gebouw met een aan de oostkant uitspringend koor. Het koor wordt geflankeerd door een bergplaats en de sacristie. Het middenschip van de kerk eindigt aan de westzijde op een halve travee, waarin langs beide zijden van het portaal twee kleine ruimten als vontkapel en trapruimte voor het oksaal voorzien zijn. De lengte van het vierkant vat van de kerk bedraagt drieëntwintig meter. De breedte is zeventien meter. Pastoor De Rijck schrijft daarover: *zij is te breed voor hare lengte; maar zij is zoo gemaakt om te kunnen verlengd worden. Om dezelfde reden heeft men er maar een klein torentje in hout op geplaatst* (73).

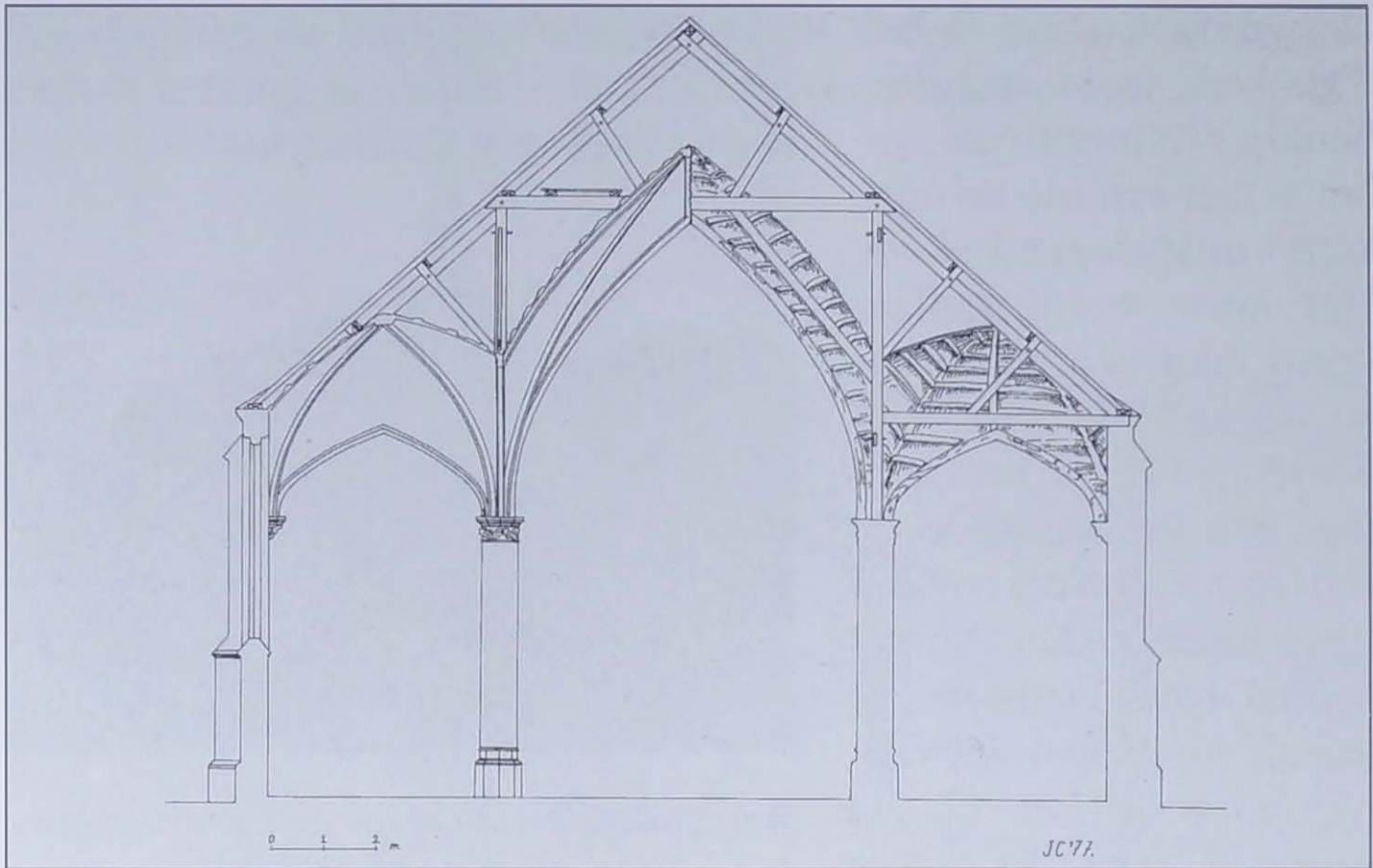

*Het huidige kerkgebouw aan de voorzijde.
Foto: Jan Camerlinckx*

Bijna het hele kerkgebouw gaat schuil onder het grote, met leien gedekt dak. De muren zijn gemetseld met bruinrode bakstenen; gele stenen op de hoeken en rond de ramen moeten het gebruik van natuursteen nabootsen. De voorgevel bestaat uit een vooruit-springend middendeel met het portaal, geflankeerd door twee vensters, en daarboven een spitsboogvenster. Langs weerszijden zijn de twee smallere vlakken elk versierd met een blind spitsboogvenster. Bovenop het dak verrijst het achzijdige houten torentje met spits en kruis.

*De kerk met kalvarieberg aan de koorzijde.
Foto: Jan Camerlinckx*

Een dwarsdoorsnede van het schip van de kerk geeft een idee van de bekapping van het gebouw.

Tekening: Jean Van Cleven (75).

In de zijgevel zitten de spitsboogvensters geprangd tussen steunberen die ter hoogte van de cordonlijst zijn afgeschuind en bovenaan zijn afgedekt met een afzaat.

In het verlengde van het schip van de kerk ligt het driezijdig koor. Links en rechts, boven de sacristie en de bergplaats, twee onversierde muurvlakken. Latere verbouwingen aan de zuidkant, verstoren de symmetrie van de oorspronkelijke bouwplannen.

*Vroegere decoraties in het koor van de kerk.
Foto: broeder Mark*

De kerk is van het halle-type. Met sobere middelen is architect Clarysse erin geslaagd om het interieur tot een fraai ogend geheel te maken. Veelkleurige beschilderingen, zoals in de neogotiek gebruikelijk was, ontbreken echter. Oude foto's van voor de veranderingen in 1957 tonen wel ornamentele

decoraties in het koor, met name op de muren, de zoldering en de zuilen. Deze versieringen werden bij recente schilderwerken blootgelegd, maar spijtig genoeg, bij gebrek aan middelen niet gerestaureerd.

Kleurrijke brandglasramen naar neogotisch concept zijn er nooit geweest. Wel waren er vroeger overal tussen de brugijzers van de ramen vierkante en zeszijdige ruitjes in helder en gekleurd glas, geschikt volgens een regelmatig patroon. Bij recente verbouwingen werden overal glas-in-loodramen ingezet. In de koorvensters werden schildjes aangebracht die de verschillende beroepen voorstellen en daarmee volgens pastoor Heinkens verwijzen naar de arbeidersbevolking van Maria-Aalter. Van links naar rechts zijn afgebeeld: *timmerman, smid, schoenmaker, kleermaker, wever, koorndrager, landbouwer, bakker, metselaar, steenkapper en travauxarbeider.*

De vloeren bestaan uit donkere kalksteentegels. Enkel in het koor zijn ze gecombineerd met witte tegels.

STOFFERING VAN DE KERK

Zorgde de bouw van de kerk al voor financiële problemen, de aankoop van kerkmeubilair vroeg nog grotere inspanningen en was

Het hoofdaltaar zoals het er uit zag tot in 1957. Bemerkt ook de versieringen op de muren en de zuilen. Foto: Marleen Schepers

*Detail van het reliëf aan de voorzijde van het altaar.
Foto: Jan Camerlinckx*

De eerste biechtstoel die in de kerk geplaatst werd. Foto: Kerkarchief Maria-Aalter

een tabernakel. In de kerkrekeningen werd van 1854 tot 1862 jaarlijks een bedrag ingeschreven voor een tabernakel. Het ging om een totaal bedrag van 1078 frank. Wanneer het tabernakel geplaatst werd, staat nergens vermeld. In 1878 schrijft pastoor De Ryck dat het tabernakel door de bisschop gewijd was maar *nog niet voltrokken, noch geschilderd*. De inventaris van 17 januari 1884 vermeldde dat het altaar in baksteen gebouwd was, bekleed met zwart en bruin marmer. Het altaarblok was afgedekt met een zwarte marmeren plaat. Aan de voorkant waren er *drie nissen* met religieuze afbeeldingen. De middenste was een wit geschilderd reliëf dat het dode lichaam van Christus rustend in de schoot van Maria, voorstelt. Maria Magdalena in het midden en twee engelen aan de voeten vervolledigen het tafereel. De twee nissen links en rechts bevatten apostelbeelden. Het bovendeel van het altaar met het tabernakel droeg vier hoektorens en bovenop het piramidaal dak prijkte een houten kruis. Het geheel was geflankeerd door twee biddende figuren in hout. Alles was geschilderd in het wit, maar nog niet helemaal afgewerkt.

hoofdzakelijk aange-
wezen op de welwil-
lendheid van schen-
kers.

We mogen veronder-
stellen dat het altaar,
althans de onderbouw,
al bij de wijding van de
kerk aanwezig was.
Het werd immers ver-
meld in het proces-ver-
baal van de inwijding.
Bovendien is de aan-
wezigheid van een
altaar de eerste vereis-
te voor de wijding van
een kerk. In hoeverre
het hoofdaltaar toen
afgewerkt was, weten
we niet. In oktober
1853 gingen de kerk-
meesters van Sint-
Maria-Aalter op zoek
naar middelen voor

*Detail van de communiebank.
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

In de rekeningen van 1853 en 1854 werd telkens 150 frank ingeschreven voor de aankoop van een biechtstoel. Volgens het Liber Memorialis is hij gemaakt *te Wynghene onder het toezigt van den eerw. Heer Clarysse bouwmeester der kerk*. Oorspronkelijk stond hij in de linkerbeuk, maar verhuisde naar de rechterbeuk toen er op 23 maart 1905 een nieuwe biechtstoel werd geplaatst.

De koorzittingen kwamen uit de kerk van Hansbeke en waren met een gift van 200 frank betaald. Er was voorlopig een communiebank geplaatst. Dank zij een gift op 15 augustus 1883 van de heer Dillooye, bankier te Brussel, kon een nieuwe communiebank aangekocht worden. Het eiken meubel van 7,45 m lang en 0,75 m hoog werd door een zekere Cesar De Jonghe uit Brugge gemaakt.

De preekstoel werd in 1853 voor 130 frank aangeschaft. Voordien had hij *voorlopiglijk gediend* in de St.-Michielskerk te Gent. Pastoor De Rijck vond hem *voldoende, maar buiten den stijl der kerk*. De inventaris van 1884 heeft het over een preekstoel van drie meter hoog. Een trap van tien treden met leuning leide naar de kuip die op een

kolom rustte. Boven de kuip was een hemel. De kuip zelf was versierd met een houten kruis *gehouden door eenen engel in plaaster*. De preekstoel was *zonder sieraard en voorlopig gebruikt*. Dat 'voorlopig' duurde wel tot 1932.

In 1853 werd beslist een orgel aan te schaffen. Op 12 mei 1854 sloot pastoor Van Haute een overeenkomst met de Gentse orgelbouwer Maximilianus Van Peteghem. Basis voor het orgel werd het oude orgel van de kerk van Beernem. Dat instrument was in 1784 aangekocht en oorspronkelijk afkomstig uit de kapel van de abdij van St.-Trudo in Brugge. Het werd in 1711 gebouwd door de bekende Ieperse orgelbouwer Jacob van den Eynde. Het orgel had toen 250 pond groot gekost. Later werd het onderhouden door Andries Berger (1712-1774) ⁽⁷⁶⁾. Voor de restauratie van het orgel gebruikte Van

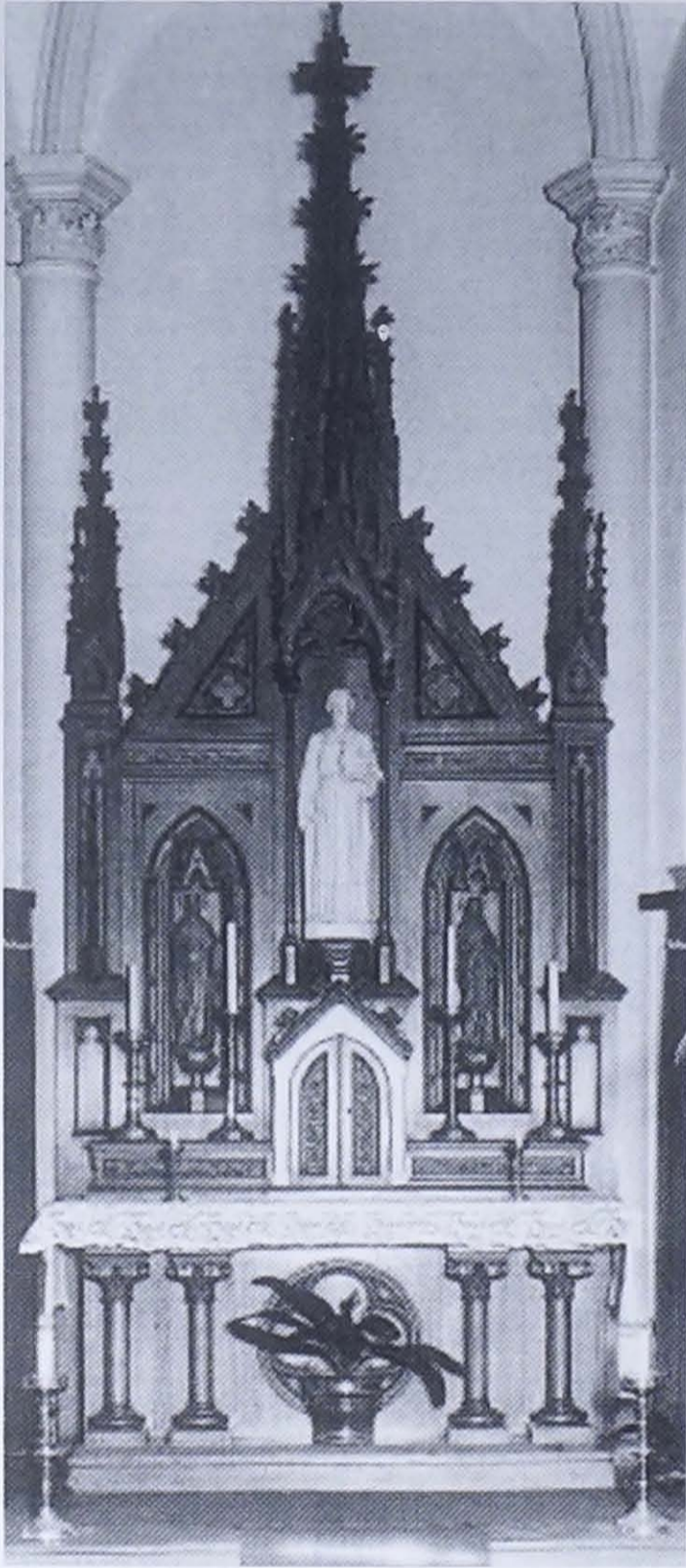
Peteghem stukken (*secret, clavier mecaniken en blaasbalg*) die afkomstig waren van het orgel in het klooster van Melsele bij Antwerpen. Hij zorgde verder voor nieuwe onderdelen, het bijvoegen van enkele spelen en het herstellen van de oude pijpen.

De totale kostprijs bedroeg 875 frank. Daarvan zou 400 frank (of 475 frank indien mogelijk) voldaan worden bij *het voltrekken van het werk*. Een jaar later zou 200 frank betaald worden en de rest het jaar daarop.

Pastoor Van Haute betaalde 475 frank op 26 augustus 1854. Vermoedelijk was het orgel toen al geplaatst. Op 25 september 1855 werd 200 frank

*De doopvont zoals die er momenteel uitziet.
Foto: Jan Camerlinckx*

Oorspronkelijk was het huidige St.-Jozefaltaar het Onze-Lieve-Vrouwaltaar dat in 1875 in de kerk werd geplaatst.

Ze stond toen links achteraan in de kerk. Het koperen deksel dateert van 1925 en werd recent nog gerestaureerd.

Volgens de mededeling van Pastoor De Rijck in het Liber Memorialis werd de kruisweg op 12 december 1852 *kanonicklijk ingericht door den eerw. Pater Alfons Cartuyvels, recelet*. Die kruisweg was een schenking van ridder Camerlinck d'Amougie, burgemeester van Pepingen bij Halle. Deze was eigenaar van de Zouters. In de inventaris wordt de man vermeld als Camberlin, allicht een onterechte ver-

vereffend. Waarschijnlijk waren er financiële problemen, want de rest werd in twee schijven van 100 frank betaald in 1856 en 1857. Op 23 juli 1858 betaalde pastoor Van Haute nog eens 90 frank *buiten het accord*. In de kerkrekeningen worden van 1854 tot 1862 jaarlijks bedragen ingeschreven voor het orgel. Het ging om een totale som van 1020 frank. Die hogere som is allicht te verklaren door het feit dat de kosten aan het oksaal en de orgelkast niet inbegrepen waren in de prijs die met Van Peteghem overeengekomen was.

Het Onze-Lieve-Vrouw-altaar werd geschonken door mevrouw Delefortrie, Louisa Jullien, dochter van Alexandre Jullien. Het werd in 1875 door een zekere Carton uit Roeselare gemaakt voor 1638,50 frank. Het stond aanvankelijk opgesteld in de linker zijbeuk en had een geschilderd Onze-Lieve-Vrouwbeeld in plaaster.

In 1884 bevond zich al een doopvont in de kerk. Ze was vervaardigd in grijs arduin en afgedekt met een houten deksel.

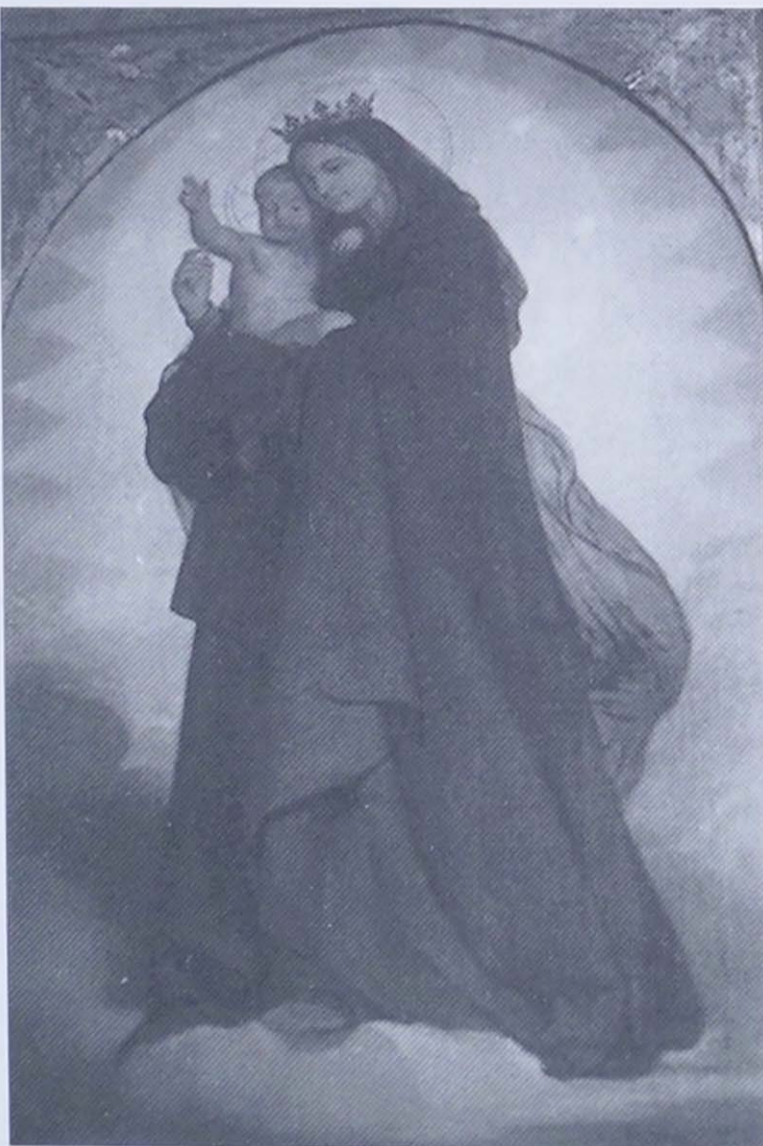

Een van de schilderijen van de 'Zeven werken van Barmhartigheid'.

Foto: kerkarchief Maria-Aalter

taling van Camerlinck. De gift wordt er in 1882 gesitueerd. Wie de kruisweg schilderde, is onbekend.

Het ene dat de O.-L.-Vrouw van Altijddurende Bijstand voorstelt, was een *gifte van het Gouvernement*. Het werd door Jan Swerts in 1853 geschilderd. Jan Swerts werd op 25 december 1820 te Antwerpen geboren en overleed te Marienbad op 11 augustus 1879. Zijn werken zijn in binnen- en buitenland bekend. Het andere schilderij dat eveneens O.-L.-Vrouw afbeeldt, kwam samen met zeven andere schilderijen van het klooster van de Alexianen te Antwerpen. Die zeven schilderijen stelden de 'Zeven werken van Barmhartigheid' voor. Ze waren een gift van Alexandre Jullien en zijn vrouw Camille Van Cutsem. Ze werden in 1648 door Jan van Balen geschilderd. In bijlage 5 is een levensschets van Jan van Balen weergegeven.

Schilderij van Jan Swerts in de kerk van Maria-Aalter.

Foto: Jan Camerlinckx

De schilderijen zijn sterk vervuild ten gevolge van de oude gasverwarming en zijn aan een dringende conserveringsbeurt toe.

Tot het meubilair van de kerk behoorden ook verschillende heiligenbeelden in hout en in plaaster. Die zijn na de grootscheepse veranderingen in 1957 naar de achtergrond verwezen of zelfs helemaal verdwenen. De kerkrekeningen van 1863 tot 1866 vermeldden voor de aankoop van kasten een totaal bedrag van 400 frank. Die kasten stonden opgesteld in de sacristie. Daar hing ook een *horlogie met oude ijzeren gewichten*.

150 JAAR PAROCHIAAL LEVEN

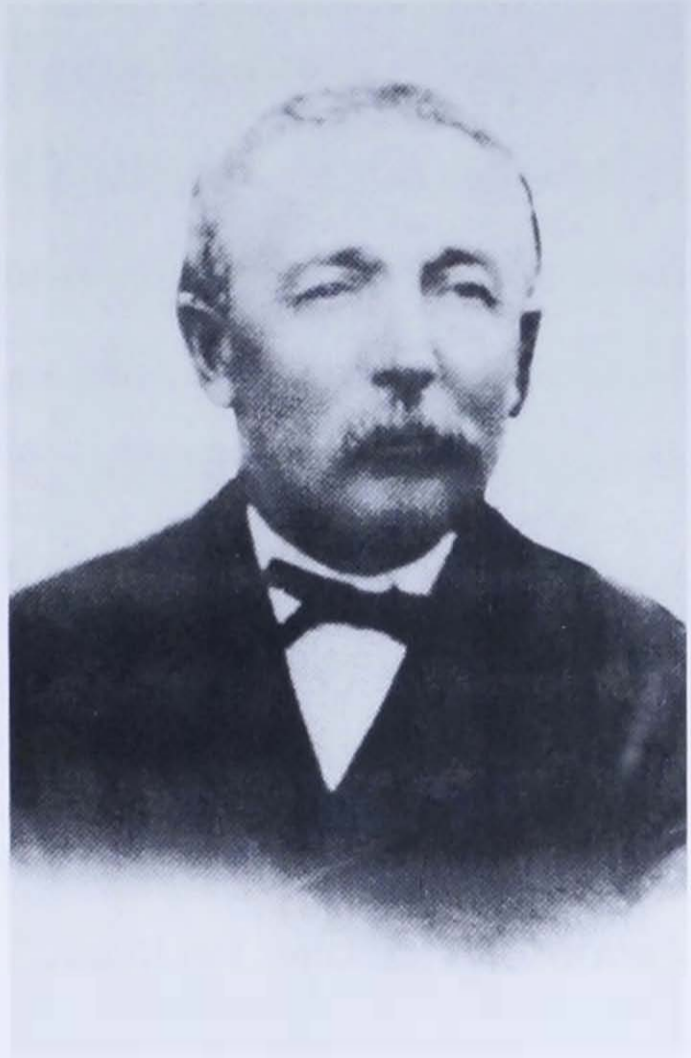
DE EERSTE JAREN

Bij Koninklijk Besluit van 1 oktober 1851 werd het Aaltershoekske een zelfstandige parochie. De wedde voor de nieuwe pastoor werd vastgesteld op 787,50 frank. Er diende een kerkfabriek opgericht te worden.

Op 26 november duidde de gouverneur Pieter, Livinus Claeys en Charles Boone aan als leden van de kerkfabriek van Aalter. Samen met de pastoor, de burgemeester van Aalter en drie door de bisschop aan te duiden leden zouden ze de kerkmeesters van de nieuwe parochie worden. Door de bisschop werden Pierre Van Acker, Pierre De Meester en Karel Vroman aangesteld. Op 7 december kwam de kerkraad voor het eerst bijeen. Pierre De Meester aanvaardde zijn benoeming niet. Pieter, Livinus Claeys werd tot voorzitter gekozen.

Pastoor Van Haute kreeg de taak van secretaris toebedeeld en Charles Boone werd schatbewaarder.

Pieter, Livinus Claeys was in 1807 te Aalter geboren. Hij was gehuwd met Anne-Marie Bauwens en was eigenaar van de hoeve Kliplo waar hij als landbouwer werkte. Het gezin telde 10 kinderen. Al in 1845 vinden we zijn naam tussen de toenmalige gemeenteraadsleden. Onder burgemeester Constant Bruneel werd hij in 1855 een eerste maal schepen. In 1861 werd hij beëdigd voor een tweede ambtsperiode als schepen onder burgemeester Joseph, Jean Snoeck. Toen dokter Snoeck begin 1867 ontslag nam, werd Pieter, Livinus Claeys tot burgemeester van Aalter benoemd. Na een ambtsperiode van zes jaar bleef hij nog gemeenteraadslid tot aan zijn dood op 30 juni 1877.

Pieter, Livinus Claeys eerste voorzitter van de kerkfabriek van Sint-Maria-Aalter.

*Pastoor Charles, Louis Van Haute.
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

We vermoeden dat Pieter, Livinus Claeys als gemeenteraadslid en vertegenwoordiger van de mensen van het Aaltershoekske een invloed heeft gehad op het ontstaan van de parochie Sint-Maria-Aalter en de bouw van de kerk, de pastorij en de school. Maar uit de beschikbare documenten blijkt niet hoe dat is gegaan, noch welk aandeel hij daarbij heeft gehad. Later, als schepen en als burgemeester, heeft hij wel een aantal zaken voor de mensen van Sint-Maria-Aalter kunnen realiseren. Zo zorgde hij in 1870 voor de bestrating van de weg van het station naar het dorp.

Op 16 december 1851 werd Charles, Louis Van Haute, tot dan toe onderpastoor te Aalter, aangesteld als eerste pastoor van de parochie Sint-Maria-Aalter. De aanstelling gebeurde door Emmanuel Annocqué deken van Nevele.

Daags nadien werd de eerste doop in de kerk van Sint-Maria-Aalter geregistreerd. Het ging om Serafien Van Kerrebroeck, zoontje van Jan Baptist Van Kerrebroeck en Theresia De Poortere. Op 22 december werd voor Monica Neyt, die op 20 december overleden was, de eerste begrafenis in de nieuwe kerk gehouden. Het eerste huwelijk werd ingezegend op 13 januari 1852 toen Carolus De Cuyper en Melanie De Wulf elkaar het ja-woord gaven.

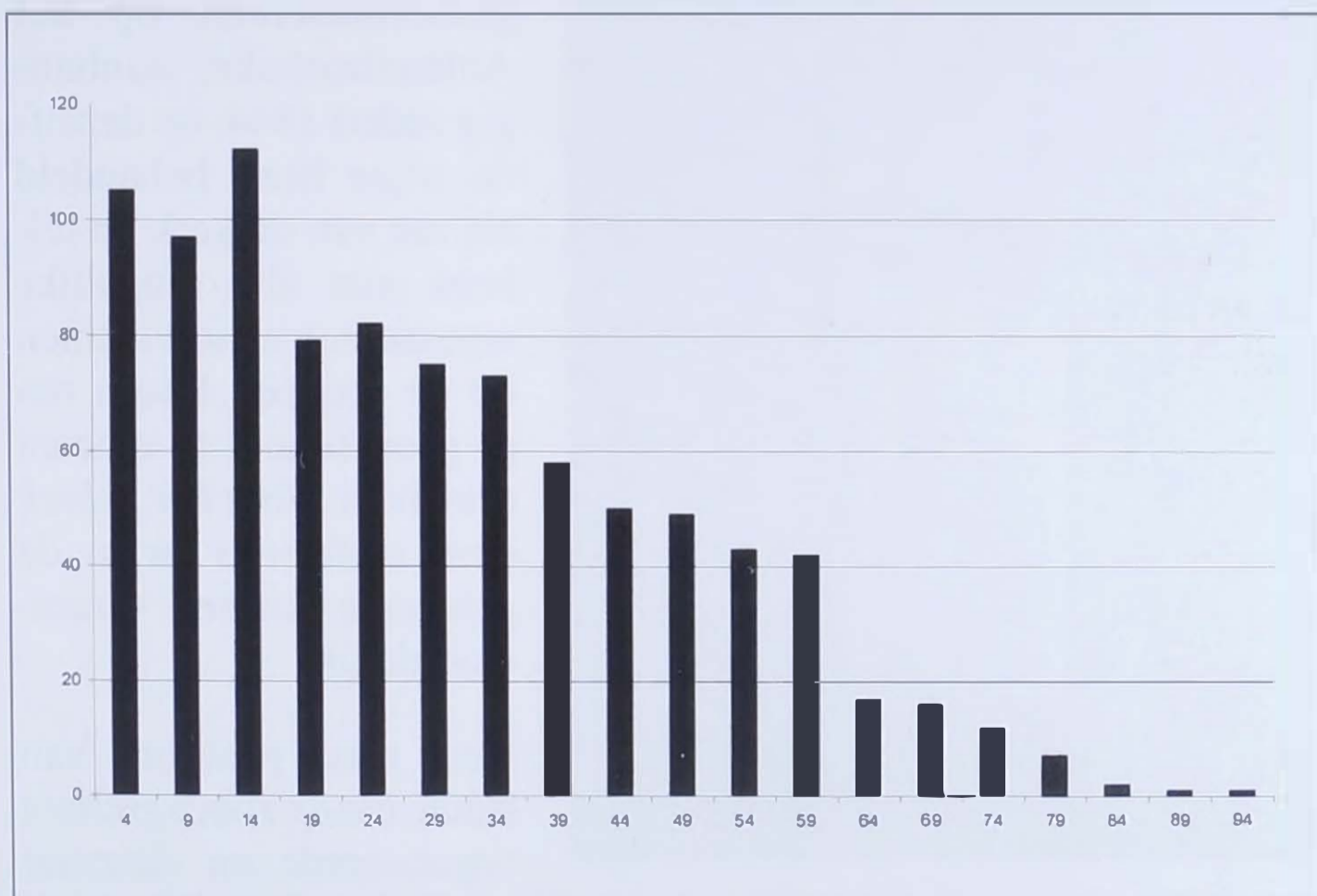
Over het werk van pastoor Van Haute is niet zoveel bekend, omdat het Liber Memorialis pas na zijn dood werd aangelegd door zijn opvolger Dominicus De Rijck. Uit diverse documenten blijkt dat hij met de schaarse middelen die ter beschikking stonden, trachtte om de kerk toch zoveel mogelijk te stofferen. Hij is daar aardig in geslaagd, want bij zijn overlijden in 1877 was al heel wat gedaan. Verder blijkt er tijdens zijn pastoraat ook op andere domeinen heel wat gerealiseerd te zijn.

Al vrij vlug na zijn aanstelling richtte de kerkfabriek een verzoekschrift aan de gemeente Aalter om rond de kerk een kerkhof te

mogen aanleggen. Reeds op 27 januari van het jaar daarop willigde de Aalterse gemeenteraad het verzoek in.

Verder ontstond *het werk der arme kerken*, waarmee de opeenvolgende pastoors van het Aaltershoekse heel wat meubilair, liturgische gewaden en voorwerpen konden aanschaffen. In 1871 werd *eene congregatie der jonge dochters* opgericht en richtte hij ook de broederschappen van het H. Hart en van het H. Sacrament op.

Van zijn hand is ook het register *Inwoners der parochie Maria-Aalter in december 1856*. Daarin zijn alle inwoners van Sint-Maria-Aalter genoteerd met hun naam, voornaam, geboorteplaats en burgerlijke stand. We leren er onder andere uit dat er 922 *zielen* waren, waarvan 449 vrouwen en 473 mannen. Er waren 56 inwonende *dienstboden*. De oudste inwoner, Philippe Mortier, was 91 jaar. Opvallend is ook hoeveel kinderen op hogere leeftijd nog altijd bij hun ouders woonden en hoeveel vrouwen nog op latere leeftijd kinderen kregen. Beide fenomenen hadden te maken met de oudere leeftijd waarop gehuwd werd. We konden uit de cijfers van pastoor Van Haute ook een verdeling van de bevolking naar leeftijdsklasse maken.

*Verdeling van de bevolking van Sint-Maria-Aalter naar leeftijdsklassen (77).
Statistische verwerking: Jan Camerlinckx*

Ruim tien jaar na de bouw van de kerk kreeg het torentje in 1861 eindelijk een klokje. Het was in 1815 gegoten door J. Du Mery, woog 169 kg en had dienst gedaan in de kerk van Beernem.

Ofschoon het schoolgebouw al in de nazomer van 1851 afgewerkt was, duurde het nog tot 27 januari 1852 alvorens het gemeentebestuur van Aalter, Eugène De Vreese als eerste onderwijzer te Maria-Aalter benoemde. Voor het zover kwam, had de provinciale overheid alweer eens het Aalterse gemeentebestuur op de vingers moeten tikken. Het gemeentebestuur schreef eind van dat jaar over de school in Maria-Aalter: *Onze gemeenteschool welke in den wijk Aeltershoeksken door den heer Eugène-Nazaire De Vreese wordt gehouden, beantwoordt tot nu toe nog niet aan de verwachtingen. Het gebrek aan onderwijs welke aldaar altijd heeft bestaan is er de oorzaak van.* In het verslag van 1856 luidde het: *Het onderwijs welke door den gemeenteonderwijzer d'heer Devreese in den wijk Aeltershoeksken gegeven wordt, schijnt door deze onbeschaafde volksklas meer en meer verstaen te zijn en het is met genoegen dat wij bemerkt hebben dat het getal ingeschreven kinderen welke recht hebben om het kosteloos onderwijs te genieten voor het schooljaar 1856-1857 grooter als op andere jaren is.* We moeten hier wel opmerken dat het gemeentebestuur van Aalter

*Gedenkplaat ter herinnering aan pastoor Van Haute aan de achterzijde van de kerk.
Foto: Jan Camerlinckx*

het dossier voor een gemeenteschool op het Aaltershoekske, aanhangig sedert 1844, op dezelfde wijze heeft behandeld als dat van de kerk en telkens met alle mogelijke argumenten en uitvluchten op de proppen kwam om er geen school te moeten oprichten. Voor *het gebrek aan onderwijs* was de gemeente dus zelf verantwoordelijk.

Het was pastoor Van Haute die de zondagschool organiseerde en daarmee een belangrijke stap zette voor de alfabetisering van zijn parochianen.

Op een stuk cijnsgrond dat graaf D'Alcantara ter beschikking gesteld had, liet hij een nieuwe kantschool bouwen. Deze was gelegen aan de huidige Oude-Kantschoolstraat. Later werd het gebouw verkocht aan de graaf, die een pacht van vijfenveertig jaar toestond op voorwaarde dat het gebouw al die tijd tot school zou dienen.

In het Liber Memorialis schrijft zijn opvolger: *de eerw. heer van Haute heeft hier wel en veel gearbeid; hij heeft zijn volk gebracht tot meer beschaafdheid, tot meer godsdienstigheid en tot goede zeden; ook zijne gedachtenis zal hier in zegening blijven.*

Hij overleed op 10 juni 1877 na een kortstondige borstziekte en werd begraven achter het koor tegen de Kalvarieberg. Vrienden en parochianen brachten *eene som van 150 frank* bijeen voor het aankopen eenen zerk die hangt buiten aan den muur van den koor langs het oosten.

PASTOOR DOMINICUS DE RIJCK

Tot opvolger van de eerste pastoor van Sint-Maria-Aalter benoemde de Gentse bisschop, Dominicus De Ryck, onderpastoor te Zomergem. Deze was in 1829 in Aaigem in het Land van Aalst geboren. Hij werd op 10 juli 1877 aangesteld. Hij ving aan met het bijhouden van het Liber Memorialis en schreef daarin over zijn aanstelling: *De inwoners van Maria-Aalter hebben het onmogelijke gedaan om hunnen nieuwen Herder wel te onthalen.* Met de steun van het 'genootschap der arme kerken' konden in november 1877 een aantal nieuwe voorwerpen voor de kerkdiensten aangeschaft worden. Het meest waardevol was *eene schoone en groote zilvere ciborie, welke verkregen is in vervanging van eene veel te klein en die van geen zilver was.* In 1878 werd voor ruim 600 frank kosten gemaakt voor veranderingen aan de pastorie. Een deel van de zolder dat dienst deed als bergplaats werd tot een tweede logeerkamer omgevormd. Beneden werd een kamer omgebouwd tot bergplaats en de stal werd met de helft vergroot. Nog in 1878 werd een H. Missie gepredikt.

*Pastoor Dominicus De Ryck .
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

De schoolstrijd die woedde van 1879 tot 1884 had ook gevolgen te Maria-Aalter. Op een stuk grond, geschonken door Emiel en Jozef De Clercq werd *een Katholiek schoollokaal en huis* gebouwd. De werken die op 20 augustus 1879 hun aanvang namen, waren begin oktober al voltrokken, zodat de nieuwe school op 10 oktober in gebruik werd genomen. August Opstaele werd op 10 november aangesteld als eerste katholieke onderwijzer van de lagere school. Volgens het contract dat toen werd opgesteld, kreeg hij daarvoor jaarlijks een som van 800 frank. Bovendien kreeg hij per maand en per kind nog eens een bedrag 0,20, 0,15 of 0,10 frank, naargelang het ging om kinderen die in de 1^e, 2^e of 3^e klas zaten. Het schoolgeld van de betalende kinderen en de inkomsten uit de verkoop van schoolge-

rief ging naar het *schoolcomiteit*. August Opstaele was tevens koster en organist. De school startte met 90 leerlingen en tijdens de wintermaanden volgden zo'n 120 leerlingen de lessen. Aloïs Alyn, die onderwijzer was in de gemeenteschool, had zijn ontslag gegeven om les te geven in de katholieke school te Aalter. In zijn plaats werd Karel De Walsche tot gemeenteonderwijzer benoemd.

Dominicus De Ryck werd bevorderd tot pastoor van Denderhoutem. Hij overleed er op 5 februari 1886.

Zij worden niet onvoorziens uit het leven gerukt, die altijd het gepeins der dood voor oogen hebben. H. Anselm.

✠

BID VOOR DE ZIEL
van den Eerwaarden Heer
DOMINICUS DE RYCK,
geboren te Aaigem den 5 Juli 1829.
Oud - pastoor van Ste Maria - Aalter,
Pastoor te Denderhautem den 27 December 1882
alwaar hij in den Heer ontslaapt den 5 Febr. 1886.

— — — — —

Weest uwe Oeversten indachtig, die u Gods woord verkondigd hebben; overweegt hoe zij den loop huns levens hebben geëindigd, en volgt hun geloof na. Hebr. XIII, 7.

Hij heeft zorg gedragen voor zijn volk en heeft het van de verderfenis bevrijd. Even als zijn Goddelijke Meester zeide hij: laat de kinderen tot mij komen en verhindert ze niet. Hij leerde hun, van hunne kindsche jaren, God vreezen en zich van alle zonden onthouden.
Ecl. 4, Luc. XVIII, Tob. I.

MARIA, sedert mijne teederste jonkheid, heb ik mij aan U, als aan mijne Koningin, toegewijd; Gij zijt de haven tot dewelke ik mijne toevlucht neem, o Maagd zonder vlek. H. Ephrem.

Zoete Harten van Jesus on Maria,
weest mijne toevlucht. (300 dagen afaat.)

— — — — —

Sneldruk M. De Mol en Ed. Avoux, Ninève.

*Doodprentje Dominicus De Ryck.
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

EEN KORT OPONTHOUD TE MARIA-AALTER

Leo De Tavernier, die tot dan toe onderpastoor geweest was te Stekene, deed op 14 januari 1883 zijn intrede als pastoor te Maria-Aalter. Hij was afkomstig van Segelsem waar hij op 11 september 1834 geboren was. Reeds in de zomer van 1884 vertrok hij naar Liefferinge bij Ninove. Daarna werd hij nog pastoor te Idderghem en overleed te Aalst op 15 oktober 1894. Van zijn hand bleef een uitgebreide inventaris van de inboedel van de kerk bewaard. Deze werd op 17 januari 1884 opgesteld en geeft ons een idee van wat er in de eerste jaren van het bestaan van de parochie werd verworven aan kerkmeubilair, gewaden en voorwerpen voor de eredienst.

*Pastoor Leo De Tavernier.
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

PASTOOR JAN VERROOTEN

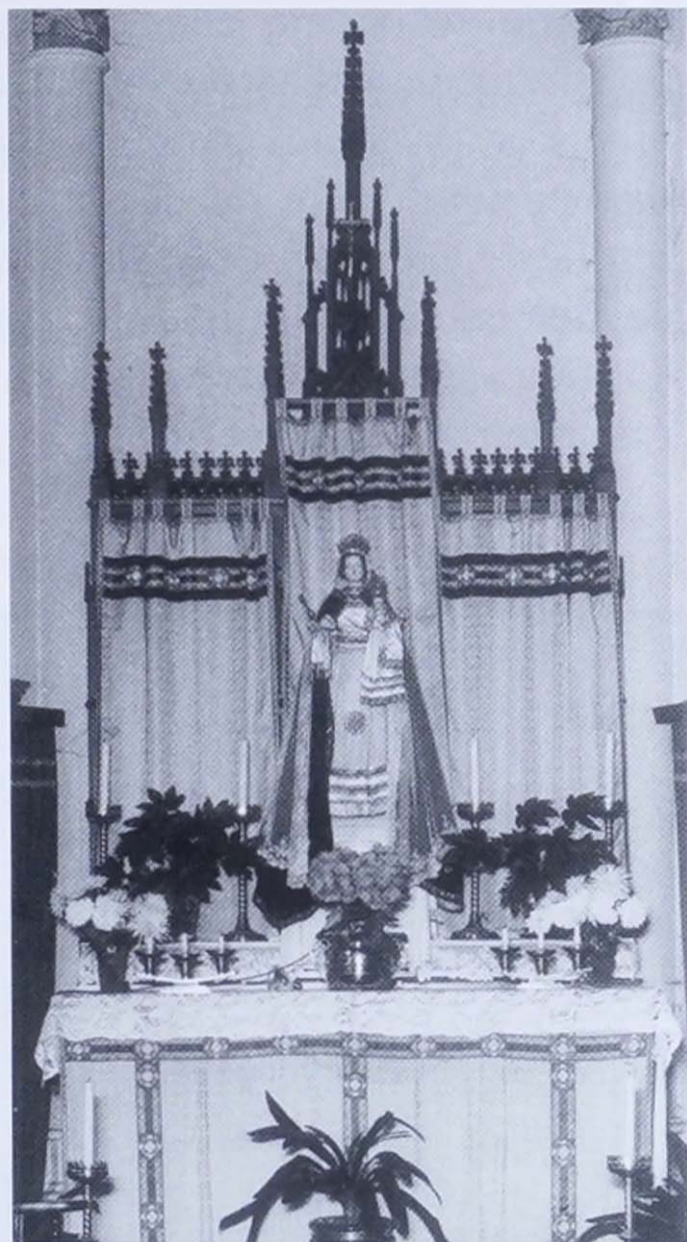
Op 8 augustus 1884 werd Jan Verrooten geïnstalleerd als pastoor van Sint-Maria-Aalter. Hij was geboren te Zele en tot dan toe onderpastoor te Nieuwkerken. Dankzij giften van mevrouw Delefortrie, dochter van Alexandre Jullien, kon hij het hoogaltaar laten polychromeren in 1886 en een nieuw Onze-Lieve-Vrouwaltaar laten plaatsen het jaar daarop. Dat nieuwe altaar was het werk van de Gentse beeldhouwer Matthias Hens. Het oude Onze-Lieve-Vrouwaltaar werd toen verplaatst naar de rechter zijbeuk. Het werd het Sint-Jozefaltaar.

In het najaar van 1884 besloot de gemeenteraad van Aalter om de gemeenteschool van Sint-Maria-Aalter af te schaffen en de vrije school, bestuurd door Modest Van Laere, aan te nemen. De hogere overheid verzette zich daartegen. De gemengde gemeenteschool bleef verder bestaan met Modest Van Laere als hoofdonderwijzer en de vrije school werd gesloten.

Al in 1877 had pastoor De Rijck in het Liber Memorialis geschreven dat: *Eene brug over den vaart op den weg naar Knesselaere en eene statie zouden hier den welstand in bloei brengen.* Het duurde echter tot 1886 voor er te Maria-Aalter een *stilstandplaats* ingericht werd.

*Pastoor Jan Verrooten.
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

*Het Onze-Lieve-Vrouwaltaar.
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

Aanvankelijk stopten er enkele treinen de vrijdag: twee naar Gent in de voormiddag en twee richting Brugge in de namiddag. Vanaf 1887 hielden verschillende treinen er dagelijks een stop.

Tijdens het pastoraat van Jan Verrooten overleden Alexandre Jullien (1885) en zijn echtgenote Camille Van Cutsem (1893). Beiden werden begraven in een grafkelder aan de oostzijde van de kerk.

In 1890 schonken mevrouw Van der Heyden en haar zoon Jules, die sinds de zomer van 1889 op Schuurlo woonden, een nieuwe monstrans. In de daarop volgende jaren kon pastoor Verrooten nog rekenen op diverse giften van de families Delefortrie en Van der Heyden en van het 'genootschap der arme kerken'.

Na tien jaar pastoorschap te Sint-Maria-Aalter vertrok pastoor Verrooten in 1894 naar Bellem.

Camille Van Cutsem.

Foto: verzameling Jan Camerlinckx

Grafkelder van de familie Jullien-Van Cutsem.

Foto: Jan Camerlinckx

PETRUS PEYNE, EEN ACTIEF PASTOOR

Pastoor Payne werd op 1 september 1847 te Kieldrecht geboren. Voor hij in Sint-Maria-Aalter tot pastoor benoemd werd, was hij onderpastoor in Heusden. Hij werd op 9 juli 1894 ingehuldigd. Een stoet van 27 ruiters was hem gaan ophalen in Aalter. Aan de gemeenteschool kwamen de inwoners hem verwelkomen. In een mooi versierde en bevlagde kerk droeg hij de mis op.

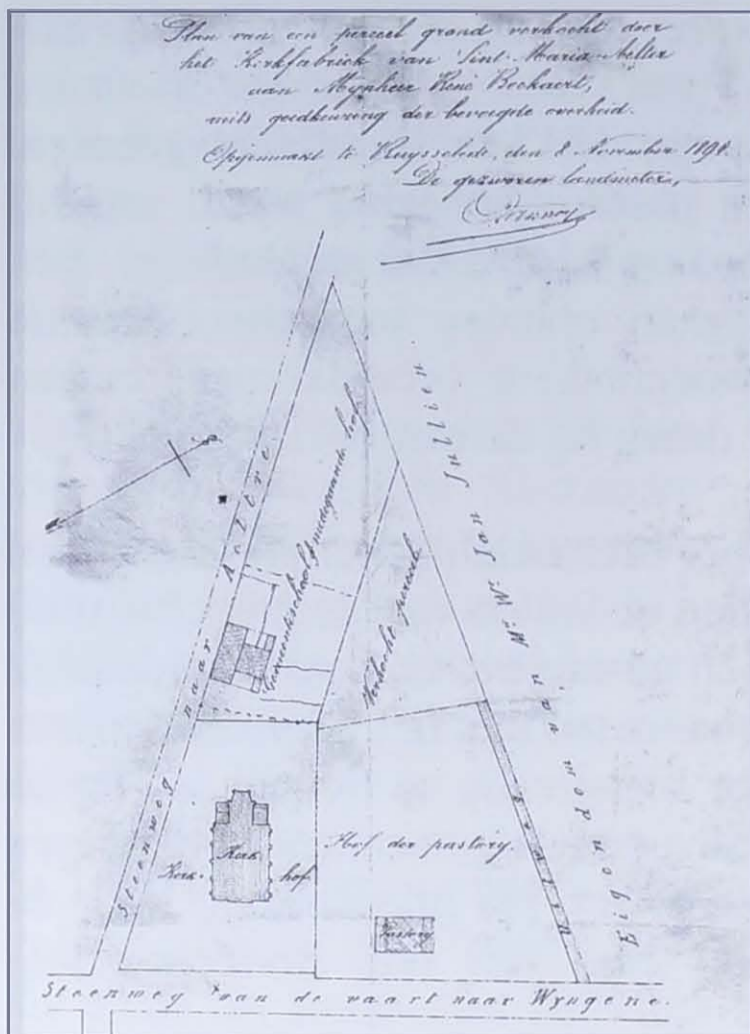
Petrus Payne heeft ons in het Liber Memorialis ettelijke bladzijden informatie nagelaten over het reilen en zeilen van de parochie rond 1900. Hij blijkt een heel actief man geweest te zijn. Al onmiddellijk na zijn aanstelling ging hij onderhandelen met het gemeentebestuur om een aangenomen school voor meisjes op te richten te Maria-Aalter. Daarvoor zou men de lokalen van de gemeenteschool mogen gebruiken. Zusters zouden er les geven. Na goedkeuring door de gemeenteraad werd het voorstel eind juli ook door bisschop Stillemans goedgekeurd (⁷⁸).

In augustus liet hij herstellingswerken aan de pastorie uitvoeren: *pannen vernieuwen en strijken, de regenput dicht maken, steenen deksels op regen- en beirput. Nieuwe pompen, in 't achterhuis voor de helft nieuwe vloer, steenpad langs keuken en achterhuis vernieuwd, piscijn, nieuw kiekenhok en standplaats voor de bieën* (⁷⁹).

Op 2 september 1894 stichtte hij de congregatie van de H. Agnes voor de jonge meisjes. In feite was het een uitbreiding van de door pastoor Van Haute opgerichte congregatie voor jonge dochters.

Met het oog op het openen van een meisjesschool werd in oktober bij de Bestendige Deputatie een aanvraag gedaan om een stuk tuin van de pastorie te verkopen. Op dat stuk grond, 1814 m² groot en met een uitweg van 87 m lang en 3 m breed, zou een woonhuis voor de zusters komen.

Al rekening houdend met de verkoop werd de tuin van de pastorie grondig herschikt. De groententuin werd aangelegd met een *kruiswegel* en werd aan beide zijden met perelaars beplant. Aan de straatzijde werd een haag aangeplant en langs de uitweg werden 112 thuja's geplant. De grachten langs het kerkhof en de pastorie werden gedolven. In de tuin werd een *zomerhuisje* gebouwd en op het dak van de stalling werd een lattenwerk aangebracht om de druivelaars te leiden. Er werd een bed *aspergiën gelegd*. De aankoop van plan-

Situering van het stuk grond dat zou dienen voor de bouw van een woning voor de zusters (80).

ten en de werken in de tuin kostten 420 frank.

Op 19 november bracht pastoor Peyne *de franschmans* bijeen. Voor de mannen, die in Frankrijk op grote boerderijen gingen werken en regelmatig weken van huis waren, wilde hij een *ziekebeurs* stichten. Zijn voorstel kende echter weinig bijval. In het voorjaar van 1895 poogde hij om een

twintigtal kleine boeren van Sint-Maria-Aalter te bewegen om aandeelhouder te worden van de nieuwe melkerij te Beernem, maar schreef hij: *allen zijn verkleefd aan den ouden denken en wantrouwig*. Ook zijn pogingen om *samen eene melkhar te doen inrichten, die dagelijks de melk 't huis afhale en ze ontroemd terugbrengt*, mislukten. Veelzeggend voor deze mislukkingen is allicht de aantekening van pastoor Peyne: *Men zegt, dat de winkeliers van Aalterdorp over die gedane pogingen, tegen den pastoor van Maria-Aalter verbitterd waren*.

In januari en februari 1895 was het bitter koud. Op 18 februari was het de vierentwintigste dag dat het zonder ophouden vroom. De *conferentie van den H. Vincentius à Paulo*, die kort daarvoor was opgericht om de armen te kunnen bijstaan, kon al meteen haar nut bewijzen. Er kon 500 frank aan de armen uitgedeeld worden.

Het stuk grond, waarop het woonhuis voor de zusters gebouwd zou worden, werd op 27 februari 1895 voor 660 frank verkocht aan René Bockaert. Deze had te Gent scheikunde en handel gestudeerd en was op dat ogenblik werkzaam in de zaak van zijn vader, Charles Bockaert. De inkomsten van de verkoop zouden door de kerkfabriek *besteed worden tot het verrichten van eenige herstellingen aan kerk en pastorie*. Op 1 april 1895 werd begonnen met het bouwen van het

Voorgevel van het woonhuis van de zusters volgens plan van pastoor Van Loo (81).

woonhuis van de zusters, het huis der H. Familie, zoals men het verder zou noemen. Het plan voor het huis werd getekend door Petrus Van Loo (°Gent, 11.10.1847; +Maldegem, 20.04.1926), op dat ogenblik pastoor te Knesselare.

Na onderhandelingen met verschillende kloosterorden, had de pastoor van Maria-Aalter op 16 juni een overeenkomst bereikt met de overste van het klooster H. Vincentius à Paulo te St.-Denijs-Westrem. Ze zou vier zusters sturen voor de meisjesschool te Maria-Aalter en de pastoor zou instaan voor een woonhuis en hof en 400 frank voor meubels. De gemeente Aalter zou 1600 frank betalen voor *loon, onderhoud der afgestane lokalen, schoolgerief en verwarmgeld*. Dat de keuze op het klooster van de H. Vincentius à Paulo viel, was allicht geen toeval. Deze orde had in Aalter al zusters die instonden voor het onderwijs en burgemeester Soudan had eerder ook al de wens uitgedrukt om in Maria-Aalter zusters van dezelfde orde te plaatsen.

Eind oktober was het huis afgewerkt. De kosten voor het gebouw waren aanvankelijk geraamd op 6200 frank. Uiteindelijk kostte het 8319 frank. Waarschijnlijk heeft René Bockaert alle kosten gedragen. In het archief van de kerk van Sint-Maria-Aalter vonden we een staat

terug waar alle uitgaven nauwkeurig zijn bijgehouden en waar ook de aankoop van de grond en de kosten voor de koopakte in rekening zijn gebracht. Het document is niet ondertekend, noch gedateerd, maar we vermoeden dat het door René Bockaert werd opgesteld. Sommige aankopen werden rechtstreeks aan de leveranciers betaald, terwijl er verschillende keren sprake is van *verschoten aan Mr. Pastoor Maria-Aalter* of *verschoten aan Mr. Pastoor van Knesselare*. Het lijkt er dus op dat pastoor Peyne en pastoor Van Loo een belangrijk aandeel hadden bij de bouw van de woning. Het Liber Memorialis vermeldt overigens: *E.H. pastoor Van Loo kocht de materialen, de pastoor van Maria-Aalter zag het werk naar*. Op 16 december 1895 tekenden René Bockaert en pastoor Peyne een onderhands huurcontract voor *het woonhuis met hof, bestemd voor de zusters onderwijzeressen, staande te Maria Aelter palende aan de school*. De pacht werd aangegaan voor een periode van zestien jaar, ingaande op 1 oktober 1895. De huurprijs bedroeg 200 frank per jaar. Pastoor Peyne moest instaan voor het betalen van de grondbelastingen, de brandverzekering en de gewone herstellingen, maar in december probeerde hij om die kosten te laten betalen door het klooster H. Vincentius à Paulo te St.-Denijs-Westrem. Dit tot grote verwondering van de overste die in haar antwoord van 26 december schreef: *dat stemt geenszins overeen met de voorwaarde door U geschreven en aan mij toegezonden*. Verder stelde ze: *de som 1600 franken die de zusters van de gemeente zullen trekken is te gering om daarvan al de kosten te betalen waarvan gij spreekt. De zusters zullen moeite hebben om toe te komen en daarvan heb ik U, Eerwaarde Heer Pastoor, nog vijftig franken beloofd alle jaren te betalen. Bijgevolg gij vraagt mij het onmogelijke*. Dat was niet het enige en laatste dispuut tussen pastoor Peyne en het klooster... Inmiddels waren op 14 september 1895 vier zusters te Maria-Aalter aangekomen. Sofie Bracke (zuster Augustine) was overste en hoofdonderwijzeres. Emma Van de Steene (zuster Germana) was hulponderwijzeres en Leontine Van Bocxlaer (zuster

René Bockaert.
Foto: familie Bockaert

De eerste zusters te Maria-Aalter: v.l.n.r. zuster Augustine, zuster Ambrosia, zuster Germana en zuster Veronica.

Veronica) *meesteres der bewaarschool*. Zuster Ambrosia stond in voor het huishouden.

Op 21 oktober werden de schoollokalen en het *zustershuis* ingewijd door deken Hulpiau. Na een *sollemnele mis ten halftien* ging het

stoetsgewijze naar de school voor de wijding en een toespraak door burgemeester Henri Soudan. De katholieke lagere school en bewaarschool, die op 1 oktober geopend werden, telden respectievelijk 80 leerlingen en 75 kleuters. Het aantal leerlingen van de gemeenteschool werd gehalveerd, zodat Modest Van Laere zijn hulponderwijzer, August Godderis, verloor.

Nog dat jaar begon de pastoor met het werk van de Antoniusbroden. Dit hield in dat er vanaf de eerste dinsdag van de advent, gedurende negen opeenvolgende dinsdagen, *eene gezongene mis* aan het Sint-Antoniusaltaar werd opgedragen. Na afloop van de mis deelde hij brood uit aan een dertigtal aanwezige arme huisgezinnen. Met Kerstavond werd er zelfs *korintenbrood* uitgedeeld.

Door een gift van mevrouw Schamp ontving pastoor Peyne begin 1896 verschillende kerkgewaden (witte koorkap, stola's, enzovoort), een vergulde ciborie en een vaandel van het H. Sacrament.

Naast de reeds bestaande zondagsschool voor volwassen jongens, werd in februari 1896 een school voor volwassen meisjes opgericht. Dat jaar waren er 32 leerlingen ingeschreven.

Op 1 augustus werd de stopplaats voor treinen te Maria-Aalter veranderd in een halte voor treinen. Er werd een wachtzaal voor de reizigers geopend en van dan af stopten er dagelijks ook twee goede-rentreinen.

In september slaagde pastoor Peyne erin om in Maria-Aalter met het ziekenfonds *Den Onderlingen Bijstand* te starten. Er werden 28 nieuwe leden ingeschreven. Het ziekenfonds was in 1893 te Aalter opgericht en had ondermeer tot doel de leden een schadeloosstelling uit te betalen gedurende de tijd dat ze ziek waren. Daarvoor betaalden ze een jaarlijkse bijdrage van 9 frank. In geval van werkonbekwaamheid bekwamen ze de eerste twee maanden een dagelijkse vergoeding van 1,3 frank, daarna nog 0,75 frank.

De katholieke school bleek een succes te zijn. In augustus was het aantal kleuters in de bewaarschool al opgelopen tot 120. Op 31 oktober 1896 beliep het aantal leerlingen in de lagere school:

leeftijd	jongens	meisjes	totaal
6-8	13	11	24
8-10	18	31	49
10-12	7	11	18
12-14	-	9	9
	38	62	100

Onder bescherming van de *Conferentie van den H. Vincentius* werd op 25 oktober een *Werkmanshuis* geopend. Het was bedoeld om arme vaders te helpen. Eind van het jaar telde het al 40 leden. Eind november richtte hij de aartsbroederschap van de H. Familie op. Het jaar daarop telde dit broederschap al 125 leden. Hij stelde dit aartsbroederschap, dat aanvankelijk alleen mannelijke leden telde, ook open voor vrouwen.

Op 20 april 1897 werd aan het station een brievenbus geplaatst en in de zomer werd er een telegraafkantoortje ingericht.

Pastoor Peyne die zeer begaan was met de scholen, was blijkbaar niet erg tevreden van de zusters die naar Maria-Aalter gezonden waren. Al in september 1896 was zuster Veronica, die instond voor de bewaarschool, vervangen door zuster Cornelia. Nochtans moet de pastoor aanvankelijk aangedrongen hebben opdat zuster Veronica naar Maria-Aalter zou komen. Hij had immers van mevrouw Charles

Bockaert een aanbevelingsbrief gekregen voor die zuster. Brieven die hij naar het moederklooster schreef, vonden we niet terug, maar in januari 1897 schreef moeder Alphonsa, overste van het moederklooster in St.-Denijs-Westrem, een brief aan de pastoor waarin ze schrijft: *maar het is van haar alleen niet* (bedoeld wordt hier zuster Veronica) *dat Gij ontevreden zijt. Gij hebt op Aeltre laten hooren dat het al bucht is dat wij U gezonden hebben.* Blijkbaar had de pastoor ook weer aangedrongen op een grotere geldelijke bijdrage van het moederklooster, want de overste schreef daarover: *wat de betaling aangaat, het zijn gedurig moeilijkheden die Gij maakt, als wij akkoord gemaakt hebben, dan waren er zo veel vakken niet als nu, eerst hebt ge mij 50 fr. gevraagd, dan 75 en nu wilt gij er al 300 hebben en daarin stem ik niet toe, ik heb U 200 fr. toegestaan maar geen 300.* Tenslotte dreigt ze ermee geen zuster voor de bewaarschool meer te sturen. Uiteindelijk kreeg pastoor Peyne toch gedaan dat een aantal zusters in de loop van het jaar vervangen werden. Zuster Augustine werd als overste vervangen door zuster Brigitta. Bij de aanvang van het nieuwe schooljaar werd ze als onderwijzeres vervangen door Virginie Dujardin (zuster Andrea), een pas gediplomeerde onderwijzeres van de normaalschool te Brugge. Voor de bewaarschool kwam in de plaats van zuster Cornelia, Elodie Van de Woestijne (zuster Gabriël), afkomstig van Knesselare en pas afgestudeerd als *fröbelonderwijzeres*. Zuster Germana werd overste in de plaats van zuster Brigitta, die vertrok *omwille van ziekelijkheid*. Zuster Celestine kwam haar plaats innemen in de keuken (⁸²).

Pastoor Peyne bekommerde zich niet alleen om de kerk, het onderwijs en het welzijn van zijn parochianen, maar betoonde ook interesse voor het station van Maria-Aalter. Waarschijnlijk was het op zijn initiatief dat een petitie op 10 mei 1898 aan de minister van Staatsspoorwegen, Posterijen en Telegrafen werd gestuurd. Daarin vroegen landbouwers, plantenkwekers en handelaars om bij het bestaande station een laad- en losplaats aan te leggen. Een en ander werd echter afhankelijk gemaakt van het voltrekken van de brug over de vaart en een verbindingsweg naar die brug. De brug kwam in juni 1899 klaar, maar de verbindingsweg er naartoe zou door allerlei strubbelingen nog jaren op zich laten wachten.

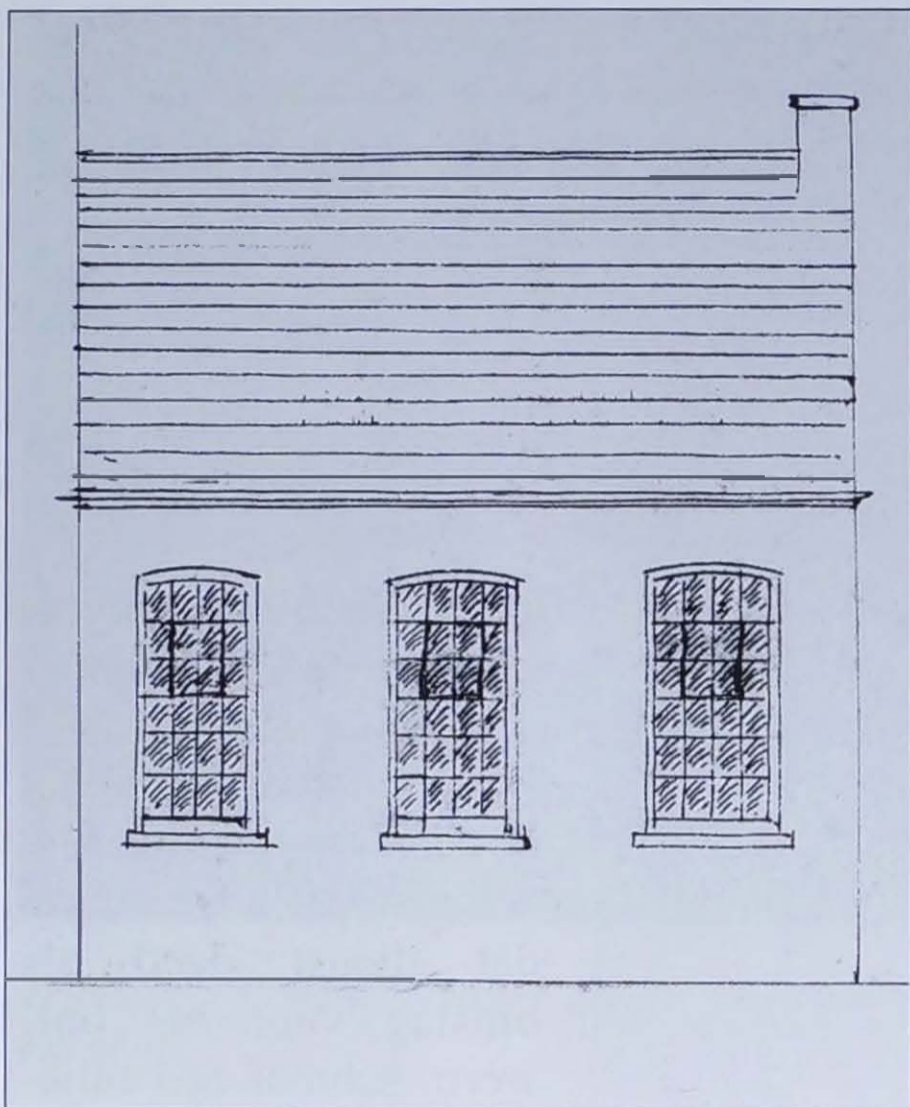
Einde 1898 kwamen drie *pensioenkassen* tot stand, waarvan twee voor schoolkinderen (jongens en meisjes) onder de benaming *Schoolgilde der Heilige Kindsheid* en een voor volwassenen onder de naam *Voorzorg is Wijsheid*.

*Het station van Maria-Aalter voor de Eerste Wereldoorlog.
Copyright A.C.L. Brussel.*

Omdat er teveel kleuters waren in de bewaarschool, werd besloten om twee klassen te openen. Daartoe werd naast het woonhuis van de zusters een nieuw lokaal gebouwd. Het plan werd getekend door pastoor Van Loo. De werken werden op 17 april 1899 aangevat en waren al op St.-Pietersdag (eind juni) voltooid. De kosten beliepen 3300 frank en werden voor tweederden betaald door de eigenaar, René Bockaert en voor een derde door pastoor Peyne. Een en ander had wel voor gevolg dat de huurprijs voor de woning van de zusters, de bewaarschool en de tuin werd opgetrokken tot 240 frank per jaar. Al op 2 oktober werd de tweede klas geopend voor de jongste kleuters. Eugenie Damoes (Zuster Antonia) kreeg er de zorg over 28 jongens en 32 meisjes. In de hoogste kleuterklas werd zuster Gabriël, die ziek was, vervangen door Christine Van Slambrouck (zuster Perpetua). Aan het gemeentebestuur van Aalter werd gevraagd om de nieuwe klas aan te nemen en men rekende op een tussenkomst van 1750 frank.

De schilderijen, voorstellende de 'Zeven werken van Barmhartigheid', waren in slechte staat en dienden gerestaureerd te worden. De Koninklijke commissie van Monumenten die op 7 november ter plaatse geweest was, drong aan op een spoedige herstelling van de werken van Van Baelen. Leon Bressens, een Gents kunstenaar verbonden aan de St.-Lucasschool, die door het bisdom was aangewe-

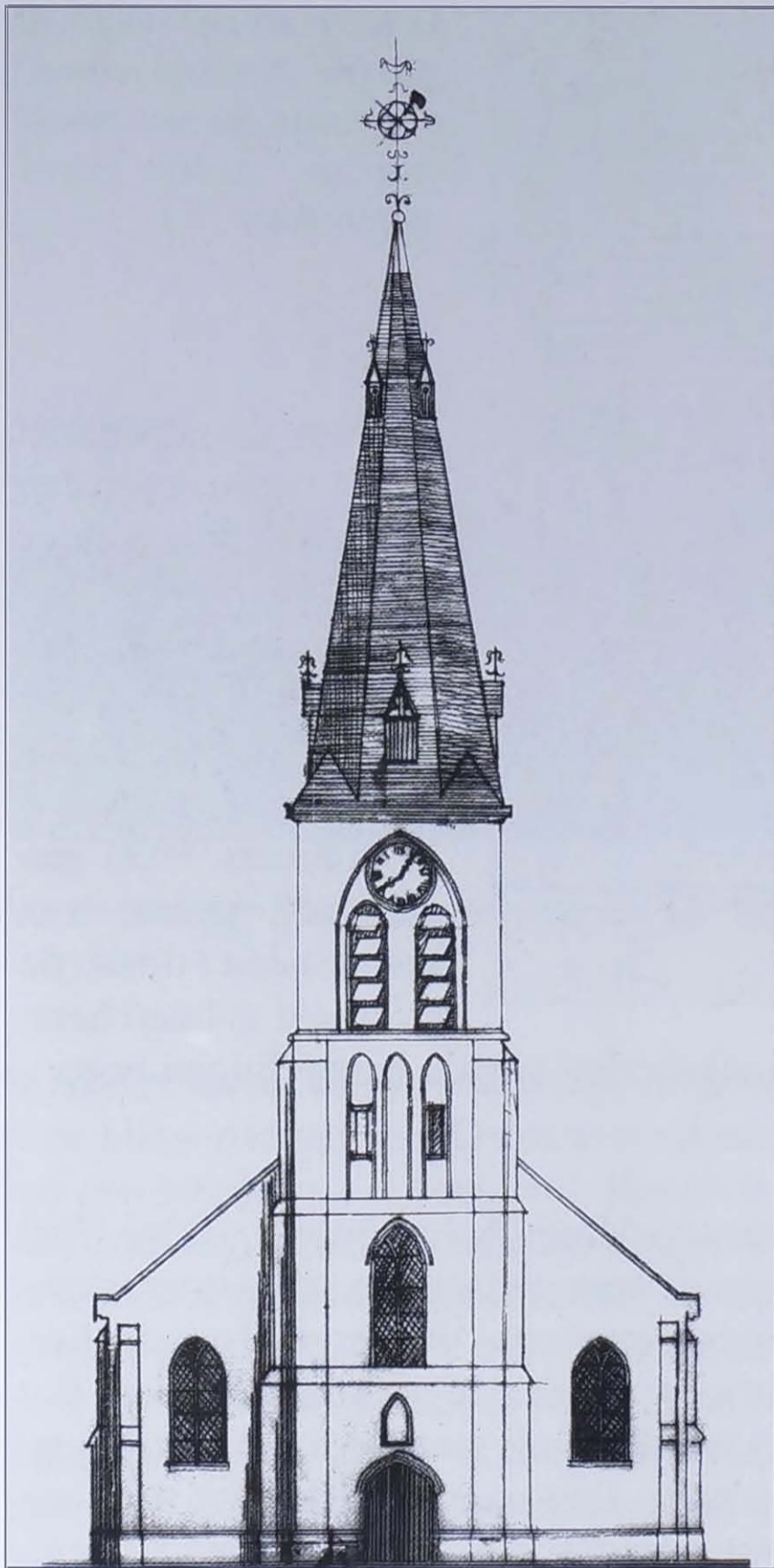
Grondplan en voorgevel van de 'bewaarschool' die naast het woonhuis van de zusters werd opgetrokken (83).

zen om de herstellingen te doen, legde een kostenraming voor van 250 frank. Daar de kerkfabriek beweerde niet over voldoende middelen te beschikken, werd op 11 februari 1900 een aanvraag gedaan om die kosten door de overheid te laten betalen.

Al op 16 juli zou met de uitvoering van de herstellingen begonnen zijn.

In 1899 was het aantal inwoners op Maria-Aalter opgelopen tot 1360 en er werd aan het vergroten van de kerk gedacht. In september tekende priester-architect Van Loo een ontwerp. Voorgevel, hoogzaal en torentje van het bestaande gebouw zouden afgebroken worden. Het schip van de kerk zou vergroot worden en er zou een toren komen met een klokkenverdieping en een spits. Daarmee werd in feite voor een deel teruggegrepen naar het ontwerp dat Suys vijftig jaar eerder getekend had. Waarschijnlijk had men al bij het ontwerpen van de kerk rekening gehouden met een latere vergroting en met het afwerken van het gebouw met een toren. Daarop wijst alvast het grondplan van de kerk met zijn halve traveeën aan de westzijde en de half ingebouwde zuilen. Overigens schreef pastoor De Rijck al in 1877: *maar ze is zo gemaakt om te kunnen verlengd worden. Om de zelfde rede heeft men er maar een klein torentje in hout op geplaatst.* De inventaris van 1884 had het over *een voorloopig torentje* en pastoor Peyne sprak in 1899 over de *vergroting of voltrekking der kerk.*

Voor de verbouwingswerken was een gedetailleerde begroting opgesteld. De kosten werden op 31 800 frank geraamd. Veel enthous-

Voorgevel van de kerk volgens het ontwerp van pastoor Van Loo in 1899 (84).

siasme voor de vergroting van de kerk moet er niet geweest zijn. Pastoor Peyne legde het dossier voor aan de bisschop. Op het stuk krant dat dienst deed als omslag voor het ontwerp, schreef een blijkbaar ontgoochelde pastoor: *Getoond aan Z Hwg den bisschop den 20 Sept 1899 uitgesteld.* Een vergrote en afgewerkte kerk zou nochtans goed uitkomen zijn naar aanleiding van de viering van vijftig jaar Sint-Maria-Aalter in 1901.

Op 30 maart 1900 schreef pastoor Peyne naar de minister van Justitie om een plaats van onderpastoor vacant te verklaren. Op verzoek van de Gouverneur deed de kerkfabriek van Sint-Maria-Aalter op 6 mei een officiële aanvraag. Die aanvraag vermeldde ondermeer de verschillende wijken van de parochie en het aantal inwoners:

1° De kerkwijk (rond de kerk) gaand ten Noorden tot aan de oude Bareel (straat naar Knesselare), ten O. eenen kilometer langs den steenweg naar Aalterdorp, ten Z. tot aan de Bessemstraat en ten W. tot aan het kasteel van Schuerlo, bevattende rond de 400 ha heeft 48 huisgezinnen.

Trimards van Maria-Aalter ergens in Frankrijk aan het proeven van een huiswijn.

2° *De Hoogte (het eigenlijke dorp tot aan Egypteveld) is op eenen afstand van 800 tot 1200 meters van de Kerk en heeft 130 huisgezinnen.*

3° *Meer ten Zuiden is wijk Savooien op 2 km en bevat 22 huisgezinnen.*

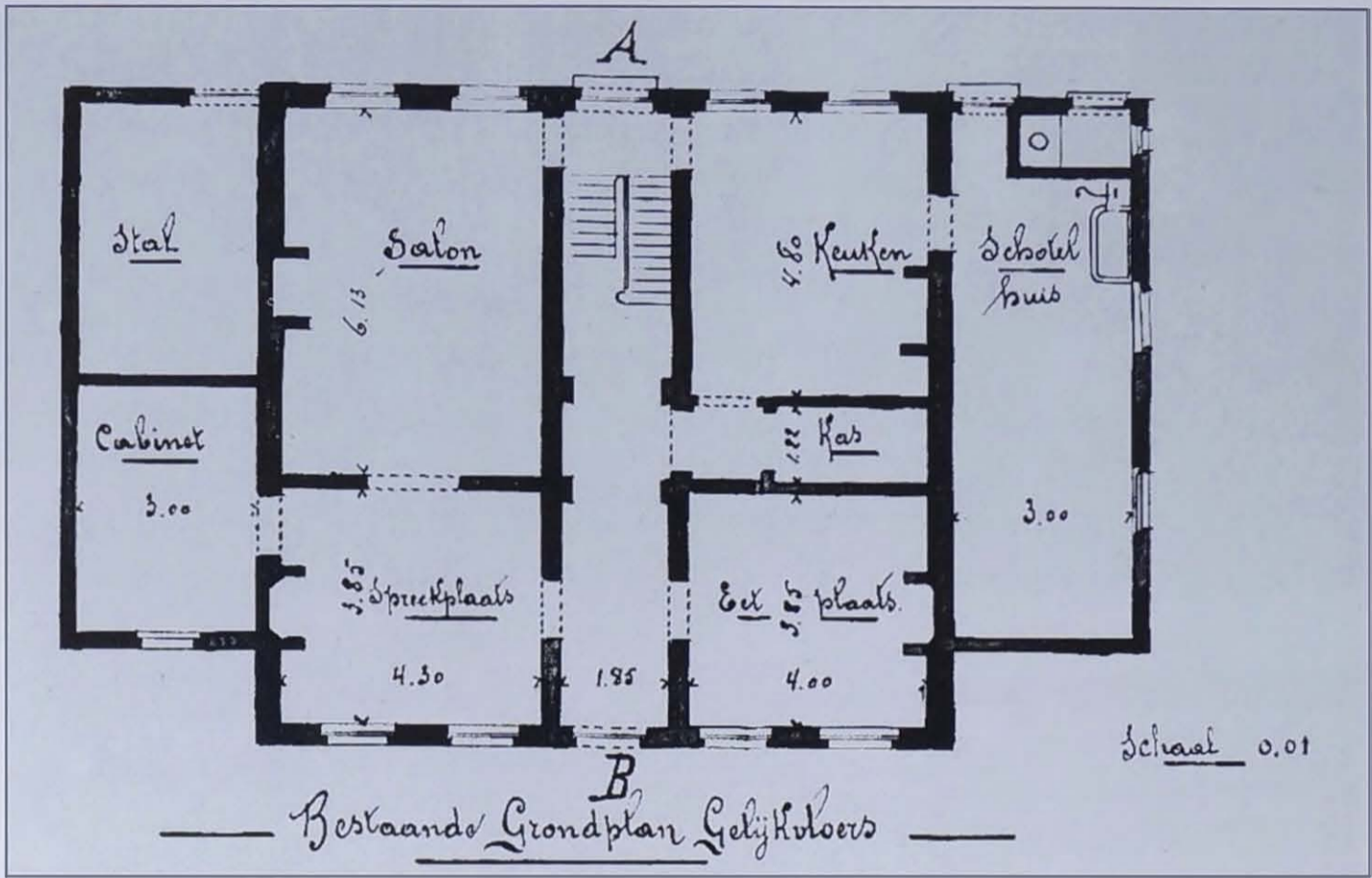
4° *Ten Z.O. langs den kant van den Aalterschenberg is het Hooggoed op 4 km afstand met 4 huisgezinnen.*

5° *Ten W. de Punt, rond de hofstede Klippelhof, afstand 3 tot 4 km, heeft 15 huisgezinnen.*

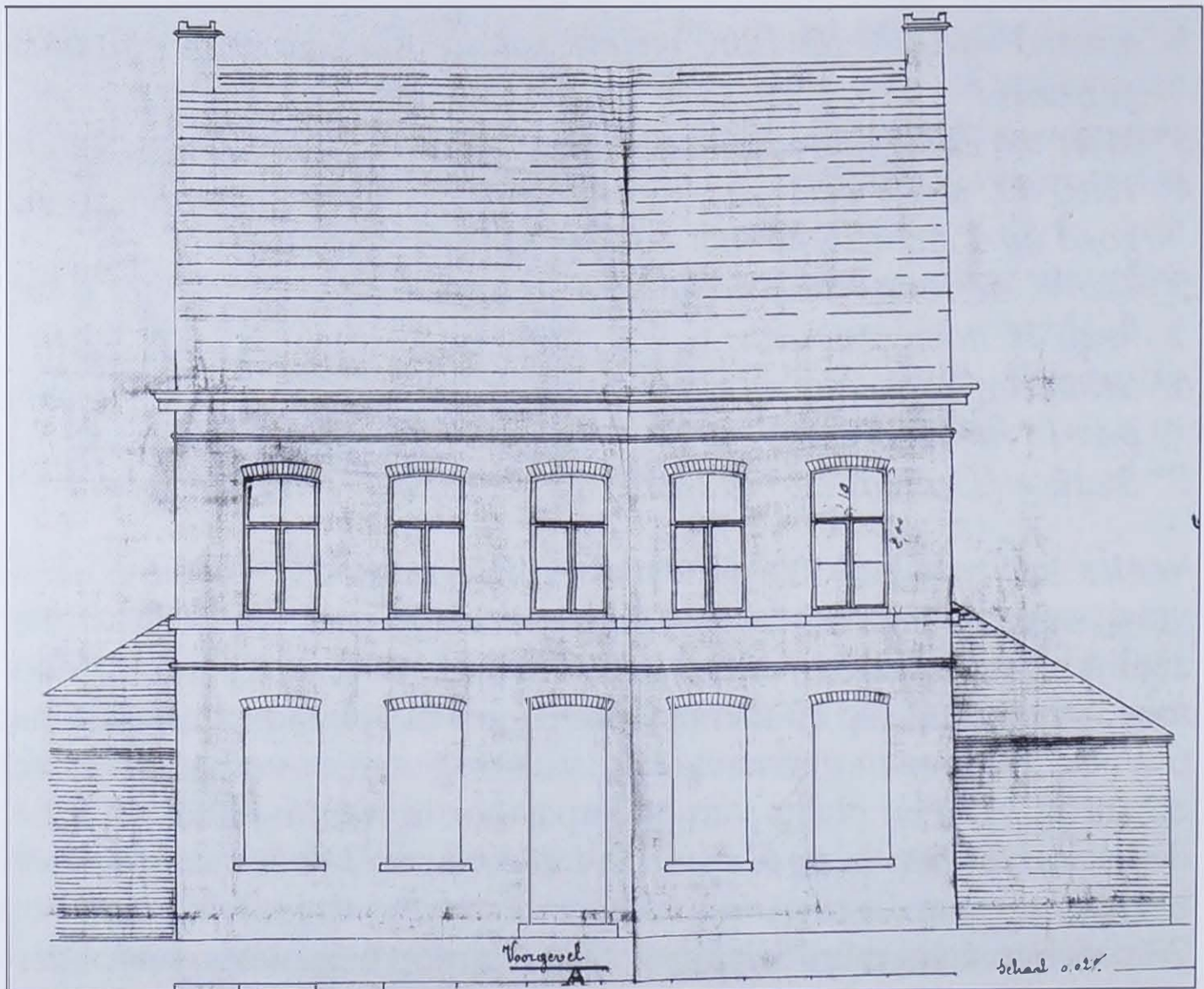
6° *Schuerlo, Baekersgoed en de Vaanders op 1 tot 2 km afstand, hebben 13 huisgezinnen.*

7° *Statie en IJzerenweg 1 1/2 tot 2 1/2 km hebben 27 huisgezinnen (⁸⁵).*

Verder heeft de kerkfabriek de brief van pastoor Peyne in de aanvraag opgenomen. Omdat die een mooi beeld geeft van zijn verwezenlijkingen te Maria-Aalter, hebben we de tekst integraal opgenomen in bijlage 6. Op 16 mei besliste de gemeenteraad van Aalter met 6 tegen 5 stemmen geen advies te zullen geven in verband met het erkennen van een plaats van onderpastoor te Maria-Aalter. Met liet de zaak over *aan het goed oordeel der bevoegde overheid*. Hoewel het kabinet van Justitie, via volksvertegenwoordiger Maenhout, op 23 oktober suggereerde dat er het jaar daarop een plaats van onderpastoor erkend zou worden, duurde het toch nog tot 1904 voor een onderpastoor naar Maria-Aalter kwam.

Grondplan van de bestaande pastorie (87).

Voorgevel van de pastorie met verdiep (88).

De aangroei van de bevolking van Maria-Aalter betekende niet dat het er zo goed ging. Nieuwe landbouwbedrijven waren er nauwelijks bijgekomen, omdat de grootgrondbezitters hun bossen onaangeroerd lieten. Werk was er onvoldoende. Derhalve trokken heel wat mensen als seizoenarbeiders naar Frankrijk om er bieten te zetten, te wieden en te rooien, de vlascampagne en de graanoogst te doen. Het dagloon was er drie- tot viermaal hoger dan in Vlaanderen, maar het werk was er zeer hard. Niemand heeft beter het leven van de Vlaamse seizoenarbeiders beschreven dan Stijn Streuvels in 'De Oogst'. In 1899 trokken honderd mannen van Maria-Aalter naar Frankrijk. In 1901 waren het er honderdvijfentwintig en in 1906 al honderdvijftig. Zoals in zoveel andere dorpen werd ook te Maria-Aalter *eenen parochialen franschmansbond* gesticht. Dat gebeurde op 30 maart 1900. Bedoeling was de samenhang onder de seizoenarbeiders te bevorderen en ook om een soort thuisfront te vormen, dat zich bekommerde om het lot van de mannen die naar Frankrijk trokken.

Omstreeks de eeuwwisseling nam ook het aantal fabrieksarbeiders toe. Die trokken met de trein naar Gent, Brussel en zelfs naar de kolenbekkens in Henegouwen. Veelzeggend is het aantal weekabonnementen dat de Sint-Maria-Aalter werd afgeleverd. In 1906 waren dat er 394 voor een verplaatsing per week en 285 voor zes of zeven verplaatsingen per week. Daar zullen wel heel wat mensen van Knesselare, Ruiselede en Wingene bij geweest zijn, maar ook Maria-Aalter moet veel pendelaars hebben gehad (⁸⁶).

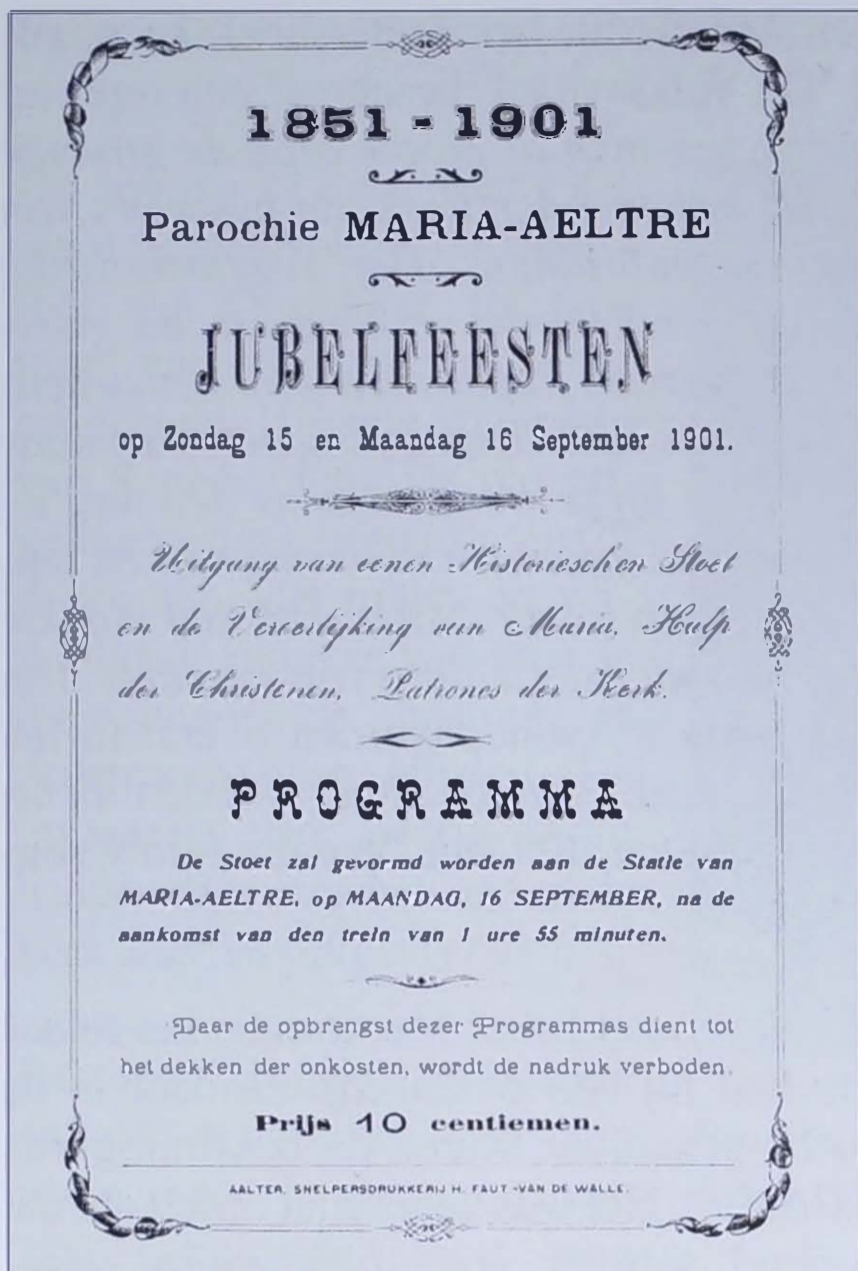
In het vooruitzicht van de komst van een onderpastoor werd besloten om de pastorie te vergroten. Er zou een verdieping op de pastorie gebouwd worden. De plannen voor de verbouwing werden in december 1900 getekend door architect Joseph De Bosscher uit Heusden bij Gent. De goedkeuring van de plannen door de kerkfabriek van Sint-Maria-Aalter, en de gemeenteraad van Aalter was tegen het einde van de maand al rond. De Bestendige Deputatie gaf zijn goedkeuring op 17 mei 1901. De kosten werden geraamd op 4649 frank. Daarvan zou 35 procent gedragen worden door de gemeente, de rest door de provincie (20 procent), de staat (20 procent) en de pastoor (25 procent).

De viering van 50 jaar parochie in 1901 werd zowat de bekroning van het pastoraat van Petrus Payne te Maria-Aalter. Op 3 december 1901 werd hij immers tot pastoor van Denderwindeke benoemd.

VIERING VAN 50 JAAR PAROCHIE SINT-MARIA-AALTER

Op 15 en 16 september 1901 vierde de ganse bevolking op grootse wijze het vijftigjarig bestaan van de parochie. Op 10 juli werd het *feestbestuur* opgericht. Petrus Peyne was voorzitter, Seraphien Claeys ondervoorzitter, Modest Van Laere schrijver, Alphons Crampenningmeester en Francis Geirnaert, D. Dhaenens en H. Steyaert bestuursleden. Om een deel van de kosten te dekken, werd een toelage van 200 frank gevraagd aan de gemeente - maar die weigerde ook maar iets toe te staan. Toch kreeg het feestprogramma stilaan gestalte. De eerste dag zouden een aantal godsdienstige plechtigheden gehouden worden en de tweede dag zou men in de voormiddag een echtpaar dat vijftig jaar gehuwd was vieren en in de namiddag zou een historische stoet door het dorp trekken. Voor de organisatie van die stoet deed men beroep op Leopold DeBuysser, *surveillant op St.-Pietersveld*. Theophiel De Jaegher schreef het jubellied dat op de plechtigheden zou uitgevoerd worden. Intussen werd begonnen met omhalingen. Mevrouw Delefortrie schonk 100 frank, de pastoor zelf gaf 90 frank en talrijke inwoners droegen ieder naar eigen vermogen hun steentje bij. Uiteindelijk werd 890 frank bijeengebracht. De uitgaven beliepen 1200 frank. We vonden nergens hoe het verschil werd bijgepast (⁸⁹).

Het feestprogramma met voorwoord tot de historische stoet werd op duizend exemplaren gedrukt. Het zou verkocht worden tegen 10 centiemen. Het voorwoord, waarin naar het verleden van het Aaltershoekse en de parochie Maria-Aalter verwezen werd, is merkwaardig voor de tijdsgeest van toen. We denken dat de tekst niet door pastoor Peyne geschreven is. Van zijn hand vonden we een document dat blijkbaar opgemaakt werd in de context van de jubelfeesten, maar daar is het deel dat handelt over de *Oorsprong der parochie Maria-Aalter* zeer zakelijk en historisch correct. Het voorwoord van het feestprogramma had veel weg van het verhaal dat De Potter en Broeckaert dertig jaar eerder neerpenden. Men had er wel nog een roversbende bijgesleurd en wat ontboezemingen over de natuur. Vandaag zouden die aan een groen paradijs doen denken, maar in die tijd was 'natuur' synoniem voor wildernis. Van het soort volk dat het *Hoekje* toen bewoonde, viel er ook al niet veel te verwachten: *Wat kan men immers verwachten onder Godsdienst en zedelijk opzicht van mensen, wonende in de wilde natuur; aan hun zelve overgelaten, uren en uren verwijderd van kerk en kluis, buiten het bereik van de beschaving bijna...* Daar waar men het heeft over

Voorblad van het feestprogramma.
Kerkarchief Maria-Aalter

Bergh, subregent aan het college van Ieper en door Sylvain Claeys, diaken in het Gentse seminarie en afkomstig van Maria-Aalter. Tijdens de mis hield pater Bloete *eene schoone en gevoelige aanspraak*. In de namiddag trokken de Xaverianen van Aalter, Knesselare en Sint-Joris-ten-Distel, met vaandel op kop, samen met de leden van het Aartsbroederschap van de H. Familie, door de hoofdstraat van het Aaltershoekske. Ondanks het slechte weer was er veel volk opgekomen. Hoewel men de stoelen uit de kerk verwijderd had om plaats te winnen, moesten heel wat mensen het gebeuren buiten volgen.

De maandagmorgen werd een dankmis opgedragen voor het huwelijksjubileum van het echtpaar De Jaegher (ze waren op 22 mei 1850 gehuwd) en voor Fredericq De Volder, oudstrijder van 1830.

Hoogtepunt van de jubelfeesten was ongetwijfeld de historische stoet met 500 figuranten, die in de namiddag door Sint-Maria-Aalter trok.

het ontstaan van de parochie, wordt pastoor Van Haute bijna als een heilige voorgesteld, is er van *het Oud Hoekje* bijna niets meer over, is alles zoveel beter en ze hebben *al hunnen voortgang, onder stoffelijk en zedelijk opzicht te danken aan God, die in hunnen kerk woont, aan Maria, hulp der christenen, hunne patrones, die ze sedert 50 jaar beschermt, en ze zal blijven voort beschermen.*

Op zondag 15 september was het dan zover. Na de vroegmis van zes uur, werd om tien uur een *solemnele Hoogmis* opgedragen door pastoor Peyne. Hij werd bijgestaan door E.H. Van den

Daarin werd het verleden en heden van het Aaltershoekske uitgebeeld. In een krantenartikel 'De Volksvriend' beschreef een reporter de stoet als volgt: *Opvolgentlijk zag men in groote orde de groepen voorbijgaan, verbeeldende: Het bouwen der Kerk, de inwoners van dien tijd, hun bezigheden en gebruiken: Het tegenwoordige Maria-Aalter: het onderwijs, de scholen, de volkswerken en godsdienstige instellingen.* Hij schreef verder: *Begunstigd door een prachtig weder trok de stoet door het dorp. Vele vreemdelingen waren naar Maria-Aalter gekomen om het feest bij te wonen. Langs den weg en in de kerk werd het schoone jubellied gezongen door mannen en kinderstemmen, begeleid door de fanfaren van Aalter. Dit lied maakte een zeer goeden indruk en werd onder de leiding van den heer Van Laere, koster, zeer wel uitgevoerd.* 's Avonds werden overal in het dorp nog volksspelen georganiseerd. Van de stoet werden *lichttekeningen* gemaakt door Leo Crusener uit Gent. Van die foto's vonden we spijtig genoeg niets terug.

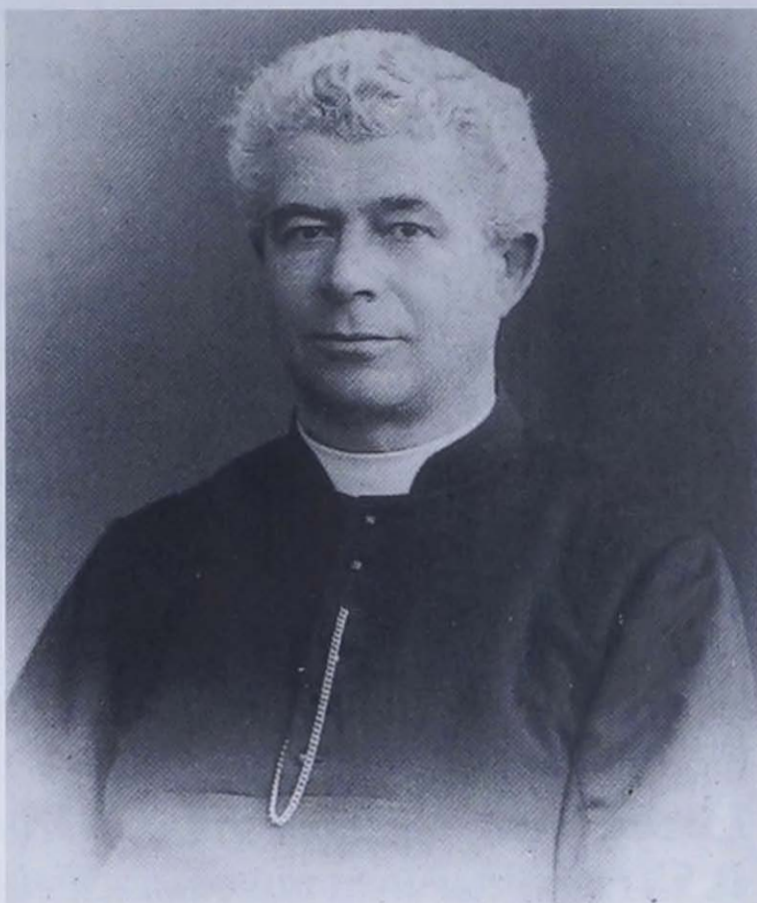
Het was een tevreden pastoor die in het Liber Memorialis het relaas van de stoet deed. Tenslotte had hij een belangrijk aandeel in de organisatie van de jubelfeesten gehad. Ze waren de bekroning van zeven jaar pastoraat te Maria-Aalter. Het was zeker niet onterecht dat de reporter van 'De Volksvriend' schreef: *Hier dient vooral opgemerkt te worden dat op het 'Hoeksken', zoals men het noemt, een groot getal volkswerken zijn ingericht, welke hun ontstaan en bloei te danken hebben aan den tegenwoordigen eerw. heer pastoor, die zich noch moeite, noch onkosten spaart wanneer het geldt zijne duurzame parochianen te helpen en te ondersteunen. Zoo zagen wij talrijke leden van de Ziekenbeurs, de Pensioenkassen, de Franschmansbond, de Patronaige, enz.* In zijn 'Geschiedenis van Aalter' concludeerde Luc Stockman over pastoor Peyne: *Aalter-centrum zal nog twintig jaar moeten wachten op de komst van onderpastoor Maurice Van Caeneghem om een priester te krijgen die een dergelijke godsdienstige en sociale aktie zal voeren. We mogen gerust schrijven dat Sint-Maria-Aalter op veel gebieden verder stond dan Sint-Cornelius-Aalter in 1900.* Wij kunnen daar enkel aan toevoegen dat hij een heel actief man en waarschijnlijk een van de belangrijkste pastoors was die het Hoekske in de voorbije 150 jaar heeft gehad.

PASTOOR ACHIEL BOHIJN (1901-1908)

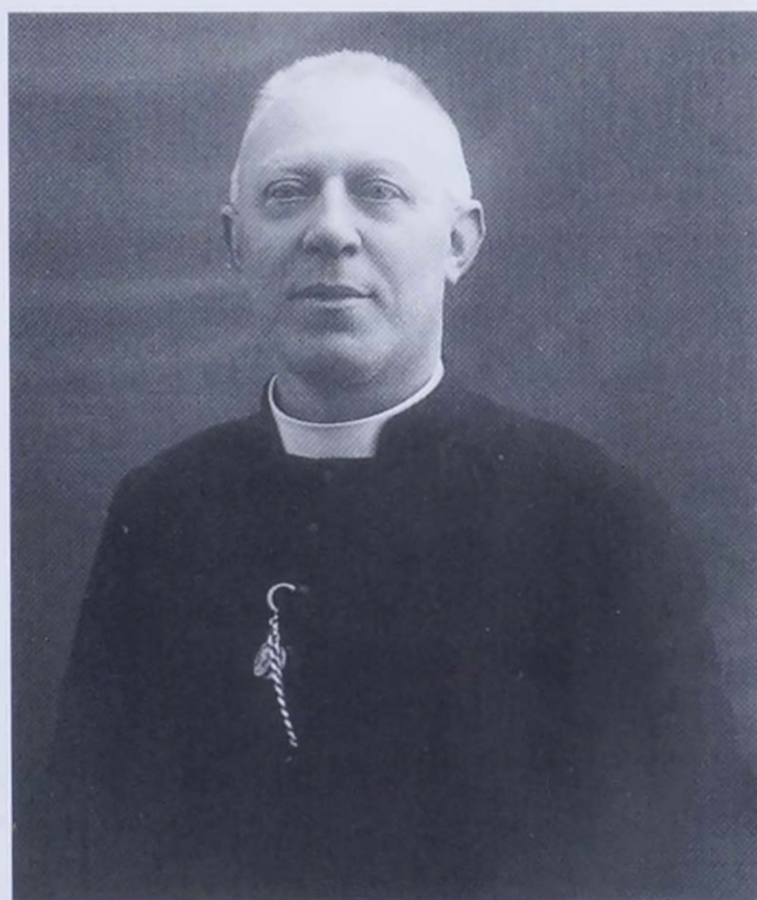
Op zondag 22 december 1901 werd Achiel Bohijn, onderpastoor van Oostakker, tot pastoor van Sint-Maria-Aalter aangesteld. Hij was afkomstig van Kruishoutem. De plechtige aanstelling gebeurde op 22 december. Met ruiters en verschillende rijtuigen was men de nieuwbenoemde pastoor in Aalterdorp gaan afhalen. De inwoners van Maria-Aalter hadden de huizen bevlagd en de kerk *allerprachtigst versierd*.

Pastoor Bohijn voltooide enkele initiatieven van zijn voorganger. In de zomer van 1902 bouwde men een bovenverdieping op de pastorie. Tegelijk werd nog een klas voor de bewaarschool bijgebouwd naast het woonhuis van de zusters en het reeds bestaande gebouwtje. De kosten daarvoor zouden andermaal gedragen worden door René Bockaert. De pogingen om een onderpastoor te krijgen, werden in juli 1904 bekroond met de benoeming van Hendrik Goedertier als eerste onderpastoor van Sint-Maria-Aalter.

Bij gebrek aan leerlingen gaf Nathalie Van Lancker het bestuur van de kantschool op. In oktober namen de zusters

*Pastoor Achiel Bohijn.
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

*Onderpastoor Hendrik Goedertier.
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

het bestuur van de kantschool over. In november telde de school al 77 leerlingen.

Op 23 maart 1905 werd er een nieuwe biechtstoel geplaatst voor de som van 800 frank. De oude biechtstoel werd verplaatst naar de rechter zijbeuk, waar hij nu nog staat.

In 1907 sloot pastoor Bohijn een akkoord met het gemeentebestuur over de scholen te Sint-Maria-Aalter. De gemeenteschool bleef alleen toegankelijk voor jongens, zoals voorheen, maar de zusters zouden nog enkel meisjes in hun lagere school ontvangen. De bewaarschool zou echter gemengd blijven en verder beheerd worden door de zusters.

Van 4 tot 14 januari 1908 werd er een missie gepredikt te Sint-Maria-Aalter. Pastoor Bohijn noteerde in het Liber Memorialis: *Tot bewijs dat de H. Zending allerbest gelukt is, verklaren wij dat er 1055 Heilige communiën uitgedeeld zijn geweest, op eene bevolking van 1400 zielen.*

Eind 1908 werd Achiel Bohijn pastoor te Oostwinkel.

DE TIJD ROND DE EERSTE WERELDOORLOG

Als nieuwe 'zieleherder' werd Oscar De Corte op zondagnamiddag 6 december 1908 ingehuldigd. Een troep ruiters en twintig rijtuigen gingen hem in Aalter ophalen. Aan de *nieuwe eike dreef* verwelkomden de notabelen van Maria-Aalter de pastoor. Er waren triomfbogen geplaatst en overal waren *jaarschriften* aangebracht. In de stoet stapten zowat alle verenigingen van het Hoekske op. Ook de kinderen van de jongens-, meisjes- en zondagsscholen namen deel aan de stoet.

Na amper vier jaar vertrok onderpastoor Goedertier op 16 juni 1909 naar Kerksken, zodat pastoor De Corte alleen voor de zielszorg van de Maria-Aalternaren moest instaan. In het najaar van 1910 werd de lagere school opgetrokken om er de kantschool onder te brengen. De oude kantschool bleef bewaard *om er in tijd van nood het onderwijs aan de kinderen der parochie te geven*.

Gewoonlijk werden de kinderen van Maria-Aalter in de kerk van Aalter gevormd. Omdat er in 1911 in Aalter blijkbaar een 'gedurige aanbidding' plaats vond, had de bisschop er niet beter op gevonden de vor-

De Wingenestraat omstreeks 1910. Op de voorgrond de herberg 'Gemeentehuis'. Verscholen achter de bomen, de pastorij. Het meisje in het wit is de dochter van 'portrettrekker' Camiel Persyn.

Foto: verz. familie Defruyt

melingen te voet naar Lotenhulle te laten komen. Terecht schreef pastoor De Corte: *Zeer moede en afgemat waren zij daar de afstand van Sint-Maria-Aalter naar Lotenhulle te groot is voor zulke kinderen.*

In 1911 en 1912 werden er herstellingen aan de kerk uitgevoerd. De goten en aflopen werden vernieuwd en ook het torentje kreeg een flinke opknappbeurt. De klok werd zo'n 25 tot 30 cm verhoogd, zodat het platform kon aangepast worden voor een betere afwatering.

In 1911 verdween de molen van Maria-Aalter. Francies Perneel bouwde hem in 1844. Zijn kleindochter, Marie-Mathilde, die gehuwd was met onderwijzer Modest Van Laere, verkocht in 1894 de molen aan Serafien Claeys, een zoon van Pieter Livinus Claeys. In 1908 kwam de molen in het bezit van Octaaf Claeys. Nadat in 1902 een stoommaalderij geïnstalleerd was, kwam de molen in verval en Octaaf Claeys liet hem afbreken.

Na het overlijden van Camille Van Cutsem was Blekkervijver verkocht geworden. Karel Mast de Maeght kwam in het bezit van het zuidelijk deel en

MARIA-AALTER.

Plechtige INHULDIGING

van den Eerweerden Heer Oscar De Corte,

PASTOOR van MARIA-AALTER,

op Zondag 6 December 1905, om 2½ uur avonds.

✠ PROGRAMMA van den STGT : ✠

<ol style="list-style-type: none"> 1. Voorzitter, G. H. van Thienen. 2. Heerintzaken te poort. 3. Rubric. 4. Vaderlandsche, Koloniale en Koninklijke vlaggen. 5. Jurisdictie. 6. Misjeschool. 7. Zoudegescholen. 8. Genootschap der Heilige Familie. 9. Franciscaniers. 10. Aartsdiakenen van het H. S. Sacrament. 11. Kruis en Vanzels der Kerk. 12. Nieuwkerkers. 13. Kintje Jesus en den H. Joannes, (groep). 14. H. Franciscus over de vijf Zinnen. 15. De werken van barmhertigheid. 16. De vijf Goddelijke deugden. 17. Elisabeth van Hongarije, (groep). 18. De H. Agnes, (groep). 19. Knievolgelingen. 	<ol style="list-style-type: none"> 20. O. L. V. van den H. Nazareth met de 15 Myserien. 21. De Egelbrander. 22. H. Appolonia, (groep). 23. O. L. V. Bap. der Gharde, patroon der parochie, (groep). 24. Coordeste van O. L. V. 25. H. L. V. van Lourdes en Bremlotte, (groep). 26. De H. Oscar, Koning van Brabant, (groep van den Heere, Heer H. van der Meer). 27. Koning en Koningin van Aalter. 28. Mandevius met heiligen. 29. Sinten der Kerk. 30. Armevriend, Gemeentevriend, Kerkvriend. 31. Praktische Kerkvriend van den Heere. Heer Pastoor door 25 jaar bestaan geacht. 32. Eerwaarde. 33. Eerwaarde Heer Pastoor, Z. Eerw. Heer Deke en Geert. 34. Genootschap te poort.
---	--

Zaterdag, om 6 ure 's avonds, aankomst der Versteijde door Abgeland en Lamogeschal.

Maandag, om 8½ ure, Solemniteit met ter ere van den H. Geest, en brooddeling aan de armen.

AALTER, DR. P. V. B. G. H. W. L. L.

Het programma van de inhuldiging van pastoor De Corte.

*Foto pastoor Oscar De Corte.
Foto: kerkarchief Maria-Aalter*

de familie Van Besien verwierf het noordelijk deel dat Blekkerbos genoemd zou worden. Dit park was inmiddels vergroot geworden en op vraag van Jules Van Besien had de gemeente Aalter de weg verlegd. Daarmee liep de grens tussen de parochies Sint-Cornelius en Sint-Maria-Aalter over enige honderden meters

door het bos, wat blijkbaar een probleem vormde. Op 5 februari 1913 besliste de bisschop van Gent dat de grens tussen beide parochies over het midden van de nieuwe weg rond Blekkerbos zou lopen. Volledigheidshalve stippen we hier aan dat pastoor De Corte rond die tijd een plan van de parochie had getekend. Het plan berust nog steeds in het kerkarchief.

In het najaar van 1913 werd de sacristie vergroot, in die zin dat ze werd verlengd en dat er voor de deur een stuk werd aangebouwd. Daarmee kon er wel een *coffrefort* geplaatst worden, maar werd het uitzicht van het kerkgebouw ontsierd. De werken werden uitgevoerd door aannemer J.B. De Vuyst voor een bedrag van 775 frank. Het jaar daarop werd door de firma Meire-Verdonck uit Gent op het torentje een *horlogie met 4 cadrans* geplaatst. Kostprijs 600 frank.

De molen van Maria-Aalter in de vroegere Dorpstraat, nu Wingensestraat.

Foto: verzameling familie Defruyt

De nieuwe kerkklok op het torentje.

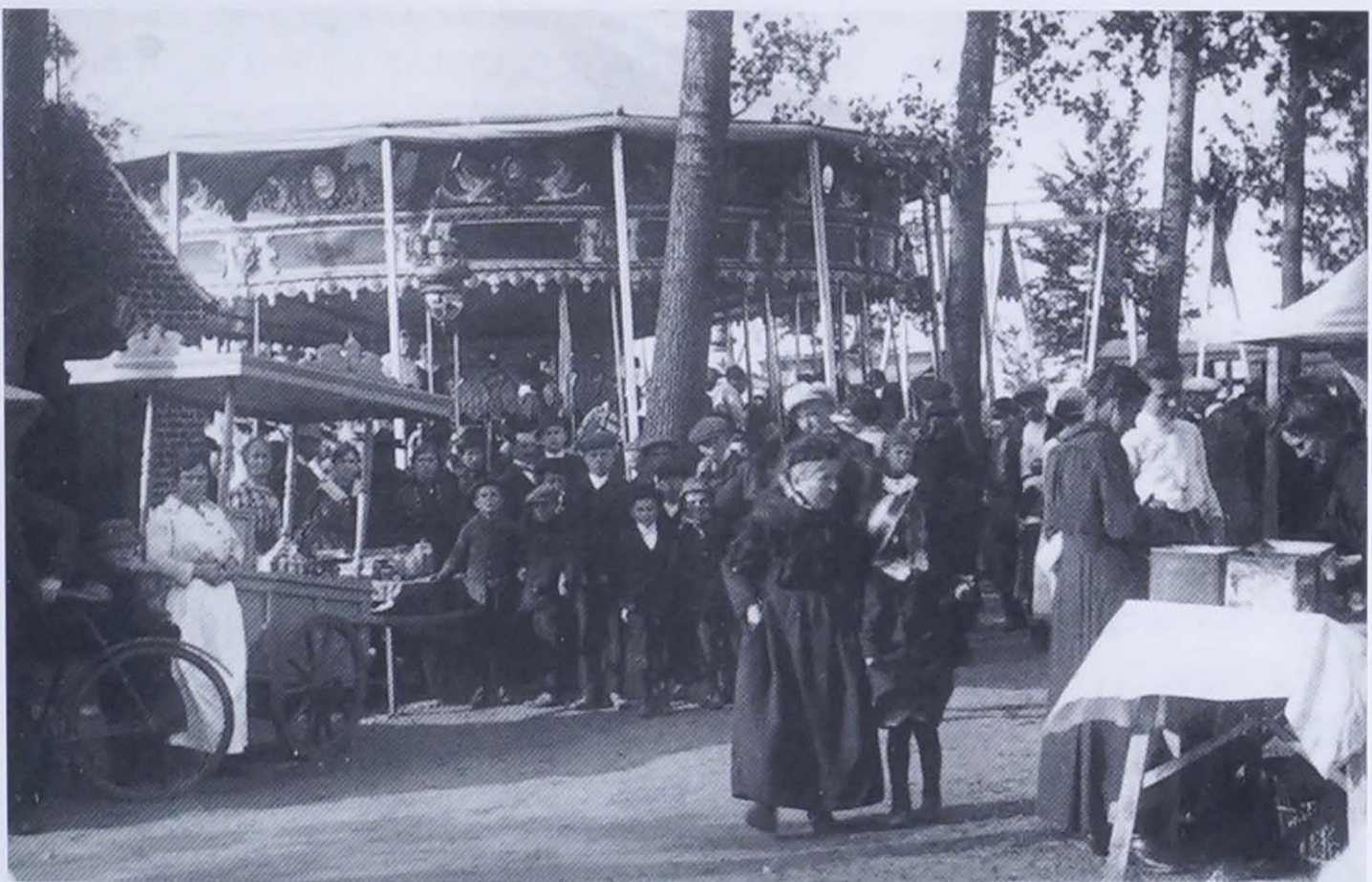
Het kasteel Schuurlo zoals het eruit zag voor de Eerste Wereldoorlog.

Het kasteel Blekkervijver in opbouw in de loop van 1920.

De vergroting van de sacristie en de nieuwe kerkklok werden *met het geld dat mijnheer de pastoor rond gehaald heeft*, betaald. De *coffrefort op maat met gegarneerd tabernakel* kostte 430 frank. In de kerkrekening van 1915 werd daarvoor een bedrag van 530 frank ingeschreven.

In het Liber Memorialis besteedde pastoor De Corte ruim vier bladzijden aan de gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Uit de manier waarop hij dit verhaal bracht, blijkt dat hij een overtuigd patriot moet zijn geweest. Op 24 augustus 1914, kermismaandag, verschenen tijdens de dienst voor de overleden parochianen vijf Uhlanen te paard aan de kerk. Een groot deel van de mensen die in de kerk aanwezig waren, vluchtten naar huis of in de bossen. In de namiddag al trokken talrijke vluchtelingen door het dorp op weg naar Brugge of om zich te verschuilen in de bossen. De eerste Duitse soldaten verschenen pas in de namiddag van 17 oktober te Maria-Aalter. Dat was het begin van inkwartieringen van soldaten en officieren, beperkingen om zich te verplaatsen, opeisingen van dieren, levensmiddelen en alles wat bruikbaar was, tot zelfs opeising van mensen om allerlei karwijen voor de vijand te verrichten. Zo moesten inwoners van Maria-Aalter gaan helpen toen op het St.-Pietersveld een vliegveld werd aangelegd. Aan het front was er grote behoefte aan hout om loopgraven en onderstan-

Kermis omstreeks 1920. Op het pleintje voor de herberg 'De Oude Smisse' staat Pante's paardenmolen. Links staat de verdwenen processiekapel.
Foto: Maurice Thys

den te bouwen. Russische krijgsgevangenen werden ingezet om in de bossen van Maria-Aalter bijna alle bomen om te hakken. Aan het station werkten opgeëisten om een spoorverbinding naar Torhout aan te leggen. Die zou er nooit komen. Wel werd er veel schade aangericht in het park van Blekkerbos en werd het kasteel door brand vernield. Na vier jaar bezetting werd Maria-Aalter op 19 oktober 1918 bevrijd. 's Morgens verschenen de eerste Belgische soldaten in het dorp en pastoor De Corte schreef: *Hoe waren zij wel gekomen, hoe wierden ze getroeteld, hoe treffelijk wierden zij ontvangen; eten drinken soep in overvloed maar wat hun het meest plezier aandeed, wie zoude het denken! Dat waren appelen; appelen die zij om zoote zeggen vier jaar hadden moeten derven.* Op 28 oktober en 13 november werden in de kerk diensten opgedragen voor de soldaten die nog in het dorp en de omgeving ervan verbleven. Op 15 november werd het Te Deum gezongen. Daarover schreef de pastoor: *Dit is de 1^e maal dat het geschiedt in mijne kerk het Te Deum voor den Koning op zijnen naamfeest te zingen in tegenwoordigheid van het leger en 't zal zeker ook wel de laatste maal zijn dat dit hier zal gebeuren.*

Begin 1920 werd het kasteel van Schuurlo afgebroken. Het heette, dat de Duitsers die tijdens de oorlog op het kasteel verbleven hadden, er zoveel schade hadden aangericht dat de herstellingskosten niet betaalbaar waren. Volgens een mondelinge mededeling van mevrouw Marguerite De Jaegher, die in die tijd regelmatig op het kasteel van Schuurlo kwam, was de schade lang niet zo groot en was ze vooral veroorzaakt door de schoonzoon van mijnheer Mast de Maeght die het kasteel voor de oorlog bewoonde. Dat het kasteel werd afgebroken, had in de eerste plaats te maken met trekken van oorlogsschade. Het afbraakmateriaal van Schuurlo, stenen, arduin, enzovoort werd gebruikt om het nieuw kasteel van Blekkervijver te bouwen. Men kon Blekkervijver opbouwen tot aan het verdiep met stenen afkomstig van het kasteel van Schuurlo. Pastoor De Corte kon ook nog vijftwintig vierkante meter plankenvloer op de kop tikken om het schaliehout van de *verbergsacristij* te vernieuwen.

Op 7 november 1920 werd de vijftwintigjarige stichting van het klooster gevierd. De algemene overste van het klooster, veel zusters die ooit op Maria-Aalter geweest waren, evenals Achiël Bohijn en Hendrik Goedertier waren aanwezig.

Pastoor De Corte werd op 21 februari 1921 benoemd tot pastoor te Elversele.

TIJDENS HET INTERBELLUM

Serafien Van Loo, onderpastoor te Temse, werd op 22 maart 1921 aangesteld tot pastoor van Sint-Maria-Aalter. Zoals inmiddels al gebruikelijk, werd de nieuwe pastoor in Aalter afgehaald. Om hem kennis te laten maken met zijn nieuwe parochie, werd hij op het dorp rondgeleid. Aan het uiteinde van het dorp hadden de inwoners een podium getimmerd van waarop hij de stoet in ogeschouw kon nemen. Daarna ging het naar de kerk waar de aanstelling plaats had.

Een van de eerste taken van pastoor Van Loo was het terug activeren van 'de confrérie van het H. Sakrament'. Deze dreigde ten onder te gaan doordat niet tijdig voor werving van jonge leden was gezorgd. Na zijn rondgang bij de parochianen was het aantal leden weer gestegen tot zesendertig.

Bisschop Seghers kwam op 18 oktober 1921 naar Sint-Maria-Aalter om de kinderen te vormen. Het was toen 26 jaar geleden dat de kinderen van het Aaltershoekske nog in de eigen parochiekerk gevormd waren.

In maart 1922 werden de dakgoten van de sacristie vernieuwd en in oktober werden twee nieuwgebouwde klassen van de school geopend. Er kwamen twee leerkrachten bij.

Pastoor Van Loo.

Waarschijnlijk sijpelde er water binnen in de beide sacristieën, want in 1924 liet pastoor Van Loo de daken vernieuwen. In de sacristie, die als bergplaats werd gebruikt, moest het plafond vernieuwd worden. Ook aan het dak van de kerk en het torentje werden herstellingen uitgevoerd. De kosten voor al die werken beliepen ongeveer 10 000 frank en werden voor het grootste deel gedragen door een toelage van de gemeente en de rest door de kerkfabriek. Het

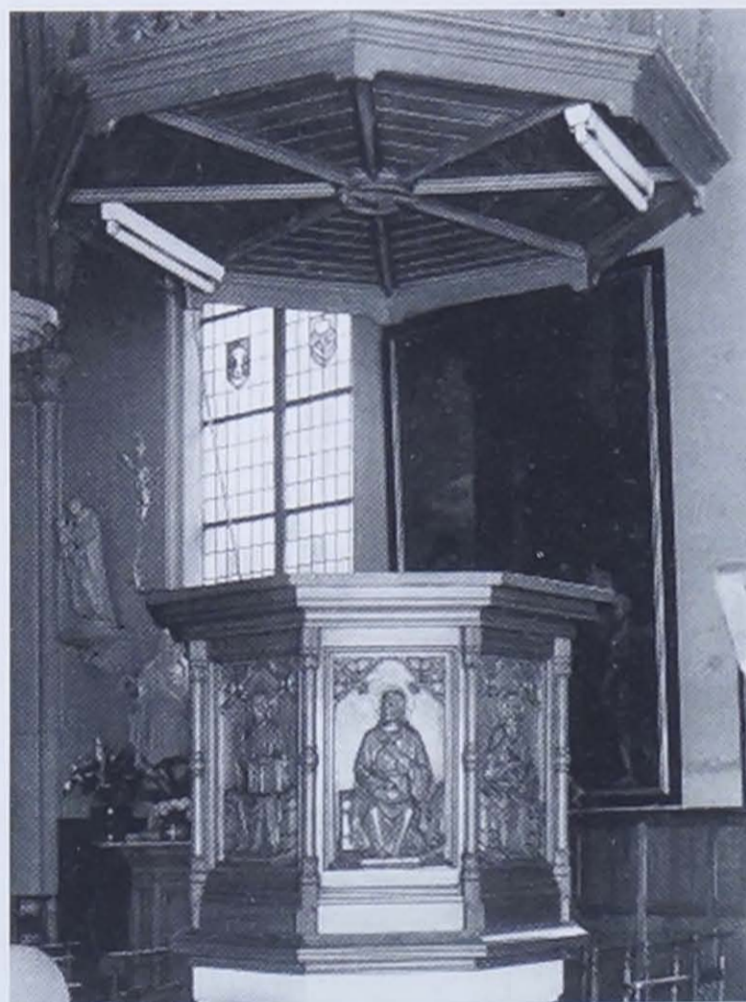
jaar daarop werd het houten deksel van de doopvont *dat gansch krom getrokken was* vervangen door een koperen deksel. De kerk en de pastorie werden aangesloten op het elektriciteitsnet. De installatiekosten bedroegen 2220 frank. Er werden ook honderd nieuwe stoelen aangeschaft.

Op 29 augustus 1926 werd Serafien Van Loo tot pastoor van Sint-Cornelius te Aalter aangesteld. Hij werd vervangen door Emiel Thuysbaert. Deze was geboren te Stekene in 1874. Hij was voordien coadjutor te Watervliet en onderpastoor te Nokere en te Wieze. De plechtige inhuldiging greep plaats op 27 september. Zoals gebruikelijk werd de nieuwe herder feestelijk *ingehaald* door de inwoners. De pastoor schrijft daarover in het Liber Memorialis: *en de parochianen van Sint-Maria-Aalter halen er eer van en hebben weder hunne achting voor den priester getoond.*

In 1927 werd de kerk geschilderd door Octaaf Vereecke uit St.-Joris-ten-Distel. De kosten die meer dan 12 000 frank bedroegen, werden gedekt met giften, een toelage van de gemeente en een omhaling in de parochie. Het volgende jaar werd het orgel gereinigd en

Pastoor Thuysbaert

De preekstoel die in 1932 in de kerk werd geplaatst.

Foto: kerkarchief Maria-Aalter

gestemd door Cornelis De Paepe uit Brugge. Deze reken-
de daarvoor 317 frank aan. Verschillende keren ontving
pastoor Thuysbaert van het 'Werk der arme kerken' of
door milde giften van parochianen, kerkgewaden en
andere benodigdheden voor de eredienst. Het huis Bressers
uit Gent maakte in 1932 een nieuwe preekstoel voor de
kerk van Sint-Maria-Aalter. Deze was vervaardigd uit
eikenhout. Op de vijf panelen van de kuip waren Onze-
Lieve-Vrouw en de vier evangelisten gebeeldhouwd. De
prekstoel was een schenking van mevrouw Bosmans-Van
Besien.

*Mevrouw Bosmans die op het kasteel
Blekkerbos woonde.
Foto: Jean Bosmans*

*Onderpastoor De Ganck samen met de leerlingen van de kantschool en de
zusters Mechtilde en Bonaventura.
Foto: verzameling Maurice Thys*

Marcel De Ganck werd in 1935 benoemd tot onderpastoor van Sint-Maria-Aalter. Drie jaar later werd hij verplaatst naar Moerbeke-Waas en vervangen door Jozef De Meerschman.

In 1938 kwam een pater jezuiet de bond van het H. Hart op het Aaltershoekske stichten.

Ofschoon Emiel Thuysbaert ziekelijk was, bleef hij toch verder werken aan het verbeteren van zijn kerk. Zo werd het orgel van een ventilator voorzien en buiten de kerk bracht men een nieuwe elektriciteitsleiding aan. Hij overleed op 1 juni 1939. Hij was bijna dertien jaar pastoor van het Aaltershoekske geweest. Hij werd begraven onder de kalvarieberg aan de oostzijde van de kerk.

Burgemeester Karel Bockaert en Arthur Claeys, voorzitter van de kerkfabriek, hielden een dankrede aan zijn graf.

*Het graf van pastoor Thuysbaert onder de kalvarieberg.
Foto: Jan Camerlinckx*

REQUIEM **AETERNAM**
DONA EI **IN PACE** **CHRISTI** **DOMINE**

Het heeft de heer behaagd tot zich te roepen de ziel van Zijn trouwen dieoaar en priester

den Eerwaarden Heer Emiel Thuysbaert

PASTOOR TE St MARIA-AALTER

Hij werd geboren te Stekene op 3 April 1874; priester gewijd op quaterlempersaterdag vóór Kerstmis 1901 en tot pastoor benoemd den 25 Augustus 1926.

Hij leefde als een ware christen, volgens de vaste lijn van een kordate overtuiging, kweekte zich in levende offergave van al zijn priesterlijke plichten en overleed te St Maria-Aalter op 1 Juni 1939, na een hevige ziekte.

Hij ontving met klaren geest de genaden der Heilige Sacramenten.

PRIESTER ZIJN,
IS HOSTIE ZIJN

Wij vragen uw gebeden voor zijn zielewelzijn.

Mevrouw Weduwe VICTORINA DO.MS-THUYSBAERT ;
Mijnheer en Mevrouw CYRIEL THUYSBAERT-FANIS ;
Mevrouw Weduwe HORTENTIA TIRANT-THUYSBAERT ;
Eerwaarde heer JEF MEERSCHMAN, onderpastoor ;
Mejuffter CLEMENTINE SPRANCKERS ;
De Heeren VOORZITTER en LEDEN van de Kerkfabriek ;
EERWAARDE MOEDER en ZUSTERS van het klooster.

Hierbij wordt U vriendelijk aangenoodigd tot den plechtigen koordleest die, gevolgd van de begrafening, plaats heeft in de parochiekerk te St Maria-Aalter, op Dinsdag 5 Juni 1939 te 10,30 uur.

Vergaderingster pastorijs.

De vigiliën zullen gezongen worden op Maandag 5 Juni, te 5 uur 's avonds.

drukt. Paut Aalter. St Maria-Aalter, op 2 Juni 1939.

Eigendom L. T.

Het overlijdensbericht van pastoor Thuysbaert.

KAREL BREWÉE, PASTOOR TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG

Karel Brewée, onderpastoor te Nevele, werd op 15 juni 1939 aangesteld tot pastoor te Sint-Maria-Aalter. Hij was juist vijftig jaar geworden. Nog voor de inhuldiging werd de pastorie volledig opgeknapt. *Op Zaterdag 15 Juli om 10 à 11 uur 's avonds waren de veranderingen gedaan.* Daags nadien had de feestelijke inhuldiging plaats. De stoet die de inwoners van het Hoekske opgebouwd hadden, beeldde in drie taferelen de mis uit.

Pastoor Brewée bij zijn aanstelling in 1939. Foto: verzameling Maurice Thys

Reeds in september 1939 vertrok onderpastoor Jozef De Meerschman naar Balgerhoeke. Ter vervanging werd een zondagsonderpastoor aangevraagd. Op 1 oktober 1940 werd Firmin Missiaen (pater Emiel) van de paters Capucijnen te Beernem daarvoor aangesteld. Hij was geboren te Westkapelle op 16 februari 1886 en priester gewijd te Brugge op 1 juni 1912.

In 1940 en 1941 werden herstellingen en verbeteringen aan de kerk en de pastorie uitgevoerd. De tuin van de pastorie werd grotendeels omheind met een muur in betonplaten.

Op 27 mei 1945 werd er een schilderij van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand in de kerk opgehangen. Dat ging met enige plechtigheden gepaard. Volgens pastoor Brewée werd het schilderij *aangekocht bij de Eerw. Paters Redemptoristen, Voskenslaan, Gent.* Wat verder vervolgde hij: *De schilderij heeft 2500 frank gekost; ze werd betaald met de andere onkosten, door de omstandigheden veroorzaakt, door Juff. Rachel... (ze wil niet gekend zijn), die daarvoor 3000 frank had ter beschikking gesteld.* Zoals we hoger al schreven, was het schilderij al voor 1877 in de kerk aanwezig. Ook de inventaris van 1884 vermeldde het schilderij. Pastoor De Tavernier voegde er zelfs bij dat het *eenen vergulden kader had... hoog 1m 95, breed 1m 10.*

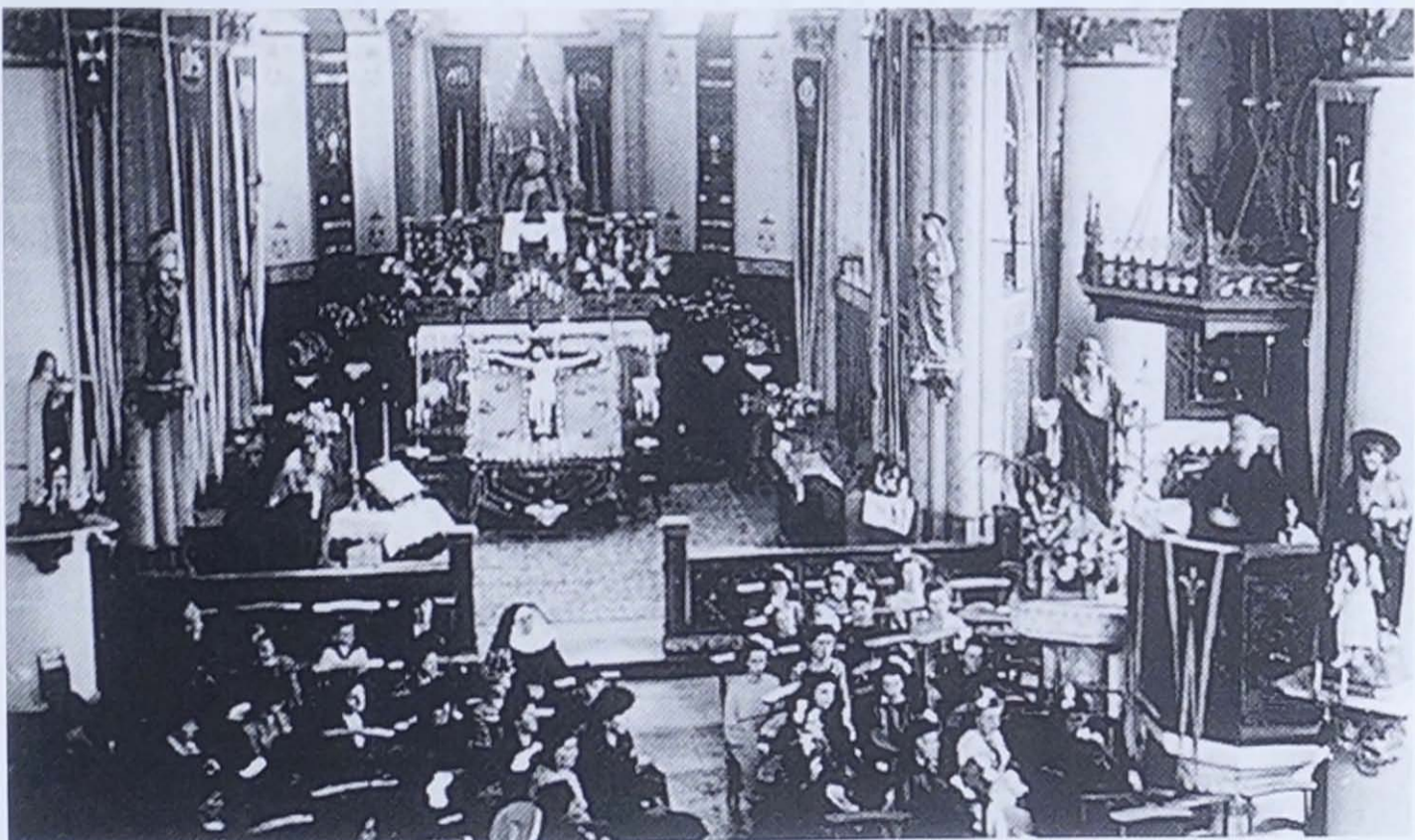
Pastor Brewée op bezoek in de meisjesschool.

Moeten we veronderstellen dat het schilderij van Swerts enige tijd naar de paters Redemptoristen verhuisde of mogen we geloof hechten aan het verhaal van diegenen die beweren dat het doek opgerold op de zolder van de pastorie lag en dat pastoor Brewée het liet herstellen en zijn plaats teruggaf in de kerk?

In augustus 1945 herdacht men het vijftigjarig bestaan van het klooster op het Aaltershoekse. Na de mis, gezongen door de kinderen, ging het feest verder in de klassen van de bewaarschool. Daar werden door de kinderen nummertjes opgevoerd, gaf pastoor Brewée een historisch overzicht van het ontstaan en van de werking van het klooster en werden geschenken uitgedeeld. *Het feest eindigde met een smakelijke ontvangst in de pastorie.*

Van 19 tot 30 mei 1946 werd er een grote volksmissie gepredikt. In de avondsermoenen waren er geregeld 500 toehoorders op een bevolking van 1500 inwoners. Die goede opkomst was vooral te danken aan de talrijke aanwezigheid van de vrouwen. Voor de mannen had de pastoor weinig lof: *De mannen integendeel zijn zeer in gebreke gebleven. De kerk was nooit geheel vol.*

Karel Bruwée werd op 27 februari 1947 overgeplaatst naar Landegem. Hij overleed in 1968 te Belsele en werd op het kerkhof van Maria-Aalter begraven.

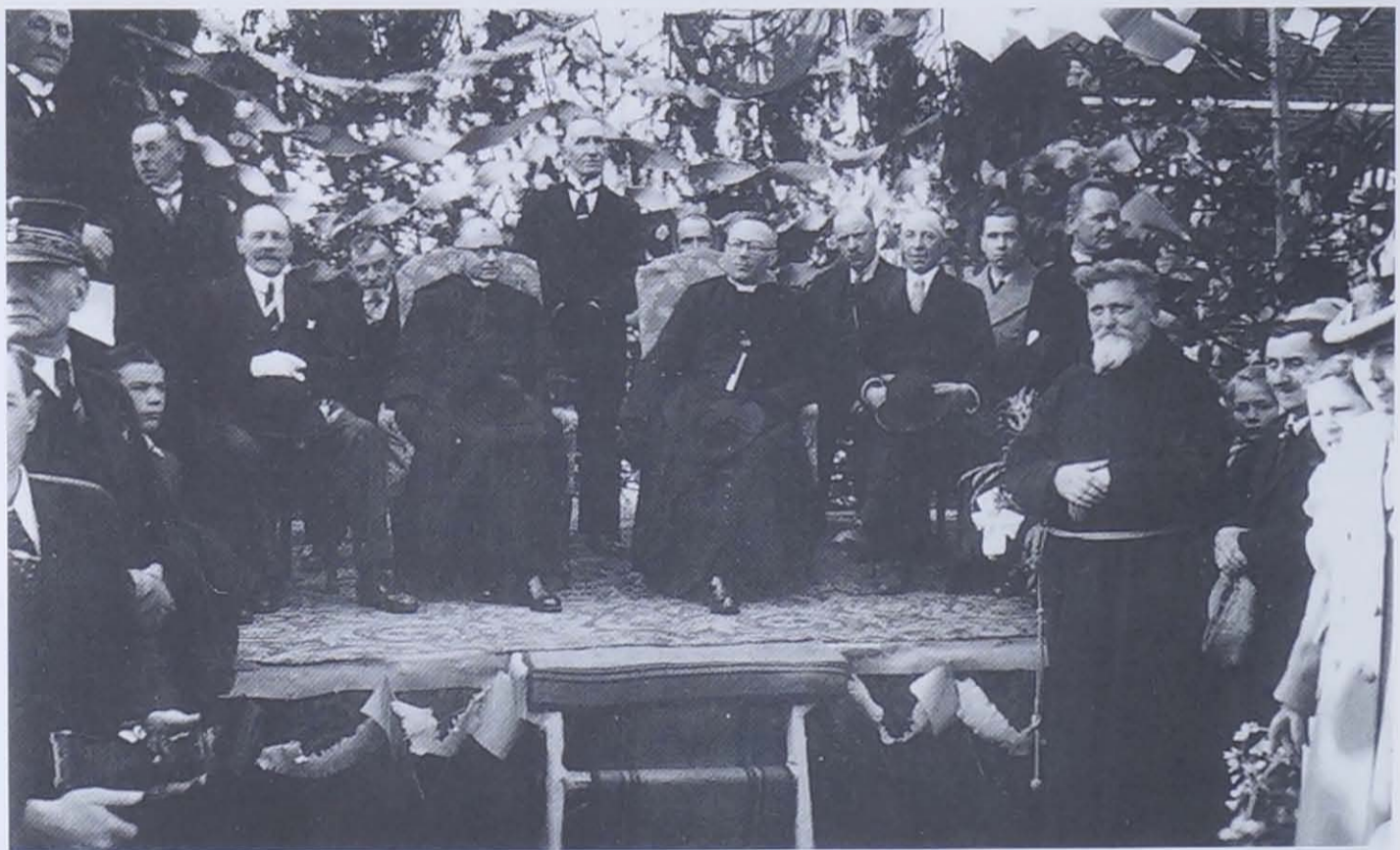

*De kerk tijdens een van de sermoenen.
Foto: Maurice Thys*

PASTOOR MAURICE DE WEIRT

In de plaats van Karel Brewée, kwam Maurice De Weirt naar Sint-Maria-Aalter. Hij was afkomstig van Nevele en sinds 1941 pastoor te Paulathem. Blijkbaar was hij een zakelijk man. In het Liber Memorialis rept hij met geen woord over de inhuldiging. Het verhaal daarvan vonden we in een krantenartikel van 19 april 1947. De *plechtige inhaling* had plaats op 13 april en werd bijgewoond door honderden toeschouwers. Velen waren van de omliggende dorpen naar het Hoekske gekomen, *nieuwsgierig om te zien wat het kleine Maria-Aalter wel kon*. Ook ditmaal was men er weer ingeslaagd om een mooie stoet door het dorp te laten trekken. Vooral de praalwagens van den boerenbond, den boerinnenbond en handboogschutters en de Congogroep trokken de aandacht. Van de jaarschriften en spreuken vermeldde de reporter onder andere:

*Men zegt, Mijnheer, dat grooten dorst
zeer schadelijk is voor maag en borst;
Gedoo, heer pastoor, dat wij schinken,
En t' uwer eer een pintje drinken.*

Pastoor Maurice De Weirt bij zijn aanstelling in 1947. Op de eretribune v.l.n.r.: Emiel De Pauw (burgemeester), Remi Callant (gemeenteraadslid), pastoor De Weirt, Hector Herman, ?, ?, Kamiel De Reuck (gemeenteraadslid), René Schepers (schepen), Raoul Faut (gemeentesecretaris).

Foto: verzameling Maurice Thys

Na bijna honderd jaar was het kerkgebouw aan een serieuze opknapbeurt toe. Een jaar na zijn aanstelling begon pastoor De Weirt met de meest dringende herstellingen. Er werden nieuwe dakgoten aangebracht, rond de kerk werden *de plankieren* vernieuwd en in de kerk werd de bepleistering, die door insijpelend vocht op verschillende plaatsen losgekomen was, verwijderd en opnieuw bezet. In de kerk werd een kachel geplaatst. De pastorij werd van stromend water voorzien.

Bij de overheid werd er een aanvraag ingediend om belangrijke herstellingswerken aan de kerk uit te voeren. Zo moesten het dak en het torentje grondig hersteld worden, de muren hervoegd en binnen de kerk dienden de beschadigde bepleisteringen hersteld. Plannen en bestek daarvoor werden door architect Arthur De Deken uit Gent opgemaakt. Deze raamde de kosten op 209 496 frank.

Het torenuurwerk werkte niet meer. Pastoor De Weirt schrijft daarover: *het werk zelf is door onkundige handen van ter plaatse verknoeid geworden; zodat de herstelkosten 10.000 frank zouden belopen*. In 1950 werd er een nieuw elektrisch uurwerk geplaatst. Vanaf 1951 gebeurde het luiden en kleppen elektrisch.

De Broeders van Liefde hadden het domein van Blekkervijver in 1949 aangekocht om er een nieuw noviciaat op te richten. Het kasteel werd verbouwd. Er werden een nieuw gebouw van 80 m lang en 12 m breed en een kapel bijgebouwd. Op 1 augustus 1951 werden de kapel en de gebouwen door de bisschop ingewijd.

In 1952 werden de geplande herstellingswerken aan de kerk uitgevoerd: de vermolmde delen van het torentje werden vervangen, de schaliën van de toren en het dak werden vernieuwd, het voegwerk werd uitgekapt en de muren hervoegd. Rond het dak van het koor werden nieuwe goten gelegd en aangesloten op nieuwe afvoerpijpen. Uiteindelijk kostten de herstellingswerken meer dan 300 000 frank. Deze werden voor 90 procent door de gemeente Aalter en de rest door de Provincie Oost-Vlaanderen betaald.

In november 1953 werd pater Liberaat, lector van het Capucijnenklooster te Brugge aangesteld tot zondagsonderpastoor.

Op 4 oktober 1954 werd Maurice De Weirt benoemd tot pastoor te Kemzeke in het Waasland.

Tot opvolger van Maurice De Weirt benoemde de bisschop, Albert Heinkens, onderpastoor te Adegem. 28 november 1954 was een mooie herfstdag. In de namiddag was niet alleen heel Maria-Aalter op de been, maar er waren ook nog eens 400 inwoners van Adegem naar het Hoekske afgezakt. De nieuwe pastoor werd aan de parochiegrens opgewacht door een stoet van auto's, waarin afgevaardigden van alle verenigingen hadden plaats genomen. Deze autokaravaan trok dan door de voornaamste straten van de parochie. Om 16u. had in een overvolle kerk de aanstelling plaats door deken De Pauw van Nevele. Daarna waren de genodigden te gast op de pastorie. Het feest eindigde 's avonds met een vuurwerk.

Inhuldiging pastoor Albert Heinkens.

Foto: familie Schepers

*Inhuldiging pastoor Albert Heinkens.
Foto: Achille Lambert*

Een van de eerste initiatieven van pastoor Heinkens was het uitgeven van een eigen parochieblad 'Het Kruis'. Het bleef verschijnen tot einde 1964 in een oplage van bijna 400 exemplaren.

Op 30 januari 1955 werd achteraan in de kerk een glasraam aangebracht dat Onze-Lieve-Vrouw Hulp der Christenen voorstelt. Het was een ontwerp van pastoor De Weirt.

Daar waar pastoor De Weirt zich in de eerste plaats bezig hield met het opknappen van het kerkgebouw, pakte Albert Heinkens nu het kerkin-
terieur aan. Al in 1948 had zijn voorganger gesteld dat het orgel onher-
stelbaar versleten was. Derhalve werd er in het voorjaar van 1955 een
nieuw orgel geplaatst door orgelbouwer Anneessens uit Menen. Het
oude Jacob van den Eynde orgel werd door Anneessens uit de kerk
verwijderd en door bemiddeling van de Utrechtse firma Koff, die het
herstelde, aan de 'Stichting Blauwkapel' verkocht. Zo kwam het ver-
sleten orgel van Maria-Aalter terecht in de kerk van Blauwkapel te

Het Anneessens orgel dat in 1955 in de kerk werd geplaatst. Op de achtergrond het glasraam dat Onze-Lieve-Vrouw Hulp der Christenen naar een ontwerp van pastoor De Weirt voorstelt.

Foto: kerkarchief Maria-Aalter

Utrecht. Op Pasen werd het nieuwe orgel ingespeeld door Thomas Reynaert, orgelist te Brugge. Het nieuwe orgel kostte 369 000 frank en werd naast subsidies van de gemeente (60 000 frank) en de provincie (36 900 frank) volledig betaald *door omhalingen*.

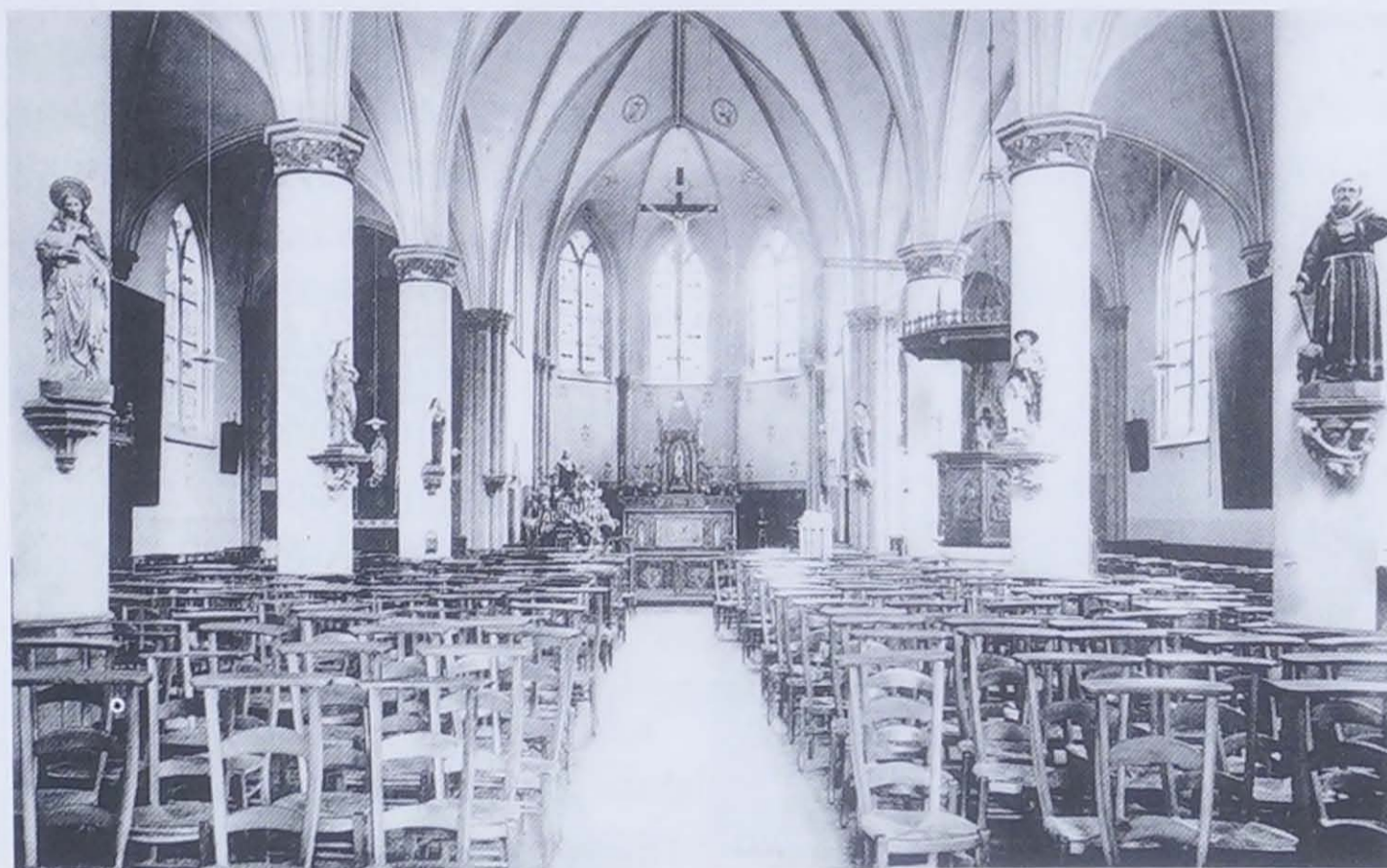
Op 31 juli 1955 werd pater Liberaat als zondagspastoor vervangen voor pater Franciskus, lector in het Capucijnenklooster te Brugge. In het najaar bezocht pastoor Heinkens al zijn parochianen en was zeer tevreden over het onthaal en de geldelijke steun. De nieuwe verwarmingsinstallatie werd op 25 oktober voor het eerst in gebruik genomen en met Kerstmis werd in de kerk van Sint-Maria-Aalter voor het eerst een middernachtmis opgedragen. In 1956 werd voor de eerste maal op Witte Donderdag en Goede Vrijdag, een avonddienst en op Paaszaterdag een nachtdienst gehouden. Na een jaar werd pater Franciskus als zondagspastoor vervangen door pater Sebastiaan.

In het voorjaar van 1957 werd te Maria-Aalter een *grote heilige missie* gepredikt. Pastoor Heinkens, die aan alle inwoners ouder dan veertien jaar *een controlekaart* gegeven had, was tevreden over de

aanwezigheid van zijn parochianen op de sermoenen en diensten. Afgezien van 164 mensen, die door ouderdom, ziekte of *een ander geldige reden*, niet naar de sermoenen konden komen, waren er slechts 63 die niet geweest waren of die geweigerd hadden. Dit was wel de laatste missie op het Aaltershoekske.

Nog in 1957 werd het interieur van de kerk grondig gewijzigd. De werken werden geleid door architect De Deken uit Gent en uitgevoerd door Henri De Baene, aannemer uit Maria-Aalter. De werken omvatten ondermeer het uitvoeren van de nodige herstellingen, het vernieuwen van de vensterramen, het verbouwen van het portaal en het plaatsen van vijf nieuwe deuren in eik, het vernieuwen van de vloer van het koor, het herschikken van het hoofdaltaar en het schilderen van de kerk. Bij het schilderen werden de figuren, die voorheen de muren en de zoldering van het koor sierden, overschilderd. Van de gelegenheid werd ook gebruik gemaakt om de schilderijen die de 'Zeven werken van Barmhartigheid' voorstellen, op te knappen. Voor een grondige restauratie van de schilderijen waren blijkbaar geen financiële middelen beschikbaar.

De meest opvallende veranderingen waren deze aan het hoofdaltaar. Het bovendeel van het altaar, dat door pastoor Heinkens als *echte rommel* en door de provinciale architect als *een uiterst smakeloos taberna-*

Het kerkinterieur zoals het er uitzag voor de veranderingen in 1957.

De kerk na de veranderingen van 1957.

Foto: kerkarchief Maria-Aalter

kel in neo-gothiek beschreven werd, maakte plaats voor een sober tabernakel, langs beide zijden geflankeerd door drie kandelaars. Het triomfkruis, dat tussen koor en middenbeuk aan de zoldering was opgehangen, werd aan de muur achter het altaar bevestigd, waarmee het leek alsof het kruis het altaar bekroonde. De meeste heiligenbeelden verdwenen uit de kerk. Een viertal kregen een plaats in de achtergrond. Na de grootse

werken, die duurden van 23 april tot 18 juli, noteerde pastoor Heinkens in het Liber Memorialis: *Recedant Vetera, Nova sint Omnia*. Het oude is verdwenen, alles is vernieuwd.

De herstellings- en vernieuwingswerken kostten 359 198 frank. Het grootste deel daarvan werd door de gemeente Aalter betaald (314 426 frank) en de rest door giften en een toelage van de provincie Oost-Vlaanderen. Op kermiszondag bekroonde een godsdienstige plechtigheid de herstellingswerken. Links van de kerkdeur werd een gedenksteen aangebracht.

Vanaf Pasen 1958 werden de missen in het Nederlands opgedragen.

In 1959 werd de processie, die volgens pastoor Heinkens *een slordige optocht van oude stokken, vuile vodden, beelden en 10 lieve vrouwen uitbeeldingen* was, volledig herdacht. Er werden ook nieuwe kostuums aangekocht.

Mede door de bemoeiingen van burgemeester Raymond Van den Broecke, werd bekomen dat in de Wingensestraat een nieuwe jongensschool werd gebouwd. De meisjesschool zou het hele gebouw in de Aalterstraat innemen.

In 1960 werd in de kerk een geluidsinstallatie geplaatst. In het torentje werden luidsprekers aangebracht om er klokkengelui, beiaardspel, enzovoort naar buiten uit te zenden. *Het vervangt de klokken, die de kerk toch nooit zal hebben, bij gebrek aan toren.*

Gilbert De Zutter vernieuwde in het voorjaar van 1961 alle elektrische leidingen in de kerk. In de zomermaanden werden de binnenmuren met houten panelen bekleed. De bekleding van de muren van het koor zou pas later gebeuren.

Pater Sebastiaan, die benoemd was tot aalmoezenier in Brussel, werd als zondagsonderpastoor vervangen door pater Engelmundus.

In mei 1962 werd de oude kantschool met steun van het A.C.V. als jeugdhuis ingericht. Dit jeugdhuis werd door een raad beheerd samengesteld uit pastoor Heinkens, Laurent Van de Caveye (boerenorganisaties), meester Sierens, juffrouw Sierens (vrouwengilde), Diana Stockman (V.K.A.J.), Roger Van Bouchaute (K.W.B.), Robert Verhelst en Georges Schoonaert (A.C.V.).

Ook in Maria-Aalter werden de wegen in de loop van 1962 gemoerniseerd. De weg naar Aalter werd geasfalteerd en de kasseistenen in de Blekkervijverstraat en de Wingensestraat maakten plaats voor een brede betonbaan met langs beide zijden een fietspad.

Noël De Mey, de blinde organist, die vanaf 1955 de missen en de diensten opluisterde, liet het in juli 1968 afweten. Cyriel Lambert kon die leemte niet opvullen. De bandopnemer die pastoor Heinkens aanschafte, zou uiteindelijk weer wat klankkleur in de kerk brengen.

Pastoor Heinkens na meer dan 28 jaar pastoraat te Maria-Aalter.

Begin van de jaren zeventig veranderde het interieur van de kerk nog grondiger van uitzicht. De twee koorgestoelten verhuisden van het koor naar de zijbeuken. De communiebank werd verwijderd en delen ervan werden verwerkt in een nieuw altaar dat vooraan in het koor werd geplaatst. De preekstoel verdween en de kuip werd links in het koor neergezet. Het orgelklavier, dat in de middenbeuk stond, kreeg een plaats tussen twee pilaren zodat het niet langer het zicht van de gelovigen belemmerde.

Het is een ietwat ontgoochelde pastoor die in 1976 schrijft: *De mentaliteit van de mensen is heel veranderd. Ze leven in welstand - ze gaan op reis, en als het hun aanstaat komen ze naar de kerk. Oude kerkgangers die overleden zijn worden niet vervangen (of zelden) door jonge kerkgangers. Alhoewel het aantal kerkbezoeken nog al meevalt. Tien jaar geleden was dat gemiddeld 900 de zondag, nu 650 in 't weekend.*

Een vermoeide Albert Heinkens nam op 30 april 1983 afscheid van de parochie, waar hij meer dan achtentwintig jaar pastoor geweest was. Hij klopte daarmee pastoor van Haute die het 'slechts' vijfentwintig jaar en zes maanden uitgehouden had. Zoals pastoor Peyne zijn parochie de twintigste eeuw binnenleidde, zo leidde pastoor Heinkens zijn parochie de wilde jaren zestig binnen. Van een oude neogotische kerk maakte hij een moderne kerk. De mooie rode tapijten, de nieuwe kerkstoelen en vooral de steeds verse bloemenruikers gaven een aantrekkelijk uitzicht aan het kerkje van Sint-Maria-Aalter. Dat was blijkbaar niet voldoende om de mensen aan de kerk te binden, maar die problematiek lag ook niet in zijn handen...

PASTOOR EDMOND VAN DEN BROECK

Edmond Van den Broeck werd geboren te Sinaai op 18 januari 1929. Zijn lagere school liep hij in Oostende en zijn humaniora volgde hij in Turnhout. Filosofie en theologie studeerde hij aan het bisdom te Gent. Na zijn priesterwijding in 1957 was hij eerst leraar aan het St.-Lodewijkscollege te Lokeren. Na een tijdje onderpastoor geweest te zijn te Lotenhulle, werd hij in dezelfde functie benoemd te Knesselare, waar hij twintig jaar bleef.

Er waren geen fanfares en geen stoet meer als pastoor Van den Broeck op 24 april 1983 te Maria-Aalter werd verwelkomd, alleen een sfeervolle eucharistieviering, gevolgd door een receptie aangeboden door de nieuwe pastoor. Er was wel veel belangstelling, zowel van de inwoners van Knesselare, waar hij onderpastoor geweest was, als van de mensen van Sint-Maria-Aalter, die hun pastoor wilden begroeten. Omwille van renoveringswerken aan de pastorie, duurde het nog tot 30 juli 1984 alvorens de pastoor zijn intrek kon nemen te Maria-Aalter. Tot dan pendelde hij dagelijks tussen Maria-Aalter en Knesselare.

Pastoor Edmond Van den Broeck bij zijn aanstelling. V.l.n.r.: Robert Verhelst, Frans Demeyer, André Lootens, burgemeester Jan De Crem, pastoor Van den Broeck, ?.

Foto: Firmin Neyrinck

De herstellingswerken aan het dak en aan het torentje, die in september 1988 zouden beginnen, dienden uitgesteld nadat op 10 augustus de bliksem insloeg op het torentje. De brandweer van Aalter moest om veiligheidsredenen de spits verwijderen. Uiteindelijk werden de werken in 1989 uitgevoerd door de firma Solar uit St.-Niklaas. Het jaar daarop dienden de elektriciteitsleidingen vernieuwd. Tegelijk werd ook een nieuwe geluidsinstallatie geplaatst. Tenslotte werd ook de verwarmingsinstallatie in de kerk vernieuwd.

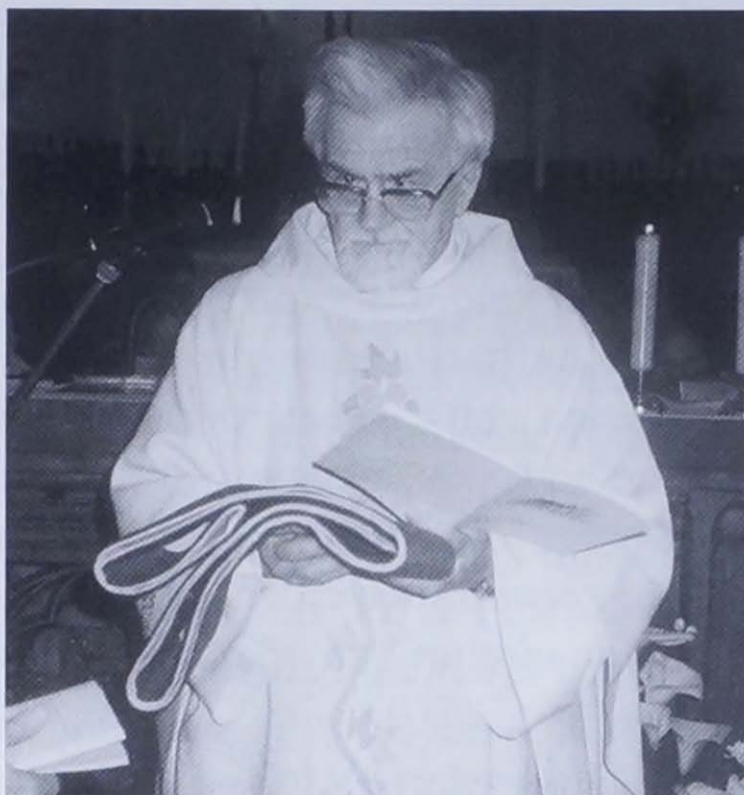

*Pastoor Edmond Van den Broeck.
Foto: Firmin Neyrinck*

Als pastoor Van den Broeck in 1994 met rust ging was de kerk in goede staat. Zoals hij zelf schreef in het Liber Memorialis, bleef er nog alleen *de kroon op het werk, de kerk schilderen* en hij voegde er ironisch aan toe *dat zal een ander mogen opzetten*. Aan de vooravond van 150 jaar Sint-Maria-Aalter is die karwei inmiddels ook al geklaard.

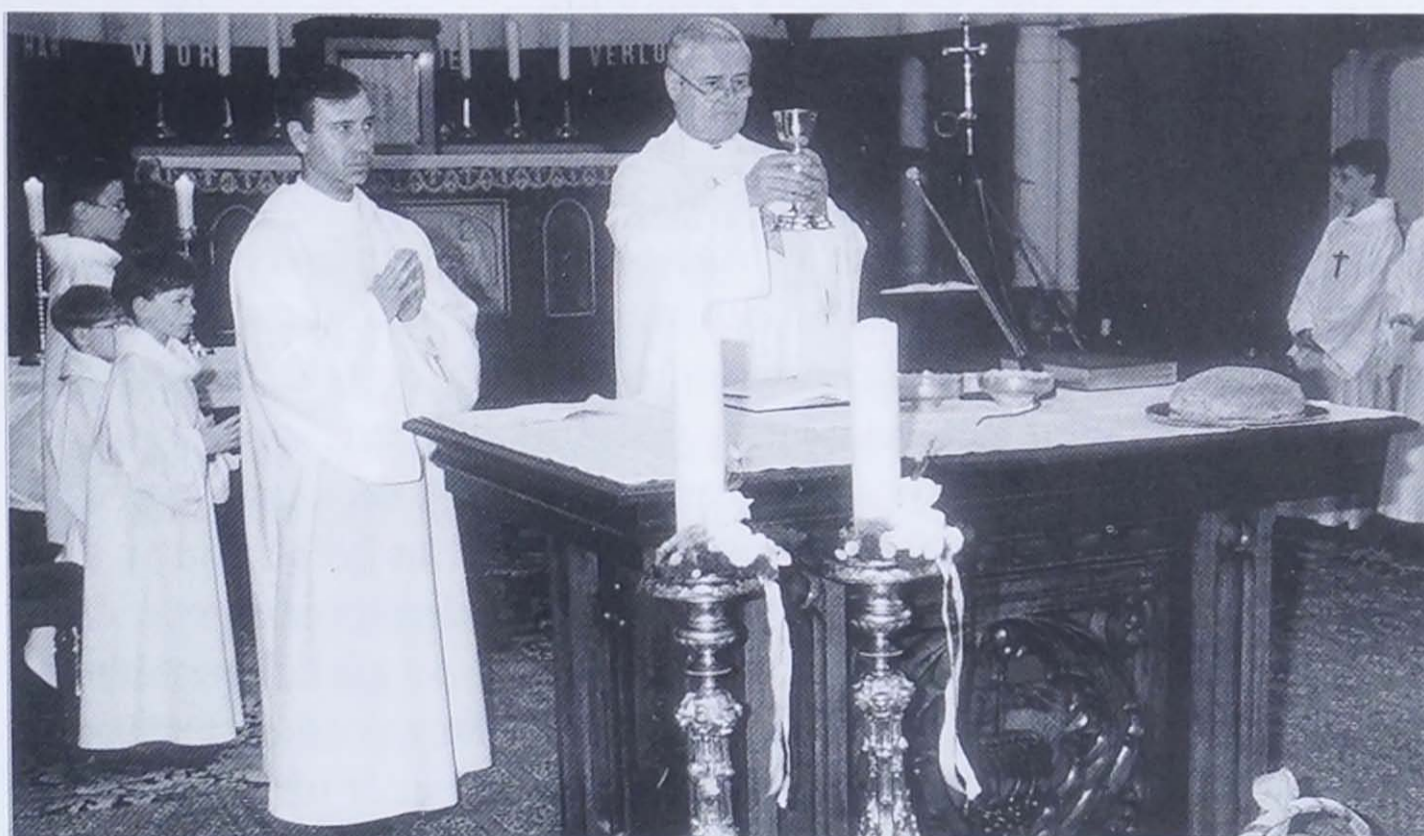
DE LAATSTE JAREN

Pastoor Van den Broeck was de laatste residerende priester te Maria-Aalter. Door het steeds groter wordend tekort aan priesters, werd hij in 1994 opgevolgd door pater Daniël Ingels. Deze was jarenlang missionaris geweest in Zaire (het huidige Congo) en sinds 1986 pastoor te Aalter-Brug. Gezondheidsredenen dwongen hem ertoe om op 15 november 1995 op rust te gaan.

*Pater Ingels, pastoor te Sint-Maria-Aalter van februari 1994 tot november 1995.
Foto: Achille Lambert*

André De Paepe, pastoor van Sint-Cornelius Aalter, kreeg eind 1995 ook nog de verantwoordelijkheid voor de parochies Sint-Maria-Aalter en Aalter-Brug. Op initiatief van pastoor De Paepe zijn in de voorbije jaren heel wat pastorale taken door leken overgenomen en lijkt de toekomst van de parochiegemeenschap van Sint-Maria-Aalter verzekerd te zijn.

*Pastoor André De Paepe en broeder Mark bij het celebreren van de mis.
Foto: broeder Mark*

SLOTBESCHOUWING

Sint-Maria-Aalter is een van de dorpen die in de eerste helft van de 19e eeuw ontstonden op de nog onbewoonde restanten van het Bulskampveld. Grootgrondbezitters plantten er bossen aan en richtten her en der hoeven op. Mensen van Aalter, van de omliggende dorpen en zelfs van verder afgelegen plaatsen kwamen zich op het Aaltershoekske vestigen. Sommigen hoopten er een stuk grond te verwerven om landbouw te verrichten, anderen verwachtten er als dagloner werk te vinden. Met spinnen en weven zou men wel proberen de eindjes aan elkaar te knopen.

In de jaren 1840-1850 bereikte de crisis in de linnennijverheid een hoogtepunt. Op de markten van Aalter, Tielt of Brugge kreeg men het garen en het linnen niet meer verkocht en als er dan toch al iets verkocht werd, was het tegen een veel te lage prijs. Het werd moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen om dagelijks voor voldoende voedsel voor het hele gezin te zorgen. Tot overmaat van ramp mislukte in 1845 de aardappelooft tengevolge van de aardappelplaag. Tegen het einde van het jaar was de prijs van de aardappelen al verdrievoudigd. Tarwe en rogge werden 50 procent duurder. Dat betekende honger voor veel gezinnen. Niet alleen op het Aaltershoekske waren er *behoefte*, maar ook in Aalter, in de omliggende dorpen, in gans Oost- en West-Vlaanderen.

Dat was de sociaal-economische situatie als onderpastoor Franciscus Van der Veken in 1844 gelden begon in te zamelen voor het bouwen van een kerk op het Hoekske. In Aalter wilde men misschien wel een soort hulpkerk toestaan, maar een parochiekerk, dat zag men echt niet zitten. Eigenlijk was het dossier in 1846 al zo goed als begraven. Waarschijnlijk zou het nog jaren geduurd hebben voor er op het Aaltershoekske een kerk kwam, ware het niet dat de regering in 1848 toelagen ter beschikking stelde voor de bouw van kerken en scholen in gebieden waar de eigenaars hun bossen zouden rooien om er landbouwuitbatingen op te richten. Nu waren het de grondbezitters zelf die toelagen aanvroegen om een kerk, een pastorij en een school te bouwen. Het gemeentebestuur van Aalter probeerde nog wat administratieve hindernissen op te werpen, maar moest uiteindelijk toch laten begaan. In de nazomer van 1851 waren de kerk, de pastorij en de school afgewerkt. Het Hoekske werd parochie Sint-Maria-Aalter.

Nu, 150 jaar later, zouden we de balans kunnen opmaken, maar hoe moeten we de kosten en baten van een parochie gaan analyseren? We kunnen wel een aantal materiële zaken in rekening brengen, maar een goed deel van het bezig-zijn van een kerkgemeenschap is niet in cijfers uit te drukken. Hedendaags komt de inbreng van de kerk in het verleden nogal als betuttelend over. Bij het doornemen van de talrijke documenten, vraagt men zich soms wel eens af wat voor zin bepaalde gebruiken en geplogendheden eigenlijk hadden. Het mag ons echter niet ontgaan, dat het moeilijk is om ons in te leven in situaties van vijftig en honderd jaar geleden. Vandaag lijkt het misschien absurd dat mensen vroeger heiligen gingen vereren om zich te vrijwaren van ziekte en ongeluk, maar blijkbaar had niemand daar toen moeite mee. Zullen wij straks zo gelukkig zijn, als de dokters ons van bij de geboorte, op grond van onze genetische eigenschappen, zullen komen vertellen dat we suikerziekte, een hartinfarct of kanker zullen krijgen? Wat vroeger toeval was, wordt morgen zekerheid. In de wilde jaren zestig hebben wij ons 'bevrijd', hebben we komaf gemaakt met tradities, gebruiken en geplogendheden allerhande. Dat was misschien nuttig en nodig, maar vandaag overschaduwde een immense berg van onoverzichtelijke regelgeving al lang de vele geboden en verboden die onze catechismus destijds rijk was.

Momenteel is Maria-Aalter een welvarend dorp waar het goed is om te leven. Daartoe hebben onze ouders en voorouders in belangrijke mate bijgedragen. Ouders die zich veel ontzegd hebben om hun kinderen voldoende eten en een degelijke opleiding te verschaffen. Kinderen die vanaf tien, twaalf jaar voor een schamel loon gingen werken om het gezin van hun ouders overeind te houden. Vaders die verschillende keren per jaar voor vele weken naar Frankrijk trokken om er op de grote boerderijen te gaan werken. Moeders die tot laat in de avond, bij het dansende licht van een petroleumlamp zaten te kantklossen of te naaien om nog een 'frankske' bij te verdienen. Landbouwers die in de zomer in de brandende zon aan het pikken waren en in de herfst door het slijk ploeterden om het loof van het land te halen.

De kerkgemeenschap van ons dorp heeft niet alleen een samenhoorigheidsgevoel bij de mensen gewekt, maar ook een levenssfeer gecreëerd. Ook op materieel vlak heeft de parochie bijgedragen tot het welzijn van de mensen. Jarenlang heeft ze immers met behulp van de giften van de gemeenschap en de beter begoede burgers, de nood van de minder bedeelden trachten te lenigen. Via het onderwijs heeft ze meegewerkt om jonge mensen te scholen en een degelijke

opvoeding te geven. Figuren als pastoor Petrus Peyne hebben bijgedragen tot de sociale ontvoogding van het dorp. Verschillende bloeiende verenigingen zijn ontstaan op initiatief en met steun van de parochie.

'Van Velt Houck tot parochie Sint-Maria-Aalter' trachtte een beeld van het verleden te schetsen. Misschien is het een gelegenheid om zich te bezinnen over de toekomst...

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Uit het huwelijk van Alexandre Jullien en Camille Van Cutsem sproten tien kinderen :

- Isidore Jullien gehuwd met Camille Mustraeten
- Jean, Baptist Jullien (°Assebroek 1827)
- Lucie Jullien gehuwd met Gislain de Verton
- Alexandre Jullien (°Aalter 1828) gehuwd met Maria Vermeire
- Aménaïde Jullien (°Aalter 1831) gehuwd met Emile De Clercq
- Camille Jullien (°Beernem 1832) gehuwd met Auguste Vergote
- Louise Jullien (°Beernem 1835) gehuwd met Norbert Vergote
gehuwd met Alphonse Delefortrie
- Leonie Jullien (°Beernem 1837) gehuwd met Alphonse Goeminne
gehuwd met Joseph Van Acker
- Thérèse Jullien (°Aalter 1844) gehuwd met Octave Montrelay
- Wenceslas Jullien (°Aalter 1846) overleden te Maria-Aalter in 1875
en aldaar begraven

Alexandre Jullien overleed te Brugge op 13.12.1885 en werd te Maria-Aalter begraven.

Zijn echtgenote, Camille Van Cutsem, overleed te Brugge op 18.08.1893 en werd eveneens te Maria-Aalter begraven.

In de schaduw van de parochiekerk van Maria-Aalter ligt de grafzerk van Alexandre Jullien, zijn echtgenote Camille Van Cutsem en hun jongste zoon Wenceslas Jullien.

Verzoekschrift van onderpastoor Franciscus Van der Veken aan de koning, 23 november 1844. De tekst is letterlijk overgenomen.

A sa Majesté Le Roi des Belges

Sire,

La commune d'Aeltre située dans la Province de la Flandre Orientale, arrondissement de Gand, est parmi les Communes du Royaume une des plus importantes en population et étendue; son territoire comprend 4633 hectare.

Les bruyères, qui autrefois formaient une partie de cette vast étendue sont aujourd'hui converties en bois plus ou moins productief et en terres cultivées.

Une distance d'un lieu, à un lieu trois quart /mesure de Brabant/ du bourg et de l'Eglise se trouve un hameau nommé Aelters-hoekken qui présente l'importance que bien des communes ne possèdent pas, son territoire est d'une étendue de 1538 hectares en forte partie consistant en bois, il est cependant occupé par 150 maisons et renferme une population 1200 habitants.

La distance du centre du bourg, l'éloignement de toute source d'instruction sont causes, que les mœurs et la conduite de la classe ouvrière, qui occupe les habitations dispersées de ce hameau laissent beaucoup à désirer aux gens de biens et aux amis de l'humanité. Depuis longtemps, Sire, on a apprécié l'impérieuse nécessité d'y bâtir une Eglise, il n'y avait à cet égard qu'une seule opinion, qu'un seul sentiment, mais les circonstances, le défaut de moyens en retardèrent l'exécution.

La construction d'une Eglise aurait bientôt pour conséquence d'attirer dans son à l'en tour un centre de demeures, dans les quelles on exercera diverses industries, de procurer aux habitants, aujourd'hui dispersés et isolés, les moyens faciles à satisfaire aux devoirs religieux en les engageant à assister aux instructions, qui reforment les mœurs et leur apprennent à se respecter entr'eux et à respecter les propriétés.

Aussi cet objet de première nécessité Sire, n'échappa pas à l'attention et aux sentiments de bienfaisance du savant et digne Prélat, aujourd'hui à la tête de notre diocèse.

Monseigneur l'Evêque de Gand daigna me communiquer ses intentions et fort de son appui, guidé par les conseils, je mis la main à l'œuvre.

Les principaux propriétaires des terres et bois qui composent le hameau Aelters-hoeksken, (au nombre de ces propriétaires figure la noble famille de Merode) me reçurent avec bienveillance, leurs signatures me garantissent une forte somme.

Cependant, les propriétaires ne peuvent porter seuls toute la charge, la somme jugée nécessaire est d'environ f 30.000-00 et ils en ont fait la moitié. Comptant, Sire, sur les intentions de votre bonté paternelle j'ose invoquer l'appui de votre Majesté et solliciter un subside de son Gouvernement.

Je me permets de joindre à l'appui de ma demande le plan de l'Eglise qu'on se propose de construire.

Souffrez, Sire, que j'aie au devant de l'objection que l'on pourrait élever; que la demande de subside est faite ici au nom d'un particulier et non au nom d'une commune, d'une fabrique- Mais si je signe la requête, si je suis prêt à sacrifier tous mes moyens et mes instans à voir réaliser une œuvre de bienfaisance, tout est dans l'unique intérêt du bien-être général; de la première pierre des fondations jusqu'à son entier achèvement, l'Eglise au Aelters-hoeksken sera une propriété de domaine public, un monument religieux, dont la propriété et la possession sont à la disposition de Monseigneur l'Evêque de Gand qui, de concert avec votre Gouvernement réglera les mesures ultérieures.

Tels sont les engagements que je contracte ici, Sire, car pour moi je n'ai qu'un seul but, qu'un seul désir, c'est de travailler en ministre de la religion, à la gloire de Dieu et au bien-être du prochain, sur tout de la classe ouvrière, de cette classe du peuple qui provoque toutes vos sympathies, c'est répondre aux ordres et aux désirs de mes respectables et dignes supérieurs.

Vous daignerez, Sire, nous seconder dans cette noble entreprise et bientôt une population nombreuse aura à joindre à ses sentiments du plus profond respect ceux d'une éternelle reconnaissance.

C'est la Grace

Sire,

Aelte le 23bre 1844

*Votre très humbles
et très obeissant serviteur
F. Vander Veken / vicaire*

Architect Tieleman Franciscus Suys

Architect Tieleman Franciscus Suys werd geboren te Oostende op 1 juli 1783. Hij kreeg zijn opleiding tot architect aan de Brugse academie, aan de 'Ecole des Beaux Arts' te Parijs en bij de Franse architect Charles Percier. Na in 1812 de Parijse 'Prix de Rome' gewonnen te hebben ging hij op kosten van koning Willem I, in Italië studeren. In 1820 werd hij hoogleraar aan de academie te Amsterdam en in 1835 aan de Brusselse academie. Hij werd tevens architect van Leopold I. Gedurende vele jaren was hij voorzitter van de Koninklijke Commissie voor Monumenten. Hij publiceerde een monografie over het Paleis van Massini (Italië); publicaties in 1820 samen met Goetghebuer 'Choix des Monuments, édifices et maisons les plus remarquables du Royaume des Pays-Bas' en in 1838 'Le Panthion de Rome, details architectoniques du péristyle de ce temple'. Hij overleed op het slot Munken bij Brugge op 11 juli 1861.

Tot zijn bekendste werken, die overwegend classicistisch van aard waren, rekent men:

- Museum van Oudheden - Leiden (1825)
- Oude Beurs - Utrecht
- Orangerie in de Plantentuin - Brussel
- Kerk H. Antonius van Padua - Amsterdam (1837-41)
- Jacobskerk - Amsterdam
- St.-Antoniuskerk - Haarlem (1843-44)
- St.-Jozefkerk - Brussel (1849)
- St.-Joriskerk - Antwerpen (1848-52) in neogotische stijl
- Serres van de Jardin Botanique - Brussel
- Kasteel van Marimont
- Leopold kwartier - Brussel

Kopie van de brief die de eigenaars en inwoners van het Aalters-
hoekske op 2 mei 1849 richtten aan de burgemeester, de schepenen
en de gemeentesraadsleden van Aalter.

Aen Mynheeren de
Burgemeester, Schepenen en
Gemeente Raadsleden van Aalter.

De ondergeteekende grondbezitters
en inwoonders van het gehucht Aalters-
hoekstrien, getrouwd hebbende dat van wege
het Gouvernement een Uwe beradslaging
onderworpen is de aanveerdig der Kerke,
School en pastoraal huys, die ontworpen
zyn en gaen gebouwd worden in hun ge-
hucht, komen U verzoeken het besluit
verzelfde aanveerdig te willen nemen.

Zy wenschen de goetste hoop dat Uwe
Regtvaardigheid hier in zal bestemmen,
aengezien dat Uw besluit zal strekken
tot grote vermindering der armoede die
in kunnen wyk zeer dringende is, tot uyt-
roeying der dievery en andere misdryven,
die meederen deel voortvloeyen uyt de
armoede en onwetendheyt, die zoo het aan
Ulieden wel bekend is, aldaer allergrootst
zyn, vermits zy nu ontbroot zyn van

den zelden brood der onderwijzing in de Reli-
gie en zedeler, uit hoofde der groote afge-
legenheid van hunne Parochie kerke en van
het dorp, dewelke van den afgestanen grond,
waer op de bovengenoemde ontwoopene ge-
bouwen zullen opgerecht worden, eene afge-
legenheid telt van vyf kwadranten gaens
welken afgestanen grond ontrent het
middelpunt van hunnen wyk uitmaakt.

De onkosten, slythceeren, die uit deze
opregting zullen spruyten, zyn zoo groot
niet dat zy niet zouden konnen gedragen
worden door de inwoonders van voornem-
den wyk; zy vermeynen dat eene bydrage,
by voorbeeld ten hoogsten van jaerlyks
hondert franken, toereykende zal zyn
voor den vollen onderhoud der ontwoopene
gebouwen. Deze bydrage nemen zy op zich
en de byzonderste inwoonders zyn te vrede
naer elieven deliberatie zich te verplichten
ten dienswege, indier voegen dat zy niet an-
ders verzoeken als den beslyt van aenueering
te nemen, welk beslyt voor elieven opgesteld
en ondertekend door de belanghebbende zal
tegen getekend worden, alhoewel aan de
inwoonders van het elieversthoebdiken het
recht niet zou konnen bewijs worden van
eenige aenvrage tot bydragen, vermids zy
tot opregting van andere zaken hun aendeel
hebben bygedragen.

Intusschen vermeynen zy dat naar
verloop van eenige jaren allengskens meer
en meer contribuableen zich zullen alder
konnen nederzetten en aldus den last die
nu op eenigen van hunlieden rustet verder
zal verdeeld worden, zonder dat zy kunnen

toevlucht tot Ulieden Edelmoedigheid zullen moeten nemen; en ingeval van instorting, brand of andere groote rampen, verzekerden zy het Gemeente bestuur hier vooren niet te moeten lastig vallen, juist ge-lyk zy geen aenruy van subsidie hebben gedaen voor de opreghing der voornoemde ontworpen gebouwen.

Verhopende dat Ulieden Edelmoedigheid recht zal doen aan deze zoo billijke vracg bidden zy el. Alynkeeren, te wilsten aenveeden de hoogachting van hunnen verbied.

Uelbre (wyk Hoekken) den tweeden May
1800 negen en veertig.

P. J. Hays
Procureur van de Borge

p Sangeraert

+ Handteeken van P. De Cuypen getuyg. P.
Laisner

X Handteeken van Karel Ludov. De Baelder getuy-
gen P. Laisner.
de veertzeven

+ Handteeken van Jan Francies
Schellebrood getuygen P. Laisner
+ Handteeken van Charles Carier getuyg. P. Laisner
J. VAN BEELEN
P. van aellen

Ulieden zeer Gutmoeidige en toegewijene Dienaar

A: Jullien, ^{of} De Borge

I gearaait F. Lobbey
Louise van Kerrebreeke door
moeder Louise van Ledderge
door vader.

Anna M. Thont voor moeder
pieter de meester C. Broonen
+ Handteeken van Felix Van de Sompele

+ Handteeken van Augustinus Mostaert
getuygen van deze twee handteeken P. Laisner
L. is allierst f. vier on el. f. pernal

+ Handteeken van Andreas Mostaert getuygen
P. Laisner, Petrus de wuyck

+ Handteeken van Dui. Quintin getuygen P. Laisner
J. Handaert C. J. Maenens

+ Handteeken van Bern. Van Sierendonck ge-
tuygen P. Laisner

+ Handteeken van Petrus de Guluwe getuyg. P. Laisner

+ Handteeken van Louis Van Laethen getuyg. P.
Laisner

BIJLAGE 5

Jan van Balen werd te Antwerpen geboren in 1611. Hij was de zoon van Henri de oude en van Margareta Briers (°Antwerpen 23.10.1638). De familie van Balen was reeds in de 15^e eeuw te Antwerpen in Antwerpse kunstmiddens gekend. Verschillende familieleden waren lid van de Sint-Lucasgilde.

Jan van Balen leerde het schilderen van zijn vader. In 1639 vertrok hij met zijn jongere broer Gaspar van Balen (°Antwerpen 1616) naar Italië om zich verder te bekwamen. In 1642 keerde hij terug naar Antwerpen om er datzelfde jaar nog te huwen met Johanna van Weerden. Zijn echtgenote overleed al het volgende jaar op 6 april 1643. Jan van Balen was begiftigd met een rijk en sterk talent. Zijn stijl was sierlijk, zijn kleuren doorzichtig, zijn personages waren fris, zijn achtergrondfiguren waren gekozen en geordend, de bomen waren natuurgetrouw weergegeven en zijn zin voor vorm en tekening was zuiver en juist. Hij had een voorliefde voor statige rijzige figuren, evenals voor nimfen en mooie meisjes. Hij muntte uit in het schilderen van engelen en liefdestaferelen op de wijze van Albani die hij bij voorkeur bestudeerde en imiteerde. Het museum van Wenen bezit verscheidene schilderijen van zijn hand. We kunnen er de *tuin van de liefde* bewonderen waar de figuren van P.P. Rubens, Isabella Brandt en Hélène Fourment op voorkomen. De liefdestuin is een kopie van het schilderij van Rubens. Het portret van Jan van Balen is terug te vinden in het werk van Cornelius de Bie, geëtst door Hollar naar een zelfportret. Jan van Balen stierf op 14 maart 1654.

Zijn vader Henri van Balen is geboren te Antwerpen in 1575 en overleed er in 1632. Volgens Van Mander zou hij een leerling zijn van Adam van Noort, die hem inwijdde in de Italiaanse schilderkunst. In 1593 werd hij in de St.-Lucasgilde opgenomen. Van 1609 tot 1610 was hij deken van deze gilde. Hij ging zich in Italië vervolmaken (1612-1613). Hij woonde in Antwerpen in de Lange Nieuwstraat, in het huis genaamd 'de Wildeman'. Hij was een uitstekend leraar. De Liggeren (registers) van het kunstenaarsgenootschap vermelden de inschrijving van 26 leerlingen, waaronder Van Dyck en Snyders. Hij was echter geen schilder van groot gehalte: zijn verbeelding ging niet verder dan de toen gebruikelijke voorstellingen, zijn kleur was fris en frank en zijn uitvoering verzorgd. Zijn beste werken zijn kleine godsdienstige en mythologische voorstellingen. Zijn grote wer-

ken zijn ledig, doch die uit zijn latere tijd vertonen de invloed van het werk van Van Dyck (H. Drievuldigheid, de Boodschap, Opstanding in de St.- Jacobskerk te Antwerpen). Hij schilderde dikwijls figuren in de werken van anderen, nl. van Jan Brueghel den Jongere en Joos de Momper. Werken van hem zijn te vinden in musea te Antwerpen, Brussel, Amsterdam, Berlijn, Parijs en Dresden. Beroemde werken: De heilige familie (kathedraal), Allegorie der jaargetijden ('s Gravenhage), Olympus (Amsterdam), Werkplaats van Vulcanus (Louvre), Diana met nimfen (Dresden), Zeus en Europa (Wenen).

Hij ontwierp ook kartons voor glasramen.

De familie van Balen werd begraven in de St.-Jacobskerk te Antwerpen, waar ook hun portretten hangen.

BIJLAGE 6

Uittreksel uit de aanvraag van de kerkfabriek van 6 mei 1900 tot het erkennen van een plaats van onderpastoor te Sint-Maria-Aalter.

Schrijven van pastoor Peyne aan de minister van Justitie van 30 maart 1900 (91).

Ingezien de uitgestrektheid mijner parochie, Maria-Aalter, die ruim 1300 ha beslaat en den aangroei der bevolking die op 31ⁿ December laatst 1317 zielen telde. Ingezien door verschillende omstandigheden deze bevolking nu jaarlijks veel aangroeit.

Ingezien er van de parochiën van Knesselare meer dan 100 inw. en van Cornelius Aalter ook meer dan honderd zielen naar mijne parochiekerk hunne christenplichten komen kwijten.

Ingezien de maatschappelijke werken die hier ingericht zijn; zooals boven de lagere scholen:

- a) eene bewaarschool met 2 klassen*
- b) twee aangenomen scholen (Zondag) of adultenscholen ééne voor jongens en ééne voor meisjes*
- c) Twee erkende schoolgilden voor pensioen, erkend den 12 december 1898 één voor jongens en eene voor meisjes*
- d) Eene maatschappij van Onderlingen Bijstand (te Aalter) die op deze parochie 58 leden telt*
- e) Eene Conferentie van den H. Vincentius à Paulo*
- f) Een Werkmanshuis met eene erkende maatschappij van pensioen: Voorzorg is Wijsheid*
- g) Ingezien er jaarlijks honderd werklieden tijdelijk naar Frankrijk het landbouwwerk gaan verrichten is er nu besloten eenen Franschmansbond in te richten*

Ingezien deze bevolking geheel gansch eene werkmansbevolking is, die door de geestelijkheid vooral moet verzorgd worden tot nut der maatschappij.

Ingezien, het met behulp is van eenen deugdzamen man, Voorzitter van Vincentius en Voorzitter van 't Werkmanshuis, dat ik tot hiertoe dit alles, ten voordeele van mijn parochie heb kunnen in stand houden en dat die medehelper reeds 65 jaren oud is en versleten en door niemand ten volle gaat kunnen vervangen worden.

Ingezien het met de medewerking van eenen hulppriester is, die hier sedert den 18ⁿ Februari 1900 verblijft, dat ik nu in staat ben, daarbij nog de nieuwe inrichtingen van Patronagie en Franschmansbond te besturen.

BIJLAGE 7

Overzicht van de pastoors en onderpastoors van de parochie Sint-Maria-Aalter

Pastoors

Van Haute Karel	16.09.1851	- +10.07.1877	
De Ryck Dominicus	? .07.1877	- 1883	(pastoor te Denderhoutem)
De Tavernier Leo	14.01.1883	- 1884	(pastoor te Liefferinge)
Verrooten Jan	05.08.1884	- 1894	(pastoor te Bellem)
Peyne Petrus	16.06.1894	- 03.12.1901	(pastoor te Denderwindeke)
Bohyn Achiel	04.12.1901	- 05.11.1908	(pastoor te Oostwinkel)
De Corte Oscar	16.11.1908	- 21.02.1921	(pastoor te Elversele)
Van Loo Serafien	21.02.1921	- 19.08.1926	(pastoor te Aalter)
Theysbaert Emiel	25.08.1926	- +01.06.1939	
Brewée Karel	15.06.1939	- 27.02.1947	(pastoor te Landegem)
De Weirt Maurice	13.04.1947	- 04.10.1954	(pastoor te Kemzeke-Waas)
Heinkens Albert	11.10.1954	- 04.02.1983	(op rust)
Van den Broecke Edmond	24.04.1983	- 01.02.1994	(op rust)
Ingels Daniël	voorjaar 1994	- 15.11.1995	(op rust)
Depaepe André	15.11.1995	-	

Onderpastoors

Goedertier Hendrik	juli 1904	- 16.06.1909	(onderpastoor te Kerksken)
De Ganck Marcel	juni 1935	- juli 1938	(onderpastoor te Moerbeke-Waas)
De Meerschman Jozef	juli 1938	- september 1939	(onderpastoor te Balgerhoeke)
Missiaen Firmin	01.10.1940	- ?	(zondagsonderpastoor)
Pater Liberaat	november 1953	- 31.07.1955	(zondagsonderpastoor)
Pater Franciskus	31.07.1955	- 31.07.1956	(zondagsonderpastoor)
Pater Sebastiaan	31.07.1956	-	

BIJLAGE 8

Leden van de kerkraad

Van Acker Petrus	15.11.1851 - 01.04.1855	landbouwer
De Meester Pierre	15.11.1851 - 07.12.1851	landbouwer (aanvaardde benoeming niet)
Vroman Charles	15.11.1851 - 22.02.1870	landbouwer overleden 22.02.1870
Vanhaute Charles	15.11.1851 - 10.06.1877	secretaris 07.12.1851 - 10.06.1877 pastoor overleden 10.06.1877
Claeys Pierre	26.11.1851 - 06.04.1873	voorzitter 07.12.1851 - 06.04.1873 landbouwer
Boone Charles	26.11.1851 - 01.04.1877	schatbewaarder 07.12.1851 - 07.04.1867 voorzitter 07.04.1867 - 01.04.1877
Van Leirsberghe Leo	07.12.1851 - 06.04.1884	
Van Beveren Joannes	01.04.1855 - 21.02.1870	schatbewaarder 07.04.1867 - 21.02.1870 landbouwer overleden 21.02.1870
Callant Joannes	07.04.1867 - 05.03.1882	schatbewaarder 03.04.1870 - 05.03.1882 landbouwer
Van Kerrebroeck Felix	20.03.1870 - 04.04.1880	herbergier-landbouwer
D'haenens Karel	20.03.1870 - 06.07.1884	schatbewaarder 05.03.1882 - 06.07.1884
Geirnaert Francis	01.04.1877 - 02.03.1913	voorzitter 01.04.1877 - 02.03.1913 landbouwer
De Rycke Dominicus	29.07.1877 - 04.01.1883	secretaris 29.07.1877 - 04.01.1883 pastoor
Perneel Clement	04.04.1880 - 07.03.1886	
Colpaert Philemon	05.03.1882 - 04.03.1894	schatbewaarder 03.04.1887 - 04.03.1894
De Tavernier Leo	04.03.1883 - 14.12.1884	secretaris 04.03.1883 - 14.12.1884 pastoor
De Muyt Emiel	06.04.1884 - 06.01.1901	schatbewaarder 04.03.1894 - 06.01.1901 landbouwer

Verschueren J,B,	06.07.1884 - 03.04.1887	schatbewaarder 06.07.1884 - 03.04.1887
Verrooten Ferdinand	14.12.1884 - 07.10.1894	secretaris 14.12.1884 - 07.10.1894
D'Haenens Désiré	07.03.1886 - 01.07.1906	pastoor schatbewaarder 06.01.1901 -
Sierens Petrus	03.04.1887 - 02.03.1919	landbouwer schatbewaarder 01.07.1906 - 02.03.1913
Van Slambroeck Karel	04.03.1894 - 02.04.1905	voorzitter 02.03.1913 - 02.03.1919
Peyne Petrus	07.10.1894 - 03.12.1901	landbouwer landbouwer secretaris 07.10.1894 - 03.12.1901
De Rekeneire Bernard	06.01.1901 - 05.01.1903	pastoor
Bohijn Achiël	02.03.1902 - 04.04.1909	secretaris 02.03.1902 - 04.04.1909
Claeys Arthur	05.01.1903 - 04.04.1948	pastoor schatbewaarder 02.03.1913 - 08.02.1925
Wallaert Serafien	02.04.1905 - 05.04.1914	voorzitter 08.02.1925 - 04.04.1948
Demarez Leo	01.07.1906 - 04.01.1914	winkelier-herbergier
De Corte Oscar	04.04.1909 - 03.04.1921	secretaris 04.04.1909 - 03.04.1921
Schepers Ferdinand	02.03.1913 - 08.02.1925	pastoor voorzitter 02.03.1919 - 08.02.1925
Thienpont Henri	04.01.1914 - 17.12.1936	schatbewaarder 08.02.1925 - 17.12.1936
De Waele Frederik	05.04.1914 - 05.04.1931	
Reynvoet Jan	02.03.1919 - 02.04.1922	
Van Loo Serafien	03.04.1921 - 03.04.1927	secretaris 03.04.1921 - 03.04.1926
Herteleer Emiel	02.04.1922 - 24.02.1936	pastoor
Lambert Karel	08.02.1925 - 01.04.1962	schatbewaarder 01.04.1937 - 04.04.1948
Thuysbaert Emiel	03.04.1927 - 01.06.1939	voorzitter 04.04.1948 - 01.04.1962
		secretaris 03.04.1927 - 01.06.1939

Gilles de Pelichy Leon		pastoor overleden 01.06.1939
Herman Hector	05.04.1936 -	05.04.1931 - 01.04.1937 voorzitter 01.04.1962 - schatbewaarder 04.04.1948 - 01.04.1962
Clincke Sidon	01.04.1937 - 29.04.1986	schatbewaarder 01.04.1962 - 29.04.1986
Schepers René	01.04.1937 -	
Bruwez Karel	03.03.1940 - 06.07.1947	secretaris 03.03.1940 - 06.07.1947
De Weirt Maurice	06.07.1947 - 04.10.1954	pastoor secretaris 06.07.1947 - 04.10.1954
Van Acker Georges	04.04.1948 - 04.04.1985	pastoor voorzitter 02.04.1978 - 04.04.1985
Heinkens Albert	03.04.1955 - 04.02.1983	secretaris 03.04.1955 - 04.02.1983
Lambert Achiël	01.04.1962 -	pastoor
Verdonck Gerard	1986 - 1992	voorzitter
Schoonaert Georges	1986 -	
Defauw Emiel	1986 -	
Bosmans Jean	1986 -	schatbewaarder

BRONVERMELDING

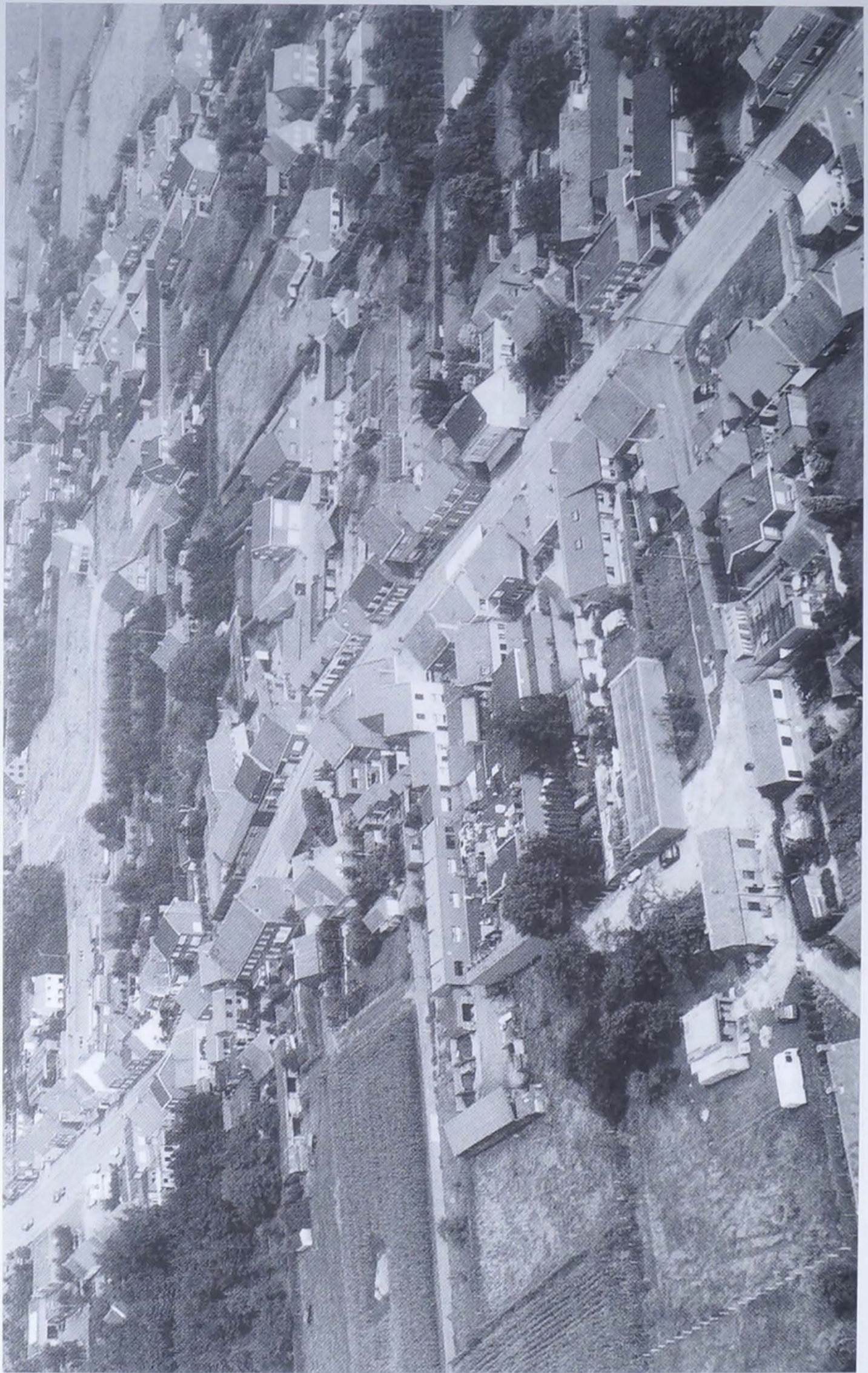
Afkortingen

AAV:	Archief Arthur Verhoustraete
ARA:	Algemeen Rijksarchief Brussel
ASTAM:	Archief St.-Trudo Abdij Male
ABG:	Archief Bisdom Gent
BUG:	Bibliotheek Universiteit Gent
GAA:	Gemeentearchief Aalter
KAMA:	Kerkarchief Maria-Aalter
LvdW:	Land van de Woestijne
RAD:	Rijksarchief Doornik
RAG:	Rijksarchief Gent
SAB:	Stadsarchief Brugge

1. AMERYCKX J., *'Bodemkaart van België (kaartblad Oedelem 38 E)'*, 1977.
2. KAMA, Liber Memorialis, p.4.
3. STOCKMAN L., *'Geschiedenis van Aalter'*, Aalter, 1979, p.5.
4. STOCKMAN L., *Historisch geografische ontwikkeling van de villa Halestra tot de Parochie Aalter'*, Overdruk uit Appeltjes van het Meetjesland - XIX - 1968, p.8.
5. SAB, Fonds Muntenaars, dossiers 1297-1537, nr.1, fol. 9-13 v.; afschrift tweede helft van de 16^e eeuw) van een afschrift van Petrus de Bevere, klerk van de Raad van Vlaanderen.
6. SCHOUPS I., *'Bisschoppelijke aanspraken op de novale tienden: Doornik, 12^e-14^e eeuw'*, Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, 1981, p.153-171.
7. RAD, Cart. C f° 82 v°.
8. RAD, Cart. C f° 82 v°. De Latijnse tekst luidt: *'... ibi incipit parochia de Ruseliede et extenditur ad wastina Sancti Petri que wastina excludunt a dicta prochia...'*
9. CAMERLINCKX J., *'Landschapsontwikkeling te Aalter (deel 3)'*, Land van de Woestijne, 2000, nr.2, p.37-44.
10. STOCKMAN L., *'Geschiedenis van Aalter'*, Aalter, 1979, p.205.
11. Ibidem, p.72.
12. VERHOUSTRAETE A., *Het Bakensgoed te Aalter'*, Appeltjes van het Meetjesland, 1960, p.295-298.
13. STOCKMAN L., *'Geschiedenis van Aalter'*, Aalter, 1979, p.27.
14. Ibidem, p.27.
15. Ibidem, p.72.
16. Ibidem, p.73.
17. Ibidem, p.27.
18. Ibidem, p.28.
19. Ibidem, p.28.
20. RAG, Oudburg, nr.163 f° 74 v.
21. BUISMAN J., *'Duizend jaar weer, wind en water in de lage landen - deel 4'*, Franeker, 2000.

22. LOYS DE BERSAQUES, '*Grenskaart tussen de kasselrijen Kortrijk en de Oudburg*', Land van de Woestijne, 1983, nr.3.
23. STOCKMAN L., '*Geschiedenis van Aalter*', Aalter, 1979, p.30.
24. RAG, LvdW, nr.72, stuk 399.
25. RAG, LvdW, nr.194, staat van goed van Adriaan van Leirsberghe.
26. Koninklijke Bibliotheek van België, Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden, Brussel, 1965.
27. RAG, Raad van Vlaanderen, nr.32498.
28. Kadastrale legger van Aalter 1811.
29. Kadasterplan Aalter 1811.
30. AAV, notities over Maria-Aalter.
31. SABBE E., '*De Belgische Vlasnijverheid - deel 2 - Van het Verdrag van Utrecht (1713) tot het midden van de XIXe eeuw*', Kortrijk, 1975.
32. Ibidem.
33. VANDENBROEKE Chr., '*Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*', Nijmegen, 1981.
34. JACQUEMYNS G., '*Histoire de la crise économique des Flandres, 1845-1850*', Brussel, 1929.
35. GAA, bundel 201.8 (slechte jaren), naamlijst huisgezinnen actief in linnen-nijverheid.
36. GAA, bundel 201.8 (slechte jaren), verslagen nijverheidscomité.
37. GAA, bundel C.O.O. 475.1, armbestuur.
38. GAA, bundel C.O.O. 475.1, armbestuur.
39. GAA, register der briefwisseling 1848.
40. GAA, bundel C.O.O. 475.1, naamlijst 1849 uitdeling van kleding.
41. GAA, Register der correspondentie.
42. Verhoustraete A., '*Het Bakensgoed te Aalter*', Appeltjes van het Meetjesland, 1960, p.295-298.
43. GAA, Register der correspondentie.
44. GAA, zitting schepencollege 9.12.1840.
45. GAA, K.F. 861.31, werken aan gebouwen van de eredienst.
46. RAG, Fonds Provincie Oost-Vlaanderen, 1830-1850, nr.1471.
47. CAMERLINCKX J., '*Mijmeringen bij een grafsteen. De grafsteen van de familie Jullien-Van Cutsem te Maria-Aalter*', Land van de Woestijn, 1979, nr.1, p.35-37.
48. GAA, zitting gemeenteraad 4 juli 1855.
49. RAG, Fonds Provincie Oost-Vlaanderen, 1830-1850, nr.1471.
50. VAN CLEVEN J., '*De neogotische parochiekerk te Sint-Maria-Aalter*', Appeltjes van het Meetjesland, 1977, p.239-288.
51. RAG, Fonds Provincie Oost-Vlaanderen, 1830-1850, nr.1471.
52. Ibidem.
53. Ibidem.
54. Ibidem.
55. Ibidem.
56. Ibidem.
57. Ibidem.
58. GAA, 205.1, Algemene briefwisseling 1848.
59. KAMA, Archief pastorie Maria-Aalter.
60. DE LEYN A., '*Levensschets van J.A. Clarysse*', Brugge, 1875.

61. VAN CLEVEN J., op. cit., p.287-288.
62. RAG, Fonds Provincie Oost-Vlaanderen, 1851-1870, nr.1745, KB van 30 april 1849.
63. RAG, Fonds Provincie Oost-Vlaanderen, 1830-1850, nr.1471.
64. Ibidem.
65. RAG, Fonds Provincie Oost-Vlaanderen, 1830-1850, nr.1471.
66. KAMA, Archief pastorij Maria-Aalter.
67. RAG, Fonds Provincie Oost-Vlaanderen, 1830-1850, nr.1471, verslag aanbesteding.
68. AAV, bundel over de kerk van Maria-Aalter.
69. DE POTTER F. en BROECKAERT J., *'Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Eerste reeks. Arrondissement Gent'*, deel 1, Gent, 1864-1870.
70. RAG, Fonds Provincie Oost-Vlaanderen, 1830-1850, nr.1471, rekening provinciebestuur.
71. KAMA, Archief pastorij Maria-Aalter, plan.
72. GIAA, 205.1, briefwisseling 1852.
73. KAMA, Liber Memorialis.
74. VAN CLEVEN J., op. cit., p.270.
75. Ibidem, p.275.
76. ASTAM, Kroniek 1679.
77. KAMA, Register inwoners der parochie Maria-Aalter in december 1856.
78. KAMA, Briefwisseling.
79. KAMA, Liber Memorialis.
80. KAMA, Archief pastorij Maria-Aalter, plan.
81. Ibidem.
82. KAMA, Briefwisseling.
83. KAMA, Archief pastorij Maria-Aalter, plan.
84. Ibidem.
85. KAMA, Briefwisseling.
86. BASTIAEN F., *'De spoorweg in de groei van een plattelandsdorp: Aalter, op de lijn Gent-Brugge'*, Land van de Woestijne, 1988, p.63-153.
87. KAMA, Archief pastorij Maria-Aalter, plan.
88. Ibidem.
89. KAMA, Briefwisseling.
90. K. VAN WONTERGHEM, *'Abbaye de Saint-Fond à Adegem, Bruges et Male, in Monastieau belge, deel III (provincie West-Vlaanderen)'*, Luik, 1978, p.1032.
91. KAMA, Briefwisseling.

*St.-Maria-Aalter eind jaren '70. Uit: map van de cultuurraad Aalter, 1979.
Verzameling Marcel Saelens (†). Foto: H. Timmerman*

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van: het Gemeentebestuur van Aalter en het
Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.
Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Secretariaat :
Schuurlo 12, 9880 Aalter - tel. 09 374 79 82
Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : 400 fr. per jaar (€ 9,92)
buitenland : 600 fr. (€ 14,87)
steunende leden : 750 fr. (€ 18,59)

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud
van zijn tekst.

BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter : Willy STEVENS
Larestaat 14 - 9910 Knesselare
09 374 44 58

Ondervoorzitter : Peter LAROY
Brouwerijstraat 84 - 9880 Aalter
09 375 14 86

Secretaris : Jan CAMERLINCKX
Schuurlo 12 - 9880 Aalter
09 374 79 82

Penningmeester : Dries ALYN
Bellemstraat 49 - 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT
Kestelstraat 67 - 9880 Aalter
09 374 65 81

LEDEN : Robert Verhelst, Roger Baeckelandt en Arthur Rutsaert.